Digitaliseret af | Digitised by

Forfatter(e) | Author(s):	udgivet af Chr. Molbech
Titel | Title:	Athene : et Månedsskrift=et Maanedsskrift
Bindbetegnelse | Volume Statement:	1814; Vol. 3; Jul-Dec
Udgivet år og sted | Publication time and place:	København : Gyldendal, 1813-1817

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

60. - 44 - 8

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
130020878070

Athene

et Maanedsskrift

udgivet

af

Christian Molbech.

Tredie Bind.

Julius — December 1814.

Kiøbenhavn.

Trykt paa den Gyldendalske Boghandlings Forlag hos P. D. Kiøpping.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Indhold
af
Tredie Bind.

Julius.

Side

Om den franske Revolution og Napoleon, af Pastor Bastholm . . . . . 1.
Betragtninger over historiske Domme og Meninger, ved Udgiveren . . . . . 20.
Nogle Formodninger om det blandt Malerne efter Raphaels Tid antagne Ideal til Christus-Hovedet, af Justitsraad Weinwich. . 56.
Bruden i Corinth, efter Goethe, af Hr. G. N. Toft 59.
Et Brev fra Professor Nyerup til Udgiveren 67.
Livets Strøm, af Pastor Wegener . . 69.
Jægerens Aftenvise, efter Göthe, af Professor Rahbek . . . . . 71.
Litteratur:
1. Nogle Bemærkninger over: De sorte Riddere, romantisk Epos, af Ingemann . . . . . 72.
2. Om: Gräters Idunna und Hermode, med Uddrag af samme, ved Udgiveren . . . . . 80.
3. Erklæring fra Professor J. Boye 103.

August.

Historie, Historieskriver, Historiestiil, tre Artikler til Prøve af en alphabetisk Haandbog i den skionne Litteratur, af Professor Rahbek 105.

Side
Formodninger om Aarsagerne til de danske Landes nuværende Skikkelse, Beliggenhed og Stilling imod hinanden, af Professor J. H. Larsen . . . . . 129.
Virgil's første Ecloge, af Doctor Meisling 163.
Phantasier paa Arresødal ved Frederiksværk, af Hr. H. D. Brink Seidelin . . 173.
Litteratur:
4.) Om Oversættelser, især efter de Gamle, og om Hr. R. Mollers Oversættelse af Ciceros Taler . 177.
5.) Fiesko, af Schiller, oversat ved Commerceraad Thortsen . 185.
6.) Der Aëronaut, von E. F. von Burgwedel . . . 190.

September.

Om Historien i Almindelighed, som Videnskab og fortællende Konst, dens Forhold til Poesie, især den episke, dens Behandling og Fremstilling, dens Interesse og Værd, ved Udgiveren . . . . . 200.
Redningen. En Vinteridyl, af Fru Conferentsraadinde Brun . . . . . 239.
Om Studeringer og Boglæsning, efter Baco, af Doctor Sevel Bloch . . . 247.
Forskeren . . . . . 253.
Litteratur:
7.) Rahbek, forsvaret mod Baggesen . . . . . 260.

October.

Side

Platons Kriton, oversat af det Græske ved Hr. C. J. Heise, Cand. Theol. . . 289.

Om det høiere Liv alt i denne Verden, ved Secretair Tryde . . . . . 314.

Æneidens siette Sang, V. 1—211, ved Hr. N. Fogtmann, Cand. Theol. . . 331.

Længsel. Efter Oehlenschlägers tydske Original . . . . . 347.

Sang for det dramatisk-litterære Selskab, af Professor Oehlenschläger . . 349.

Ligklokkerne, af Pastor Wegener . . 352.

Trøst, af Hr. G. A. Dichmann . . 354.

Litteratur:

8.) Vaarblomsten. En Samling af Ungdomsarbeider, ved A. Olsen. Christiania 1814 . . . 356.

9.) Noget om Hr. Høsts Forsvar for Germanismer. (Fra Anmelderen af den oversatte Fiesko.) . . 369.

10.) I Anledning af Baggesens Expectoration i Kiobenhavns Skilderi Nr. 80 . . . . . 374.

November.

Nogle Bemærkninger, i Anledning af den Forbedring i den offentlige Gudstieneste, man i Preussen søger at iværksætte . . . 381.

Om de gamle Skandinavers Vaaningshuse, af Overlærer Steenbloch . . . 416.

Side

Paa vor Dronnings Fødselsdag den 28de October 1814, af Professor Oehlenschläger 467.
Epilog i Anledning af H. M. Dronningens og H. K. H. Kronprindsessens Fødselsfest den 28 October 1814, af Professor Rahbek . . 469.
Il bambino di Ara Celi, af Fru Frederikke Brun . . . . . 471.
Den fremmede Fugl, efter Schreiber . 472.
Litteratur.
11.) Om de Danskes Fortieneste af Nordens Oldsager i Sammenligning med de Svenskes, af Prof. Sjøborg. 473.

December.

Mindeskrift over Peter Frederik Suhm, ved Udgiveren . . . . . 477.
Indledning til Forelæsninger over den græske og romerske Oldtids Litteratur, af Dr. Philos. F. C. Petersen . . . . . 541.
Ossians Svanesang, ved Ingemann . . 559.
Nykiøbings-Slot, af Hr. C. F. Güntelberg 565.
Litteratur;
12.) Sophokles's Philoktetes, oversat af Adjunct P. G. Fibiger . . 568.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Om den franske Revolution og Napoleon.

Forerindring.

Man ville tilgive en Mand, der endnu aldrig har ladet noget trykke, uden i sin Ungdom nogle maadelige Vers, hvortil han ikke besad noget naturligt Kald, og i sine mandlige Aar et praktisk Pligtarbeide, som kunde have været til Nytte, men som ikke er blevet det — man ville tilgive ham, der har det faste Forsæt, ikke at ville træde frem som Skribent i noget videnskabeligt Fag, førend efter en fortsat omhyggelig Forberedelse, og efter flere Aars Forløb, at han drister sig til, offentlig at sige sine Tanker om vore Dages vidunderlige Begivenheder, og Nutidens vigtigste Æmne. Det er et Flyveindfald, hvis Indrykkelse maaskee kan tilgives i et Tidsskrift. Ethvert Menneske, som giver sig af med at tænke, søger at orientere sig i Menneskelivets forvildede Begivenheder, som i Verdens Phænomener, og undertiden er man daarlig nok til, at

indbilde sig, at man er kommen paa en Vei, hvor, ved man er i Stand til at orientere Andre. Det religiøse Sving, som disse Par Ord have faaet, maa man tilregne min Stand og min daglige Kaldspligt, at tænke over religiøse Materier, og at søge at opløse mig denne Verdens Gaade. Mine Betragtninger i denne Henseende vil jeg aldrig komme til at opgive, da de ere Frugter af en fortsat Speculation, og engang ere blevne faste i min Siæl; men de historiske Synspunkter, Skildringer og Formodninger, som forekomme heri, er jeg ingenlunde sikker paa, at ville holde for rigtige i Fremtiden, naar Tiden har udbredt et større Lys over vore Dages Begivenheder.

Det Tidsrum, som er forløbet fra Aaret 1789, eller, om man vil, fra 1787, indtil den 4de April 1814, eller den Dag, da Senatet erklærede Napoleon afsat, og valgte Ludvig den XVI's Broder til at være Frankriges Konge, disse 25 Aar, som man kan antage at udgiøre den store franske Revolutions Periode, ere uden tvivl de mærkværdigste og lærerigste blandt alle de Aar, som ere forløbne siden Menneskeslægten har beboet denne Planets Overflade, hvad enten man saa tager Hensyn paa Begivenhedernes Mængde, Udstrækning, Foranderlighed, Usædvanlighed, Lykkens forunderlige Spil, eller paa

de mærkværdige Exempler paa den menneskelige Naturs Storhed, Kraft og Fuldkommenhed, og paa dens Daarlighed, Lidenskaber og Udsvævelser, som de tilbyde.

Man seer et stort, talentfuldt og godmodigt Folk længe at sukke under en ødsel, slet og trykkende Regiering; dets Misfornøielse foroges ved den Strid, hvori denne Regiering ligger med den Levning af National-Frihed, med den Stand, som endnu er tilbage og bekymrer sig om dets Rettigheder; ved det Haab om en friere og lykkeligere Forfatning, som den stigende Cultur havde udbredt iblandt det, og især ved det Exempel, som et andet Folk nylig havde givet det, paa Held til at tilkæmpe sig Frihed. Forskiellige indtræffende Omstændigheder befordre Udbruddet af denne Misfornøielse. Folket vrister Regieringen Magten ud af Hænderne, bestræber sig for at indskrænke dens Magt, og at give sig en lykkeligere Statsforfatning.

Nu vaagner Naboemagternes Avindsyge; hos de indskrænket monarchiske, af Frygt for, at deres Nationer skal lade sig forlede til lignende Foretagender; hos en indskrænket monarchisk derimod, som ikke har noget i denne Henseende at frygte, men som er en Søstat og er iversyg over sin Sø- og Handelsvælde, af Frygt for, at den saaledes omdannede Stat skal, ved at erholde en ligesaa god Forfatning, som den selv, og ved det, at den har større naturlige Kræfter, frarive den disse Fortrin. Bevæget af

denne Jalousie, forene de sig nu til at tvinge dette Folk til, at opgive denne sin tiltagne Magt, og at lade sin Regiering forblive i sin gamle Forfatning. Denne Bestræbelse opvækker Folkets Forbittrelse, det beskylder sin Regiering, deels med og deels uden Grund, for hemmelig at understotte den, og dets Had til den formeres; dette gaaer over fra den ædle og uskyldige Konges ikke altid roesværdige Raadgivere til ham selv — han bliver et Offer for denne almindelige Forbittrelse. Ved Lidenskabernes Tilvæxt tager Forvirringen til; Folket vil det Gode, men er deels for uoplyst, deels for usvet i at iagttage det, som udfordres til en lykkelig fri Forfatning. Vilde Dæmagoger, lidenskabelige og herskesyge Mennesker eller ophidsede Sværmere trænge sig frem i Spidsen, og opkaste sig til Folkets Ledere; Alt omstødes og omstyrtes; enhver Idee, som blender Phantasien, faaer Indgang, og sættes i Virksomhed, og faaer sin Tid at rase i; alt gammelt forkastes, det Gode med det Onde; man ophæver al offentlig Religion, og giør Guds Tilværelse til et Folkedecret; man forhaaner alle Videnskaber, og erklærer kun Brød og Jern for et Folks Fornødenhed; man proclamerer almindelig Frihed, og man udøver de største Grusomheder mod de anderledes Tænkende, man sætter Fornuftens Gudinde paa Altrene, men man bandlyser den fra hele Statsbestyrelsen; Phantasie og Lidenskaber indtage dens Plads, og det hele store Folk faaer Udseende af en Rasende.

Alle Nabomagter ruste sig til, at tvinge det til Orden og Rolighed; men med den Rasendes Styrke, og med den Kraftanspændelse, som en ophidset Indbildningskraft altid medfører, styrter det sig ud paa sine Fiender, overvælder og nedslaaer dem paa alle Sider, og truer at blive deres Herre. Endskiøndt det ikke ledes af Fornuft, saa ledes det dog for det meste af Geniet, da det i saadanne Tidspunkter arbeider sig bedst frem; men uagtet dets Overmagt og dets Held aftage Folkets indvortes Kræfter, det udmattes, vilde Giæringer, uafladelig Kamp raser i dets Indre, det ene Partie styrter efterhaanden det andet, og dets Undergang synes at forestaae. Syv Aar ere saaledes henrundne; men nu opstaaer en Mand af overordentlige Talenter og Sielsstyrke; han træder frem som Feldtherre, hans Foretagender ere overordentlige, Alt, hvad han tager sig for, lykkes; han synes som besiælet af en høiere Aand, ledsaget af en større Magt, end som et Menneskes; i hans Fremgangsmaade er en Originalitet og en Phantasie, som bemestrer sig Folkets; alle dets Sværmerier synes at concentrere sig i at beundre ham; han tilkæmper sit Land Fred, og forlader det derpaa for at foretage sig et romantisk Tog til det fierne Underland, som fortiener denne Benævnelse baade ved det, hvad det i Oldtiden har været i Henseende til sin Cultur, og i Henseende til, hvad det stedse er efter sin naturlige Beskaffenhed, — til dette Land, som af Naturen er bestemt til, at blive, hvad det endnu aldrig ret har været, Middelpunktet for den

gamle Verdens Handel. Han erobrer det, og benytter sig af sin Erobring til, paa en saadan Maade at lade det giennemforske i enhver Henseende, at dette Tog vil i Fremtiden have uberegnelige Følger for Videnskabelighed, og for politiske Formaal; han foretager sig derfra et Heltetog til Asien, hvis udsvævende Formaal maaskee Ingen, uden han selv, kiender; men Lykken, som hidindtil havde paa en vidunderlig Maade fulgt ham, forlader ham her, og sætter Grændser for hans Foretagende.

Hans Fødeland kommer imidlertid paa ny i Fare, et Uheld møder det efter det andet, indvortes Strid sønderriver det, Staten synes sin Undergang nær, men Helten vækkes eller vaagner; en underfuld Lykke havde ledsaget ham paa hans Tog bort fra sit Fødeland; en ligesaa underfuld Lykke ledsager ham igien tilbage til det. Alle henvende deres Forhaabninger til ham, han griber Regieringens Tømme i Hænderne og styrer den med Kraft. Han dæmper alle indvortes Giæringer, han skaffer indvortes Ro og Orden til Veie; han tilbyder alle Statens Fiender Fred — den afslaaes. Han tilkæmper sig den ved de største Heltegierninger; intet synes at kunne modstaae ham; Folket gaaer kraftfuldt, seierrigt, med erklæret Overmagt ud af sin blodige Kamp og indvortes Rystelse — hele Revolutionen synes kun at have været en Indledning for at bringe Jordens mægtigste og geniefuldeste Nation under et overordentligt Genies Bestyrelse, og at sætte ham i en fri Stilling til, at ordne Alt efter sine store Ideer.

Hvor rykker ikke nu Alt frem til Fuldkommenhed! En fast, velordnet Regieringsform og Statsstyrelse indføres; en ny Lovgivning skabes, Vindskibelighed og offentlige Anlæg drives med Kraft, i det Store, og tildeels efter colossalske Ideer. Han tiltager sig Enemagten, og sætter den kun saadanne Grændser, som kunne blive til Nytte under hans Efterfølgere. Alle Nabostater agte eller frygte ham. Kun den mægtigste Søstat formaaer han endnu ikke at bøie eller forfærde; den erkiender ikke hans tiltagne Magt, den begynder Kampen med ham igien, den ophidser den ene Nabostat imod ham efter den anden — den frygtelige Strid begynder; han fører den med en Overlegenhed, et Talent og en Klogskab, som forhøier Beundringen for ham, og hæver hans Magt stedse høiere. I Østen staaer ogsaa en Kæmpestat, der længe har arbeidet til det Maal, at blive Jordens Behersker; den seer hans Fremgang og stigende Vælde med Forbauselse; den søger nu ogsaa at gribe om sig og udvide sit Herredømme, og for at kunne gjøre det uforstyrret og at kunne beskiæftige ham, vækker det imod ham et Folk, som er stolt af sine fordums Bedrifter, og fæster til dem en blind Tillid. Det indlader sig i Kampen med ham; men denne har kun den Virkning, at hæve hans Magt og Storhed til en endnu langt høiere Spidse. Med Løvens Kraft og Ørnens Blik kaster han sig over dette Folk, knuser det i et Øieblik, udbreder sine Vaabens Magt til det langtbortliggende Østens Egne, og nøder sin Medbeiler til, at tænke paa sit eget

Forsvar. Han benytter sig af en af denne Stat i Fortiden begaaet Uretfærdighed til sin Fordeel; han indjager den Skræk, ydmyger den, rækker den høimodigen Haanden, og drager den ind i sine egne Planer og sin egen Fordeel; han staaer nu paa en Høide af jordisk Vælde og Storhed, som er uden Exempel, begunstiget af Lykken, hævet ved egne Talenter.

Endnu er allene den Sømagt tilbage at bekæmpe, som er hans vanskeligste Fiende; hans Ideer udvikle sig, han fatter den Plan under dens Bekæmpelse, at giøre sig til Jordens Beherster. Hans store Planer blive ham Alt, og han troer ikke at behøve at bruge nogen Skaansel for at udføre dem. Herskesygen i hans Charakteer faaer stedse mere Næring ved hans Skiebne, og forbinder sig med Tanken om, at han er bestemt til, at omdanne og fuldkommengiøre Alt paa Jorden; mod Østen, mod Norden, over Havene udstrækker han sine Blikke. At oprette det polske Rige, og svække Rusiands Magt — hans eneste Rival paa det faste Land — for bestandig, at lukke Østersøen og Indgangen til det sorte Hav for Englænderne, og derved styrte deres Herredømme paa Søen; at udbrede sin Magt over Orienten, og giøre Ægypten til Middelpunktet for den gamle Verdens Handel, at tilegne sig alle Søkyster, bemægtige sig alle Colonier — disse ere Formaalene for hans colossalske Planer.

Han giør sig alle Nationer til Fiende, ved at indføre det continentale System, og hindre deres Handel og Industrie; han betiener sig af en Familie-

strid, til at underkaste sig den pyrenæiske Halvø; han tilegner sig egenraadigen den ene Søkyst efter den anden; han fratager den catholske Kirkes Overhoved hans Stater; han opretter overalt Troner for sine Slægtninge, og betragter de med sig allierede Magter som sine Underkastede. Han vil omdanne alle Stater efter sine Ideer, paatrænge dem sine Love og Indretninger; han handler voldsomt, holder Udbruddet af Misfornøielse i Taile ved Politie; men han handler altid — stort, fuld af høie Følelser, efter colossalske, giennemtænkte og omfattende Planer, i høi Grad consequent, og med en henrivende Activitet. Følelse for ædle og store Ideer giver han altid tilkiende. Men han finder Modstand i Menneskenes timelige Fordeel ved deres Næringsveies Standsning, i deres Veresfølelse og Jalousie ved den Overmagt, han udøver over dem, og sine idelige Seiervindinger, og i deres Frihedsfølelse ved sin Bestræbelse for, at underkaste sig dem. Han er beundret, men ikke elsket; og den Tænkende betragter kun den overordentlige Mands Veie med Interesse, fordi han formoder, de ere Forsynets, da Alt lykkes for ham, Alt gaaer efter Ønske. Men denne lykkelige Fremgang begynder at standse; det Folk, som han vilde underkaste sig ved en pludselig Streg, og ved at fængsle og bortføre dets Beherskere, forsvarer sin Frihed imod ham med ædel Lidenskabelighed. Han søger forgiæves at lokke det; han angriber det nu med alle sine Talenter og frygtelige Overmagt; han udmatter det, men mægter ei

at betvinge det. Dog føler han, at det er svækket; han rüster sig til, at udføre sin Hovedplan, og begynder den afgiørende Kamp med det østlige Europas Beherſker. Han har truet eller overtalt alle Faſtlandets Magter til, at tage Deel i hans Planer. Denne hans mægtigſte Rival er indviklet i to blodige Krige i Forveien, har to farlige Modſtandere i Vaaben mod ſig, og en ældre Fiende, hvis Hævn den maa befrygte; dens Undergang synes at være uundgaaelig, Angrebet føres med al mulig Kraft, Klogſkab og Forſigtighed i Tilberedelſer; han veed at finde Venner i hans Fiendes eget Land; han er uimodſtaaelig, Alt viger for ham; med Helteaand ſtyrter han ſig ind i Hiertet af dette uhyre Land; det synes, at han har opnaaet det øverſte Trin af jordiſk Magt, og at denne er urokkelig.

Men hans Veie ere ikke længer Albeſtyrerens; Lykken vender ſit Anſigt bort fra ham; Uheld forfølger ham i Syden. Det rettes; men hans Stilling er derved forværret. De Magters Biſtand, ſom have fælles Fiende med ham, ſlaaer ham Feil; de tage Partie imod ham, eller giøre Fred. Hvor han ſelv er, erklærer Naturen ſig imod ham; Aarstidens Beſkaffenhed afviger fra ſin ſædvanlige Orden, for at tilberede ham hans Undergang; hans talrige Hære ødelægges; han iler hiem for at tilberede nye Ruſtninger, og komme ſin ſiunkne Lykke til Hielp. Hans Forbundne begynde at forlade ham; med Løvens Kraft og Hurtighed ſtyrter han paa ny frem mod ſine Fiender. Han ſeirer over dem, han ſtand-

ser dem i deres Fremgang, han driver dem tilbage; men nye Planer lægges imod ham, et almindeligt Frafald af alle hans Bundsforvandte tilberedes; hans Feltherrer begaae Feil, som have fordærvelige Følger for ham. Veirliget er ham ugunstigt; den Uovervindelige overvindes; han drives tilbage til sine egne Grændser. Man tilbyder ham Fred imod at forsage sin Storhed; han staaer som en Klippe, fast og ubsielig i Stormen; hans Folk ønsker, at man skal give efter; han overtales, han trues, men hans Mod og Siælsstyrke ere urokkelige; dette ene holder Kampen opret. Dog — hans Kræfter ere for svage imod hans Fienders; han udsættes for, at tabe Alt ved at ville beholde Alt; han vedbliver at være uheldig; dog viser hans Folk sig hengivent for ham, Ingen forlader ham; men han overvældes, hans Hovedstad falder i Fiendernes Hænder, disses kloge Fremgang, deres Konst i at vinde hans Folk, dettes Lyst til Ro, giør, at Alt nu erklærer sig imod ham. Regieringen fratages ham; han afsættes, men behandles dog med Ædelmodighed og Høiagtelse. Som Helt træder han ud af den politiske Skueplads; al hans udvortes Storhed er forsvunden som en Drøm. Frugten af den overordentligste Daad er gaaet forloren, og det store tragiske Skuespil er til Ende.

Hvo føler ei, at dette er en tro Skildring af den franske Revolutions Gang, og af Napoleons Skiebne og Foretagender? Der opstaaer naturligviis hos det tænkende Menneske, ved at betragte

denne mærkværdige Cyclus af Begivenheder, igiennem hvilken den franske Revolution endte med Opfyldelsen af det Formaal, hvorfor den begyndte, den Tanke: hvad skal man troe om den mærkværdige Mand, som blev opvakt ved denne Storm af Begivenheder, som ledte den, og gik under i den? Hvad om denne Række af de overordentligste Tildragelser, om denne Følge af store Gierninger og af store Ulykker? — En paalidelig Dom over Napoleon vil allene den rolige, upartiske og tilstrækkelig underrettede Efterverden kunne fælde. For Nutidens uvisse Blik fremstiller han sig saaledes:

Napoleon har vist sig som en Mand, der er begavet med ganske ualmindelige Aandsevner, og med en Sielsstyrke og en Kraft i sin Characteer, som sielden findes hos Menneskет, hvis Natur i Almindelighed langt mere hælder til Svagheden, end til Kraften. En Forbindelse af begge disse Egenskaber giver Menneskет Anlæg til, at vise sig som en stor Mand, naar han kommer i en saadan Stilling i Livet, at han kan faae Leilighed til at udvikle dem; jeg vil ikke sige, til at vise sig som en dydig og viis Mand, thi det kommer derved an paa, hvilken Retning hans Aandsevner have faaet, blot paa et jordisk Formaal, eller paa et aandeligt og høiere. Hos Mennesker af en saadan Aands-Fuldkommenhed og Characteerstyrke, udvikler sig altid Følelsen for høie og store Ideer, for omfattende og vidtudstrakte Planer, og da Kraften er saa meget stor, saa skienker Virksomhed dem den største Behagelighed. Bestræ-

belsen for at overvinde enhver Hindring, tiltager, eller Herskesygen træder frem som et Hovedtræk i Characteren, og de blide, medlidende og skaanende Følelser, som desuden ere svage hos dem, maa aldeles staae tilbage, hvor det gielder om den udkastede Plans Udførelse. Hensigten bliver dem Alt, og Midlet tages ikke i Betragtning. Anderledes er det med den Vise og Dydige; ham er Midlet ligesaa vigtigt, som Hensigten; han kommer ikke saa vidt, som den store Mand; men Menneskeslægten vilde komme videre, hvis Alle vilde handle, som han. Den albestyrende Fornuft er det allene forbeholdt, at opoffre Midlet for Hensigten, fordi den er selv Lovgiver, og kan hæve sine Love; men det skabte Væsens Fornuft maa handle i Overeensstemmelse med de Love, som den almindelige Fornuft har fastsat den at følge. Gior det sine Planer til et Formaal, til hvis Opfyldelse ethvert Middel maa bruges, saa træder det ud af sin Stilling, sætter sig i Albestyrerens Plads, og Erfaringen vil da, ved dets Planers Stranding, overbevise det og Verden om, at dets Planer ikke ere, eller længer kunne vedblive at være den Uendeliges Veie.

Den store Mand kan handle ukiærligt; men han kan have, og har vel ogsaa altid de ædelste Formaal for Øine. Han indbilder sig at være den, som er bestemt til at grunde Verdens Vel, og at det skal gaae ud fra hans Foretagende. Den som vil det Store, kan umulig ville det Onde; men han feiler i, at han som endeligt Væsen tillader sig at

gjøre det Onde, for at bevirke det Gode. Mange menneskelige Svagheder kunne blande sig i hans Forhold; men han handler dog altid som den store, det vil sige, som den kloge, storttænkende og kraftfulde Mand. Man beundrer ham, men man billiger ham ikke; Betragtningen af hans Vei deles imellem Velbehag og Mishag. Gemyttet holdes ofte tvivlsomt, og i hans Flor holder man kun med ham, saalænge man staaer i den Formodning, at hans Vei er Forsynets. Efter hans Uheld og Undergang betragter man ham med Veemod, og man finder i ham den menneskelige Naturs Svaghed og Storhed personificeret i sin Fuldkommenhed.

Enhver, der er bekiendt med Napoleons Historie, vil indsee, hvorledes dette kan anvendes paa ham. Æren er ham Alt, fordi den er de store Handlingers Ledsager; Virksomhed i det Store det Element, hvori hans Aand maa svæve; Menneskene ere ham Intet, fordi han føler sig ophøiet over dem; han maa gjøre Verden ulykkelig, fordi han paa ingen anden Maade kan blive Skaberen af dens Lykke; Religion er ham ikke vigtig med Hensyn til Jorden, fordi han sætter sig i Albestyrerens Sted, og paatager sig at være dens Lovgiver. Kun naar denne menneskelige Magt er bøiet af den himmelske, naar han er styrtet fra sin Høide, vil hans Aand, hvis den har Kraft nok til at udholde sin Skiebne, hæve sig i sin Storhed til det Høiere.

Naar man betragter Napoleons Daad og Fald, saa blive de Følelser, som besiæle den Tæn-

kende, Tilbedelse mod Albestyreren, Beundring over den store Mand og Veemodighed over hans Fald. Vi svage Mennesker, som give efter for saa mange smaa Fristelser, tør ikke bryde Staven over den, som bukkede under for saa store, et saa stort Kald til store Foretagender, en saa ubegrændset Lykke og saamange mægtige Fienders Modstand. — Vi dadle ikke disse, deres Stilling i Livet maatte danne dem til, at blive det; men vi vove ikke at fordømme det store Menneske, der tog Feil af Stedet, hvor han skulde standse paa sin vidunderlige Lykkes Bane, og som tabte den uendelige Fornufts Love af Sigte, ved den stigende Følelse af sit høiere Kald til selv at være Menneskeslægtens Lovgiver. Vi bøie os fulde af Andagt for Skaberens Storhed, og betragte med Deeltagelse den Prøve, i hvilken den menneskelige Storhed ikke kunde bestaae.

Men — svage menneskelige Fornuft formaster du dig til, fra Støvets trange, indskrænkede Egne, at vove det Spørgsmaal: hvi tillader den albestyrende Gud den menneskelige Natur et saadant Misbrug af sin Kraft, og hvi skal den søgte Orden og Forbedring i et Folks Forfatning først gienvindes efter en saadan Kiæde af Rædselsscener, og efter et saa stort tragisk Skuespils Opførelse? — Skal blot en Scene af Afvexling og Underholdning gives Menneskene? eller skal blot den menneskelige Natur fremstilles i sin Storhed og i sin Ydmygelse, til et lærerigt og advarende Exempel? eller hvad skal det være? — Menneskelige Fornuft! Du opdager, og det

er dig tilladt, at betragte den uendelige Fornuft i det Skabtes Indretning; du har Ret til at formode at finde den, og det er dig tilladt at opsøge dens Spor i Menneskeslægtens Begivenheder.

Man har fra den Tid af, at Menneskene først begyndte at philosophere over Menneskelivets Begivenheder, følt den største Vanskelighed ved, at forklare den Forvirring og de sørgelige Scener, som finde Sted i det menneskelige Liv. Nogle have antaget, at Alt, hvad der foregik i Verden var Tilfældets Værk, og at Alt tildrog sig uden nogen Plan, Orden og Hensigt; uden at kunne besvare sig den Modsigelse, hvori de kom, ved paa den ene Side ikke at kunne negte de umiskiendelige Spor af en uendelig Fornufts Indvirkning i alt det Skabtes Indretning, og paa den anden Side at antage, at denne Indvirkning slet ikke skulde finde Sted i Følgerne af dets Indretning, eller i Menneskelivets Tildragelser og i Naturens Virkninger. Andre grebe til den usandsynlige Formodning, at Kampen mellem det Gode og Onde var en Virkning af tvende imod hinanden stræbende mægtige Væsener, som begge vare Verdens Herrer, og hvoraf det ene stedse vilde det Gode, det andet det Onde; eller de statuerede Dualismens saa usandsynlige Hypothese, til at forklare en Verdens Phænomener, hvor Alt er Enhed og Overeensstemmelse. Begge disse Theorier maatte nødvendigen henfalde ved Oplysningens Fremme, og en større Kundskab om denne Verdens

enkelte Dele, deres indbyrdes Forbindelse, og ved et klarere Blik paa Tingenes Gang i Verden.

Det blev da umuligt for Fornuften at antage, at den uendelige Fornuft, som er virksom i Verdens Indretning, skulde være ligegyldig ved dens Begivenheder, og det blev den stedse mere indlysende, at Nøglen til Menneskenes Lidelser maa allene ligge i Menneskenaturens Frihed. Mineralet sammenhober sig; Planten udvikler sig, men er bunden til Stedet; Dyret udvikler sig ogsaa, men besidder tillige vilkaarlig Bevægelse; dog binder Instinctet dets Villie. Mennesket har Alt tilfælleds med Dyret, undtagen at dets Villie er fri; den er det, fordi Menneskets aandelige Væsen skal begynde at udvikle sig som Fornuft; men denne Fornuft skal danne sig, vænne sig til at handle efter Regler og Love; den skal opdage dem i det Skabtes Indretning; den er omgivet med Sandselighed, og underkastet Lidenskaber, for at den skal øve sin Kraft paa dem, og udvikle den. Af denne Selvudvikling maa naturligviis meget Ondt udspringe, indtil den lærer at indsee de Regler, den skal følge, og vænner sig til at underkaste sig dem. Verdens physiske Beskaffenhed maa være passende til Væsener af en saadan Natur, indeholde en Blanding af Lidelser og Glæder, for at bringe Menneskene til Eftertanke. Albestyreren maa tillade sine Nyfødte i Fornuftens Rige, at gjøre det Onde, for efterhaanden at vænne dem ved Brugen af deres Frihed, til at skabe sig selv Lykfalighed

ved at gjøre det Gode. Han standser derfor ikke Menneskelivets Spil, om det endog undertiden bliver sørgeligt; men han lader det ikke gaae videre, end det kan passe med hans alvise Hensigter, dem vi fra vor jordiske Standpunkt ikke kunne gjennemskue; men kun ledsage med vore Gisninger.

Et Folk tragter efter at forbedre sin Forfatning; det forvilder sig. Et stort Menneske griber Tøilen, kalder det tilbage til Orden, omskaber Alt efter store Ideer; men forvilder sig igien ved at forfølge udsvævende Idealer. Det taales til en Tid; men han styrtes i sin Fart, naar han vil gribe for dybt ind i den Uendeliges Vei, og Brugen af hans Frihed ikke længer passer til den Alvises Hensigter.

Hvad er der da vundet for Menneskeslægten i det Hele ved denne 25 aarige Cyclus af store Bedrifter og af Rædsler, spørger man? — thi hvad der er vundet for det enkelte Menneske, hvo kan indlade sig derpaa? — Det bliver for stort et Spørgsmaal for et Menneskes Fornuft at besvare til nogen Fuldkommenhed, og kun nogle klare Blik vil overinde for Efterslægten derom. Men skulde det blive en Følge af denne Række af Begivenheder, at det umoralske Hierarchie, som ikke vilde bedre sig, har faaet et dødeligt Stød, saa at det ikke længer kan undgaae en Omdannelse, hvorimod det saalænge har hærdet sig, og trodset Oplysningens Stemme; at Statsforfatningerne have vundet i theoretisk Fuldkommenhed — og hvilken Theorie er bleven bragt i Udøvelse ved en ædel Selvherskers over al Lovtale

ophøiede Sanction af et saadant politisk Mesterværk? — at den store Folkeblanding, som er en Følge af disse politiske Tildragelser, og som altid er Hovedmidlet til Menneskenaturens Cultur, vil fremskynde denne for Aarhundreder; at den nye Verden vil faae sin Frihed; at Magten til at udbrede Culturen over den gamle Verdens raae Egne er givet den Kæmpestat i Hænderne, som er bedst vandt til, at behandle raae Nationer, og at Enemagten paa Havet maaskee ved disse Begivenheder allermest vil forberedes til sit Fald — saa vil man erkiende, at da Lykken ikke er Menneskelivets høieste Formaal, saa er hvad der er vundet ved denne Række af Begivenheder for dets sande Formaal, ikke blevet for dyrt betalt; ikke at tale om den Lection, som er givet Menneskene om det Jordiskes Forfængelighed, Dydens ene og evige Varighed, og den paatrængende Følelse, som derved er opvakt om den uendelige Fornufts Indvirkning i Menneskelivets Begivenheder; thi disse ere et Spil i Menneskenes Haand, men ved deres Leeg, igiennem Taarer og Glæder, fører Albestyreren Jordens Beboere til deres evige Bestemmelse.

Slagelse den 5te Mai 1814.

H. Vastholm.

Et Par fragmentariske Betragtninger over historiske Domme og Meninger, af Udgiveren.

Menneskelivet udvikler sig for vore Øine i Historiens umaalelige, kæmpemæssigt fremskridende Drama. Sammenslyngede ved en hemmelig Kiæde fremtræde Begivenhederne paa den store Skueplads, som enkelte, adskilte Optrin; men al Adskillelse, al Isolering i Historien er kun Indbildning og skuffende Drøm. Som talløse Hiul i et uhyre, evig bevægeligt Drivværk, griber den ene Hændelse, den ene Tildragelse ind i den anden. Den, vi betragte i det nærværende Øieblik er født af det nys forbigangnes Daad og Virken; ingen jordisk Kraft er saa stor, ingen Menneskehaand er saa stærk, at den formaaede at standse det paa Tidens Bølger fremrullende Hiul, der i sin vældige Fart fører Livet med sig, og lader det vorde, som ikke er. Kunde vort Øie naae den længst tilbageliggende Fortid, vare vi i Stand til at see ud i den fierneste Fremtid, og havde vi overmenneskelig Evne til at giennemskue det uhyre Rum imellem begge: da vilde vi ingensteds opdage den mindste Standsning eller Afbrydelse; vi vilde see Fortid og Fremtid, sammenkiædede ved Historiens uendelige Ring, at udgiøre et underfuldt Heelt; hvilket vi atter, om vort Blik naaede endnu videre, vilde skue som en uadskillelig Deel af det

Verdensliv, hvis Uendelighed vor høieste Idee knap kan ane, og hvis Styrer fra Evighed til Evighed vi med ydmyg Andagt tilbede.

Den store Eenhed og Heelhed i Historien opdage vi vel, naar vi med et omfattende og giennemskuende Blik betragte endog kun de Begivenheder, som et vist Tidsrum indbefatter; thi det kan da ikke længe blive skiult for os, at de ligesom have deres Rod i en foregaaende Tid, og liig Træet strække de voxende Skud og Grene ud i Fremtiden. Men som oftest ville vi dog gierne udrive enkelte Optrin i Historien, enkelte Tildragelser, enkelte Charakterer af deres nødvendige Sammenhæng, og betragte dem, som udgiorde de for sig selv et sluttet Heelt. Det er ikke nok, at vi i saadanne Tilfælde sielden gaae saa langt tilbage, som nødvendigt er for at begribe Oprindelsen til de historiske Phænomener, hvilke vi ville paatage os at fatte, bedømme eller fremstille; men det er endnu mere almindeligt, at vi midt i Begivenhedernes Løb, ja naar de knap have begyndt at udvikle sig, give os til at skildre og bedømme dem efter de faa, afrevne Fragmenter, som ere komne til vor Kundskab. Saaledes gaaer det næsten altid, naar vi betragte vor Tids Tildragelser, ikke blot med den rolige Beskuers Øie, men for at fælde en afgiørende Dom over Personer, Handlinger og deres Bevæggrunde. Vi glemme, at dette umuligen kan skee fra et historisk Standpunkt, saalænge vi selv tilligemed de handlende Personer staae i Begivenhedernes Midte, saalænge disses Strøm, i sin

ustandselige Fart, endnu river os selv med sig, og saalænge vi, endog med den reneste Sandhedskiærlighed og den bedste Indsigt, ikke ere i Stand til at opdage mere end Brudstykker af Historien, der maae vise sig for os, liig enkelte tørre Høider i et af Vandflod overskyllet Land, af hvilket der, eftersom Vandet faaer Afløb, kommer mere og mere tilsyne.

Saa vist det nu er, at der gives Enkelte, hvis klare og skarpe Blik er i Stand til, dybere end Mængden at giennemskue de afbrudte historiske Phænomener, som Tiden aabenbarer, og stundom ved heldige Forbindelser at bringe dem i deres virkelige Sammenhæng: saa vist er det ogsaa, at kun Faa kunne rose sig af at besidde denne Egenskab, i sin Fuldkommenhed. Altid har de store og genialske Historieskriveres Tal været lidet; men endnu mindre deres, som have givet os en tro og i alle Dele sandfærdig Skildring af deres Tidsalders Historie — naar vi ved denne forstaae Fremstillingen af en historisk Heelhed, eller et saadant Værk, der kan gielde for et Bidrag til Universalhistorien. Jeg vil ikke ansee dette for en Umulighed; men Ingen vil let kunne negte, at dertil udfordredes en Mand, der forenede de to Betingelser, vi saa sielden finde samlede: det historiske Genie, og en universalhistorisk Virkekreds, eller et Liv, der kraftigen har grebet ind i en stor Deel af de mægtige, dybt og vidt omkring virkende Verdensbegivenheder. Enhver Tidsalder har frembragt ypperlige Annaler og Mindeskrifter (Memoires); vor Tid savner dem ei heller; men

naar vi til Exempel blive staaende ved denne, og i den see os om efter en saadan Mand, hvem vi kunde tiltroe Evne til at give Efterverdenen en heel og fuldkommen Historie af et Tidsrum, hvis Lige i store, uhyre og mægtigt virkende Begivenheder Verdens Aarbøger neppe fremvise: mon vi kunde tænke os Mange, som hertil havde været mere duelige (forudsat at Daadkraft altid gav Evne til at fortælle de store Bedrifter med Aand og Sandhed), end enten den Mand, der, efter tyve Aars mageløse Bedrifter, sank saa dybt fra sin svimlende Høide, som ingen Dødelig før ham er sunken; eller og i sin Tid han, der i en lang Række af Aar holdt Englands Statsror med en sikker Haand, selv i de frygteligste Storme, der ofte med sin Tale virkede mere, end en heel Krigshær kunde virke, hvis Pen kunde opveie Heltens tunge Sværd, og som endnu — om han kunde staae op af sin Grav og see Englands Seier over Frankrige efter tyve Aars Kamp — vilde sige: dette er mit Værk? — I det mindste kunde vel neppe Nogen af alle dem, som vi i vor Tid have seet fremtræde paa Verdens Skueplads, gisre Paastand paa en nøiere eller mere omfattende Kundskab til Historiens dybeste Kilder og Politikens mest forborgne Hemmeligheder. — Dog er ogsaa dette kun en Drøm; thi hvo kan tænke sig Muligheden i, at saadanne Mænd kunde aflægge den Personlighed, hvorved de virkede saa mægtigt og i en saa uhyre Kreds, for at betragte sig selv, tilligemed Verden, fra det Standpunkt, Historieskriveren maa vælge sig?

Men denne Vanskelighed ved at fatte Tidens Begivenheder i deres sande Skikkelse og virkelige Sammenhæng; ved at bedømme dem, ikke med en Deeltagendes Lidenskabelighed, men med den høie Værdighed, den ædle Rolighed, der sømmer sig for den historiske Musas Præst; ved at fortælle dem, ikke som afrevne Fragmenter, uden Lys og Orden, som et Sammenvæv af Sandhed og Opdigtelse, Virkelighed og Indbildning, men som et historisk Heelt, med indvortes og udvortes Sandhed — denne Vanskelighed, som den sande Historieskriver erkiender, vil Mængden af ørkesløse Tilskuere ved Tidens store Optrin, af letsindige Skrivere og ligegyldige eller forud indtagne Læsere, ikke vide af at sige. Uden at kiende eller agte den historiske Kritiks Fordringer, danne de sig en Forestilling om Begivenhederne og om de i disse handlende Personer, der ofte blot er grundet paa ganske eensidige og upaalidelige Beretninger om enkelte Træk og Tildragelser, hvis Ufuldstændighed og Utilstrækkelighed, til at udgiøre en fast Grund for historiske Domme, senere Begivenheder alt for tidt lægge for Dagen. Denne Forestilling tillempes end videre efter lidenskabelige Meninger og Fordomme, der saa let finde Indgang hos Mængden, hvor Egennytte og personlig Interesse kommer med i Spillet, eller hvor Partiaand kan virke paa den og lede den efter sine Hensigter. Saaledes vil man stedse, i Bedømmelsen og i den meer end annalistiske Fortælling af Nutidens eller en endnu ikke udløben Tidsalders Begivenheder, finde

en stor Uenighed og Uovereensstemmelse, som man dog langt fra ikke altid maa tænke sig, som Virkningen af Partiskhed, Fordom eller Uredelighed. Til at giennemskue Tildragelser, der ligge os saa nær, og see dem i deres virkelige Skikkelse, hører et saa øvet Blik, en saa omfattende Kundskab, og en saa forsigtig Kritik — helst i Tider, da den historiske Forvirring og Forvikling, ved Begivenhedernes Mængde, og ved Politikens hastig omvexlende Skikkelse, er saa stor, som i vore — at man slet ikke bør undres over, om endog Mænd af erkiendt Retskaffenhed og med historisk Talent, kunne være heel uenige i at betragte og bedømme Tidsalderens Begivenheder, og heller ikke overeensstemmende i at fortælle dem. Til at frembringe sand historisk Fortælling, og endnu mere til at fælde historiske Domme, hører ikke blot Upartiskhed, Sandhedskierlighed, kritisk Nøiagtighed, et klart Blik og en heldig Fremstillingsgave; men ogsaa tilstrækkelig Kundskab. Hvor denne fattes, hvor kun Fragmenter af de historiske Materialier ere for Haanden, og hvor disse endog ikke altid kunne underkastes den Kritik, hvorved de blive til Kiendsgierninger: der kan man ikke vente sig et historisk Arbeide, med Sandhedens fuldkomne Præg.

Det er hermed ingenlunde min Mening, at al Historie af en nærværende Tidsalder var umulig. Man vil tvertimod finde, at nogle af de bedste og ypperligste Bidrag til Historien ere saadanne Skrifter, hvori Mænd, som for Resten besadde de dertil

fornødne Egenskaber, have fortalt, hvad de enten selv have udrettet, eller hvad der saa at sige er foregaaet under deres Øine; hvorhos dog kan erindres, at det ofte er til stor Anbefaling for deslige Skrifter, naar de ei ere skrevne i den Hensigt at blive offentlige, eller bekiendtgiorte i Forfatterens Levetid. Saadanne Arbeider ere at betragte som Grundstene, hvorpaa i sin Tid Historiens Bygning kan opføres; men at benytte dem i den samme Tidsalder, hvori de ere skrevne, og inden de med Rolighed og en fuldkommen upartisk Kritik kunne sammenholdes, veies og prøves, er altid et misligt Foretagende for den, som vil reise en historisk Bygning, der skal bestaae af meer end Brudstykker.

Saa vanskeligt, om ei umuligt, det end er, at fortælle Verdenshistorien i en Tidsalder, hvilken man selv har oplevet og endnu lever i: saa almindeligt er det blevet i vore Dage, at skrive over Tidens Begivenheder, og at bedømme dem og deres Sammenhæng. Man nøies ikke blot med at samle og fortælle, hvad Dag for Dag tildrager sig; men man vil ogsaa fremstille Historiens Aand, inden den endnu har kundgiort sig; man vil opdage Drivefiedre og skiulte Aarsager til de politiske Phænomeer, inden det endnu er muligt at kiende dem; man vil bringe Tildragelserne i et pragmatisk Sammenhæng, ved Hielp af enkelte, afbrudte Led i den historiske Kiæde, som man ofte kun saare ufuldkomment kan hefte sammen. Det er naturligt, at en Tidsalder, som den vi have oplevet, med saa voldsomme Om-

væltninger af næsten Alt, hvad vi af den foregaaende Alder havde modtaget, og med saa overordentlige, den hele europæiske Verden giennemrystende Begivenheder, maatte vække en usædvanlig og almindelig Opmærksomhed paa de historiske Optrin, og en næsten ligesaa almindelig Stræben efter at begribe dem. Men have vi ikke ogsaa seet, hvorledes den fremskridende Tid i sin Udvikling har spottet Tusinder, som troede at de havde forstaaet og beregnet den? — hvorledes selv store og statskloge Tænkere ere blevne skuffede i de Resultater, som de troede, med Sikkerhed at have uddraget af Handlinger og Begivenheder, hvilke de meente tilfulde at have giennemskuet? — Det er vel unegteligt, at endog endeel af disse have glemt, hvor vanskeligt det er, i Storm og Uveir, naar Naturen er i Oprør, Himmelen skyet og mørk og enhver Synskreds uvis, at optage et rigtigt Billede af den Egn, man har for sig; om endog Lynglimt stundom opklare enkelte Partier, eller man er i Stand til, i Mørket at skielne enkelte Gienstande.

Saa har det sig med den, hvis Levetid falder ind i en af stormfulde Revolutioner optaget Periode. Jo nærmere han er de mægtige Begivenheder, der, liig et Jordskiælv, ryste den hele Menneskeverden omkring ham, og hvis Stød han selv maa fornemme; jo mindre er han i Stand til at betragte dem med Rolighed, see dem i deres rette Skikkelse, og saaledes fremstille dem for andre i en historisk Skildring eller Fortælling. De fleste Tildragelser giøre

et alt for stærkt og heftigt Indtryk paa ham, og røre ham selv alt for umiddelbart, til at han skulde være i Stand til med Besiemthed at angive, hvorledes de oprandt, hvilke deres Aarsager og Følger vare, og i hvilket Lys de handlende Personer have viist sig paa den urolige Skueplads. Revolutioner i Staterne er lig Uveir i Naturen, eller hidsige Sygdomme i det menneskelige Legeme; de ere Lidenskabers, Gæringers, Voldsomheders, Uretfærdigheders Tid, Partiaandens og Forblindelsens Tid. Mange Kræfter, som tilforn slumrede eller vare hendøde, sættes ved dem i Bevægelse; Stater og Nationer, henrevne af Enthusiasmens Strøm, synes gienfødte til fornyet Ungdomsliv og Ungdomskraft; den menneskelige Aand bryder sig nye Veie i Livets og Statens Forhold, og medens det Gamle synker i Ruiner, medens Aarhundreders Værk nedbrydes i Timer eller Dage, og selv det Helligste og Ærværdigste ikke skaanes af Tidens Hvirvelstrøm, fremstaaer, som det synes, en ny Bygning, der ofte falder sammen, inden den endnu var heel færdig. Saaledes ere disse Tidsløb i Historien af høi Vigtighed og Mærkværdighed; men til at beskue dem i Nærheden vil der et saa heldigt Standpunkt og et saa klart og skarpt Øie, til at skildre dem for Efterverdenen en saa rolig og sikker Haand, til at bedømme dem i deres sande Væsen og i deres Følger for Menneskeheden, en saa skarpsindig og dybtseende Fornuft og en saa fuldkommen Rolighed og Upartiskhed, at

man saare sielden vil finde disse Egenskaber forenede hos en samtidig Historieskriver.

Vi have erfaret i vore Dage, hvad det er at leve i saadanne Tider, da Historiens Gang efter evige Love synes ophævet og forstyrret. Vi have seet den menneskelige Verden bevæget af de voldsomste Rystelser, og for vore Øine berøvet næsten enhver Støtte, hvorved den paa Jorden kunde holde sig i den Ligevægt, uden hvilken alle jordiske Samfundsbaand maatte briste, og Menneskeheden falde sammen i chaotiske Ruiner. Nationer have vi seet, liig Individer, at vorde et bevidstløst Rov for Lidenskabers Raseri, imod hvilket Religion, Fornuft og Pligt forgieves hævede den Røst, der ikke hørtes i Stormens Brusen og Uveirets Tordenbulder. Stater have vi seet, ligesom opløste i deres Bestanddele, at vorde et Bytte for Vilkaarlighed, Vold og Magtens eller Listens aabenbare og skiulte Virkninger. Alle de Former, hvorunder vi vare vante til at tænke os, saavel de enkelte Rigers selvstændige Tilværelse, som det europæiske Statssamfunds Heelhed, betryggede imod Undergang, have vi seet nedbrudte, forandrede og behandlede med Haan og Foragt, ikke som Nationernes Palladium, som Menneskehedens hellige, af Aarhundreder hævdede Eiendom; men som et ligegyldigt Spil, snart for en tøileløs politisk Fanatisme, snart for Enkeltes Herskelyst, Erobringssyge og umættelige Vindelyst, og for den militaire Despotismes rædsomme, Alt søndertrædende Overvold. Efter almindelige Omvæltninger, der ikke

blot strakte sig til Statsforfatninger og Statsforhold, men ogsaa til politiske Meninger og Overbeviisninger, ja til mange Egne af Videnskabernes og Konstens Rige; og efterat en stor Deel af Europa ved dyre og blodige Erfaringer havde lært: at ingen Ulykke og ingen Skændsel, der kan overgaae Nationer, er større end den, med Tabet af fri Selvstændighed at vorde afhængige af en fremmed Magt, og at i hvor stort et Onde Krigen er, gives der dog et værre: Trældom — efterat vi tilsidst, i den største og hastigste Omvæltning af alle, havde seet Historiens Nemesis i sin frygteligste Virkning: forekommer det os, som Udfaldet af saa uhyre og vidunderlige Begivenheder, saa mægtige Verdensrystelser, saa colossalske Anstrengelser, af alt det Blod, som er rundet, af alle de Lidelser, hvorunder Menneskeheden i fem og tyve Aar har sukket, kun er en Tilbagegang til det samme Punkt, hvorfra den hele Kiæde af Omvæltninger udgik.

Men ligesom vi i det nærværende Øieblik ingenlunde ere i Stand til, med fuldkommen Klarhed at see de sidste Dages Begivenheder i deres rette Skikkelse og i deres eget Lys, og end mindre til at beregne deres Følger, — ligesom meget maa være gaadefuldt og uforklarligt i de sammenstødende Virkninger, og deres nærmere og fiernere Aarsager, der forberedede og frembragte den uforudseete Catastrofe, hvorved en Bygning, som i tyve Aar var opført, styrtede sammen i faa Uger, og en Vælde, der syntes grundfæstet for Aarhundreder, knuses i en

Haandevending: saaledes vil man finde, at det har været i det hele Tidsrum, hvilket vi nu betragte som endt. Fra den franske Revolutions Begyndelse til den Dag i Dag er der indtruffet utallige Begivenheder, der ligesaa lidt vare beregnede, som de seneste, hvilke vi endnu forbausede betragte; der ligesaa lidt i deres Aarsager og Sammenhæng med Klarhed kunde giennemskues — og som dog enhver, saa hastig som de vare indtrufne, vilde forklare og bedømme. Dette var vel en naturlig Følge af den almindelige Spænding og den urolige Bevægelse, hvori Tidsalderen selv, med dens hastige Omskiftninger og dens Frugtbarhed paa mægtige, stærkt rystende Begivenheder, satte alle Gemytter. Men hvo har fulgt Historiens Gang og dens Fremstilling i Tidens talløse Skrifter og Dagblade — hvo har betragtet de blotte Tildragelser, som vi kunne see dem i enkelte Brudstykker, i større og mindre Masser, og tillige givet Agt paa Maaden, man har fremstillet og bedømt dem paa, Maalestokken, hvorefter man har charakteriseret dem, Synspunkterne, hvorfra man har villet tildele dem deres Værd, de herskende Meninger, som have bestemt Mængdens historiske Domme, dens politiske Kiendelser og Slutninger — hvo har saaledes, saavidt dette er muligt, søgt at holde Kiendsgierningerne ved Siden af deres Fortælling eller Bedømmelse, og har ikke heel igiennem fundet Uvished, Uovereensstemmelse, hastig Overgang fra een Yderlighed til den anden, den største Uliighed i Domme og Synsmaader, ikke blot hos forskiellige, men selv

hos de samme Personer; og hos meget faa et stadigt, roligt og klart Blik, en fast og consequent Gang i deres historiske og politiske Yttringer? — Der gives ikke Mange, som, frie for Lidenskaber, med Fornegtelse af alle personlige og borgerlige Forhold, med Tilsidesættelse af forudfattede Meninger, med Grandskerens prøvede Øie, med den Statsloges dybe og omskuende Blik, og med det religiøse Sind, uden hvilket Livets Gaade aldrig løses, betragte Historien og dens ofte selsomme og for Øieblikket uforklarlige Optrin. Derfor ere Mængdens Anskuelser saa uklare og usikkre; derfor omskiftes de med dens Luner og Meninger; derfor fordømmer den i Dag til Afgrunden, hvad den i Gaar ophøiede til Stiernerne; derfor synes det, som den Ustadighed, den Uvished og Omskiftelighed, som findes i Menneskenes Stræben og Virken, i deres Meninger og Grundsætninger, ogsaa skulde findes i Historien. Men dette synes kun saa, naar man betragter den stykkeviis, og naar man overskuer den Deel deraf, der endnu ligger nærmest bag os, ikke udviklet, og paa mange Maader tilhyllet. Hvad der i dette Tidsløb er os gaadefuldt, vil dog engang en kommende Tid opløse. Den vil lægge for Dagen, som den altid har giort, at Vilkaarlighed og regelløs Uorden ikke har Sted i Begivenhederne, men kun i vor Indbildning og vor Udygtighed til at giennemskue dem; at den menneskelige Frihed vel synes at kunne paa Verdens Skueplads frembringe et vilkaarligt Spil, efter indskrænkede Øiemed og Pla-

ner; men at Historien giennem alle Tider har gaaet og gaaer sin rolige Gang, efter evige Love, og mod et Maal, der er sat, ikke for enkelte Folkeslag, og endnu mindre for enkelte Mennesker, som med al deres Kraft og al deres Vælde, dog kun ere skrøbelige Redskaber; men for den hele Slægt, og for et Tidsløb, hvis Udstrækning og Grændser for det menneskelige Øie ere forborgne. „Mennesket — siger Schiller saa ypperligt — forvandler sig og flyer fra Skuepladsen; hans Meninger flye og forvandle sig med ham: Historien allene bliver stadig paa Skuepladsen, en udødelig Borgerinde af alle Nationer og Tidsaldere. Som den homeriske Zeus seer den med lige klart Blik ned paa Krigens blodige Sysler og paa de fredelige Folkeslag, der skyldfrie nære sig af deres Hiordes Melk. Hvor regelløst endog Menneskenes Frihed synes at skalte med Verdens Løb — rolig beskuer Historien det forvirrede Spil; thi dens Blik, der naaer vidt ud i Fremtiden, opdager alt i det Fierne, hvor denne regelløst udsvævende Frihed ledes ved Nødvendighedens Baand. Hvad den holder hemmeligt for en Gregors og Cromvells straffende Samvittighed, det iler den at aabenbare for Menneskeheden: „at det selvsyge Menneske vel kan forfølge nedrige Hensigter, men ubevidst maa befordre fortræffelige." *)

*) Schillers kleine prosaische Schriften, 1 Th. S. 94. 95.

Betragte vi nøiere de i et vist Tidspunkt herskende Meninger om Tidens Begivenheder, og det Billede, hvorunder disses Skikkelse og Charakteer optages og fattes af Mængden; da finde vi deri vist nok til en Tid et Slags Almindelighed og Overeensstemmelse, for hvilken det synes, at Virkelighed og Sandhed maatte ligge til Grund. Hvad man i de senere Tider pleier at kalde den offentlige Mening, eller fri Overeensstemmelse hos Mange eller de fleste af en Stats Borgere, i Maaden, at betragte en vis Gienstand paa; Resultatet af mange Enkeltes overeensstemmende, paa Eftertanke og Erfaring grundede Meninger og Domme over Gienstande, der have almindelig Interesse — har man altid, og ikke med Urette tillagt, om ei Ufeilbarhed, dog et Slags Hellighed. Den gamle Sætning: at Folkets Røst, er Guds Røst, er ofte nok anført, for at bestyrke den offentlige Menings Vægt; og at en dyb, giennem Aartusinder prøvet Sandhed ligger til Grund for denne Sætning, er jeg langt fra at ville negte; men selv fordrer den, at forstaaes rigtig, for ikke at misbruges.

Naar hos et Folk, eller et Samfund af Mennesker, der leve i saadanne Forhold, at Aandsfrihed og Aandsudvikling ved dem gjøres mulige, Fornuften ved Eftertanke og Selvtænkning kan komme til Modenhed, og Begreberne om de udvortes Tings rette Forhold udvikle sig til nogenlunde Klarhed: da vil dette Folk vist ikke fattes et aabent og rigtigt Blik for saadanne Gienstande, som enten ligge dets Tarv

nær, eller for hvilke paa anden Maade dets almindelige Interesse er vækket. Det gientages tidt nok, at Løgn og Vildfarelse herske i Verden; men undersøge vi ret, hvor de fleste Vildfarelser findes, da bliver det maaskee mere hos Enkelte, hos Skribenter og Grublere, hos Partistiftere, og dem, der paa een eller anden Maade ville hæve sig frem over deres Samtidige, end hos Folket, der roligen gaaer sin Gang frem efter Naturens og Historiens Love. Men at tilstaae dette, ville hine nok vogte sig for. Deres Egoisme, eller til en vis Kreds indskrænkede Fremstræben til et særskilt, ofte egennyttigt Maal, forbinder dem til at troe sig i Besiddelse af det Sandes og Rigtiges Erkiendelse; hvorimod de gierne ville udgive Andres Overbeviisninger og Meninger for vrange, urigtige og skadelige, naar de ligge deres egne Hensigter i Veien. Dermed kunne de vel virke til en Tid og i en meer eller mindre indskrænket Kreds, eftersom deres Evne og Indflydelse er større eller ringere; men de mægte i Længden intet mod Fornuftens og Sandhedens Vælde, hvilke vel for en Tid kunne overdøves; men dog, naar det rette Øieblik kommer, atter saa meget desstærkere ville lade deres Stemme høres i Tiderne, og deres kraftige Maal fornemmes af hele Folkefærd.

At Fornuft og Sandhed, om ei altid, dog meget ofte ville findes herskende i den offentlige Mening hos et Folk, som har den Grad af Frihed, Cultur og Oplysning, at en offentlig Mening der

kan finde Sted (i despotiske Stater, hvor Aandsfrihed ikke kiendes, hos raae og barbariske Folkefærd, uden Oplysning og udviklet Fornuft, finde vi den ikke) — dette trænger vel ei til Beviis. Det vilde maaskee endog ikke være saa vanskeligt at lægge for Dagen: at i Nationernes sunde Tilstand (om jeg saaledes tør udtrykke mig) ville de mindre være udsatte for at vildledes af Meninger, end af Tro. Vel lærer Historien os, at der har været Tider, da saadanne Meninger i Religion, Moral og Politik, som vi nu maa erklære for falske og fordærvelige, have herskет hos Nationer, der endog besade Cultur og Oplysning i en ikke ringe Grad. Men disse Meninger have altid staaet i et nødvendigt Forhold til den i hine Tider herskende almindelige religiøse, moralske og politiske Cultur; og det vilde være ligesaa urimeligt, som ubilligt, at bedømme fierne Tiders og Nationers Charakteer, eller disses almindelige Meninger allene efter den Maalestok, vor Tid kan give os. Vi tale desuden her ikke om nogen absolut fordærvet Tidsalder (hvilken vi ei kunne antage) eller om Tider, der i Aand og Charakteer ere aldeles forskiellige fra vore. Vi negte heller ikke, at det gielder om offentlige eller Folke-Meninger, som om enkelte Menneskers: at nogle komme Sandhed og Dyd nærmere, end andre.

Men kan den offentlige Mening, i rolige Tider, naar ingen indvortes Storme eller Giæringer hindre den fra at udvikle sig paa en naturlig og fornuftmæssig Maade, være et agtværdigt Resultat af

et heelt Folks, eller endog i enkelte Tilfælde af flere Nationers samstemmende Overbevisninger: saa er dette dog ikke Tilfældet i saadanne Tider, da Lidenskaber have undertrykt Fornuft og Frihed, da rolig Eftertanke er umulig, og da indvortes Giæringer og voldsomme Omvæltninger have forstyrret Orden og Ligevægt hos en Nation, ophævet Statsværkets fredelige Gang, og givet den styrende og ledende Magt i Hænderne paa Factioner og Partier. Under saadanne Omstændigheder, naar Nationens Eenhed og Heelhed forstyrres, naar en lovløs Forfatning træder i Stedet for en ordentlig Statsindretning, naar Partiaanden driver sit fordærvelige Spil, og naar det kan lykkes Enkelte at stifte Foreninger, der kun gaae ud paa at fremme en vis Factions egennyttige og egenraadige Hensigter, og at udbrede de Meninger og Grundsætninger, hvorved disse befordres: da er, hvad man vil kalde den offentlige Mening, ikke blot falsk; men den er, i sin rette Betydning, ikke mere til. Hvor den ikke kan danne sig med Frihed, der ophører dens Tilværelse. Hvor Magtens og Snedighedens Indflydelse spores, der gives ingen fri Meningsyttring. Hvad et herskende Parti udgiver for Nationens Mening eller Villie, og ved Konst og Ænker viser os som saadanne, opdages snart, at være dets egne Grundsætninger; og netop, fordi ingen offentlig Mening gives, er det saa let, at udgive derfor hvad man vil.

Derfor, hvor Revolutioner have ophævet og til en Tid forstyrret den borgerlige Orden i en Stat,

kan det, som i de urolige, stormfulde Tider lyder, som Udtrykket af Folkets almindelige Villie og offentlige Mening, hverken antages derfor, eller tillægges nogen Gyldighed i en fri Bedømmelse af Begivenhedernes og de handlende Personers Charakteer — hvilket i Særdeleshed var det, vi her vilde giøre opmærksom paa. Have vi ikke erfaret, hvorledes man i Frankrige, under Revolutionen, og med det samme i Europa, i faa Aar har skiftet Meninger, ligesaa hastig som Moder? Have vi ikke seet, at man i et ganske kort Tidsrum vexelviis har forgudet og fornedret erkiendte Grundsætninger, offentlige Handlinger og handlende Personer? Har ikke den politiske Fanatisme, ligesaa grusom og blodtørstig, som den religiøse, villet kuldkaste den menneskelige Fornufts evige Love, og sætte sine falske, urimelige, afskyelige Grundsætninger i Stedet for erkiendte, hellige og guddommelige Sandheder? Har ikke Vold og Tyrannie, deels aabenbar, deels under mangehaande Masker, øvet sine Menneskeheden vanærende og fornedrende Gierninger, og have disse ikke til en Tid fundet Forsvarere, ei blot i enkelte Forblindede, men endog hos Mængden af de Tænkende og Dømmende? — Hvo kan tælle alle de falske Anskuelser, alle de Feilslutninger og urigtige Domme, alle de tilbagekaldte Lovpriisninger og Fordømmelser, hvortil man i hiint Tidsrum har ladet sig henrive, fordi man troede det muligt, at see ligesaa klart i Stormens og Uveirets Mørke, som ved Dagslyset i roligt Magsveir?

For Historien har denne Tid da ikke været mindre vigtig, betydende og lærerig, end for Historieskriveren. En af Menneskehedens største, daadrigeste og mægtigst virkende Perioder skal hiin engang afspeile til Efterslægtens Beskuelse og Forundring, ligesom til dens Afsky og Forfærdelse. Denne kan af et Tidsrum, hvis mægtige og voldsomme Begivenheder, Slag paa Slag, virkede en almindelig Omvæltning af alle Statsforhold, og i Løbet af nogle Aar flere Gange omskiftede den hele europæiske Verdens Skikkelse, lære at agte Rolighed, Upartiskhed og sindig Grandskning, som nogle af de nødvendigste Egenskaber hos den, der i Sammenhæng vil fortælle en saa stormfuld Tidsalders Tildragelser. — Han kan lære det, naar han giver Agt paa, hvorledes de Historieskrivere, som have ladet sig henrive af Meningernes Strøm, eller som alt for tidlig have villet charakterisere Begivenhederne og fælde Dommen over deres Ophavsmænd, ere blevne skuffede, deels ved senere Tildragelser, som have sat de tidligere i et andet Lys, deels ved i følgende Dage at vinde en rigtigere Synsmaade, en sandere Anskuelse af den Tid og de Begivenheder, som de alt for hastig havde troet at kunne giennemskue.

Det er temmelig let at indsee, at saa umuligt som det er, at fortælle Historien af en Tidsalder, der endnu ikke er udrundet, at samle de ufuldendte Brudstykker af en chaotisk Tid til et historisk Heelt — saa vanskeligt er det endog, at bringe disse Fragmenter i et lignende Billede, i en rigtig Fremstilling til

Efterverdenen. Vanskeligt er det, at bringe de enkelte Kiendsgierninger for Lyset i en Tid, da saa Manges stridige Interesse driver dem til at forfalske og fordreie dem endog i offentlige Statsskrifter; endnu vanskeligere, at giennemtrænge den Labyrinth af skiulte Aarsager og Drivefiædre, af hemmelige Planer og Foretagender, ved hvis Opdagelse allene Sammenhænget af de enkelte Begivenheder kan lægges for Dagen. I Revolutioners og Factioners Tid har Sandheden faa Venner, fordi næsten Alle, enten med Bevidsthed eller uvitterligen, paa dens Bekostning søge at befordre et visst Parties Fordeel, og giøre dets Grundsætninger, dets Fremstillingsmaade gieldende. Mere eller mindre hører den samtidige Fortæller af de seneste Dages Historie til et af disse Partier — om han endog er udenfor det Land, hvor de have deres Sæde; og er dette Tilfældet, og finde da saadanne Forhold Sted, som under den franske Revolution, da dette Folk havde det hele øvrige Europas Politik imod sig: hvor mange Baand kunne da ikke hindre den fuldkommen rolige og upartiske Historieskriver (om nogen saadan fandtes)? og hvormegen Anledning for den, som ikke er det, til at antage og udgive fremmed Interesse for Sandhedens? — Mere eller mindre ligger altid Politiken i Strid med Samtidens Historie. Hiin har sit særskilte, om end nok saa store og udvidede, dog egennyttige Maal; denne har intet andet, end hvad der stemmer overeens med hele Menneskehedens Interesse: at enhver Begivenhed, enhver Daad, enhver Charakteer,

de gode med de onde, de ædle og høie, med de nedrige og svage, maae vise sig i Sandhedens Lys for den hele Verden.

Er det under Revolutioners Uveirsstorme et svart, møiefuldt og ofte forgieves Arbeide, at ville bringe Tidens Begivenheder for Lyset i deres rette Skikkelse: hvor langt voveligere er det da ikke, midt under Uveiret, eller naar dets sidste Stormskyer neppe ere dragne forbi paa Himmelen, naar Gienlyden af dets sidste Torden endnu ruller imellem Biergene, at ville bestige det historiske Dommersæde, og kalde Handlinger, Hensigter, Planer, Charakterer, enkelte ved Daad udmærkede Personer, Fyrster og Regieringer, ja hele Nationer ind for en Domstol, der ofte mangler al Gyldighed? — Det tungeste og dybeste i al Historie—det, at bestemme Begivenhedernes indvortes Charakteer efter menneskelige Begrebers Rettesnor; at tillægge dem Værd, efter Moralitetens Maalestok; at ville udfinde deres Bevæggrunde; og at gaae ind i de handlende Personers Siæl, for ikke blot at lade deres Daad og Levnet sige os, hvorledes de vare, virkede og levede; men for at fortælle os, efter hvilke Ideer og Grundsætninger de handlede, hvorledes det saae ud med deres Moralitet og Samvittighed, hvilke Drivefiædre til deres Handlinger, de for Verden havde skiult, hvorledes de forenede deres personlige Interesse med den offentlige, som de udvortes bekiendte — endelig for efter alt dette, at afsige en Dom over dem, der skal gielde for Historiens: dette er noget, som de

ſtørſte hiſtoriſke Genier, ikke uden den høieſte Varſomhed have taget ſig for; vel vidende, at de herved ligeſom hæve ſig over Hiſtoriens jordiſke Synskreds, og ſætte ſig i den høieſte og alvidende Dommers Sted. Diſſe lade helſt Hiſtorien ſelv være den dømmende Magt, og ſøge i det mindſte at belægge enhver affagt Dom med en utvivlſom og uimodſigelig Kiendsgierning. Men hvor mange ukaldede Tienere i Clios Forgaard have udfundet den ſtore Hemmelighed, ſom hine, Gudindens indviede Præſter, af hende ſelv begavede med Aand og Kraft, efter et heelt Livs Forſkning, neppe troede ſig i Beſiddelſe af? — Derfor ſee vi det jævnligen, at diſſe ukaldede Hiſtorieſkrivere ere de modigſte og raſkeſte til at dømme og fordømme; vi ſee dem med beundringsværdig Snildhed i et Øieblik opløſe Hiſtoriens og Politikens hemmeligſte Gaader; vi ſee dem uden al Forlegenhed at kalde Tidsalderens vigtigſte Mænd for ſig, for at lade dem ſtaae et Slags Skoleret, og enten tilkiende dem en Belønning for Flid, Talent og gode Sæder, eller at tugte dem ſom Skolepeblinge for deres Efterladenhed eller deres Vanart og Ugudelighed.

Men om ſaa lidet beføiede Dommere kan der ikke være Tale, naar Spørgsmaalet er om, hvor man ſkal finde genialſke Blik i Hiſtoriens Hemmeligheder, ſunde og rigtige Bedømmelſer af de politiſke Phænomener. Archenholz har vel Ret, naar han etſteds ſiger, at ſlet Politik i vore Dage ei er mindre hyppig, end ſlet Poeſie, og begge en lige kraftløs

Aandsføde. Hos de fleste i den talrige Hær af Dagens politiske Forfattere savner man i Almindelighed intet mere, end — Politik. Man finder som oftest hos dem kun deres egne Systemer og private Anskuelser; men savner det lyse, omfattende Blik, den grundige Sagkundskab, det Kiendskab til Hofferne og de Mægtige, til Cabinetterne og deres Drivhiul, til de faste og vaklende Statssystemer og Statsmaximer ved ethvert Hof, som ere nundværlige, for med noget Held at behandle politiske Gienstande. Ikke desmindre anseer enhver, der blot nogenlunde kiender det Udvortes af Tidens store Phænomener, og har fattet en eller anden enkelt Side af Begivenhederne, sig berettiget til at fremstille dem fra denne Side, som virkelige historiske Kiendsgierninger, charakterisere deres Aand, skildre dem i deres Aarsag, Sammenhæng og Følger; og endelig give sin Stemme om deres Værd eller Betydning, efter et eller andet politisk, moralsk eller oeconomisk Alen- Vægt- eller Skieppe-Maal. — Heraf den Mængde af Modsigelser, af eensidige, hinanden lige imodsatte Beskuelser og Domme, af halv sande Beretninger og af Resultater, der ved første Øiesyn kunne være blendende nok, men ved nøiere Beskuelser vise sig som Drømmeværk, hvormed vor Tidsalder har været saa rigelig hiemsøgt. Faa gedigne og classiske Arbeider udmærke sig, ved Præg af at være skrevne, ikke for Øieblikket eller Samtiden allene, men for enhver Alder, i denne Strøm af historiske og politiske Tids- og Flyveskrifter, som vore evig mærkværdige Dage

have fostret; og naar disse, der hidtil ei have fundet deres Thuanus, engang i Tiden skulle finde deres Tacitus, Machiavelli eller Müller, da maa vist nok andre og rigere Kilder aabne sig for ham.

Da her ikke kan være Sted til nogen udførlig Udvikling af det, Historien fordrer af den, som vil kalde Begivenheder, Handlinger, Individers og hele Nationers Charakteer ind for en historisk eller politisk Domstol: maa det være nok at erindre, at den indskrænkede Ensidighed, endog med et betydeligt Forraad af Kundskaber, heri næsten er ligesaa udsat for at fare vild, som den forud indtagne Partiskhed. Forskiellen imellem dem bestaaer egentlig deri, at den første gaaer mere ærligt, men stundom ogsaa mere enfoldigt tilværks end den sidste. — Enfoldigt maa det vist kaldes, om Nogen, fordi han for sin egen Deel har dannet sig en vis snever Synskreds i Livet og Historien, en vis Skranke for hans Anskuelse af denne, vil forbinde Andre til ikke at træde uden for denne Skranke, eller udvide deres Synskreds mere, end hans egen. Enfoldigt er det, om Nogen vil indbilde sig, at det virkelig Store og Høie i Historien, de colossalske Verdensbegivenheder, de mest fremragende Charakterer, de paa hele Tidsaldere og Menneskeslægter virkende Personer, skulde kunne beskues og bedømmes efter samme Maalestok, som de ubetydeligste Individer, hvis Hverdagsliv ubemærket forsvinder, som en i Havet faldende Draabe — hvilket maa forekomme os, som vilde Nogen plante den kongelige Eeg eller Libanons stolte

Ceder ind i et Havebed, og der sætte dem i Række med et Kaalhoved eller en Salatplante. Men meer end enfoldigt, en Forbrydelse mod Historiens Genius er det, at ville indbilde os, at den enkelte Side af Polygonen, man just har for sig, er den hele Figur — at ville giøre sin ensidige Synsmaade til den historisk-virkelige; og at ville bruge en selvdannet Skrueform, for deri med Magt at indskrue alle historiske Optrin og Charakterer, og siden fælde en Fordømmelsesdom, ikke blot over dem, som befindes for smaa, men ogsaa over alle dem, der ere for store til at passe i den Skruendes Maal.

Man har ikke sielden seet denne Fremgangsmaade anvendt; dog mest hos de nyere Tiders Historieskrivere; thi hos de Gamle var det mere sædvanligt, at man lod Historien forklare sig selv, end at man bragte sit eget Fuskerarbeide ind i det store Mesterværk. I Middelalderen fortalte man slet og ret, hvad man vidste eller troede, uden at besvære Læseren med at sige ham ved enhver Leilighed, hvad man meente. I den nyere Tid, eller fra Historiens Gienfødelse med de øvrige Konster og Videnskaber, betragtede man med Rette denne som en af de høieste og vanskeligste; og ærede i de faa Mestere i Historieskrivning Geniets Blik, Forstandens Klarhed og Villiens Reenhed, i Forening med den dybe og utrættelige Grandskning. I de nyeste Tider, det er fra den franske Revolution af, begyndte en falsk Aand at faae Indpas i Historien; og imedens Partiskheden fra alle Kanter bragte Uvished ind i Kiends-

gierningerne, forvanskedes tildeels Historiens Principer ved urigtige Anskuelser og Theorier. Philosopher og Metaphysikere vilde ikke blot begrunde Historiens Resultater; men ogsaa bringe deres Systemer og Theorier ind i selve Historiens Fortælling, af hvilken de intet forstode; og Theologer (som vi hos os have seet) vilde gjøre den augsburgske Confession til den eneste fornødne Veiledning for en Historieskriver, og til den eneste Prøvesteen for alle Tidsaldere, Charakterer og Handlinger. Jeg forbigaaer mange andre Maader, hvorpaa Eensidighed i Historiens Behandling har yttret sig; og vil blot anmærke, at denne i Særdeleshed synes at herske hos Mængden af de nyeste Historieskrivere, i at beskue og bedømme ældre Tider; hvorimod Partiskhed pleier at være almindelig i Fortællingen af Samtidens, eller den nyeste Historie.

At saaledes den franske Revolution, med alle dens store og forunderlige Phænomener, og dens uhyre Begivenheder, ikke endnu er fortalt eller bedømt med fuldkommen Upartiskhed; ikke endnu har fundet, eller kunnet finde en Historieskriver, som var et saa colossalsk Stof mægtig, og som besad Aandskraft og reen Villie nok til at fremstille det for Efterverdenen, var det endog kun i Omrids, under Sandhedens Form og i dens klare Lys — dette trænger ikke til andet Beviis, end Erfaringens; og jeg har ovenfor berørt, hvorfor det er umuligt, saa nær en saa voldsom Catastrophe i Verdenshistorien, at forstaae den tilfulde, eller at forklare og beskrive

den i sin rette Skikkelse. Der fattes vel ikke Statsmænd og statskloge Hoveder, som med et rigtigt Blik have giennemskuet hiin store Følge af overordentlige Begivenheder fra den politiske Side; men denne er ikke tilstrækkelig for en universalhistorisk Fremstilling; og hvor Faa af hine ere i en Stilling, at de uden Tilbageholdenhed kunde fortælle hvad de vide? Hvor faa af de Uafhængige, som besidde historisk Talent, have hines politiske Indsigter og Erfaringer?

Ved Savnet af saadanne Arbeider over Revolutionshistorien, som ved Foreningen af fuldkommen indvortes Sandhed, med den udvortes fuldendte, classiske Form, kunde bane sig Vei til at blive Almeenlæsning, fortrænge de ringere Værker, og tilfredsstille dem, der ikke kunne studere denne Historie af dens talløse Kilder — ved dette uundgaaelige, maaskee om et Aarhundrede endnu ikke afhiulpne Savn, maa nødvendigen en stor Deel urigtige Forestillinger og Meninger om den franske Revolution og de med den sammenhængende Begivenheder endnu være og fremdeles blive i Omløb. Mange af de falske Anskuelser, vilkaarlige og urigtige Meninger, som fra Revolutionstidens Begyndelse herskede hos Mængden af de Samtidige, ere vel ganske eller tildeels forsvundne; men de have igien givet Plads for andre, ligesaa urigtige og ugrundede; og endnu har man ligesaa lidt havt Rolighed til at kunne komme i det Rene med den almindelige Mening om den franske Revolutions rette Art og Væsen, som om dens

Virkninger og Følger, eller om de seneste Dages Begivenheder, hvilke vi nu glæde os ved at anſee som Cataſtrophens Slutning. Som man en Tid var, og endnu er uenig, om den franſke Revolution bør betragtes allene som en Følge af Tidsvilkaarene i Frankrige, og som et Værk af nogle faa kraftfulde og driſtige Menneſker, der med Forvovenhed benyttede ſig af Regieringens Svaghed — eller ſom en i Univerſalhiſtorien længe forberedet Begivenhed, ſom et Reſultat af den til Eftertanke over Staters Beſtemmelſe og Nationers Held opvaagnede menneſkelige Aand, og ſom en Fornødenhed for den hele Menneſkeſlægt: ſaaledes er Mængden nu tilbøielig til at betragte den hele blodige og rædſelfulde Cyklus, hvilken den europæiſke Verden i diſſe ſtormfulde Aar har giennemløbet, ſom et henſigtsløſt Spil, der ingen Følger vil have — ſom en Kreds af overordentlige Begivenheder, der har ført Europa, eller i det mindſte Frankrige tilbage til det Punkt, hvorfra de ved Giæringens Udbrud for fem og tyve Aar ſiden gik ud. At denne Mening ikke kan være Hiſtoriegrandſkerens, er af ſig ſelv klart.

Hvad endelig den Mand angaaer, ſom endte den franſke Revolution og Republiken med dens Frihed og Liighed i Taler og Proclamationer, paa en Maade, ſom Ingen i Frihedsruſens Dage drømte om: ſaa er ogſaa han (ſom hele Revolutionen) et ligeſaa ſtort Særſyn i Hiſtorien, ſom hans Liv og Daad, hans Aand og Charakteer, fra den første Tid, han viſte ſig paa den ſtore Skueplads, have

været en Klippe, hvorpaa uendelig Manges historiske Dømmekraft er strandet, et Luftsyn, der ofte har vildledet og blendet deres politiske Blik.

Der var en Periode i Napoleons Liv, da han vanskeligen kunde bedømmes, uden et Slags beundrende Begeistring, deels formedelst det virkelige Lys af hans store og evig mærkværdige Bedrifter — deels formedelst den endnu større Glands, hvormed disse, saa nær vore Dine, maatte være omgivne. Men det var ogsaa denne Periode, da hans egne Planer endnu ikke havde udviklet sig, og den store Skiebne, der af Verdens Styrer var tildeelt ham, endnu ikke tydeligt nok havde kundgiort sig; hvilket burde have mindet om Varsomhed i de Domme, man den Gang fældte over "det nittende Aarhundredes Helt." — Der var en følgende Periode, da Napoleons udvortes Storhed Aar for Aar deels virkelig steg, deels syntes at stige, og da hans Bedrifters og hans Stillings tiltagende Glands kastede et glimrende Lys over mange mørke Pletter i Frankriges Sol. Det var i denne Periode, at hans underfuldt voxende, og som det syntes for stedse grundfæstede Lykke var ligesom et Tryllemiddel, hvorved Manges nindtagne Beskuelse af hans Aand og Færd blev hindret og forvendt. Men det var ogsaa i denne Periode, at hans stedse videre om sig gribende Vælde, ved den Haardhed og Voldsomhed, hvormed den skred frem til et Maal, hvis Grændse Ingen kiendte, vakte et næsten almindeligt, dybt og uudslukkeligt Had til den

endnu for faa Aar siden forgudede Helt; imedens denne hans Vælde — uden Tvivl consequent i sin Fremgang, men i Strid mod Tidsalderen, der endnu følte nogen Virkning af det i flere Henseender velgiørende Stød, som den franske Revolution havde givet den — lagde Despotismens Jernaag paa Meningen og dens frie Yttring, og nedkuede Aanden ved at udbrede over alle Lande den slovende Frygt og krafttærende Modløshed.

Endelig fulgte den sidste Periode, da Lykken vendte sin Yndlingsson Ryggen, og efterat have givet ham en frygtelig Advarsel, som det syntes, han vel kunde og burde have benyttet, hastigen og i et voldsomt Fald styrtede ham fra en Høide, hvortil vi endnu ikke vove at sige, om den, mere end hans Genie og Aandskraft, hans consequente Forstand, i Strid mod vaklende Svaghed, frygtagtig Raadvildhed og splittet Interesse, havde hævet ham. Den undertrykte Mening, det lænkebundne Had, den dybt krænkede Frihed og — Millioners saarede Privatfordeel brød nu, som en rivende Strøm, over alle Bredder — og hvor høres nu, hvor kunde vel høres blandt Mængden en rolig, ulidenskabelig Stemme over ham, i hvis Haand engang en overjordisk Magt syntes at have lagt Europas Skiebne? — men som faldt, sandelig ikke blot ved egen Brøde, i hvor stor denne end maatte være; men fordi hans Bane og dens Maal var sat ham af en høiere Styrelse, hvis Gang i Napoleons Skiebne og hans Tidsalders Historie, engang skal vorde klar,

om den ikke alt er det. — Saaledes har denne Mand — naar vi undtage de faa Indviede, med det skarpe, frie og klare Blik i Historie og Politik, og med den lidenskabsfrie Rolighed, for hvilken intet Billede forstørres eller formindskes — neppe i nogen af hans Levnets Epocher staaet for Samtidens Dom, uden at Begeistring, Frygt, Had og Egennytte enten ganske have behersket, eller dog havt en umiskiendelig Indflydelse paa samme.

Det er unødigt at gientage, hvad der er os Alle i frisk Minde — at berette, hvorledes den offentlige Mening i forskiellige Perioder har ophøiet og nedtrykt, forgudet og fordømt Napoleons Daad og Genie, hans Charakteer og hans Henfigter. At samle de forskiellige Yttringer og Domme i trykte Skrifter over denne Tidsalderens mærkværdigste Mand, vilde allene være et vel besværligt og stundom kiedende Arbeide (thi gives der et Land, England undtaget, hvor Skribenter ikke have ydet "den Store", den "Uimodstaaelige", den "Uovervindelige", godvilligen eller tvungne, deres væmmelige Smiger?) — men det vilde være et ikke uinteressant Foretagende, med Hensyn til Tidsalderens og Skribenternes Charakteristik. Det vilde ikke være mindre interessant, at samle Prøver paa de politiske Misregninger, Feilslutninger og Vildfarelser, hvortil Napoleons Planer og Bedrifter have givet Anledning, lige fra hans Tog til Ægypten til hans Keiserkroning, og fra Slaget ved Marengo til hans gigantiske Uheldstog til

Moskwa *). Man vilde i denne Fortegnelse finde ikke faa udmærkede Navne; thi denne Mand, med hans Kraft og List, hans Storhed i Planer og Forkeerthed i deres Udførelse, med hans omfattende Genie og hans politiske Feil, har dog været en Gaade, ufattelig endog for verdenskloge, dybtskuende Tænkere.

Meget Ondt er allerede sagt om Napoleon, og endnu mere vil siges, baade af hans mere betydende Fiender og Modstandere, og af Dvergene, som kravle paa den styrtede Kæmpekrop. At det

*) Det være mig tilladt, her blot at anføre et eneste Sted, af en i øvrigt med Aand og Indsigt skrevet Afhandling: "Ueber den Geist der Völker und der Jahrhunderte" i Archenholz Minerva 1808. 3 Bd. S. 82. "Dette (Geniet) fulgte den store Cæsar, som hans Lykke; dette den store Napoleon, som hans Stierne. Napoleon anede, hvorvidt det var kommet med den Myrehob, som man kalder Nationer. Han saae, hvorledes et ægyptisk Mørke hvilede over alle Europas Cabinetter. Han kiendte Tidens Charakteerløshed, Nationernes Dorskhed og deres Styreres uberømmelige Eftergivenhed. Fremtidens Gaade løste han ved det Nærværende. Europa var modent til et Universalmonarchie, og derfor var han vis paa, at grunde dette i Marengos Sletter, at befæste det paa Valpladsene ved Ulm og Austerlitz, og ganske at fuldende det paa den evig mærkværdige Dag ved Jena." Commentarer hertil ere overflødige.

maaskee var ham, der reddede Frankrige fra Undergang og Opløsning — vil nu ikke mere blive omtalt; men Had og Hævn vil allene opsøge og optælle al den Fordærvelse, han bragte over sin Samtid, alle de umoralske Midler, han paa sin store, Bane betiente sig af. Man vil ikke nøies hermed; selv hans skiulte, eller kun halv aabenbarede Planer og Diemed vil man fremlægge for Verden, som om man kiendte dem. De Hensigter og Bevæggrunde, han offentlig har vedkiendt sig, vil man erklære for falske og opdigtede, saa fremt de kunne være til hans Fordeel; og sætte andre i Stedet, som kunne forhøie hans Brøde. Man vil tilregne ham ene alle Ulykker, som Tiden medførte; enhver Brøde, enhver Last og Svaghed hos hans Undergivne vil tillægges ham. Ja, selv Tidsalderens Sløvhed, Menneskenes Feighed og Egennytte, hans Modstanderes Feil og slette Adfærd vil lægges ham til Last — for saa vidt som han deraf betiente sig. Thi saaledes er det, man pleier at behandle store Mænd, som ogsaa vare det i deres Feil og fordærvelige Handlinger og Grundsætninger, og derfor billigen maae bære Samtidens Had. Saaledes pleier man ogsaa undertiden at beskue og bedømme en heel Tidsalders Historie, som en eneste Mands Værk (hvori man dog meget feiler), og at kalde ham til Regnskab for alt Ondt og Ulykkeligt, som Tiden har bragt over Menneskene; men, om han som Napoleon, faaer et tragisk Endeligt, og sin Rolle kun halv udspilt, at bringe det Gode, som

Tidsalderen skylder ham, i Forglemmelse; til hvilke begge Dele man ledes deels ved Had og Partiskhed, deels ved Mangel paa Evne til at kiende og overskue en saa nylig udrunden Tid.

Billigt og ret var det vel, at overlade Napoleon (hvad hans Personlighed angaaer) til Efterverdenens Dom, og imedens vi endnu leve med ham, kun søge at fremstille hans Levnet og Daad med saamegen historisk Sandhed og Upartiskhed, som Tidsomstændighederne tillade. Men hermed nøies man ikke. Enhver, som kan føre en Pen, anseer sig alene derved for berettiget til at bryde Staven over ham, som Europa engang skialv for; men at han enten var stor, eller mangfoldige europæiske Fyrster, Hærførere og Statsmænd meget smaa, og at Napoleon, i det han lagde sit tunge Jernaag paa endeel af Europas Nationer, maaskee er mindre at dadle, end disse, der saa længe taalte det — dette vil man nu gierne fortie. For Fremtiden vil man dog ei kunne dølge det. For dens og for Historiens Domstol vil Napoleon ikke blive skaanet; men man vil da ikke, som nu, dømme ham efter Lidenskabernes Love — ikke efter Brudstykker og enkelte gode eller slette Handlinger; men som hans hele Liv i Tidsalderen har aabenbaret sig, og som han selv i den hele Række af Bedrifter og Foretagender har kundgiort hans Væsen, hans Hensigter og hans Tro om sin Bestemmelse paa Verdens Skueplads. Naar da hans Handlinger dømmes efter den Maalestok, hans hele Livs colossalske Bane kan give, da skeer

ham ikke Uret; og som hiin frygtelige Nemesis naaede ham i Ruslands opluende Hovedstad og i Polens sneedækte Ørkener, saaledes vil den ikke udeblive, naar engang Historien skal vise ham som han var, i Lykke og Ulykke, i Kraft og i Overmod, i Storhed og i Fornedrelse. — Men førend dette skeer, hvormange halvsande eller skiæve og falske Domme ville ikke blive fældede, saavel over Napoleon, som Menneske og Regent, som over mangfoldige af hans enkelte Handlinger og Foretagender! — Ligesom der i andre Henseender turde findes nogen Lighed imellem ham og den af Samtid og Eftertid snart ophøiede, snart hudflettede Gregor den Syvende (hos hvem Pavemagten omtrent var det samme, som for Napoleon, Ideen om Frankriges Enevælde): saa ere maaskee ogsaa Bayles Ord om denne Pave (Dict. hist. & crit. 1740. T. II. p. 602) anvendelige paa Keiseren, hvis Plan dog vel hverken var saa rigtig udtænkt, eller udførtes med en saa vel beregnet Kraft og Klogskab, som Gregors. "Han maa nu være saa ond, som man vil — siger Bayle — saa kan man dog ligesaa lidt giøre ham det stridigt, at han havde en stor Mands Egenskaber, som visse Erobrere, der i øvrigt vare heel lastefulde."

Nogle Formodninger om det blandt Malerne efter Raphaels Tid antagne Ideal til Christus-Hovedet.

Da de lignende Træk af vor guddommelige Forløser, medens han vandrede her paa Jorden, ikke kan ventes i noget Portrait sikkert opbevarede*), saa var det nødvendigt, at Malerne, naar de ved at forestille en eller anden Handling af den hellige Historie, hvorved Christus havde været nærværende, stræbede at udtrykke i hans Ansigt et Ideal af en from, menneskekiærlig og godgiørende Mand. De udmalede dette Ideal efter deres Indbildning, paa en ubestemt og varierende Maade, snart efter en, snart efter en anden Opfindelse. Det Hovedkiendemærke, der egentlig antydede Christus-Hovedet fremfor de andre,

*) Vel skal Evangelisten Lucas efter Nicephori Vidnesbyrd L. 2. c. 43, som Øienvidne have afmalet Christus, Maria, og flere Apostle, men D. F. Manni har i et Skrift, udkommet i Florenz 1764 paastaaet, at alle de Portraiter, man hidindtil havde udgivet for Evangelisten Lucas's Arbeider, tilhørte en florentinsk Maler ved Navn Lucas Santo, som har levet i det ellevte Aarhundrede, og at Munkene først i det sextende Aarhundrede have begyndt at forvexle denne Lucas med Evangelisten, og vedblevet at fortplante denne med andre deres crasse Legender.

var den omkring samme forgyldte og straalende Glorie.

Fra Malerkonstens Opfindelse indtil Raphaels Tid afmaledes Christus paa saadan Maade; men hos denne i Malerkonsten funklende Stierne af første Rang, der i hans Malerier saa mangfoldige Gange har afmalet Christus, finde vi stedse hans Christus-Hoveder, at ligne en af ham selv allerførst antagen Form. Da vi nu veed, at han til hans Madonna-Billeder ofte antog Pottemagerskens (la Fornarina) skionne Former til sit Model, saa kan man meget rimeligen formode, at han ligeledes til sit Christus-Hoved har antaget en eller anden den Tid levende smuk Mands Ansigt, hvori han efter hans Indbildning har troet at finde et Træk, der charakteriserede Christi Ansigt, allerhelst, da den forgyldte og straalende Glorie, som forhen ene var Kiendemærket, nu bortfaldt.

Det er meget paafaldende, hvilken Liighed den bolognesiske Kobberstikker Marc Antonio Raymondis Ansigt, hvis Portrait man har, stukket af G. Batt. Cecchi efter Raphaels Maleri, har med Raphaels Christus-Hoveder. Denne Mands Hoved har en smuk afrundet Form, hans Ansigt udviser Aabenhed, Fromhed, Medlidenhed og Ynde; han har en høi hvælvet Pande og et overalt nedhængende ukrøllet Haar.

Marc Antonio Raymondi, født i Bologna, 1487 eller 1488, død sammesteds 1539, var som bekiendt Raphaels Ven, og omgikkes nøie med ham, da han var i Rom. Raphael paaskionnede hans

Talenter som Kobberstikker, lod mange af sine Arbeider stikke af ham, giorde endog selv ofte Omridsene paa mange af Marc Antons Plader, for at give hans Tegninger mere Bestemthed og Ynde, og var i det øvrige særdeles vel tilfreds med hans Arbeider.

Disse Træk og dette Ideal efter Marc Antons Hoved, lader det som Malerne Tid efter anden, fra Raphael af have beholdt, som deres Model til et Christus-Hoved. Marc Anton synes at have været noget blond, med et rødligt, slet og aldeles ukrøllet Haar, og efter dette Model er det rimeligt, at de christne Malere vare mere tilfreds med at forestille Christus, end som en brunet Jøde med et sort kruset og lokket Haar, allerhelst da der gemeenlig med det rødlige Haar følger en fiin og skiær Hud, og denne Haarets Farve bliver agtet som en Skiønhed i Italien.

Vel kan letteligen Grændselinien, som gives mellem de Godheds, Barmhiertigheds og Medlidenheds Yttringer, hvilke Malerne saa gierne ønske at udtrykke i Christi Ansigts Miner, overskrides, og overgaae til et enfoldigt Udseende; saa meget mere, som Christus ofte forestilles med et forover hældende og af Lidelser, Sorg og Bekymringer nedbøiet Hoved. Dette foraarsager tidt, at Christi Figur og Hoved paa mange Malerier, hvor der ellers i de øvrige Figurer er lagt saa megen Aand, Bestemthed og Liv, er det, man finder maadeligst, og saa ofte ei passende med de øvrige Figurer.

Hvorledes ellers Marc Antons moralske Characteer har været, finde vi ingensteds optegnet for

Efterverdenen. At han for Julius Romanus udarbeidede nogle letfærdige Kobberstykker, som denne efter Aretins Angivelser havde tegnet, hvilke vare saa anstødelige for den hellige Fader Clemens den VII, at de paadrog ham hans Unaade, beviser vel kun lidet imod ham. Det er derimod et godt Vidnesbyrd for ham, at han var og stedse forblev den blide Raphaels Ven, og hans Ansigts Form og Træk maatte lyve meget, naar hans Indvortes ei har svaret til den Blidhed og Godhed, samme udviser.

N. H. Weinwich,
Justitsraad og Bibliothekar ved H. M. Kongens Haandbibliothek.

Bruden i Corinth.

Af Göthe.

Til Corinth kom en Athenienser,
Ubekiendt var der den Ungersvend;
Ene Hiertets Kiærlighed han ændser;
Hist en Borger er hans Faders Ven.
Tidlig har de alt
Søn og Datter kaldt
Brudefolk, og det alvorligen.

Men vil han vel møde venlig Mine,
Naar han ikke kiøber Gunsten dyr?
Han endnu en Hedning er med Sine;
Mon den døbte Christen ham ei skyer?
Kommer nye Tro,
Tidt fra stille Bo
Kiærlighed og Troskab tvungen flyer.

Hele Huset alt i Taushed hviler,
Fader, Døttre, kun ei Moderen;
Venlig hun modtager ham og iler
Med ham flux til Pragtgemakket hen.
Før han kræver det
Bordet er beredt,
Saa forlader hun den Ungersvend.

Men ved disse kostelige Retter
Bliver dog hans Madlyst ikke vakt;
Mad og Drikke mødig han forgietter,
Paaklædt tyer han hen til Leiets Pragt,
Slumrer næsten alt,
Da en sær Gestalt
Triner didind, hvor han sig har lagt.

Thi ved Lampens Skin han seer, der træder
Udi hviden Slør og Klædemon
Sædelig en Mø paa Kamrets Bræder;
Issen smykker sorte, gyldne Baand.
Som hun skuer ham,
Hæver hun af Skam
Og Forskrækkelse den hvide Haand.

Er jeg, raaber hun, da her saa fremmed,
At til Giæsten Intet jeg fornam?
Ak, saa holder man mig indeklemmet,
Og nu overfalder her mig Skam.
Hviil fremdeles kun
Her i tause Stund.
Hurtig gaaer jeg. Vær mig kun ei gram!

Bliv, saa raaber han, o skiønne Pige!
Hurtig springer han fra Sengen ud;
Her er Ceres, her er Bacchus Rige,
Barn! og Amor kommer paa dit Bud.
Er af Skræk du bleg,
Kiære! du og jeg
Ville være froe som hver en Gud. —

Nærm dig ei! du Ungersvend, stat stille!
Jeg tilhører ikke Glæden meer;
Ved en Moders sygelige Grille
Skridtet, ak det sidste, giort alt er.
I sin Sygdoms Stund
Lovet haver hun:
Ungdom være Himlen offret her!

Og de gamle Guders tætte Vrimmel
Strax fra tause Huus fordrevet er;
Ikkun Een, usynlig i sin Himmel,
Og hans Søn, korsfæstet, æres her.
Ikke bløder Dyr,
Ikke Lam og Tyr,
Nei, her offres Mennesker med Sværd. —

Og han spørger, og hvert Ord mon veie,
Og ethvert hans Aand og Øre naaer.
Er det muligt, at ved stille Leie
Den udkaarne Brud her for mig staaer?
Min kun være Du!
Vore Fædres Hu
Os har signet alt for mange Aar. —

Mig, du gode Siæl, du ei erholder,
Man min anden Søster under dig.
Naar min Celle bittre Qval mig volder,
Ak, i hendes Arme tænk paa mig,
Som har dig i Hu,
Elsker dig endnu,
Og i Jordens Skiød snart skiuler sig. —

Nei, ved Luen her det være svoren,
Den os Hymen viser naaderig!
Ei for Fryd og mig du er forloren;
Kom kun til min Faders Huus med mig.
Nu dog, Elskte! her
Flux vor Bryllupsfærd
Feire vi heel uformodentlig!

Og de alt omvexle Troskabs Minde,
Gyldne Kiæde rækker hun ham hen,
Og en Skaal han række vil til hende,
Kunstig, sølvern; ingen var som den.
Den er ei for mig!
Dog jeg beder dig,
Af dit Haar en Lokke giv mig, Ven! —

Netop Midnatstimen dump mon lyde,
Og nu syntes hun først vel til Mod;
Graadig monne blege Mund nu nyde
Dunkle Viin, hvis Farve ligned Blod.
Men det Hvedebrød,
Som han venlig bød,
Ei hun rørte, ei hun tog imod.

Skualen mon hun nu sin Yngling række,
Som, liig hende, drak med heftig Lyst;
Hendes Elskov stræber han at vække,
Ak, hvor elskovssygt var arme Bryst!
Dog hun modstaae kan,
Til med Taarer han
Synker ned paa Leiet uden Trøst.

Hos ham hun sig kaster, meer ei nøler:
Ak, hvor nødig skuer jeg din Qval!
Men ifald min Støvdragt du beføler,
Du ved det, jeg dulgte, gyse skal.
Reen og hvid som Snee,
Men, o Elskte, vee!
Kold som Jis er hun, hvem traf dit Valg. —

Stærkt omslynge hende Svendens Arme,
Høit af Ungdoms Kraft opflammes han:
Haab dog end hos mig at vinde Varme,
Var du og mig sendt fra Gravens Land;
Kys og Lyst og Mod!
Elskovsoverflod!
Brænder ikke du, o føl min Brand!

Tættere dem Elskov slutter sammen,
Taarer blande sig i deres Lyst;
Graadig af hans Mund hun suger Flammen,
Een i Anden kun sig er bevidst.
Og hans Elskovsmod
Varmer hendes Blod.
Hierte slaaer dog ei i hendes Bryst.

Midlertid sig sniger end paa Gangen
Huuslig silde Moderen forbi,
Lyttende ved Kamret hører mangen
Tone synderlig og høi deri:
Klage- Glædes- Lyd,
Brudeparrets Fryd,
Og der' Elskovsstammens Raseri.

Ubevægelig hun staaer ved Døren,
Og i denne Sag sig ønsker Lys;
Søde Ord fornemme hendes Øren,
Elskovseder uden Tal — Tys, tys!
Hanen gol, min Skat!
Men i Morgennat
Er du atter her! — Og Kys paa Kys.

Længer hun ei kan mod Vreden værne,
Trykker rask paa Laasens kiendte Fiær —
Gives her i Huset saadan Terne,
Som mod Giæster strax sig villig teer? —
Saa ad Døren ind!
Men ved Lampens Skin
Seer hun — Gud! sit eget Barn hun seer.

Yngslingen det Øieblik mon skrække,
Hurtig han med Pigens eget Flor
Og med Tæppet hende vil bedække,
Men hun strax derudaf selv sig snoer.
Som med Aanders Magt,
Hun i Dødningdragt
Hæver sig paa Leiet, langsom, stor.

Moder! Moder! lyder hule Stemme:
Saa misunder I mig skionne Nat!
Fra det varme Sted I mig vil skrømme:
Vaagned jeg da kun til Vee saa brat?
Er det ikke nok,
At den sorte Flok
Har saa tidlig mig i Graven sat?

Men mig nu en egen Dom udriver
Af den Jord, hvormed jeg blev bedækt;
Munkesangen ikke Fred mig giver,
Og Velsignelsen har ingen Vægt.
Ikke Salt og Vand
Koler Ungdoms Brand;
Jorden ei mit Elskovssaar har lægt.

Denne Ungersvend mig først var lovet,
Medens Venus' Tempel kneiste prud.
Moder! Vover I at bryde voved,
Paa et falskt, et fremmed Løftes Bud.

Athene. Julius 1814.

Dog en Moders Ed,
Dattrens Kiærlighed
At nedkue, hører ingen Gud.

Udaf Gravens Ro jeg vorder vristet,
For endnu at søge tabte Held,
End at søge Manden, jeg har mistet,
Suge Blodet af hans Hiertes Væld.
Lever han først ei,
Maa til Andre jeg,
Krævende det unge Liv som Gield.

Skiønne Yngling! du maa lade Livet;
Syg du vorde vil paa dette Sted;
Thi min Kiæde haver jeg dig givet,
Og din Lokke nu jeg tager med.
Nøie see derpaa!
Imorgen er du graa,
Og kun bruun du vender did dit Fied.

Moder! til min sidste Bøn du lytte!
Opreis høie Baal af tørret Ved,
Aabne da min bange lille Hytte,
Giv de Elskende ved Luen Fred!
Bort af Askens Glød,
Bort af Lue rød
Ile vi til gamle Guders Sted!

G. N. Toft.

Et Brev fra Professor Nyerup til Udgiveren.

Saa passende et Bidrag til Athene den engelske Sang i Maiheftet end var; vilde det dog i Undertegnedes Øine have vundet i Interesse, om De tillige havde ladet aftrykke den danske Original. Al Poesie svækkes ved Oversættelse, og lad være, at den Fynd og Klem, som denne Sang udmærker sig ved, ikke har tabt sig under den engelske Ladys Hænder, vilde dog mangen Læser have havt bedre Nydelse af Originalen. Men muligen De ikke vidste, hvor den var at finde, da den, saavidt jeg veed, ingensteds har været trykt uden som enkelt Almues-Vise. Jeg meddeler Dem derfor her en Afskrift af denne fra Vardø til Colding almeen bekiendte Vise til Aftryk i Athene: da det synes mig, den dog etsteds paa Prent burde bevares for Efterkommerne; allerhelst siden man seer af Adresse-Avisen, at der just i denne Tid er udkommet Variationer til Visens ligesaa bekiendte og yndede National-Melodie.

Ved at sammenholde den med Oversættelsen, vil De finde, at der i Danskeu er eet Vers mere end i det Engelske. Denne fierde Strophe er maaskee i poetisk og æsthetisk Henseende af mindre Værd, end de øvrige, men desto vigtigere er den i historisk, da den saa tydelig viser, i hvilken Tidspunkt dette Poëm er forfærdiget. „Den vrede Livvagt" peger paa Vinteren 1771—72, hvis Tildragelser ere bekiendte nok, og i den Tid opholdt Einer Tambeskielvers Sanger sig rigtig nok i Kiøbenhavn.

Kiøbh. d. 22 Jun. 1814. R. Nyerup.

1. For Norge, Kæmpers Fødeland,
Vi denne Skaal udtømme.
Og naar vi først faae Blod paa Tand
Vi sødt om Frihed drømme.
Og vaagne vi først op en Gang,
Vi bryde Lænker, Baand og Tvang.
For Norge, Kæmpers Fødeland,
Vi denne Skaal udtømme.

2. En Skaal for Norges høie Field!
For Klipper, Snee og Bakker!
Og Norges Echo raaber Held,
For Skaalen tre Gang takker.
Og tre Gang tre skal Norges Field
For Norges Hæder raabe Held!
En Skaal for Norges høie Field!
For Klipper, Snee og Bakker!

3. Og nok en Skaal for Dig, min Ven!
Og for de norske Piger!
Og har Du en, saa Skaal for den!
Og Skam faae den, som sviger!
Og Skam faae den, som elsker Tvang,
Som hader Piger, Viin og Sang!
Og nok en Skaal for Dig, min Ven!
Og for de norske Piger!

4. Hver tapper Helt, blandt Klipper fød,
Vi drikke nu til Ære!
Hver ærlig Norsk, som Lænker brød,
Skal evig elsket være!
Den vrede Livvagts Vaabenbrag
Forklarte trolig Normænds Sag;
Hver tapper Helt, blandt Klipper fød,
Vi drikke nu til Ære!

Livets Strøm.

Blideligt vor Barndoms Vugge gynger
Os mod Livets Bølgestrømme ud;
Mildt en Engel om vor Hvile synger,
Hæver barnligt Hierte fromt til Gud.
Huldе Toner! Uskylds Harpestrænge!
Sødt I lyde! Ak, hvorfor ei længe?
Morgenrøde skyfri, stille, blid,
Ak! hvi smiler du saa kort en Tid?

Men den Vugge er for trang og rolig,
Os de Barndomsblomster er for smaa;
Vi maa søge os en større Bolig,
Større Blomster vil vi see at faae.
Baaden bygges — Vuggen vi forlade,
Sølverbølgen kruser blanke Flade,
Milde Vindpust bugne Silkeseil,
Glæden vinker! — kan vi styre feil?

Skiønne Kyster for vort Øie smile!
Hist er Lunde — her er grønne Vang,
Og paa Strømmen muntert med os ile
Mange Baade under Sang og Klang.
See! de dandse hen ad blanke Vove,
Mellem Kyster, hvor i dunkle Skove
Tone lifligt Fuglechores Kvad;
Her er Lyst! skal man ei være glad? —

Strømmen breder sig, og store Bølger
Stundom vældigt drive Baaden frem;
Under Voven blinde Skiær sig dølger —
Ak! saa Mangen støder an mod dem.
Himlen sortnes — vilde Bølger bruse,
Hule Storme over Strømmen suse; —
Lad os vende om til Hiem og Havn
Førend Bølgen tager os i Favn!

Men for sildigt! — Bag os i det Fierne
Barndomslandet vi kun dunkelt see;
Dog, foran os blinker der en Stierne
Giennem Skyens Rifter til os ned.
Fremad skal vi — vi kan ei tilbage!
Kan den Stierne os maaskee ledsage?
Over bedre Kyster tindrer den,
Lad os stævne da mod Landet hen!

Taagedampe ofte Synet blænde,
Mange svagt kun skimte Stiernens Tegn,
Og i natlig Mulm forvildet vende
Sind og Die fra dens lyse Egn.
Hvo vil trofast os ved Roret stande?
Hvo vil styre, at vi ikke strande?
Hvo advare, naar vi komme nær
Skarpe Klipper, blinde Dødningskiær?

Jo! en Engel i vor Baad sig sætter,
Han kan styre giennem vilde Sø;
Lad ham styre! huld han da forjætter,
Trygt at føre dig til Fredens Ø.
Og naar Storme suse, Bølger brage,
Hør ham! tro ham! han dig vil ledsage
Over blinde Skiær og Klipper frem,
Did, hvor Stiernen boer i evigt Hiem.

Ernst Wegener,
Præst.

Jægerens Aftenvise.

Af Göthe.

I Mark jeg sværmer stille, vild,
Opspændt min Riffel er,
Din elskte Skygge blid og mild,
Mig huldt omsvæver der.

I Mark og elskte Dal vel Du
Saa blid og venlig gaaer,
Mon da ei flygtigt for Din Hu
Engang mit Billed staaer?

Den Armes, som paa viden Jord
Omsværmer sørgelig,
I Øst og Vest, i Syd og Nord,
Da han maa bort fra Dig.

Mig er det, tænker jeg paa Dig,
Som jeg i Maanen seer,
Blid Fred neddaler over mig,
Ei veed jeg, hvad mig skeer.

K. L. Rahbek.

Litteratur.

1. Nogle Bemærkninger over: De sorte Riddere. Et romantisk Epos i ni Sange, af B. S. Ingemann. Kbhavn 1814. Trykt og forlagt af Boas Brünnich. 384 Sider i 8. (med et af Angelo kobberstukket Titelblad.)

Det er uden tvivl en Forandring til det Bedre, der i vor poetiske Literatur er foregaaet, at det i dens nærværende Periode synes langt vanskeligere, end det i en ældre var, i Folket at erholde Digterens hæderfulde Navn. Der gaves en Tid, da man paa vort Parnas troede at kunne tælle hele Snese af Digtere ved Siden af hinanden, altsaa flere end Grækerland og Latien i ældre, og England og Tydskland i

nyere Tider paa engang have eiet: Man forstod dengang ved en Digter en saadan, som nu i denne, nu i hiin periodiske Skrift Samling var istand til hyppigt at levere Smaastykker i bunden Stil og, ved saaledes ideligen at komme igien, for en Stund vedligeholde sit Navn. (Men ophørte Gienkomsten, ophørte som oftest ogsaa Navnet.) — Dette siges dog ingenlunde for at nedsætte en Periode i vor Literatur, der i det Meget den frembragte ogsaa frembragte meget Godt. Det er allene en Bemærkning, som ved Sammenligning af den nuværende poetiske Literaturs Frembringelser med den nærmest foregaaendes udentvivl vil paatrænge sig flere, og som ved Betragtningen af et Digterværk af den Betydenhed, som det ovenfor anførte, er saare naturlig. Ligesaalidet menes med det Sagte noget ondt mod de Forfattere, hiin Periode, formedelst de berørte metriske Smaaarbeider, gav Navn af Digtere. Saa umiskiendeligt som det er, at ofte Følelse og fødeligskionne Tanker, indklædte i et vakkert Sprog, findes i deres Arbeider, saa undskyldeligt er det at tage en vis hos sig selv opdaget Gave til med Lethed at udtrykke et varmt Hiertes Følelser for den ei nær saa almindelige Digtergave. Og til slige Feiltagelser bidrog for endeel det dengang, som endnu, eneste Critiken indsiede Blad, hvis Domme havde nogen Agtelse og Tillid i Folket. Flere af dets æstetiske Recensioner gave, istedetfor alvorligen at drøfte enhvers Kald, de bedømte For ættere Digternavnet ifløng; de beskiæftigede sig isørigt kun med at pynte paa

Stilen eller med at giøre overfladiske Smaabemærkninger, der, hvis de virkeligt skulde være Føde for Aanden, mildest ei kunde kaldes andet end Barneføde (nemlig Melkevand, Sukker og lidt Brød).

At nu den æsthetiske Critik (den saakaldte dramatiske deri indbefattet) i nærværende Periode frembyder nogen kraftigere eller mindre flau og vammel Føde, er jeg (da jeg desuden holder mig saa meget muligt fra at smage paa den) langtfra at ville afgiøre: Men at man, ved at anmelde sig som Digter i Publicum, nu ikke, som forhen, byder enten ubetydelige eller umodne Smaating, derpaa er ogsaa den Digter, hvis yngste Værk har foranlediget disse Bemærkninger, et roesværdigt Beviis. Et poetisk Værk af det Omfang, med saamange Skiønheder og i det Hele med saamegen Correcthed er en Gave, der baade er en Digter af slige Forhaabninger og den Nation, han skriver for, værdig. Man vil efter Overskriften vel ikke af dette Værk her vente nogen udførlig Recension eller nogen Oversigt af dets Indhold: hvad her gives er ikkun en simpel Anmeldelse, med de Bemærkninger, som ved og umiddelbar efter dets Giennemlæsning have paatrængt sig Anmelderen.

De sorte Riddere er en romantisk eller Ridder-Epopee i otterimede Stanzer (ottave rime). Tildragelsen er henlagt i den af ældre og nyere Ridder-Epopeer bekiendte Kong Artur's Tidsalder, og denne Kong Artur (som her kaldes Artus) og hans Riddere af det runde Taffel forekomme ogsaa i

Digtet. Men — det hele er tillige allegorisk, og derved har Anm. nogle Bemærkninger at giøre. At denne Allegorie i og for sig selv er baade sindrig og skiøn, kan vel være; men om i Almindelighed slig sammenhængende Allegorie i Digte af betydeligt Omfang er nogen Binding for Poesie og om den ikke oftest leder Digteren ad Afveie, paa hvilke han snarere gaaer glip af, end naaer sit Maal, og om i Særdeleshed ikke den i nærværende Digt brugte Allegorie kunde i et Digt af mindre Omfang med mere Tydelighed, Interesse og Kraft været udført, ere Spørgsmaal, Anm. vover at opkaste. Uagtet Poesiens Hovedsiemed er saa høit og helligt som Yttringen af Menneskets bedre Deel kan være; saa er det dog ikke i samme Poesies Væsen, at dens Mening kun skal udfindes ved Grublen og ængstlig Eftertænken. En saadan kan vel den abstracte Philosophie fordre, fordi det her ikke som i Poesie er fornødent at vække og stadigen vedligeholde samme Interesse, og det her kommer kan paa ikke at overtale, men at overbevise. Er slig omhyggelig Søgen efter eller ængstelig Fastholden ved det, der skal være Ledetraaden giennem et længere Digt, nødvendig, saa enten bliver Læseren staaende midt i Digtet; thi det ophører at fængsle hans Interesse: eller han læser det uden at fatte dets skiulte Tendents og altsaa uden Deeltagelse: i begge Tilfælde er Digterens Siemed glippet. Poesien kan heel vel være philosophisk uden at være abstract og mørk. I dens ældste Monumenter, Homers Værker, findes aldrig sligt, skiønt dog Horats i dem

finder mere Philosophie end hos Chrysip og Crantor. Det var kun tomhiertede Scholiaster, sysselsatte saalænge med Bogstavet, at Aanden reent undveeg dem, der faldt paa at giøre Homer saa allegorisk, at de afklædte ham til en nøgen Moralist, eller tør Mythologiker.

Det Mystiske (eller, som Anmelderen heller vil kalde det, det Anelsesfulde) er herved ingenlunde udelukket af Poesien: men det Abstracte og Mørke kan ei være anelsesrigt.

Hvor mislig en vidtløftigen udført og derved indviklet Allegorie er, derpaa har man udentvivl et mærkeligt Bevis i Spensers berømte Fairy Queen (Feedronning). Uagtet den overstrømmende Phantasie og den rige Imagination, dette Digt vidner om, uagtet dets mange sublime Steder og Digterens særegne Gave til eventyrlige Skildringer, har det dog, formedelst sin vidtløftigt foredragne og udviklede Allegorie, vundet mindre Bifald og fundet færre Læsere. Selv Digterens Landsmand Hughes, forresten enthusiastisk i at rose hans mange Skiønheder, maae dog dadle ham, fordi han har valgt et saa romantisk Eventyr til Indklædning for sin Allegorie*). Efter en anden Konstdommers udentvivl ligesaa rigtige Mening, taber dette Digt netop ved Allegorien mange af sine Skiønheder. Digteren har selv saameget mistvivlet om en saadan, og saaledes fremsat, Allegories Forstaaelighed, at han i en Epistel

*) See Remarks on the Fairy Queen by Hughes, foran Digtet.

til Sir Walter Raleigh, har forudskikket dens nødvendige Forklaring. Dette, siger han, har han fundet tienligt, eftersom han veed, hvor usikkert alle Allegorier udlægges, og eftersom hans Digt er en saadan sammenhængende Allegorie eller mørk Tale: (knowing how doubtfully all allegories may be construed, and this book being a continued allegory or dark conceit). Oehlenschlägers Aladdin er deels Allegorien simplere og saa at sige naturligen udspringende af det underlagte Eventyr, deels har Eventyret selv vundet udmærket Interesse ved den dramatiske Behandling. Men dog har ogsaa han i den tydske Udgave af sit Digt, foruden de i Epilogen givne Vink, fundet en forudskikket Allegoriens Nøgle nødvendig. Derved synes ogsaa denne vor nulevende første Digter at have erkiendt den ovennævnte Mislighed, skiøndt Aladdin er maaskee et af de faa poetiske Værker, hvor en saadan Allegorie hverken har havt ufordeelagtig Indflydelse paa Digtningen, eller har en saadan paa det Heles Harmonie og Skiønhed. Derimod har det sig, efter Anm. Mening, netop paa samme Maade med de sorte Riddere, som med the fairy Queen, et Digt forresten af saamegen poetisk Fortieneste, og ved sin Ælde saa ærværdigt, at det ei vil fortryde hine Riddere at sættes i Ligning dermed.

Blant de fiere fortræffelige poetiske Skildringer, det Digt, her anmeldes, er udrustet med, synes især at udmærke sig Beskrivelsen over den af Dværgen Pystrich fremtryllede gamle Verden, Mødet og Sam-

talen mellem Helten Viduvelt og Skialden Theobald, den Sidstnævntes Ophold i Havdybets Boliger, Balsoras Klosterliv i 9de Sang, og det heldigen nyttede Sagn om Lyslilien. Det Eventyrlige i Digtet vidner ofte om en heldig og rig Phantasie, og paa et Par ubetydelige Steder nær er Indklædningen heelt igiennem poetisk, værdig og correct.

Rimet har Digteren nogle Gange behandlet mere skisdesløst, end man af ham ventede og end billigt var. Thi dvæle og gielde, underfulde og hule, Menneskér og her, saae og saa, Edder (ikke Eder) og Evigheder, Diamanten og anden, Hierte og regierte o. a. fl. kunne neppe med Rimelighed kaldes Riim. Sproget er paa Smaating nær holdt i vedborlig Ære og ei ved udanske eller paatvungne Vendinger molesteret: men Traader er dog ei den rigtige Plural. af Traad, Helgenerne er i det mindste intet smukt Ord, og denne Form kan heelt vel undværes, Uskyldsedenet er ogsaa en ubrugt og uskion Form, Snille er og bliver svensk, og visse Forfattere (hvoriblandt vor Digter dog ellers ikke er) giøre sig kun alt for megen Umage for med slige Ord og Vendinger at forhutle Sproget. Aas bruges endeligen nok kun i Sammensætning med Bierg (Biergaas) og rasted og irred' (for omvankede; (?) irred har ellers en ganske anden Betydning) ere Ord, hvis Borgerret og Adkomst Anm. slet ikke kiender. Autoritetens Lænker, Mikrokosmos og at træde sine Børneskoe, ere

Udtryk som ei synes passende i et ædelt poetisk Sprog; men dette kan endnu mere siges om følgende:

I en Cloak af Vellyst han sig sølte;

dog er det hernævnte nok det eneste af Sligt, der i hele Digtet forekommer. En feilfuld Linie af et andet Slags er følgende:

I Drømme jeg det ane haabe turde,

men ogsaa den er virkeligen den eneste af det Slags, der i hele Digtet er at finde.

Af det i en Anmærkning bag i Bogen nævnte tydske Skrift (hvis fuldstændige Titel er: Erzählungen aus dem Heldenalter teutscher Nationen. Danzig 1780. 8) synes Digteren, efter det lidet Kiendskab Anm. har til disse Erzählungen, ei at have taget andet end nogle Navne og, hvad han selv anfører: Viduvelts Begivenheder i Ungerland, og den forvandlede Konges Historie.

Tryk og Papir er ikke allene upaaklageligt, men udmærket godt, og hele Bogens typographiske Udstyrelse giør Forlæggeren Ære. De brugte Typi ere nye og skiønne, men (hvad der forekommer Anm. en Feil ved de fleste hos os trykte Poesier) Stilen er vel fiin og neppe god for det svagere Syn. Papirets Dyrhed kan maaskee for Tiden undskylde at man søger at benytte Rummet saameget mueligt, men Afsætningen lider maaskee derved, og god Poesie synes dog at fortiene lige saamegen typographisk Udmærkelse som god Prosa. — Det vilde have en ønskelig Indflydelse paa vor Litteraturs indre

og ydre Væsen, om vore Forfattere toge mere Hensyn til Englands herlige Aandsværker og vore Bogtrykkere til dets udmærkede typographiske Frembringelser, end hidtil i Almindelighed skeet er. Vort Sprogs Genius og vor Nationalcharakteer er dog egentligen mere engelsk end tydsk beslægtet, og selv paa Tydsklands yngre poetiske Literatur spores jo engelske Classikers veldædige Indflydelse.

2. Om: Gråters Idunna und Hermode, en antiquarisk Tidende, med Uddrag af samme, ved Udgiveren.

Det er bekiendt nok, at det antiquariske Studium, ligesom i vort Fædreland, saa og i Tydskland, i de senere Aar har vundet en formyet Deeltagelse og Opmærksomhed, som det i lang Tid har maattet savne. Imedens det hos os dyrkes og fremmes med en Iver, som hos vor, for alle Nationalgienstande nidkiære Konge har fundet den gunstigste Understøttelse, og som endog har vakt en ikke ringe Interesse for denne Sag iblandt mange Folk, som for en Tid siden aldrig tænkte paa, at vi ogsaa eie Mindesmærker om en Fortid og om vore Fædres Liv og Daad, der fortiene, at reddes fra Ødelæggelse og fra at tradses under Fødderne af den dorske, dsøge Piaetyldighed, der kun sandser det dyriske Liv: har man i Sverrige, hvor national Oldkyndighed for et hundrede Aar

siden, eller mere, var i stor Agt og Anseelse, for det meste lagt alt saadant paa Hylden, som unyttigt Skrab. Det allerede under Carl XI. stiftede kongelige Collegium for nordiske Oldsagers Oplysning og Bevaring, ophævedes under Gustav III. fordi dets Midler kunde anvendes nyttigere, til Operahuses Bygning, og deslige; dets Samlinger deeltes, og medens et historisk-antiquarisk Academie oprettedes, som, i hvor ringe dets Midler end ere, dog har vist sig hæderligen virksomt*), ødelagdes, forvanskedes og fordærvedes et kosteligt Oldtidsminde efter det andet**).

*) Det har i Aarene 1789—1811 udgivet 9 Bind af dets Skrifter (Kongl. Vitterhets-Historie- och Antiquitets-Academiens Handlinger), der indeholde mange lærde og interessante Bidrag til Oplysning af Sverriges Historie og Nordens Oldkyndighed, som og nogle Afhandlinger, hørende til andre Videnskabsgrene.

**) Jeg vil kun nævne det berømte Monument ved Kivike i Skaane (beskrevet i en Disputation af Lagerbring, og aftegnet i Suhms Danmarks Historie, 1ste D. v. S. 529) — et af de allerældste og mærkværdigste Mindesmærker i Norden — der nu skal være saa godt som aldeles ødelagt; og Domkirken i Linköping, som man, da jeg reiste i Sverrige (1812) var i Færd med at modernisere indvendigen og udvendigen, ved hvilken Leilighed man med vandalisk Ødelæggelsesaand havde raset imod alt Gammelt, og forstyrret en Mængde Gravminder og andre Monumenter.

Athene. Julius 1814. F

Faa ere de Mænd i dette Land, der endnu, som en Tham paa Dagsnæs, eie levende Interesse nok for nordisk Oldkyndighed, til derpaa ikke blot at anvende Tid og Arbeide, men hvad der i vore Dage endnu gielder langt mere — Penge. Nylig har den svenske Regiering, som der siges, udnævnt Professor Sioborg i Lund til at giøre antiquariske Reiser i Landet, og tage vare paa de Oldsager og Mindesmærker, som endnu ere tilovers, hvortil han vist vil være ganske duelig. Dog vilde det unegtelig være meget gavnligt for Sagen selv, og for Diemedet, man dermed bør have, om man havde en Mand med antiquarisk Lærdom og historisk Aand til at udføre denne Bestilling.

Vi kunne derimod ikke andet end glæde os over, at ikke blot den germaniske, men selv den scandinaviske Oldkyndighed i Tydskland er bleven Yndlingsgienstand for ikke faa lærde og aandrige Mænd; ja at den endog der har vundet saamegen Interesse i de sidste Aar, at en stor Mængde Skrifter, Undersøgelser, Afhandlinger, større og mindre Værker over antiquariske Gienstande, der have kunnet komme for Lyset, som for en Snees Aar siden Ingen havde læst eller kiøbt. Til saadanne hører ogsaa den Samling af antiquariske Efterretninger, Undersøgelser og Oplysninger, som den for Nordens Archaeologie og gamle Litteratur saa ivrige og virksomme Gråter, Professor og Rector i Schwäbisch-Hall, under den lidt synderlige Form af et Ugeskrift, udgiver. Den udkommer i Quart, et Halvark ugent-

lig, fra Begyndelsen af A. 1812, i Breslau, hvor den redigeres af Hr. K. T. Heinze. Mangfoldige interessante antiquariske Smaaskrifter, korte Afhandlinger og Litteratur Efterretninger indeholder alt den første Aargang; og da dette Værk, som næsten alle nye udenlandske Bøger, hos os endnu hører til Sieldenheder: troer jeg det vil være Mange ei ukiært, her at finde en samlet Angivelse af hvad der indeholdes i Gråters Idunna und Hermode for Aaret 1812, vedkommende den nordiske Mythologie og Oldkyndighed og vort Fædrelands Litteratur og Historie. Man vil deraf erfare, hvor langt man nu er i Tydskland fra den Ringeagt for Nordens Mythologie og ældste Litteratur, som en Schlözer og Adelung engang giorde til Modetone paa hin Side af Eideren; og som i det mindste havde een ganske skiellig Grund: at man ringeagtede, hvad man ikke kiendte.

I No. 1. 3. 5. en Forelæsning af Gråter over den konstige Verseart i den gamle nordiske Poesie, kaldet Drottmäle eller Drottqväde, med en Efterligning i det tydske Sprog: Chor af Barderne for Hermans Slag, som Forf. har ladet aftrykke i No. 8, med forskiellige farvede Bogstaver, for at udmærke Riimstavelser og Riimbogstaver.

No. 2 af Tillægget (Anzeiger.) Her findes en Anmældelse fra Brødrene Wilh. Carl og Jacob Grimm i Cassel (18de Jan. 1812) om en Udgave af den anden endnu utrykte Deel af Sæmunds Edda, med Commentar og tydsk

Oversættelse. „Disse Sange — siges deri — ere Stykker af Nordens ælogamle Epos; de ere bevarede til vore Dage i en Skikkelse, som de for mange Aarhundreder have havt; og de ere i indvortes Værd fuldelig at ligne med Homer." Med Rette siger Gråter i en Anmærkning: „Det er fast ubegribeligt, at en Tydsker tør vove paa at bearbeide hele anden Deel af Sæmunds Edda efter den blotte Text, da endog Nordens Lærde, ja selv indfødte lærde Islændere, behovede mange Aar, for at forklare Sange i Edda, og dog ikke have kunnet fuldkommen oplyse mange Udtryk og Allusioner, hvorom den allerede 1787 i Kiøbenh. udkomne 1ste Deel af Edda, og dens Glossarium, vidner."

I samme Blad anmældes: en Samling af nordiske Sagaer, som Brødrene Grimm agte at udgive i Originalsproget med en tro tydsk Oversættelse. Det første Bind skulde udkomme i Sommeren 1812, og indeholde Volsunga- og Blomsturvalla-Saga.

I No. 4 anmældes: Helga Qvida Haddingia Scata, 8 Blade i Folio: udgivet 1811 som Program af Gråter, som den første Prøve af anden Deel af Sæmunds Edda (hvilken han med Foie anmærker, at man længe har kunnet vente sig fra Danmark, og som det første islandske Sprogmonument, hvilket en Tydsker har vovet sig til, uden Forgænger at fortolke.

No. 3 af Tillægget har en Anmældelse af et didactisk Digt, kaldet Valhalla, der skal om-

fatte næsten den hele nordiske Mythologie, og være øst af ægte Kilder. Det skal ledsages af en mythologisk Ordbog. Forf. er en Professor H., en Lærling af Gråter. Bogen er anmældt som udkommende til Paaskemessen.

I samme Nummer indeholdes en kort historisk Efterretning om den kongel. antiquariske Commission i Kiøbenhavn.

No. 6. 9. 11. Actstykker om et Prægtværk over den nordiske Mythologie, af Gråter. I No. 9 meddeles en Udsigt over Indholdet af Gienstandene, hvilke i dette Værk skulde afbildes, i alt 48 i Tallet, i 8 Hefter; og i No. 11 nævnes adskillige Konstnere i Kongeriget Würtemberg, som have paataget sig at male og stikke enkelte af disse mythologiske Forestillinger.

No. 7. En Recension over Prof. P. E. Müllers Skrift: Ueber die Ächtheit der Asalehre, übers. von L. C. Sander. Kph. 1811, af Gråter. (Gråter gior her opmærksom paa et Sted i Orkneyinga Saga p. 245, hvoraf det synes, at Rognvald Jarl paa Orkenøerne, der selv var Skiald, alt omtrent et hundrede Aar før Snorres Tid (imellem 1142—1149) havde samlet en Metrik eller Prosodie (hatta-tal eller hatta-lykill) med Exempler til de forskiellige Verse Maal: hvilken altsaa var saameget ældre end den, som findes i den yngre, saakaldte Snorres Edda. Dette Sted har, i Følge Gråter, Ingen af dem, som have angrebet eller forsvaret den prosaiske Edda, ja ikke engang Suhm i

hans Trit. Historie, II Bd. S. 665 o. f. lagt Mærke til. Gråter fremsætter endvidere den Formodning, at denne Rognvald Jarl kunde være Forfatter til Gylfeginning og Bragarædr og maaskee ogsaa til Fortalen foran den prosaiske Edda.)

No. 9. En Anmældelse af: Digtninger, af A. Oehlenschläger, 1ste Deel, Kbh. 1811; ved Gråter. Han opholder sig blot ved det mythologiske Digt: Ægirs Gave, hvorom han saaledes udtrykker sig: „Uendelig skiøn er Opfindelsen, Planen lykkelig, Udførelsen fuld af Ynde og Værdighed. Ja end mere, Opfindelse, Diemed og Udførelse gribe saa rigtigt, og tillige saa yndigt ind i den nordiske Gudeverdens Mysterier, at i denne Digtning flere Guders Skyggetegninger, ei allene ved talende, men endog ved æsthetisk-skiønne Træk ere bragte til en fortryllende Kiendelighed. Selv Overførelsen af det historiske (?) Træk om Gefion i Mythen, er heldig. Mere vovet, og vel mere en Erindring af den Charakteer, som Evald gav Valkyrien Nota, end den, hun i Skialdekvadene, temmelig liig hendes Søstre, bevarer, er den ophøiede Plads, som Digteren her giver hende blandt de store Gudinder, i det han tager hende med i Gudernes Raad, og giør hende til den frygtelige Magt, hvis Spyd, liig den fierntrammende Apollos Pile, dræber Menneskene. Idunas Skildring er fortræffelig, og kun naar hun selv begynder at synge, opstaaer der en Tvivl, om ikke dette Træk er nær ved at gaae ud af hendes Charakteer. Beundringsværdig er den Ven-

ding, som Digtets Slutning tager, for at bøde paa Gudernes Fornedrelse i det eddiske Digt Ægers Giæstebud."

No. 13. Oversættelse af Sniolfs Kvad om Kampen ved Grund paa Island 1352, som findes i Resens Edda.

No 15. 21. 23. 28. Udtog af en Brevveksling over Afbildninger af den nordiske Gudelære ved Gråter. (Gråter er, som bekiendt, enthusiastisk for den nordiske Mythologies Fremstilling i Værker af den bildende Konst; men mig forekommer det, som denne Begeistring her i det mindste ikke yttrer sig i nogen ret udviklet Konstsands. Han opholder sig i disse Breve mest ved Smaating og ved at faae dannet en Figur for Hermoder, ved hvilken Leilighed han anmærker, at Pram i Stærkodder (6 Sang, S. 113) ikke har fulgt de gamle nordiske Digtninger, ved at lade dette Gudernes Sendebud færdes paa en Skyvogn, m. m. Paa Titelbladet af denne første Aargang af den antiquariske Tidende findes en Forestilling af Idunna, der frembyder sine Æbler, og af den paa Sleipner giennem Luften ridende Hermoder, af hvilke den sidste forekommer mig taaleligst. — Det vil formodentlig vare længe, inden Konstnerne kunne komme til Rette med at danne Idealer for Nordens Guder og mythiske Personer; og halv græske ville de vel altid blive. Det synes mig derfor, som man næsten kunde fristes til nogen Sorg over, at de ved at komme under Tegneres, Maleres eller Billedhuggeres Hænder, skulde miste en Deel af den kraftige Eiendom-

meliahed, som de i den nordiske Poesie og Mythologie ere i Besiddelse af. Dog denne Sag behøver nøiere Randsagelse. Et ikke uvigtigt Bidrag have vi faaet hertil, i Prof. J. Møllers Afhandling: Om den nordiske Mythologies Brugbarhed for de skiønne tegnende Konster Skandin Litt. Selskabs Skrifter 1812. S. 225 — 301. — en Materie, hvortil Udgiveren ved en anden Leilighed tænker at komme tilbage).

No. 17. Over et Stykke i Morgenblatt 1812, No. 65. 66. 67. 68. "Den gamle Eddas Sange; en nærmere Anmældelse om Udgaven af Anden Deel af Sæmunds Edda, ved Brødrene Grimm i Cassel." af Professor Gråter. I denne Anm. berettes, at Brødrene Grimm, ved Understøttelse af den vestphalske Minister ved det danske Hof, Grev Hammerstein, have erholdet en correct og pyntelig Copie af den kiøbenhavnske Codex af Edda. Førend denne Grev Hammersteins Medvirkning havde det ikke paa nogen Maade været dem muligt, at faae en Afskrift af bemældte Codex fra Kiøbenhavn. Hr. Rask i Kiøbenhavn, som deeltager med Br. Grimm i denne Udgave, har lovet dem at sørge for en nøiagtig og fuldstændig Benyttelse af alle øvrige Læsemaader og Hielpemidler, formodentlig ogsaa af den magnæanske Commissions Apparat til Edda. (For galt var det dog, om vi ikke blot skulde sende Tydskerne Eddas Text: men endog hvad der med saamegen Møie, Flid og Bekostning er arbeidet og

samlet til dens Oplysning.) Til en Prøve have Br. Grimm i Morgenblatt givet et Udtog i Prosa af Helga-Quida 3. eller Haddingia, hvorved Gråter giør endeel Anmærkninger. Bemældte Udgave angives at skulle indeholde 13 Sange (den utrykte Deel af Sæmunds Edda udgiør i alt 27 Sange), og bestaae 1., af en reen og correct Originaltext, som Hr. Rask vil besørge; 2., af et udførligt etymologisk Glossarium, som Brødrene Grimm udarbeide, hvorhos de dog i vanskelige Tilfælde kunne giøre Regning paa Hr. Rasks Understøttelse, og desuden vente sig en Hielp af de gamle tydske (frankiske, alemanniske og svabiske) Dialecter til Fortolkning af det Islandske. — Med Rette raader Gråter i sidste Tilfælde til Forsigtighed; da det nordiske og germaniske Tungemaal, skiøndt udrunden af een Stamme, afvige saa betydeligt og væsentligt ikke blot i Ordformen, men ogsaa i Betydningen af det samme eller meget lignende Ord, at tidt neppe en fælles Rod er tænkelig og al Etymologisering forgieves. (Til Beviis herpaa anfører han endeel danske og tydske Ord, som i Formen synes at være ganske de samme, men i Betydning ere heel forskiellige.) Gråter bemærker ogsaa, med Hensyn til Br. Grimms Udgave af de eddiske Sange, at det kommer meget an paa, om disse tydske Lærde blot have i Sinde, at betragte de Sange i den poetiske Edda, som høre til den Cyclus, der indbefattes i Heldenbuch og Niebelungen-Lied, som et for sig selv bestaaende Heelt; at uddrage de histo-

riske Ingredientser i samme; at sammenligne dem med den tydske Mythe og dens poetiske Bearbeidelse; og derved ikke blot opklare hiin nordiske Fabelkreds med den sydlige Fakkel, gjensidigen afsondre og berigtige det Historiske og det Mythiske; men ogsaa netop derved bestemme det æsthetiske Værd, som det sidste og dets Fremstilling kan have — eller om de virkelig ville paatage sig, at træde i Stedet for det magnæanske Institut, og opfylde alle de Fordringer, som vi kunne gjøre indfødte Islændere, det magnæanske Instituts Lærlinge, Repræsentanterne for den nordiske, og i Særdeleshed for den danske Nationalære?

I første Tilfælde, siger han videre, er deres Foretagende allerede i Planen roesværdigt og hensigtsmæssigt, fordi den nordiske Charakteer i hine eddiske Sange ikke mere findes i Gudernes, men i Heltenes Verden; og det saadanne Helte, der ikke blot spille deres fornemste Rolle i Tydskland, men ogsaa allerede høre til den fremblomstrende christelige Riddertid, og derfor virkelig med deres hele Tænkemaade ikke maae høre til de reen nordiske Mythers Cyclus; uagtet den nordiske Skiald, der har tilegnet sig disse tydske Fabler, har giort mesterlig Brug af hans Fædrelands prægtige Gudelære, af Odin og Valkyrierne, til at forhøie Glandsen i hans poetiske Maleri. — At forklare, hvad der hører til denne, kan ikke falde den nordiske Fortolker vanskeligt; men det historiske, det, som umiddelbar griber ind i den tydske Nation,

som var laant og overført af et tydsk Heltedigt*) — at sætte dette i sit rette Lys ved en Sammenligning af alle Kilder, var efter Tingenes Natur for at vente af en tydsk, end af en nordisk Lærd; og har den magnæanske Commission, imod dens Forpligtelse, giort saa lang en Pause, for først at oppebie tydske Lærdes Flid, (??) saa kan den vel i saa Fald undskyldes.

I første Tilfælde kan det da ogsaa være ligegyldigt, om de Hrr. Grimm give os deres Bearbeidelse i Quart eller Octav, i det tydske, latinske eller danske Sprog. I andet Tilfælde, naar disse Herrer, ved et Sammenstød af heldige Omstændigheder, virkelig føle sig stærke nok til at træde i den magnæanske Stiftelses Sted, saa kan

*) Klart maa det vel synes, at Skialden, som digtede de historiske Kvad i Edda, ikke har digtet dem efter Niebelungen Lied, men formodentlig efter ældre Sagn, der baade i Norden og i Tydskland have vækket Digterne til at besynge dem; og ved at bedømme, hvad der i disse Kvad tilhører Norden, er det saare nødvendigt, at skielne imellem de eddiske Sange og Niflungasaga, der, efter Grundtvigs Ord, er heel og holden et uforkasteligt Vidne om, at Forfatteren ikke lyver, naar han siger, at Sagaen er sammensat efter tydske Sange. (See denne Forfatters mærkelige Ytringer om de eddiske Sanges Forhold til Tydskernes gamle Heltedigte, i Fortalen til hans Optrin af Nordens Kæmpeliv. 1 D. S. XV o. f.)

man med Rette vente af dem, at deres Udgave af Eddas anden Deel i Aand og Form, indtil det allermindste, maa stemme overeens med den første. Men, er dette virkelig deres Forsæt — slutter Gräter — da kan man ikke afholde sig fra det vigtige Spørgsmaal:

"om da Danmark virkelig uden "Smerte kan give denne nordiske "Nationalskat i fremmede Hænder, "og med Ligegyldighed modtage den evige Be- "breidelse, at Efterverdenen engang skal kunne "sige: det ellers saa patriotiske Danmark, hvis "formodentlig endnu ikke glemte Suhm "blot af sin Privatformue var i Stand til at "anvende halvtredsfindstyve tusinde "danske Rigsdalere til at udgive lærde "Værker og understøtte Udgiverne, har ikke væ- "ret stolt, formuende, virksomt eller kraftigt nok, "til, efter den første Deel af Edda, at lade "følge den anden, udgivet i dens egen Ho- "vedstad, af det magnæanske Legats Midler og "af dets Stipendiaters lærde Forraad? — Lemfældigere vil engang neppe Sandhedens Griffel kunne indføre det i Nordens Historiebøger." — Et Ord til sin Tid!

No. 19. 20. Kvadet om den finske Kongeson Vaulunder, af Sæmunds Edda, oversat paa tydske Vers ved Prof. Gräter.

No. 12 af Tillægget. Iblandt nogle korte Efterretninger fra Danmark er følgende: "Det

norske Landboblad for 1811 No. 29 indeholder nogle høist mærkværdige Efterretninger om de gamle Runebogstaver, med sindrige Forklaringer, der ville være alle nordiske Oldgrandskere interessante. Der er ogsaa indrykket et hidtil ukiendt Alphabet, som i de ældste Tider var brugeligt i Søndmør og Nordmør i Norge."

No. 26. Visen om Stolt Ingeborgs Forklædning, oversat i tydske Vers af Haug (af hvem mange Bearbeidelser i det nyere Sprog af gamle tydske erotiske Digte findes i Idunna u. Hermode.)

Af et Brev fra Prof. Wallraff ved Centralskolen i Cölln (1802.) "Maier (?) har for nogen Tid siden lært sig Islandsk, og oversat en Deel af Voluspa, og den yngre Edda. Af den sidste har jeg havt en betydelig Deel, rigelig forsynet med kritiske Anmærkninger, i mine Hænder. Det churfyrstelige Videnskabers-Academie i München, som han har overgivet sit Manuskript, har derfor udnævnt ham til correspondérende Medlem af dets historiske Klasse."

No. 13 af Tillægget. Her anmældes, som udkomne, følgende Skrifter:

Die Edda, nebst einer Einleitung in das Studium der Isländischen Poesie, und Mythologie, und einem Anhange über die historische Litteratur der Isländer, von Dr. Rühs. Berlin 1812. (Som bekiendt har hos os Hr. Professor P. E. Müller i et Tillæg (Ueber die Nationalitet der altnordischen Gedichte") til hans Skrift: Ueber den Ursprung und Verfall der isländischen Historiographie. Kopenhagen

1813, med Lærdom og Skarpsindighed bevist imod den af Fordom og Partiskhed indtagne Rühs, at der gives nordisk Nationalhistorie, Nationalpoesie, og Nationalmythologie).

Lieder der ältern oder Sämundischen Edda, welche zu den Sagen des Heldenbuchs und der Nibelungen gehören, zum erstenmal herausgegeben, mit einer historischen Einleitung über das Verhältniß dieser nordischen und deutschen Dichtungen, von F. H. von der Hagen. Berlin 1812. 8.

Vergleichende Darstellung der skandinavisch-germanischen Sprachen, des Isländischen, Schwedischen und Dänischen, mit einer Chrestomathie, von Dr. und Professor F. Rühs. Berlin 1812.

No. 29. Ueber die Anwendung der nordischen Mythologie auf Germanien, von K. T. Heinze. — Grimm i hans Afhandling om den gamle tydske Poesies Oprindelse, og dens Forhold til den nordiske (S. Studien, von Daub und Creuzer. 4ter Band. S. 220) har i det Hele benegtet den nordiske Mythologies Anvendelighed paa Tydskland. De Grunde, han har fremsat imod Antagelsen af den odinske Gudelære, som Germanernes Religion (f. Ex. at et saa uddannet mythologisk System ikke vilde have undgaaet de romerske Skribenters Opmærksomhed; at af Templer og andre deslige Mindesmærker ingen Spor findes i Tydskland; at hos Tydskerne ikke, saaledes som i Skandinavien, findes nogen Hentydning til hiin Nordens Religion; at ingen Spor af denne,

men vel af den christelige Lære forekomme i Niebelungen Lied) har Heinze her søgt at giendrive; men om han end tildeels har været heldig heri, kan jeg dog ikke see, at han har erhvervet sig Ret til den Slutning: "at siden det er afgiort, at den nordiske Mythologie ogsaa i det Hele, i det mindste i dens Grundtræk, var den germaniske, vil det være følgerigtigt, at tydske Digtere, i Bearbeidelsen af deres gamle fædrelandske Æmner, betiene sig af den nordiske Mythologie, som deres egen". Thi saalidt jeg vil negte Muligheden af, at Germanernes Religion har været beslægtet med Skandinavernes, saalidt indseer jeg, at Heinze har beviist sin anførte Paastand. At Eddaernes Mythologie var Nordens Gudelære, vide vi; at den ogsaa var Germanernes, komme vi neppe nogensinde til at vide; og Tydskerne komme derfor ogsaa herefter til at laane den nordiske Mythologie i de islandske Kvad, naar de ville betiene sig af den, som deres egen.— Dette Stykke sluttes med følgende Ord af Fr. Schlegel om den nordiske Mythologie, (Teutsches Museum Wien. 1812. Febr. S. 180) som jeg troer, her kunne fortiene et Sted: "Hiin mere aandige Naturdyrkelse, som i Almindelighed egentlig var fremmed for de sandselige Græker, strømmer i vor (!!) Edda frem, som af en rig Kilde, i mystiske Sprog og i profetiske Sange; Stof nok, til at forsyne mange Aarhundreder og hele Generationer med den sande Begeistrings Kvægedrik. Man kunde kalde denne aandige Naturdyrkelse, der, skiøndt

med yppigere, fydlige Farver, gienfindes med mangen paafaldende Overeensstemmelse i den persiske Zendavesta, i Modsætning til den lettere, og med al dens Skionhed i udvortes Form, dog i dens inderste Grund egentlig materielle græske Gudelære: det renere, meer ufordærvede, sundere, alvorlige og strenge Hedenskab — det samme, som ogsaa bestiælede vore germaniske Forfædre."

No. 30. Kæmpevisen om Jomfru Kragelil (Danske Viser fra Middelalderen IV. S. 230) oversat af Haug, med Overskrift: den kongelige Hyrdinde. (Jvf. Grimms Altdänische Heldenlieder. S. 35).

No. 16 af Tillægget. Her anmældes som udkommen 1ste Bind af: Odina und Teutona, et nyt litterarisk Magazin for den tydske og nordiske Oldtid, af Gråter, Breslau 1812, med et Titelkobber, forestillende Guden Thor. Det indeholder forunden et Digt af Gråter: Tordenguden og Asiaten (der Asiate) Thor, adskilligt til den nordiske Litteratur henhørende. Deriblandt et Fragment af en gammel nordisk Folkesang, meddeelt af Capitain Abrahamson, en alfabetisk Fortegnelse over Kvadenes og Skialdenes Navne i Heimskringla af Gråter, og adskillige antiquariske Bemærkninger af Abrahamson.

No. 45 og 47. Æsthetiske Bemærkninger over Versemaalet, Bogstavrimene og Assonantserne i de gamle nordiske Drotkvæder, og Sammenligninger imellem disse og de Homeriske Vers af Gråter.

(Han troer ogsaa hos Homer at have opdaget Spor til ordentlig afvexlende Vogstav- og Stavelse-Rim.)

No. 20 af Tillægget. Heri har Heinze meddeelt et Udtog af den Arne-Magnæanske Commissions Beretning om dens Forhandlinger, (af den danske Collegialtidende 1812) der tager sig godt ud. Der havde været Leilighed, at tilføie den adskillige oplysende Anmærkninger. — Efterat have mældt, at Arne Magnussens Fond er voxet til 20,800 Rdlr., at Hans Maj. Kongen den 12te Nov. 1811 har bevilget 300 Rdlr. aarlig til Lønning for Commissionens Secretair, og Omkostningerne ved Udgaven af Gulathingsloven, uden Udgift for Stiftelsens Fond, slutter Heinze med disse Ord: "O maatte dog een af Tydskklands 5 Konger giøre noget Lignende for vor gamle Litteratur! Den adle Dannerkonge beviser, at man kan, naar man vil."

No. 46 og 47. meddeler en islandsk, rimet Oversættelse af vore to bekiendte Nationalsange af Abrahamson "Vi Alle dig elske, livsalige Fred" og "Være Fred med eder Alle" ved Hr. Finn Magnussen.

No. 21 af Tillægget. Her mældes, at ligesom Professor Zeune i Berlin i Vinteren 1812 begyndte Forelæsninger over Niebelungenlied for en Forsamling af flere hundrede Tilhørere, hvoriblandt man saae Statens første Embedsmænd og Ynglinger, der neppe vare over Drengeaarene: saa har og Prof. von der Hagen i Breslau til

samme Tid holdt Forelæsninger over adskillige islandske Sagaer, der staae i Forbindelse med hiint gamle tydske Nationaldigt, og navnligen over Volsungasaga. Enthusiasmen for hiint Digt (om hvilket A. W. Schlegel i Teutsches Museum. Jan. 1812 har sagt, at det næst efter Bibelen burde være den tydske Ungdoms Haandbog) gaaer i Tydskland saavidt, at man endog har indført dets Læsning i adskillige offentlige Skoler, hvoriblandt det bekiendte Pædagogium i Halle.)

No. 50. Blandt nogle nye, til Nordens og Tydsklands gamle Litteratur henhørende Skrifter, der her af Gråter anmældes som udkomne, er ogsaa: Saggio istorico su gli Scaldi, o antichi poëti Scandinavi, di Jac. Gråberg. Pisa 1811, om hvilket Gråters Dom er: at det er et i sit Udvortes prægtigt Værk, men som er over 25 Aar tilbage i Litteraturen; da Forf. herken kiender hvad der i Danmark eller Tydskland i dette Tidsrum er virket til at oplyse Nordens gamle Litteratur. — Om Rühs's berygtede Oversættelse af Snorros Edda (Berlin 1812) anmærker Gråter: at naar en Historiegrandsker paa sin Viis vil forklare Digtninger, er det omtrent ligesaa bagvendt, som naar en Digter vil monstre Historien. Rühs's Angreb paa Gråter, lover denne at besvare i sine samlede Skrifter over den nordiske Fortid. — Von der Hagens Udgave af Sæmunds Edda (Berlin 1812) tillægger G. fortient Berømmelse. "Dog — tilføier han — maatte det skee ved Undersøgelse, om Udgiveren alle-

rede skulde forstaae alting i de meddeelte Originaler af Eddas hidtil utrykte Sange; da endog den indfødte og lærde Islænder ikke forstaaer Alt, uden et omhyggeligt Studium. Det er derfor heller ikke underligt, at Aftrykket ei er feilfrit."

No. 51. Her forsvarer Prof. Von der Hagen sig mod en Paastand, som De Hrr. Grimm have nedlagt i Morgenblatt (Tillæg til No. 10, 1812): at de havde Forrettighed til at udgive den islandske Edda, fordi de tidligere end v. d. Hagen havde anmældt en Udgave af disse nordiske Digte. V. d. Hagen anmærker ikke blot, at der ved saadanne Værker, som ved deres Alderdom ere blevne Fællesgods ikke kan være Tale om slig Forrettighed; men beviser endog, at han tidligere end Brødrene Grimm har bestræbt sig for at erholde en Afskrift af Eddas Sange, og allerede i Fortalen til hans i April 1811 udkomne Heldenbuch anmældt, at ville besørge en Udgave af disse nordiske Digte. Vi erfare end videre, at v. d. Hagen i Fortalen til en Samling af tydske Folkesange, som han udgav med Büsching i Aaret 1807, har anmældt, at ville udgive en Oversættelse af vore danske Kæmpeviser, i hvilket Arbeide "en vis forekommende Herre" (Hr. Grimm) siden kom ham i Forkiøbet, da han dertil ogsaa havde vidst at forskaffe sig en Afskrift af A. S. Vedels Tragica eller Elskovsviser, som v. d. Hagen havde bestilt hos Nyerup, og som allerede for hans Regning laae færdig, ja som han endog efter hans Udtryk havde "betalt

med rede Penge". Da nu v. der Hagen ikke fik Afskriften "og besværede sig herover hos den tienstfærdige Nyerup", sendte denne ham Originalen selv, paa Vilkaar, at han skulde lade Grimm faae en Afskrift af Edda, hvilken v. der Hagen for længe siden havde erholdt". Men da Grimm siden ved den vestphalske Ministers, Grev Hammersteins Bestræbelser var bleven forsynet med en Afskrift af Edda, kunde han undvære at faae den fra v. der Hagen. Endnu inden DHrr. Grimm havde faaet denne Afskrift, lode de udgaae prægtige (pomphafte) Anmældelser om en Udgave af Edda, uden at tilkiendegive, naar, hvor eller hos hvem den skulde udkomme; altsaa kun for ligesom at lægge Beslag paa den, og fræmme von d. Hagen fra sit Arbeide. Dette fortrød ham da; og han negter ikke, at han derved lod sig bestemme til at udgive Edda tidligere, end han ellers havde giort, for ikke at frarives dette Vederlag for hans Umage og Bestræbelser, (som hverken bestod i meer eller mindre, end, at faae en Afskrift af Texten fra Kiøbenhavn). Han blev imidlertid sit Forsæt tro, for det første kun at levere en god Text af de endnu ikke udgivne eddaiske Sange efter det bedste Haandskrift (d: efter en Afskrift af den eneste Pergaments Codex, som existerer, hvilken han "gav ligesom den var"). — At DHrr. Grimm nu behørigen nedsætte denne Udgave, under von d. Hagen, efter hans Forsikkring, dem gierne; ligesom han ogsaa "godt kan lide, at de pille Dunn af Kiolen for ham, det er angive Trykfeilene i hans Aftryk;" skiøndt han ikke vil

lade alle, som de have anført, gielde for Trykfeil, da nogle, efter hans Sigende, om de ere Feil, udrinde fra Afskriften.

I øvrigt erkiender v. der Hagen, at han i Særdeleshed skylder Professor Nyerup, at Udførelsen af hans Plan blev mulig; og meddeler De Hrr. Grimm den trøstelige Efterretning: at ikke blot Blomstrvalla og Jarl Magus-Saga (hvoraf han ogsaa har faaet Afskriften fra Kiøbenhavn og som, efter Rec. Mening i Litteraturtidenden 1814, S. 154, neppe ere denne Ære værd) men ogsaa en Deel af den yngre Edda, samt Regner Lodbroks og Nornagest-Saga, allerede ere aftrykte til Brug ved hans Forelæsninger over samme.

Udg. afholder sig fra alle Bemærkninger i denne Sag, da den, for saa vidt som den kan vedkomme vor Litteratur og danske Lærdes Bestræbelser for at bringe Nordens Mythologie og mythiske Digte for Lyset, er afhandlet og oplyst i Recensionen over v. d. Hagens Udgave af Edda (Litteraturtidenden 1814 No. 10) og i nogle Bemærkninger over samme Rec. af Desiderius (Litt. Tid. No. 11.) — Naar den sidste saaledes udtrykker sig: "hvor ugrundet den Mening er, at det maatte tilskrives den arnamagnæanske Commissions henslumrede Virksomhed, (jvf. P. E. Müller om det isl. Sprogs Vigtighed S. 131 og 133), at 2den Deel af Edda endnu ikke har seet Lyset, skiønnes nu lettelig af Commissionens Beretning til H. M. Kongen af 29 Oct. 1811; da man deraf seer, at det er Stiftelsens,

ved Tidernes Omvexling forvoldte Trang, som er Aarsag i, "at de vigtige Værker, som Commissionen deels har færdige, deels i Arbeide, hidtil ere blevne uddragne fra Lyset, til sandt Tab for Nationens Hæder og Ære:" — saa kan man dog ikke afholde sig fra den Bemærkning: at tyve Aar vare henrundne siden Eddas 1ste Deel udkom (1787—1807), inden denne Tidernes Omvexling og denne Trang indtraadte. Hvorfor udkom hverken Edda eller noget andet fra Commissionen i disse tyve Aar, da Penge ikke kunde eller burde mangle? — Har Nationen derved tabt i Hæder og Ære, da er Skylden hverken dens, eller Regieringens, som aldrig, selv i de haardeste Tider, har negtet videnskabelige Foretagender en høimodig Understøttelse. — Men har den arnemagnæanske Commission slumret, som den vist selv ei ville negte; saa er det dog trøsteligt, at den igien er vaagnet; i det den nu er i Færd med at lade, saavel Gulethingsloven, som 2den Deel af Edda, trykke — begge dog ved Hielp af kongelig Understøttelse.

I øvrigt maa enhver finde det fornøieligt, at tydske Lærde nu trættes om Æren ved først at lade den Eddas Text aftrykke, som man for en Snes Aar siden i Tydskland behandlede saa haanligt og enfoldigt.

No 52. Grotte-Sangen af Sæmunds Edda (udgivet særskilt af Just. R. Thorlacius) metrisk oversat af Gråter.

3. Erklæring fra Hr. Professor Boye.

For det læsende Publicum være det mig tilladt herved at modsige hvad Rygtet fortæller, at jeg, ved at forfatte de i Maanedsskriftet Athene mod S. T. Hr. Justitsraad Baggesen indførte Epistler, skulde have Deel i den af ham fremkaldte Strid. Hverken har jeg kunnet skrive disse Epistler, da jeg for mit Otium bør aflægge Regnskab, heller ikke havde jeg villet; thi jeg ønsker ikke at blande mig i en Strid, hvor selv de Dødes Ære i Gravene ikke bliver spared. Man viste mig nylig den sidste Side af et i denne Strid udkommet Skrift, hvor jeg med Smerte seer min ædle henfarne Vens, Sal. Birckners Navn efterskrevet, og efterskrevet under en Opsats, der noget nær er det uartigste Skriveprodukt i vor, og maaskee i alle cultiverte Nationers Litteratur i ældre og nyere Tider. Jeg skiøtter ikke om at vide, hvo Forfatteren er til denne Opsats. Jeg vil troe, han ikke veed, at Birckners Enke lever, og lever i Ægteskab med en høist agtværdig Embedsmand i Staten. Jeg vil ogsaa troe, at havde Forfatteren kiendt den fromme Birckner, saa havde han ikke nænnet at efterskrive denne Mands Navn, hvis Smag, Lærdom og Hierte vare saa ganske forskiellige fra Concipistens.

Dette har jeg skrevet af Pligt, saavel mod den fromme Birckner (hvis Lige i Venskab jeg endnu søger) som mod mig selv, der ikke vil have Ord for

at spilde Tiden i en Strid, hvis eneste Nytte er at more den Deel af Publicum, hvis Smag maa være fordærvet. Concipisten kan spare at tage til Gienmæle. Thi jeg skal vel vogte mig for at læse mere denne Strid vedkommende, og heller ikke vil jeg hverken ved Svar, Raad eller Daad bidrage til at forlænge et Skriveri, hvis sidste Hiemed dog er at giøre Andre Livet bittert.

Joh. Boye.

Efterskrift.

Velbyrdige Hr. Secretair Molbech!

Siden De ikke er Forfatter til den Concept, jeg i ovenstaaende Opsats besværer mig over, saa haaber jeg De ikke negter at indføre den i Maanedsskriftet Athene; thi ieg ønsker den opbevaret ikke allene der, men ogsaa i flere af vore Tidsskrifter, hvor den maaskee allerede er indført. De hielper mig derved til at kunne betale en Giæld, jeg er min afdøde Vens Familie, Navn og Rygte skyldig. Og vil De endnu forbinde mig mere, saa giør De ved Taushed Ende paa en Strid, i hvilken det er Ære at tie først: og gavn De, som dog er i Stand dertil, vor Litteratur ved alvorlige Arbeider.

Joh. Boye.

Historie, Historieskriver, Historiestiil,

(tre Artikler til Prøve af en under Arbeid værende alphabetisk Haandbog i den skienne Litteratur.)

Ved at meddele nedenstaaende Prøve af det anmældte Værk, være det Undertegnede tilladt at bringe i Erindring, at det ikke er en sulzersk Theorie der schönen Künste, men meget mere Elemens de litterature efter Marmontels Maade han lover at give; at man altsaa ingen, mindst systematisk, Udvikling af de forskiellige Emner maa vente, hvortil overalt Ordbogsformen ikke er egentlig skikket, men blot adskillige og Adskilliges Jagttagelser, Erindringer, Meninger om disse. At han som oftest har ladet de anførte Forfattere tale med deres egne Ord, og i deres eget Navn, istedenfor at giøre deres Ord til sine, og indflette dem i sit Foredrag, har blandt andre den Grund, at han har anseet det for en Hovedbestemmelse ved

sit Arbeide, at gjøre Læseren bekiendt med saadanne Skrifter og Forfattere, hvor han om de omhandlede Materier kan finde de bedste og fuldstændigste Oplysninger, til hvilken Ende og i Ordbogen selv bag efter hver Artikel, de deri anførte Skrifters Titler o. s. v. ligesom i Grubers Wörterbuch zum Behuf der Æsthetik ꝛc. ville findes aftrykte. I øvrigt ønsker han, man mere vil anseе de her meddeelte Artikler som Prøver, hvordan, end hvad det egentlig bliver, han agter at meddele; da naturligviis her for Tydeligheds og en Art Fuldstændigheds Skyld meget og mangehaande maatte medtages, som i Ordbogen selv vil være afhandlet i andre Artikler, hvor det egentligen hørte hen, og til hvilke der altsaa vil blive henviist. Meget har han staaet i Beraad om han ikke som Sulzer og Gruber skulde indrømme i det mindste udmærkede Forfattere egne Artikler, samt om han ikke, som Blankenburg, skulde bag ved hver Artikel, foruden de ovenomtalte Oplysninger om de deri anførte Skrifter, levere udførlige og fuldstændige Litterairnoticer angaaende Dannersprogets Skribenter derom og deri; men besluttede tilsidst ogsaa her at holde sig til det marmontelske Mønster: da deels Bogen desuden, især i Tider som nærværende, bliver mere end vidtløftig og bekostelig nok; deels og disse Litterairnoticer ifølge deres Natur, maae i en Litteratur, hvor saameget skrives, Aar for Aar blive ufuldstændigere og uef-

terretteligere, og altsaa idelig fornødige nye Udgaver, eller i det mindste Supplementer til de gamle. Desuden vilde en betydelig Deel deraf blot kunne blive Udtog af hvad i Bidragene til Digtekonstens Historie, som hans Ven Prof. Nyerup og han ønske og agte at fortsætte til afvigte Aarhundredes Udgang, allerede er sagt.

Til Slutning vil han blot tilføie, at denne her anmældte alphabetiske Haandbog i vor skiønne Litteratur, hvis Udarbeidelse nu saa godt som udelukkelsesviis sysselsætter den Fritid, Omstændighederne saa rundelig have levnet og skienket ham, bliver 4 Bind, hvert paa omtrent 24 Ark, der udkomme paa Hr. Bogtrykker B. Brünnichs Forlag, uden dog at nogen vis Tid kan bestemmes; da Forlæggeren og Forfatteren ere blevne enige om, at ingen Tøddel af hele Værket skal trykkes, inden alle fire Dele ere færdige i Concept.

Bakkehuset d. 1ste August 1814.

K. L. Rahbek.

Historie kan vel kortest og rigtigst efter Adelung kaldes en Fortælling om Begivenheder, der ere forefaldne, og som de ere forefaldne; og have vi altsaa her intet at giøre med, hvad undertiden efter et videre Begreb indbefattes derunder — som Naturhisto-

rie, Dogmehistorie o. s. v. hvilke deels beskiæftige sig med Naturforandringer, deels med blotte Begreber, Ideer, Meninger o. s. v. Allerede Vossius har i sin Ars historica efter denne Opgave bestemt hiint Begreb saaledes: „Her kommer blot den menneskelige Historie i Betragtning, som angaaer Personer og Handlinger, og ikke engang denne i Almindelighed, men den, vi kalde den simple og bestandige, og det især den fuldstændige og fuldkomne, der ikke nøies med den blotte Fremstilling af Udfaldet, men ogsaa omhyggelig undersøger Aarsagerne og Maaden."

Historiens Pligt, lægger førstanførte tydske Kunstlærer til, er da ikke blot at fortælle trolig, d: som Tingene virkelig ere skete; men og nøiagtig d: med alle efter Formaalet hvergang didhørende Omstændigheder, og er da dens fornemste Særkiende Sanddruhed. Denne Historiens Sanddruhed — thi saaledes ville vi heller kalde det, end Sandhed — sætte vi med Cicero deri: at den ikke blot intet usandt tør sige, men og intet sandt lade usagt. Mod denne sidste Regel har Voltaire (i sit Dict. phil. Art. Historiographe) opkastet nogle Betænkeligheder, spurgt, om en Historiograph, som en Fyrste havde betroet en Hemmelighed, paa hvis Fortielse hans Ære eller Statens Velfærd beroede, skulde svige sin Fyrste eller forraade sit Land, for at holde sig Ciceros Forskrift efterrettelig? og i dette Tilfælde holdt det maaskee for det bedste, at lade Historien uskrevet; samt tillige paastaaet, at en Sandhed, som vanærede en Familie, ikke maatte bekiendt-

giøres, da Historien ingen Satire var (som om Satiren maatte vanære Familier eller Personer;) med mindre denne anstødelige Sandhed hang sammen med de offentlige Begivenheder eller Statens Tarv, eller havde frembragt Ulykker, hvis Aarsag det var vigtigt at kiende; thi i saa Tilfælde maatte Ciceros Regel staae ved Magt."

Den sidste af disse Erindringer er paa et mere passende Sted (Art. Biographie) taget under Overveielse; hvad den første angaaer, da, som den ene synes at kunne angaae den Skribent, der skriver sin Samtids Historie, bliver den, som og Voltaire selv har berørt, i Grunden blot en ny Bestyrkning for, hvad og vor Holberg i Fortalen til sin Danmarks Historie tredie Tome (Qvartudgaven) har anført som Grund, hvorfor han sluttede denne med 1670: saasom han ikke agtede at skrive Gazetter, men en nogenledes tilforladelig Historie: thi — siger han — hvo der vil skrive sine egne Tiders Historie, hvorudi der tales om Personer, som i Skribentens Tid leve, maa lave sig paa Had og Uvenskab, om han vil blive ved at sige Sanden; thi hvis det er en rar Dyd at skrive en upartisk Historie om forbigangne Ting, saa kan man sige, det er en Heroismus at skrive om nærværende Tider; jeg for min Part har kun maadelige Tanker om egne Tiders Historier; thi samme blive enten mavre, eller fulde af Urigtighed o: faae Anseelse enten af tørre Dagregistere, eller prægtige Liigprædikener, hvori Intet kan være godt uden Stilen og Aarstallene."

Bestemmer desuagtet Skribenten sig til at skrive sin Tids Historie, maa han have denne Heroismus, saa at — som vor første Historiker, O. H. Guldberg skrev til Magnus Heinesons Biograph: — Sandhed er ham mere med Magnus Heineson, ja end nogen virkelig eller saakaldet Magnus paa Jorden; saa at han ikke blot har indskærpet sig Slutningslinien af den yngre De Thous Gravskrift:

Bloddom lære at lide, hvo Sandhed vil sige;

men at han endog veed sig istand til den endnu større Overvindelse, med Grotius og Thucydides at kunne yde personlige Avindsmænd, ja et utaknemmeligt Fædreland, fortient Ret og Roes.

Det forstaaer sig imidlertid, at hvad Mod vi end ere beføiede at fordre af Historieskriveren, til det Mod, at handle ilde, kan intet berettige ham. — Hans selvpaatagne Historieskriverforpligtelse kan aldrig løse eller fritage ham for de høiere og helligere Pligter, der kunne paaligge ham som Menneske, Statsborger, Undersaat, Embedsmand, eller endog i andre personlige Forhold; og tør end Historieskriveren ikke heile til den Velsignelse, Digteren nedbad over

Sem og Japhet fra det Høie,
Fordi de rødmende og taus, med fravendt Øie
Og strax tildækkede der' gamle Faders Skam:

da er det ham dog paa den anden Side desubrødeligere Lov at vogte sig for den Forbandelse, der med saa megen Føie lyses over

hver ond, og dum og fræk og mundkaad Cham.

En anden nyere tydsk Rhetoriker, Fülleborn, har inddeelt Historien i den chronistke (hvortil f. Ex. vore aphoristiske Læreboger høre), hvor Begivenhederne efter Tidsfølgen berettes i de tørreste Ord; den pragmatiske, hvor Begivenhederne undersøges efter deres Aarsager og Følger, oplyses med Localbeskrivelser og Charakteertegninger, og forarbeides til lærerige Resultater (hvorpaa f. Ex. blandt vore Holberg og O. H. Guldberg kunne anføres til Exempler); og den philosophiske, hvor enkelte Begivenheder, hele Perioder, Stater, Folk o. s. fr. betragtes i Almeenhensyn (som f. Ex. hos os T. Rothe, A. Schytte, o. fl. have giort.) Da imidlertid dette sidste Særslags nærmere hører til det didactiske Fag, blive for os kun de to første at tage under Overveielse, og ville vi da, uden at indlade os paa de Indsigelser, en nyere Historiker — N. F. S. Grundtvig — har giort til Fordeel for Kronikenavnets Værdighed, blot henvise til, hvad Prof. J. Møller i sit Priisskrift om den pragmatiske Histories Misbrug i saa Henseende har anmærket: at disse to Hovedslags af historisk Foredrag ofte og paa mange Maader løbe saaledes ind i hinanden, at deraf opkomme adskillige Mellemarter (hvilke da naturligviis af adskillige Grunde ikke altid ere benævnede efter deres sande Væsen og Værd:) og da nu ydermere efter ovenanførte tydske Rhetorikers rigtige Anmærkning kun den pragmatiske Historie i Henseende til Stiil, det er, æsthetisk Foredrag, kan komme i Betragtning, bliver det da atter kun den, hvormed vi, ligesom Vossius

i det ovenanførte Værk, her egentlig have at syssel-sætte os.

Derimod kunne vi ikke forbigaae den, af de nyere tydske Theoretikere, og fornemmelig af Creuzer i hans lærerige Værk om Grækernes historiske Konst fremsatte, og siden blandt Andre af Prof. J. Møller i hans nysnævnte Priisskrift optagne Underdeling, som vi, for at være desikkrere for al Misforstand, anføre med Creuzers egne Ord.

Med Hiemmel af et Sted hos Dionys af Halicarnas, der i sin Dom over Thucydides og Herodot siger: at han ikke tager i Betænkning at kalde begges Historier Poesier — har Creuzer nemlig skielnet imellem den poetiske Historie, hvilket Navn han tillægger Herodots, Thucydids og Xenophons, og den strengt pragmatiske, hvorunder han først og fremmest regner Polybii, samt Sallusts, Livii, Taciti og fleres Arbeider, ikke at tale om de nyere; og definerer han begge saaledes: „Den poetiske Historiker fremstiller sit Livs Sandhed. Dette viser sig heri: Begivenhederne og Handlingerne ere givne ham som saadanne d: som nøgne Phænomener, da deres Grund enten ligger i den guddommelige Villies Organer, i Orakler og deslige (som hos Herodot) eller i et frit Folks Villie, i Folketalerens Sindelag og Konst, (som hos Thucydid) eller i Individuets moralske Charakter (som hos Xenophon). Da han nu fremstiller udaf Livet, og for Livet, giengiver han dem i deres levende Sandhed. Han fortæller følgelig Facta reent, og lader Oraklerne d: Guddom-

men, eller og de handlende Personer selv tale. Den modsatte, pragmatiske Forms Charakter er følgende: Handlingerne eller Begivenhederne foredrages, som de reflectere sig i Fortællerens betragtende Gemyt. Historikeren beskuer de historiske Phænomener, forklarer sig dem, bedømmer dem, og disse Forklaringer og Domme udtaler han tilligemed Fortællingen directe i egen Person. Denne Retning medfører Raisonnements over Handlinger, Domme over de handlende Personer o. d. l., hvorover Paralleler, indledende Forerindringer, Elogier, directe Charakterskildringer her ere et sædvanligt Syn." (See mere Art. Historieskriver, Historiestiil, pragmatisk o. fl.)

Historieskriver. Saa sandt det er, hvad en af vore nyere Historikere til Motto for et af sine Smaaskrifter har anført af Woltmann: at man ikke kan være Historieskriver, uden først at have været Historiegrandsker; saa sikkert er det og, at ei blot ikke enhver ypperlig Historiesamler eller Grandsker derfor og er en ypperlig Historieskriver, men at han — som det end videre paa anførte Sted hedder — ikke kan blive dette, uden tillige at besidde den Selvfornegtelse, saa meget muligt at fornegte i hiin Egenskab; med andre Ord, at der til at fortiene Navn af Historieskriver væsentlig udkræves, at give Historien en skion Form, der atter ikke, som Nogle vrangelig have indbildt sig, allene eller især bestaaer i et skiønt Sprog — altsaa end mindre, aldeles upassende blomstret eller soulstig Skiønsnak — men

først og fornemmelig i det Heles Composition, der maa være saaledes anlagt og ordnet, at det ikke blot bliver let overskueligt og fatteligt, men tillige interessant, og udkræves da atter hertil først og fornemmelig Jagttagelsen af Horats's gyldne Sandsagn:

Hvo vel har valgt sit Æmne, ham vil ei
Veltalenhed, ei lyse Orden fattes.

Og kunne vi da her anvende paa Historikeren, hvad vort Olds ypperste Digter har tilraabt sine Konstbrødre: hvad man ikke kiender, ikke elsker, skal man ikke skildre. Heri torde vel Hovedaarsagen findes, hvorfor de Ældre, især Grækere,

Der higed' efter intet uden Hæder,

have saa stort et Fortrin for de Nyere, hos hvilke Bogmageriet i Historien, som i alle øvrige Skriftslags, har bragt saa mange Misfostere for Lyset. Ikke i Aand, men i Charakter (siger Schweizes navnkundige Historieskriver i et af Professor J. Møller i hans Priisskrift anført Brev) vare overalt de Gamle vore Mestere; de skreve for et Almeenvel, vi skrive for Aprésdiners (Ledliggængeres Tidsfordriv). En høist charakteristisk hidhørende Anecdote fortælles i det saakaldte Supplement til Mablys Skrift om Maaden at skrive Historie (egentlig en Giendrivelse af denne Voltairiomastix). „Uagtet alle de udkomne Skrifter — siger Forf. — længtes Verdensmenneskerne endnu bestandig efter en Frankrigshistorie, der lod sig læse, og der gav dem i det mindste en løselig Kundskab om vore Forfædres Lo-

ve, Sæder, Bedrifter og Regieringens Omvæltnin-
ger; og atter var det en Abbé, der paatog sig Ar-
beidet. Mindre dybsindig end Dubos og Mably,
mindre lærd end Benedictinerne, antog Abbé Velly
sin Lethed for Tække, og da han kiendte en Smule
til Verden, troede han at kunne fornøie Ver-
densmennesker. Boghandlerne drog ikke dette i
nogen Tvivl. Man giorde hans Historie til en
Speculation, og besluttede at udgive den bindviis,
for at betrygge Omkostningerne og Abbeens Skrive-
sold. Fra det Øieblik af maatte man skaane alle
Stænder, være bange for at mishage Prindser,
Ministre, Ministerskrivere, Parlamenterne, Geist-
ligheden, Financeforpagterne, Folk af Ansеelse,
og Modens Skiøger; thi havde tilfældigviis en
Gunstlings Frille holdt af Skiødehunde, vilde Censor
ubarmhiertig have udstrøget Alt, hvad der i Frankrigs
Historie kunde vedkomme Skiødehunde, den
Fare at blive bidt af dem, og de sørgelige Følger af
Vandskræk; den mindste Dristighed kunde volde Vær-
kets Standsning. Man skrev da med al i saa Til-
fælde fornøden Forsigtighed, og da Foretagendet var
indbringende, mangfoldiggiorde man Bindene saa
meget man kunde. Abbeen døde; Boghandlerne
vare i Forlegenhed; man maatte til Fortsættelsen
hverken have en Lærd eller en Philosoph; man tog
Skuespiller Villaret, en Mand af Hoved med ret gode
Kundskaber, der holdt af Sandhed, bladede i Ori-
ginalerne, og var ikke altfor meget blottet for Stiil.
Han døde ogsaa; man tyede atter til Abbeerne.

Historien er alt 28 drøie Bind i Duodez, og er endnu ikke kommen over Franz den andens Regiering; læse den, hvo der vil eller kan; men Verdensmenneskene, der ikke synderlig have Taalmodighed at læse saa lange Værker, bleve snart kiede deraf."

Men er ovenstaaende et Beviis, at ikke ene Samtidens Historie er udsat for at blive, som Holberg siger, en maver Aviscompilation, eller en Samling af Ligprækensmiger, naar egennyttige og usle Hensyn bringe Sandhedskiærligheden, denne Historikerens første Hoveddyd, til at tie: da er det paa den anden Side ikke at miskiende, at snart samme Styver- eller rettere Daler-fængeri endnu skammeligere har besudlet Historien ved at gjøre den til et Nid- og Skandskrift; da — som en Skribent siger — Folk helst læse, hvad de ikke selv gad have sagt; snart Partiaand, Nationalhad, Sectsfordom o. s. v. har dyppet Historieskrivernes Pen i Galde, ja vel endog stundom i Gift. Ypperligen siger i begge Henseender vor gamle Anders Sørensen Vedel i sit kostelige lidet Skrift om den danske Krønike at beskrive (udg. 1787 af Prof. Nyerup.) „Den, som Historien skal skrive, skal ikke lade sig for meget regiere af sine egne Affecter og Begierligheder; men han skal have Gud for Øine for Alting, og søge Guds og Fædrelands Ære, saavidt hannem Aarsag gives, og muligt er. Han skal for ingen Ting enten sige eller skrive Noget, Nogen til det værste for Had eller Avinds Skyld, eller Nogen til det Bedste for Gunst og Gave Skyld; thi begge Dele lade saare

slet, at man lader sig mærke enten med Hykleri, at
tiene Nogen for Dine, eller med vred Hu og Hevn-
gierrighed at sige Nogen paa, det man veed intet
synderligt Skiel til. Saa kan og ingen ærlig Mand
have Lyst og Behagelighed til saadanne Historier at
læse, som ere besprængte med skiænds Ord og Bag-
tale, hvad enten det skeer ved aabenbar eller hemme-
lig Skik. Saa det er ikke nokſom at forundre, at
der findes alligevel machiavelliske Hoveder, som mene,
at de da gisre Fyldest for gode Historieskrivere, naar
de buldre og storme, raisonnere og mestre alle
Mænd, kives og trættes for den Ting, som er ikke
en Fluevinge værd, ligesom det var al Verden paa
at gisre. Et taabeligt og vanartigt Slags Folk
ere de, i det de falskeligen mene, at Sandheds For-
svar sidder udi mange Ord og Spidsfindighed, og
ikke udi en enfoldig og sandfærdig Beretning, som
komme overeens med Gierningen i sig selv."

Men fordi Skribenten, som Polybius (1 Bog
XIV Cap.) æsker — skiondt han isvrigt som god
Mand bør elske Venner og Fædreland, og dele de-
res Had mod deres Fiender — saa snart han paatager
sig Historieskriverens Kald, maa glemme alt dette,
tit tale vel om Fiender, og naar deres Bedrifter
fordre det, hædre dem med de sørste Berømmelser,
men undertiden dadle sine Nærmeste og det med
haarde Ord; fordi han, som Marmontel (Art.
Histoire) saa rigtig udtrykker sig, hverken maa
tilhøre noget Land, politisk System, eller Religions-

parti; fordi man af ham med Føie kræver en fuldkommen Ubestikkelighed, og stadig Upartiskhed, derfor — tilføier nysnævnte smagfulde franske Konstlærer med største Ret — affordrer man ham ikke en rolig og kold Ligegyldighed mellem Last og Dyd, en dorsk Følesløshed ved Handlinger eller Begivenheder, der afgiøre Nationers Skiebne; ingenlunde! en følesløs Historiker vilde synes et unaturligt Menneske. Men den Interesse, hvoraf han skal beseæles, er hverken for et Senats eller en Monarks Forfængelighed, eller for et Riges, end ikke for hans eget Fædrelands Velstand og Storhed; men for Menneskehed, Uskyld, Svaghed, Dyd, Ulykke, for sine Medmennesker, hvo de end ere, og hvad Land de end beboe, naar de lide uforskyldt."

Unegtelig kan — som en ypperlig tydsk Rhetoriker, Maas, har anmærket — Historikeren aldrig give sit Værk den tilbørlige Værdighed, naar han ikke i en høi Grad besidder Almeenaand o: en almeen, efter ingen Privatbetingelser dømmende Fornuft, der veed at vurdere ethvert Objects indvortes og udvortes Værdi, rigtig skatte dets Forhold til andre Objecter og det Hele, og i Forhold til denne Vurdering, at vække en Interesse for eller imod. Unegtelig er det derved Historien især fortiener den Berømmelse, Diodorus Siculus (1 B. 1 Cap.) og saamange af de Gamle kappes om at tildele den: „At den overgaaer den rigeste Erfaring, er Forsynets Medhielp, fremmer Retfærd, Sandhed og alle Dyder, og derved bliver Menneskehedens største Velgiører

inde, Sandheds og Viisdoms Præstinde, og overgaaer ved sine Eftermælers Udbredelse og Varighed alle andre Mindesmærker." Men paa den anden Side maa det ikke tabes af Syne, at ligesom denne Virkning langt bedre opnaaes ved Begivenhedernes og Charakterernes sanddru og livelige Fremstilling, end ved Forfatterens Betragtninger eller Commentarier derover, som det vel — efter gamle A. S. Vedels rigtige Anmærkning — bør være Historikeren frit for, undertiden at nedsætte, og afsige sin Dom og Mening; men hvor dog den større og langt heldigere Konst er — som Mably anbefaler — at bringe Læseren selv til at tænke; saaledes maa det (som en nyere dansk Historiker med Føie erindrer) især ikke friste Historikeren, istedenfor at indskrænke sig til, i hele sin Reenhed at overlevere hvad han modtog, at ville give sit Værk en moralsk, philosophisk eller politisk Tendents, og give sig af med at føie Begivenhederne, ikke efter deres egne Forbindelser, men for en vis vilkaarlig Plan, efter denne eller hiin Bihensigt, ret som kunde Historieskriveren være berettiget til, at gjøre af Historien hvad han selv vilde, og danne den efter en Form, der synes ham selv tækkelig.

At dette meget let kan blive den Historieskrivers Lod, der behandler Historien efter en vis aprioriisk Idee, være sig f. Ex. for deraf at ville udvikle det saakaldte Perfectibilitets-System, og gjøre den til en Udsigt over Menneskehedens Opdragelse,

eller ved dens religieuse Behandling at ophøie den til en Theodicee,

For Menneſket at hævde Herrens Veie,

er i det tidt omtalte Priisſkrift om den pragm. Hiſt. Misbrug, 4 Hovedſtykke overmaade vel ſat i Lys. Viſt nok er, ſom vor Ove Høegh Guldberg ſlutter Fortalen til ſin Verdenshiſtories første Deel: den hiſtoriſke Kundſkab Indſigt i Guds Huusholdning og Erfaring om ſand Klogſkabs og Dyds Værd; uſtridig kan Ingen med et agtſomt og alvorligt Øie betragte Hiſtorien, være ſig for at fremſtille eller ſtudere den, ſom jo ved hvert Fied maa føle ſig giennemtrængt af dyb, andægtig Ærefrygt for Ham:

Der noder Laſter ſelv at knæle for Hans Throne,
Og føre herlig ud Hans Viisdoms ſkiulte Raad,
Der giør at eengang hiſt Hallelujaers Tone
De Scener aabne ſkal, ſom endes her med Graad;

unegteligt, at endog den Synsmaade, ſom man efter Rothe har tillagt det franſke Skrift, om ſtore Begivenheders Udſpring af ſmaa Aarſager, at have fremavlet, ſaaſnart man blot i begge Dele erkiender Herrens Raad, være ſig, at en Hund foranlediger et mægtigt Riges Reformation, eller at et Par Handſker eller nogle Draaber Vand redde Europas ſtolteſte Monark fra overhængende Undergang, maaſkee endnu allerføleligſt maa lære hver den, der ikke letſindigen henflaner derover, at tilbede den Haand,

Der Kongers strengeste Beslutninger,
Meest tøileløse Planer, ham et Spil,
Om ei en Spot, ved allersvageste Traad
Saa gierne leder;

Kort! blind maa den være, der nogensinde har sysselsat sig med Historien, uden derved at finde sig uimodstaaelig drevet, ikke blot at sande med Johannes Müller, naar han siger: „Mange Aarhundredes Strøm er bortrullet, mange af vor Slægts Stammer gangne forbi; hvad lærte de? — At Alt har sin Tid, sin Skiebne, sin Nemesis, Intet Fuldendelse, Intet urokkelig Varighed; paa det at Menneskket maa lære, at kiende Tidens Tegn; og efter dem fremme sin Lykkes Bygning, aldrig synke under Ulykken, i Lykke skye Overmod, og aldrig, søvndysset af det Nærværendes Tryllekraft, glemme, at der er en Fremtid;" men og med den danske Historiker (Ditmarskerkrigenes Historie. Fort.) af hvem dette müllerske Sted udskrives, at tilføie: "at der er en Magt over Nutid og Fremtid, for hvis Vælde Aartusinders Kraft er et ufmægtigt Vindpust, men hvis evige Kiærlighed omfatter alle Slægter, og selv i Menneskers ødelæggende Grumhed lægger Sæd til velgiørende

Frugter; af Blod lader Livets Blomster spire frem; hvor Jordens Slægter grusomt rase mod sig selv, lader Himlens Fred nedsvæve, usynligen bygge i ædle Hierter, og i Løndom, ved mangen Menneskekiønnets Velgiører, læge det blødende Saar." Men jo siensynligere, umiskiendeligere dette med Lueskrift forkynder sig i Begivenhederne selv — og naar har det vel forkyndt sig med saa uimodstaaelig Guddomsmajestæt, som just i disse vore henrindende Dage! — jo mindre behøves en svag menneskelig Finger til at udpege det; og jo formasteligere er det af endelige Øine, at ville giennemskue den Uendeliges evige Raad, at ville afgiøre, hvad der i Begivenhederne er Maal, eller blot Middel maaskee endog til et, hiint aldeles modsat ladende, Maal, der atter igien kun er Middel til det store evige Med, som Almagtens Haand har hensat ved Tidernes Ende.

Vel maa da den religieuse Tænker sige med vor T. Rothe: "Ham, den Evige, den ubegribelige, Ham, der boer i Lyset, hvor Ingen kan komme til, ham være Hæder og taus Ærbødighed fra Os! Som Han vil, saa forbarmer han sig. Han, det Væsen med utænkelig Frihed! og hvo kan randsage, bedømme de usporlige Veie, ad hvilke han gaaer? men han forbarmer sig; men han vil kiendes; hans Fodspor lade sig tilsyne, og hans Arms den høie Vælde føle vi. Ei vil jeg kunne vide, ei forklare,

hvorledes han vil, hvorledes han kan; og naar da Glands eller Mørke eller Forhæng møder, nu da stander jeg, og knæler vist i Ydmyghed tilbedende, men og med Siæleglæde takkende derfor, at mig vistes nok for at vide, hvad der er bag Forhanget, som endnu er Grændsen for mit Syn, men bag hvilket Skuepladsen er, paa hvilken og jeg engang skal være til."

Historiestiil (historisk Stiil). Historien — siger een af de Gamle — Plinius den yngre (V Bogs 8 Br.) — fornøier, hvordan den saa er skreven. „Dette sagde han — mener Mølman i Fortalen til sin begyndte almindelige Historie — i Henseende til Historiens Nytte; i en anden Henseende mener man dog, han havde Uret. Man finder, siges saa ofte, blandt ti Historier neppe een saaledes skreven, at man kan læse den uden Kiedsommelighed. Jo, han havde Ret i begge Henseender. Alle de i hans Tid værende Historier vare velskrevne. De kunde, skiøndt forskiellige i andre Ting, ikke andet end fornøie." Denne mølmanske Paastand vil man, efter at have læst Lucians sindrige Afhandling, hvorledes Historien skal skrives, som Abt i Litteraturbrevene med Rette har kaldt et berlinsk Litteraturbrev om hans Tids elendige Historieskrivere, neppe sande. Anderledes læser d'Alembert i sine Betragtninger om Historien (Melang. de Litter. V B.), om Maaden at skrive den, og Mably i sit Skrift om samme

Æmne, denne Gaade. „Hiin Sætning, siger den første af disse, skiondt fremført af en af de Gamle, og efter Sædvane gientaget af tredive nyere Echoer, turde let ikke være des sandfærdigere derfor. Der er ustadige Læsere, som hverken ere kræsne i Henseende til Historiens Indhold eller Stiil; det er saadanne, hvis kolde og slappe Siæl, mere udsat for Ørkesløshed end Kiedsomhed, hverken trænger til at bevæges eller undervises, men blot at sysselsættes saa meget, at den i Fred kan nyde sin Tilværelse, eller rettere, om man saa kan sige, blive af med den, uden at mærke dertil. De nære dem med det, der er foregaaet før deres Tid, omtrent som den ørkesløse Deel af Almuen nærer sig med det, der foregaaer omkring den. De almindelige Læsere gaae til Historien med selvsamme Nysigenhed og ligesaa lidt Deeltagelse; denne Beskiæftigelse lader dem leve paa eengang uden Mishag og uden Møie, da den befrier dem fra den Forlegenhed at være til, uden at sætte dem i den Forlegenhed at tænke. Sand eller digtet, vel eller ikke vel skreven Historie er da den naturlige Næring for denne Mængde, der er alt for meget Nul til at prøve paa at tænke, og alt for forfængelig til at indskrænke sig til Plantelivet, men der til sin Lykke ikke er Fiende af Læsning. Det er den eneste, Historien skulde behage, under hvad Form den bydes den; tænkende Læsere ere hverken saa graadige eller saa overbærende."

Ustridig er ovenstaaende saa temmelig Plinii

egen Mening, da han som Grund, hvorfor Historien fornøier paa enhver Maade, medens en Tale eller et Digt gior liden Lykke, naar de ikke have megen Veltalenhed, udtrykkelig tilføier: at Menneskene af Naturen ere nysgierrige, og indtages ved enhver nøgen Tingenes Kundskab, saa de endog lokkes ved Sniksnak og Eventyr. Men, som d'Alembert ovenfor erindrede, det Bifald, en saaledes skreven Historie vinder, er just ikke af største Værdi, og som Mably meget rigtig tilføier, af endnu mindre Varighed, da man ikke godt udholder anden Gang at læse slet fortalte Begivenheder, naar de ikke mere for os have Nyhedens Tillokkelser. Derimod læse vi en Sallust, Livius, Tacitus, Snorro, Voltaire, Hume, Robertson, Gibbon, Schiller, Müller, O. H. Guldberg, o. d. l., igien og igien, og faae dem kiærere ved hver Gang, vi læse dem. Sammenholde vi dem imidlertid indbyrdes, vil det første flygtige Øiekast være nok til at sige os, at skiøndt de alle maae deri stemme overeens, at de have skrevet Historien vel, have de dog skrevet den hver paa sin Maade, og bringes vi da herved til at erkiende Sandheden af, hvad een af vore nyere Historikere (Fort. til Ditmarskerhistorien) har anmærket: at ligesom ethvert Folk (Old, og Række Begivenheder, kan man gierne tilføie) har sin egen Charakter, saaledes maa og dets Historie skrives i Overeensstemmelse med denne, og Kronikeskriveren maa ikke i Historien lade en Aand raade, der var fremmed for Folket. Det er natur-

ligt, at derved ogsaa fremstaaer Egenheder i den udvortes Behandling. Umulig kunde Ludvig den Fiortendes Aarhundrede skrives i den Aand og Tone, hvori Snorro saa maleriſk har fortalt Jomsvikingeslaget, eller Kampen ved Stiklestad; ligesaalidet, som den mørke Colorit, hvormed Tacitus saa mesterlig skildrer Tiberers, og Neroners Rædselsregiering ikke vilde været passende til den unge Republiks Borger- og Heltedyder, som en Livius havde at male. Hertil kommer endnu naturligviis Skribentens egen Synspunkt og Synsmaade. „Historikeren, siger Marmontel, er et trofast, alvorligt, redeligt, men følende Vidne, og hans Stiil er desoprigtigere, naar den bærer det Præg, Gienstandene have maattet efterlade dem i hans Siæl.“ Man tænke sig den samme Række Begivenheder, vor egen Tids Historie fortalt af T. Rothe, Ove Høegh Guldberg, P. F. Suhm, O. Malling, og Chr. Bastholm! Hvilken Forskiel i Fremstilling og Foredrag, endog hvor de om Begivenhederne selv turde være allermest enige. „Historien — vedblive vi altsaa med Marmontel — er forskiellig af Tone, Form og Charakteer efter de Gienstande, den udtrykker. Man har sagt, at den bedste Stiil for Historieskriveren var den, der lignede det klare Vand; men har den ingen Farve selv, tager den naturligviis Æmnets, som Bækken af Sandet, der udgior dens Leie; at foreskrive en Historieskriver stedse at have een Stiil, var som at foreskrive Maleren stedse at føre een Pensel. Den sande

Fortieneste ved Historiens Stiil er at lempe sig efter Emne og Formaal; men selv i sin simpelste Sammenfletning maa Historiens Stiil være simpel med Værdighed, naturlig, men lige langt fra Konstlen og Skiødesløshed, Svulst og Lavhed; og ligesaavel som den forekaster en Flori Hyperboler, naar han siger, at Havet sukkede, og Vindene trællede ved at fremføre Antonii Flaade o. s. v., ligesaa meget forskyder dens Værdighed hverdags Sprog, Borgestuetalemaader, og Mundheld (som ogsaa en Tid vor historiske Stiil vanheldedes med.)

Den første fortrinlige Egenskab, siger Maass, (Grundriß der Rhetorik) man fordrer af den historiske Skrivemaade, er en fuldkommen Klarhed. Saavel de Objecter, der tales om, som og de Prædicater, der tilkomme dem, og de Forhold, de skulle staae i til hinanden, skulle bestemt angives, saa at man nøie og let kan fatte de omtalte Objecter, og de Forhold, hvori de staae til hverandre. Denne Klarhed har i historiske Arbeider tillige Livelighed til Følge, men som endnu maa befordres ved et andet Middel, den muligste Korthed (som Cicero, naar den er reen og tydelig, har kaldet Historiens største Tække) ogsaa er, især naar de Kiendsgierninger, der foredrages, ere mere sammensatte, tillige Simpelhed i Foredraget fornemmelig at anbefale; da derimod de mindre, og mindre sammensatte Fortællinger og Begivenheder taale mere Pynt; til disse Egenskaber maa endnu den historiske Værdighed eller en passende

Storhed af det historiske Foredrag komme; men da Rhetorikeren selv angiver den nys omtalte Almeenaand (see Art. Historieskriver), som nødvendig Betingelse til at opnaae denne Egenskab, komme vi her tilbage til den ovenfor berørte Hovedforskrift: Ingen vente sig Clios Gunst, der ikke med rene Hænder og et reent Hierte nærmer sig hendes Høialter, hvis Historieskriverkald ikke er, som Plinius den yngre saa ædelt udtrykker sig: at det synes ham skiønt over Alt, ikke at tillade det at forgaae, der har Adkomst til Evighed, og hvis ufravigelige Lov ikke er vor tidt anførte A. S. Vedels: „Summa Summarum, hvad man giver for udi Historien, det skal være sandfærdigt, tugtigt og oprigtigt, til Guds Ære og hans Menigheds Opbyggelse, saa at Løgn, Sqvalder, Bagtalelse, Utugtighed og Letfærdighed er der langt borte afviist uden for Døren. Thi Siælen og Livet udi Historien er Sandhed, og de, som ikkun omgaaes med Fabel og Tant og nymere Tegn at opregne, naar de mene, de have Læseren bedst fat, da er han en anden Sted borte fra dem."

Formodninger om Aarsagerne til de danske Landes nuværende Skikkelse, Beliggenhed og Stilling imod hinanden.

At Danmark ikke altid har havt den samme Skikkelse, eller dets Lande ikke altid den samme Figur, som de nu have, derom er ingen Tvivl. Om aldrig Historien sagde os, at meget af hvad der fordum var Øer, nu er fast Land, og meget nu er Havbund, som i Fortiden var enten Øer eller fast Land; saa viser dog et opmærksomt Blik paa Landets Leie, dets Kyster og dets Havbund, at det ikke altid saa har været. — Historien nævner flere Oversvømmelser; men de, som den nævner i de sildigere Tider, synes dog ikke at have været af stor Udstrækning, men fornemmelig at have truffet de vestlige Dele af Slesvig og Holsteen. I de ældre Tider tales der ogsaa om Oversvømmelser, og deriblandt nævnes endog en, der nødte vore hedenske Forfædre til Udvandring. Denne har sandsynlig havt en større Indflydelse paa Landet, og en Deel saavel af Slesvig og Holsteen, som af Nørrejylland er formodentlig derved undergaaet. — Men endnu længe før den maa der have været en endnu langt betydeligere Vandflod, der har givet Danmark og med det de øvrige Jordens Lande den Dannelse, de nu have. Alt saavel i Landenes Skikkelse og Retninger, som i deres Kyster og Havbund viser hen derpaa. — Nærmere at godtgiøre dette, er Gienstanden for denne Afhandling.

Det er bekiendt, at de Naturkyndige antage, at en stor Vandmasse engang i Tiden er strømmet frem med stor Kraft fra den sydlige Halvkugle, sandsynlig lige fra Sydpolen, henimod Nord, at denne Vandmasse, der bestod af intet mindre end hele det sydlige Ocean, har med Voldsomhed brudt ind i det sydlige faste Land af Asien, Africa, America, og dannet de store Bugter, som der findes, og at hvad Land, der var beskyttet ved høit og fast Land for den Retning, Floden tog, kun det allene blev frelst fra Oversvømmelsen. Sporene i alle Verdensdele, ved alle Forbierge, Kyster og Øer ere tydelige nok. Ved denne store Flod er vel vore Lande i Hovedsagen given den Skikkelse de nu have. De sildigere Floder derimod, især den, som nødte Fædrene til Udvandring, have efter min Formodning ødelagt et og andet Land og Ø, som hiin havde sparet.

Uden at indlade mig i vidtløftig Undersøgelse om Anledningen til hiin store Flod, der formodentlig er indtraadt før vor Slægt blev til, og hvis Aarsag sandsynlig har været den, at et stort Land har ved indvortes volkaniske Fremstød hævet sig op under Sydpolen, hvorved Vandet blev drevet mod Nord, og siden igien, ved en betydelig Indstyrtning af fast Land, hvis Levninger endnu ere at finde i Sydhavets Øer, søgte tilbage til Sydpolen, (maaskee og, hvad Nordsøen, Kattegattet og Østersøen angaae, Islands Opstigning af Havbunden) maa det være mig tilladt, at følge denne mægtige Vandflods Spor fra den Stund af, at den styrter sig henimod Cana-

len, river. Irland fra England, og England fra Frankrige, og gaaer videre mod Nord. Man seer her de tydeligste Spor paa, at saadan en mægtig Vandflod er kommet syd fra. Hele Canalens, Irlands, Englands og Frankriges Kyster vise dette. Man seer der alle Bugter og Veie rettede fra S. til V. henimod N. til O. Saaledes hele Canalen lige op til Dover. Alle Englands, Irlands og Frankriges Forbierge stikke ud i S. V. med lange, høie, spidse og skaldede Landspidser. Fra det Øieblik, man træder ind i Canalen, begynde Lodskuddene at tage ordentlig af, alt som man kommer mere op mod Calais. Her afsatte Floden sit Sand, da den kom i Klemme mellem Frankriges og Englands høie og faste Kyster.

Men saasnart man er passeret Calais og Dover, faae Havbugterne og Forbiergene en anden Retning, nemlig fra N. til S. og fra N. O. til S. V. Floden har altsaa her maattet komme Nord fra. Dette vise ogsaa alle Bugter paa Englands og Skotlands østlige, Hollands og Tydsklands nordlige Kyster. Ligesaa alle Forbiergene og alle derfra udskydende Grunde. Skotlands nordlige og nordvestlige, Orkenøernes, Shetlands Øernes samt Færøernes Bugter vise alle ind i Landet mod Ø. eller S., og alle Landspidser stikke med smalle og spidse Forbierge ud i V. og N. V., hentyde altsaa paa, at Floden har ved andre Lande faaet en Retning henimod Østen og Syden. Den stødte nemlig deels an paa Grønlands og Islands faste

Granitbierge (om ikke Island maa betragtes som opsteget af Havet og Aarsag til Vandflodens Virkninger paa Norge, Skotland, England, Holland, Tydskland, Danmark og hele Østersøen), og fik denne Retning fra N. V. til S. O.; deels udvidede den sig til Øster, brød giennem Orkenøerne og Shetlandsøerne, skilte begge disse fra hinanden og fra Skotland, og tørnede an imod Norge. Dette viser ogsaa Norge tydeligt, thi alle Norges Fiorde ere rettede østlig ind i Landet, og alle Forbierge skyde ud imod Vest og N. V. Kun saasnart som Norge kommer under lige Brede med Skotland, det er paa Høiden af Jnderen, tage Norges Fiorde af, blive kun smaa og faa, faae ogsaa en forandret Retning ved den samme Flods Reaction fra de sydlige Kyster af Skotland og England; ligesom om Skotlands Høilande kunde have taget Floden, som kom Vest fra, af for Norge.

Den fra Grønlands og Islands høie Bierge mod Syd og S. O. tilbagestrømmende Flod havde nu allerede banet sig Vei langs med Norges Kyster. Mellem Shetlands Øerne og Norge støder den paa den vestlig fra kommende Flod og ved dette Sammenstød drives den Vest fra kommende Flod syd i, og danner Nordsøen og den Nord fra kommende Øster i, hvorved den danner Kattegattet, sætter dermed Østersøen, som formodentlig før har været en Indsø, i Forbindelse, og bryder ind over Alands Øerne i den botniske Bugt.

Nu begriber man ogsaa, hvorfra den uhyre Mængde Sand, som udgior hele Havbunden i Nordsøen, er kommet. Der er ført noget, skiøndt i Forhold til det Hele kun lidet, ind igiennem Strædet mellem Dover og Calais, men den største Deel er ført ved de hinanden mødende og sig mellem Skotland og Norge forenende Hovedstrømme af Vandfloden. Dette viser ogsaa Havbunden i Nordsøen; thi jo mere sydlig man deri kommer, desto mere tage Lodskuddene af, og desto mere Sand og Mudder finder man deri.

Fra de engelske og skotske Kyster kastedes nu Vandfloden tilbage og styrtede sig ind mellem Norge og Jylland fra S. V. til N. O. Norges høie Klippeland kunde den kun skylle ind i, hvor den fandt Sand og Leer affat mellem Klipperne, men Jylland kunde den fra Vesten og Norden først fylde indtil Halvparten med Sand, og dernæst afrunde Landet, og give det samme Form og Skikkelse, som Norges Klippeland tillod; thi Jyllands N. V. og N. Dannelse retter sig aldeles efter Norge. Lindenæs og det følgende Christiansands høie Land pressede Floden ind imod Jylland. De høie Forbierge ved Bovberg, ved Hansholmen, ved Bulberget, ved Roberknud, ved Hirtshals og ved Vestre Skagen modstod, ikke uden kiendelige Spor af Vold, især ved Bulberget; men Bugter opstod derimellem, og det derimellem værende Vand fyldtes med Sand. — Hele Jyllands Vester- og Nordkant viser tydeligt nok, at en Flod Vester fra har taget denne Retning. Hele

Jyllands N. V. og nordre Kyst er afrundet og belagt med løs Sand. Vensyssel passer nøie ind i den Bugt paa Norge, som kaldes Vigen, og gaaer henimod den svenske Grandse. Fiordene i Norge tage almindeligen Retningen fra S. V. til N. O. Bugterne paa Jylland, nemlig Vigsø Bugt, Bugten mellem Bulberg og Kiul (Hirtshals) og Bugten mellem Kiul og Skagen vise Afrundinger eller Indskiæringer, ligesom Norges Klipper gjøre Fremspring eller drage sig tilbage.

Floden gik nu videre frem i samme Retning fra S. V. til N. O. ind mellem Norge og Jylland, tørnede nu imod Vigens og Bahuus høie Fielde, giorde vel adskillige betydelige Indsnit i det sydøstlige Norge og det vestlige Sverrige, men blev da af det høie faste Klippeland afvist, og tvunget til en modsat Retning. Nu kastede Floden sig tilbage i samme Retning, som den havde fundet Modstand S. og S. V. i, aabner sig end engang i Kattegattet mellem Paternoster-Skiærene og Skagen, danner Jyllands østlige og Sverriges vestlige Kyster, bliver ved at fortsætte sin Gang syd i, baner sig Vei mellem Skaane og Siælland, mellem Siælland og Fyen, og Fyen og Jylland. Ved at dele sig i flere Arme taber Floden naturligviis meget af sin Kraft, faaer ved Slesvigs og Holsteens høie Land en østlig Retning, gaaer over Øerne Laaland, Falster og Møen, samt giennem Femersundet ind i Østersøen, hvor den ved sin Indtrædelse mellem Skaane og Rygen og de

pommerske Kyster afsætter en stor Mængde Sand og Dynd, som den havde taget med sig fra Bælterne.

Beviserne herfor give selv Landenes, Øernes, Fiordenes og Grundenes Beskaffenhed og Retninger. Alle Fiorde norden for Skagen, saavel oppe i Vigen, som paa den svenske Val, stryge just i den Retning som Floden maatte komme, enten i Nord, eller N. O. eller Osten. — Saaledes Christiania Fiord, Singels Fiorden, Svinesund, Dynnekilen, Botnafiord, Aabye Fiord, Brofiord, Gulmerfiord, og Elvfiorden op til Uddewalle; og denne Retning tage alle Fiorde lige til Vingøe, naar blot et Par, saasom Tanums og Sandnæs-Fiorden paa den svenske, og Fiordene ved Skeen, Østerriisøer og Langesund paa den norske Side undtages; hvilket let lader sig forklare af Vandets Sammenpresning mellem Norge og Sverrige, og dets Bestræbelser at sætte sig i Ligevægt i alle mulige Retninger. — Fra Vingøe derimod begynder Skiærgaarden efterhaanden alt mere og mere at formindskes, Bugterne og Vigene stryge endnu oven for Anholt i N. O., men efterhaanden begynde de dog at rette sig mere og mere imod S. O. — Nu møde vi den store Laholms Bugt, og den ikke lille Skalder-Vig, der ere rettede mod S. O., og mærkværdigt er det, at Skaldervigen er rettet mere sydlig end Laholmsbugten, ligesom og at Sundet er i samme Direction som Skaldervigen. Beviis for, at altsom Floden kom mere sydlig ned, saa gav den ogsaa sine Indtrængelser i Landene en mere og mere sydlig Retning.

Besee vi nu den ligeoverfor beliggende jydske Kyst, da finde vi samme Retning af Landene fra N. til S. og Bugterne fra N. O. til S. V. Aalebeksbugten, Aassaaebugten ere i den Retning, Fiordene vise ogsaa hen paa et nordligt og nordostligt Indbrud; saaledes Mariager og Randersfiord, som om de vare foraarsagede ved en Nord fra kommende, og mellem Sverrige og Jyllands Val sammenpresset Vandflod, der søgte at bryde igiennem, hvor den kunde. — Det fremspringende Land af Jylland, fra Randers Fiord, over Stevnshoved, Fornæs og Grenaae svarer lige imod den ligeoverfor liggende Laholmsbugt. Floden, der kom nord fra, tørnede nemlig an mod dette fremspringende høie faste Land, blev derfra med Magt dreven over mod det svenske Land, dannede der Laholms Bugten, og gav, ved den Retning, den satte Vandet i fra S. V. til N. O., de ovenfor Halmstad indtil Gotheborg liggende Fiorder, nemlig Askum-, Kongsbaka-, Vendels- og Klosterfiord, den Direction ind i Landet, de endnu have.

Heraf lader sig ogsaa forklare, det der ellers synes vanskeligt at komme ud af, hvorledes nemlig Læssø og Anholt have faaet den fra de øvrige danske Lande, som ligge frit for det nordlige Hav, forunderlige Retning fra Vest til Øst, da dog alle andre Øer, som ikke ligge syd for andre større Øer, ere alle rettede i N. og S. — Ved det nemlig, at Floden stødtes tilbage fra den svenske Val i en Retning fra N. O. til S. V. modstod vel Læssøs

nordre Side for en Deel Havets Magt, og mi-
stede kun det, der endnu er til under Navn af Nordre
Rønner og den Arm af Sandbanke, der som en
Grund paa 4 a 6 Favne Vand svingede sig N. O.
hen indtil Trindelen, og dannede dengang der en
meget betydelig Bugt. — Men ved det, at Floden
nu stødtes tilbage fra det høie Land mellem Randers-
fiord og Fornæs, mistede Øen det sydlige langt større
Land, der har udgiort mere end 8 □ Mile, og hvis
Levning nu er tilbage i de mange farlige Grunde, der
gaae V., men især S. og O. ud fra Øen, og ere
de Søfarende bekiendte under Navnene N. V. Rev,
S. Røn, Silde og Hornfisk Rønnen, Skialden,
Flynder og Kobbergrunden. Floden styrtede da San-
det, som den bortførte fra Øens lavere sydlige Land,
ned i Dybet øster bag Kobbergrunden, hvor den udelte
Strøm fra Nord, foer frem i sit faste Klippeleie.

Som det gik denne Ø, saa gik det og An-
holt. Floden, der kom tilbage fra Stevnshoved
og Gierrild Bugt tornede med al sin Magt mod Øen,
overswømmede og ødelagde aldeles den S. V. Deel,
rev den over i tvende Dele, den sydlige, som er det
endnu værende Anholt, og den nordlige, hvis Lev-
ninger ere tilbage i det saakaldte nordvestlige Rev.
Og havde det søndre og nordre Bierg paa Øen ikke
været, eller Floden i sin Tilbagestrømmen havde
havt flere Kræfter, da skulde der sandsynligen ikke ble-
vet det mindste tilbage af denne sandige Ophobning.

Fremdeles have alle landløse Grunde i Kattegattet Retning fra N. til Syd; saaledes store og lille Middelgrund, Fladen Lysegrunden, Hadsteensgrunden, Kalkgrunden, Svitringen, Rimmen og Dvalegrundene, og en heel Hob andre.

Endelig viser ogsaa Hesseløen, 4 Miil N. for Isefiorden i Siælland, at den har lidt Indbrud Nord fra, ligesom og dens sydlige Side viser en Overskylling Syd fra, nemlig af den Modstand, Vandfloden fandt paa Siælland. Ved sit høie og faste Land blev den dog nogenledes beskiermet, dog er den største Deel af den for nærværende Tid under Vand.

Hvad Dybden i Kattegattet anbelanger, saa viser ogsaa den hen paa en Flod, der er kommet N. fra. Dybden er bestandig nedgaaende fra den jydske til den svenske Side. Det egentlige Løb ligger østen for Læsø og Anholt. Dette viser hen paa, at Floden er kommen Vester ind fra Nordsøen, har bøiet sig om Skagen, og, som den efter denne Retning maatte giøre, udhulet sit egentlige Leie ved de østlige Kyster af Sverrig. — At her er blevet saa meget dybere end paa den modsatte jydske Side, deri er ogsaa Sverriges Klipper Skyld; thi en Strøm graver sig altid et dybere Leie ved en Klippevæg end der, hvor den har Sand eller Leer paa alle Sider. — At Jylland i øvrigt ved denne Flod har mistet endeel Land paa den østre Side, vise de derfra udgaaende Udybheder, og man seer endnu Tegn nok derpaa lige fra Skagen til Gierrild Klint.

Vi forlode vore Jagttagelser paa Høiden af Hesseløen. Naar vi stille os herhen og kaste derfra et opmærksomt Blik paa Øerne, saa finde vi ogsaa vor Formodning om Danmarks Dannelse ved en Vandflod Nord fra meget bestyrket. Sundet, som man maa antage at begynde mellem Kullen og Gilberghoved, Siællands nordligste Forbierg, bærer fuldkommen Præg af en Nord fra indtrængende Flod, der har revet Siælland fra Skaane. Kullens Forbierg, det høie Land saavel paa Skaanes som paa Siællands Sider, Afrundingerne derpaa, Bugterne ind i Lappegrunden, Alt viser, at her er skeet enten paa engang eller efterhaanden Indbrud Nord fra. — Grunden Disken, som ligger midtstrøms og er rettet fra Nord til Syd, viser det samme. Den Hveen hviler enten paa Kalk eller Sandsteen eller Granit; Vandet om den er meget dybt tæt ind under Landet, og det lader som at alt Sand omkring den er ved et voldsomt Stød skyllet fra den. Indløbet til Landskrone, Øerne Amager og Saltholm, Middelgrunden mellem Saltholm og Amager, Drogden og Flinterenden vise hen paa et nordligt Indbrud. Malmøbugten viser at Vandet, der kom Nord fra, maatte formedelst den Afviisning, det fik ved Saltholmen, trænge dybere ind i Skaane for at komme frem. Saltholmen har sikkerlig mellem sin sydvestlige Spidse og derfra udgaaende Plader og Halse hængt sammen med det ligeoverfor ved Malmøe liggende Land. Levningerne ere endnu meget

tydeligt tilbage i Grundene. Vandet som nu skulde ud af Malmøebugten, og ikke kunde gaae lige syd i, blev af det høie svenske Land ved Leernakken, strax sønden for Malmøe afviist mod Vester, trængte ind paa Siællands ligeoverfor værende lave, sandige Kyster, og dannede der den saa berømte Kiøgebugt. Her stødte Strømmen paa Stevns faste Kalkbierge, snoede sig syd hen langs med dem, og viste dem dog hvad den formaaede ved aldeles at afskylle de øverste Lag af Jord fra det nu tilbageværende Falsterbo-Rev. At her paa svensk Side er skeet en meget voldsom Indtrængelse, viser de mange Grunde lige fra Trindelen af, N. for Flinterenden, indtil Falsterbo lange, mod S. i strækkende Steenrev, og den øster for liggende Høllevig, saavelsom lille Grund, Koegrund og Bredegrunden. Dette fremspringende Fastland ved Falsterbo viste atter Vandet tilbage og dannede derved Præstøebugten og Fiorden, og derefter afsatte den sit medførende Sand sydlig ned i Bugten mellem Møen og Siælland, hvor det endnu er bekiendt under Navn af Sandene, der strække sig nu fra Rønneklint ved Præstøe til Hellehavnsnakke paa Møen. Her giorde Møens høie Land Modstand, og viste den største Deel, som ikke brød ind mellem Møen og Siælland, ad Østersøen til.

Betragter man med opmærksomt Øie Siællands Nordkyster fra Sundet af indtil det yderste af Siællands Odde, da viser ogsaa denne Ø tydelige Spor af et voldsomt Vandindbrud Nord fra. Dannelsen af Landet fra Kronborg Pynt indtil Issefiordens

Indløb springer ud med en afrundet Spids ved Gilberghoved. Ved dette blev den indstyrtende Strøm deelt i den østlige og vestlige. Allevegne heromkring er Landet temmelig høit, dog høiest ved Gilberghoved. Ved Afskraaningen fra Gilberghoved mod S. V. fik Strømmen Magt nok til at bryde igiennem mellem Spotsbierg og Skandsebanken, og satte Isefiorden, som formodentlig har været en Indsø med et smalt, sandet Udløb i Havet, i Forbindelse med Kattegattet. Floden fandt her en Mængde løs Sand, som den let drev ned i Fiorden, og i Mundingen igien affatte en stor Deel af den Sand, den førte med sig fra Kattegattet og fra den nordre siællandske Kyst fra Gilberg Hoved langs ned med Landet, hvoraf da tillige opkom den paa den Odsherreds Side liggende grønne Revle. Grundene: store Sand, Middelgrunden, Tolken, hvilke alle ere rettede fra N. til S., ere endnu Levninger af hin Isefiordens tilsluttede Munding, som ved Floden aabnedes. — Hele Isefiorden saavelsom de deri værende Øer vise ogsaa hen paa et nordligt Indbrud. Nakke- og Kongsøens høie Land pressede noget af Floden over mellem Lynæs og Jægerspriis Land; derved dannedes Roeskilde Fiord med sine Arme. Hvad der ikke slap igiennem, det brød ind paa Jægerspriis sydligere Land, og dannede Kyndbyebugten. Den Ourøe viser en Indbugtning i Nord; Lamme-, Holbeks- og Bramsnæsfiordene stryge ogsaa i Retninger fra Nord til Syd, skiøndt under forskiellige Kompasstreger, men dog alle saa,

at man let kan forklare deres Opkomst ved nordlige, men aldeles ikke ved sydlige Indbrud.

Gaaer man nu videre og beskuer den nordre Kyst af Siælland fra Indløbet af Isefiorden i Vest indtil Enden af Siællands Rev, da synes ogsaa denne Landstrækning at bære Vidne om et vældigt Paabrud fra Norden. Her finde vi tvende Bugter, mellem Birkens Nakke og Klintebierg, og imellem dette og Gniben (ikke Gnien eller Gruben, som dette Forbierg i trykte Skrifter almindeligen kaldes) allerydest paa Siællands Odde. Birkens Høi ved Rørvig, Klintebierg og Ebbelykke Bierg, samt Oddens høie Land imod Nord og Gniben reddede denne Deel af Siælland fra endnu større Indbrud. Men Siællands Rev, der ikke havde saadanne faste Leerbierge maatte gaae under, fordi det laae saa nær op til den store Vandmasse, der gik giennem store Belt.

En anden Omstændighed, som ogsaa viser hen paa en stor Oversvømmelse Nord fra, er denne. Hele Siællands nordlige Deel lige fra Kronborg til Gniben er Sand, og Sand af samme Beskaffenhed, som det, der findes paa Havbunden imellem Hesseløen og det nu værende faste Land. Dette Sand strækker sig dybt ned i Siælland over hele nuværende Frederiksborg Amt, over Jægerspriis, over Odsherreds nordlige og vestlige Dele. Kun det høie østlige Land i Odsherred er Leer. Under dette Sand er Leer, og dette Leer har et gradviis Fald imod Nord. Mon man ikke heraf kan slutte, at al denne Sand er opkastet af en stor Vandflod, eller deraf ved denne

indstoppet imellem de høiere Steder? Hvad Odsherred og endeel af det nordlige Land fra Spotsbierg til Gilberg Hoved angaaer, er dette temmelig vist.

Paa Siællands yderste Pynt og Hesseløen, paa den ligeoverfor værende jydske Kyst, kastede sig nu en Hovedstrøm af den indstyrtende Flod med al Magt, og udvidede og forandrede dette Land paa mange Maader. Ved Indbruddet undergik saavel den yderste, to Mile lange Arm af Siællands Odde, som nu udgiør Siællands Rev, som den Ø, der nu er bekiendt under Navn af Hadsteensgrunden, foruden mange flere nede i Beltet. Samsøe led et vældigt Indbrud i sin N. O. Ende, hvorpaa Floden med al sin Heftighed stødte. Herved opkom Bugten, hvori Kyeholms Havn nu er, med alle dens deri og deromkring liggende Øer og Grunde. Af Værøe blev der kun lidet tilbage; den øvrige langt større Deel blev af Floden bortskyllet og forvandlet til en Grund. Saaledes gik det og med Lindholm og Kyholm, Hatterrev og Hatterbarn. Det er ikke usandsynligt, at alle disse Øer og Grunde have engang i Tiden udgiort et samlet Heelt. — Ved den Modstand, Floden fandt paa disse Øer og paa den N. O. Deel af Samsøe, samt Nordby høie Land paa bemeldte Ø, blev den tvungen til at udbrede sig baade mod Østen ind i Seiersebugten, hvor den, efter den Retning, som den tog og maatte tage, dannede Seierøe fra N. V. til S. O.; og mod N. V., hvor den brød ind i Ebeltoftsbugten, gik videre Vester i, ind mellem Helnæs og Isshoved paa Samsøe (to Spidser, der i mange

Henseender ligne hinanden) gav Middelgrunden Retningen fra S. O. til N. V., strømmede videre N. V. og N. ind i Vegtrup og Egense Vig, stødtes derfra tilbage ned mod Samsøe og Thuno, efterat den havde dannet Norsminde Havn og Norsminde Flak, og mødte den syd fra kommende Flod omtrent ved Svanegrunden.

Isshovedet paa Samsøe vidner ogsaa om, at det maatte udholde et ikke lidet Anfald; thi Revet er giennembrudt paa ikke mindre end tre Steder i den angivne Retning. Sandsynligt er det, at Middelgrunden her har været en Ø, der ved Flodens Voldsomhed mistede en Deel af sin Overflade, og derved kom under Vandfladen.

Seiersø Bugten paa Siælland viser ogsaa en sig der ind i Landet fra N. V. til S. O. udbredende Flod. I den Retning stryge ogsaa Seiersø, Nexelse, Ordrupsnæs, Oddens lange Arm, Vrøierne, og alle Bugterne i denne store Bugt mellem Siællands Odde og Refsnæs.

Efterat nu Floden var gaaet over Værsø Flak, Martha Flak, Middelflak, over Bosserne, Hatterrevet og Hatterbarn, banede den sig Vei ned imellem Refsnæs og Samsøe. Refsnæs høie Land modstod Floden, deels ved sin betydelige Høide, der ikke saa let kunde raseres, deels ogsaa ved sin faste Grund, thi sandsynligen hviler det paa fast Steen. Saasnart Floden havde passeret Refsnæs og Ørhagen paa Samsøe, hvilke begge henvise paa en nærmere Forbindelse end den, der nu finder Sted, delede Floden

sig i to Dele ved Fyens Hoved, og den ene gik Vesten i mellem Samsøe og Fyen ad lille Belt, og den anden syd i ad store Belt. — Den der gik igiennem store Belt, fandt Indgang mellem Asnæs og Fyens Hoved, strømmende videre ned igiennem Beltet, og delede sig ved Langeland i to Dele, den østlige og vestlige, hvoraf denne gik ind mellem Langeland og Fyen, medens hiin igien delede sig i to Dele, hvoraf den vestlige gik syd ned giennem Langelands Beltet, men den østlige brød ind mellem Siælland og Lolland, dannede de der liggende Øer, og rev flere bort med sig, hvis Ruiner endnu ere tilbage i de mange Grunde. Denne Flod skilte nu Falster fra Lolland, Møen fra Falster, som og fra Siælland, hvor den mødte den fra Sundet kommende Flod imellem Stege, Kallehauge, Nyord og Ulfshalen.

Beviser for denne Gang af Floden give igien Landenes Skikkelse. Hindsholmen, og især Fyens Hoved, hvor Floden først maatte dele sig, bærer tydelige Mærker paa den Voldsomhed, hvormed Floden her har strømmet ind. Deraf den saa forunderlig dannede Fyensvig ved Fyenshoved; deraf Øerne Vesten derfor i N. og S. Retning, deraf Bugten ind ved Skelenborg, og mellem Skovene og Bogensøe. Deraf den store Bugt mellem Ugernæs og Hindsholmen, og Indbrudet mellem Skoven og Hals, hvorved Odensefiorden sattes i Forbindelse med Havet. — Deraf alle de øvrige Indbrud i den nordlige Deel af Fyen. — Hindsholmen maatte udholde

det første Anfald; derfor blev og intet tilovers af den, uden hvad der var meget høit Land.

Vi gaae videre ned ad store Belt. Der see vi, at Lerkenborgbugten paa Siælland svarer til Dannelsen af Hindsholms Land. — Halskovs udgaaende Forbierg stødte Floden tilbage ind i Kiertemindebugten, og drev Vandet dybt ind i Fyen indtil Munkeboe og Ulrichsholm. Reersøe viser hen paa et nordligt Indbrud, som rev den fra det faste Land; saa og den imod denne Ø udgaaende Tunge. Musholm og Landløse Rev ligeledes. Skibholmsbugten ligeledes (det var her, Slagelse fordum havde sin Ladeplads). Ligesaa Lysegrunden, der muligt har været en Ø. — Romsøe paa Fyens Side er vel mere rund, men de Grunde, som omgive den, stryge dog i N. og S., og det vestre, sig langt ind mod Landet strækkende Steenrev hentyder dog paa, at Romsøe har fordum staaet i Forbindelse med Hindsholmen.

Imellem Halskov i Siælland og Knudshoved i Fyen, der fordum har været en Ø, kom den Nord fra indbrydende Flod i et snevrere Løb. Afviist af det fremspringende Knudshoved mod Østen, brød den ind i Korsørfiorden, der, ligesom saa mange andre Fiorde, fordum har været en Indsø med et smalt og lavt Udløb. — Derfor stryger ogsaa Sprogøe i Øst og Vest med Revet østlig, ligesom den vilde række Halskovsrevet Haanden. Dernc Egholm, Aggersøe, Omøe saavelsom Skielskiør Fiord, vise alle hen paa et nordligt Indbrud. De stryge derfor alle i Syd og Nord. Omøes høie nordlige Land modstod Flo-

en, men den største sydlige Deel, der nu er tilbage
om lave Grunde under Navn af Omøe Tofte,
Staalgrund og andre Navne, gik under.

Floden brød nu videre frem i Beltet. Men
llerede strax efter at den havde passeret Agersøe og
Omøe, brød en vældig Arm deraf øster i ind mellem
Siælland og Lolland, og endnu mere Styrke fik
enne Strøm i sin Fart mod Østen derved, at den
rax derefter stødte paa Lolland. Men her kom
en ogsaa meget i Klemme inden den kunde presse sig
nellem disse mange Smaaøer og finde Udgang imel-
m Lolland, Falster, Siælland og Møen. — Beseer
an Landenes, Øernes og Udybbedernes Skikkelse i
ette Farvand, saa finder man denne Formodning
ndtil Overflødighed stadfæstet. Man seer da saa
ange og saa tydelige Tegn paa et voldsomt Ind-
rud V. og N. V. fra. Deraf Indskæringerne i
et hele sydlige Siælland, ved Stevns, Glænøe, op
l Holsteinborg. Gumperups Klint modstod, men
iorden ved Karrebeksminde (ɔ: Karrebeks Munding),
ed Gavnøe, Dyrsøe, Aunøe og Kundbye dannedes.
Den nu værende Kirkegrund og Vænsegrund gik un-
er. Knudshoved modstod, fordi dets Retning var
arallel med Floden. — Lollands nordvestre lave
and blev ved Floden ligesom indhakket. Vensholm
endnu Levning af Landets oprindelige Kyst, hvor
Vandet trængte sig ind. Onsevigen gik dybere ind,
en ved Landets langsomt opstigende Kyst reddedes
et. — Men paa sin N. og N. O. Side led Lolland
ort Tab af Land, lige fra Raunholt i Vest indtil

Virnæs i Øst. Saavel Væirøe, som Fæløe, Fæmøe, Raagøe og Virøe, synes i ældre Tider at have udgiort fast Land med Lolland, og indsluttet en stor Indsø, hvori Askøe, Lilleøe og Lindholm vare at ansee som Øer. — Den forrige Landgrændse gik sandsynligen ud fra Ravnsby over til Fæiøes sydligste Spidse, strakte sig derpaa i N. V., gik Norden omkring Væirøe, strax derpaa mod S. O., hvor den ved en Bugt forbandt Fæiøe og Fæmøe, gik atter N. V. og N. omkring Fæmøe, tilbage S. O. over Skiellerevet, og lige ind mod Lolland, strax østen for Virnæs. Ved dette Indbrud, som den indstrømmende Flod da giorde, opstod Banholms Bugten, Saxkiøbings Fiord og Kaløebyes Vig. Ved Tilbagestødet fra Ourebyhoved blev muligen Bugten i Askøe dannet. Indbrudets Spor fra N. V. ere endnu paa de lave Steder meget tydelige, især imellem Raagøe og Skaløe, Ravnsby og Fæiøe, Fæiøe og Fæmøe; ligesom og Ravnsby og Birkets høie Land, der ellers i ingen Henseende ligner Lolland, finder sin Fortsættelse over Fæiøe og Fæmøe.

Mellem Virnæs paa Lolland, og Valnæs paa Falster fandt Floden Giennemgang sydøstlig ned forbi Guldborg og Nyekiøbing. Men strax her nedenfor stødte den paa Hesseløen, som den indskar i Nord, deelte sig her, og gik med sin egentlige Strøm Vester om Øen, udbredte sig i Freileo Bugten og gik derpaa mellem Taagense og Giedser ud i Østersøen. Herved maa om Beviser for Flodens Gang mærkes følgende. — Alle Indskæringer i Guldborg

fiorden fra Indtrædelsen mellem Virnæs og Valæs ere i den Retning, som en fra N. V. indbrydende Flod maatte tage. Dybden aftager efterhaanden fra Indløbet indtil Udløbet, saa at naar Fiorden ved Guldborg har 9 Favne, saa har den ved Veierøse ikke mere end 6 Fod. Sandsynligen af den Aarsag, at Grunden af sig selv blev høiere og Floden blev svagere, og den selv afsatte det Leer og Sand, som den havde taget med sig paa de lavere og opstigende Egne. — Indskæringerne derimod S. for Oesseløen gaae i V. og Ø., ganske forskiellige fra de foregaaende Retninger, men dog netop saaledes, som de maatte stryge paa det Sted, hvor den N. fra fremstrømmende Flod mødte Østersøens Vande; thi da maatte ved dette Sammenstød Directionen af Vandets Løb blive til Siden, altsaa, som det blev, i Øst og Vest. Falsters høiere og fastere Land viste da Vandet ind paa Lolland, og derved opstod Bugten ved Taagense.

Fra den Stund Floden trænger ind imellem Knudshoved i Siælland og Valnæs i Falster, see vi de samme Phænomener, som allerede ere anmærkede ved de øvrige Steder. Alle Indskæringer i Landene gaae just i den Retning, Floden maa tage, og henvise paa, at Floden virkelig og har taget denne Retning. — Saaledes er Bugten ved Valnæs, Kippinge-Noer og Havnsøebugten alle rettede fra N. V. til S. Ø. Ligesaa hele Grønsund. Saa og Strædet mellem Baagøe, Havnsøe og Abelviig. — Fremdeles Bugterne paa Møen ved Phanefiord,

Rødding, Koster; paa Siælland ved Kallehauge. I samme Retning stryge og Øerne og Grundene derved. Saaledes Masned med sin lange, øster i langt udgaaende Grund, der saa meget besværer Overfarten fra Falster til Vordingborg; saaledes Tærøe, Langøe, Borren og Egholm. Saaledes Forbindelsen under Vandet mellem Masnedkalv og Farøe. Allene Oringebugten ved Vordingborg retter sig mod N. V. Men just dette maatte her skee, naar Landets Beskaffenhed tillod det; thi i det den indstrømmende Flod stødte paa Havnsøe Land, Øen Farøe og Baagøe, maatte, hvad som ikke strax kunde trænge igiennem Aabningerne, stødes tilbage ind imod Vordingborg, og ved Vandets andet Tilbagestød derfra give Farøe den Skikkelse, den har faaet; og derved er sandsynligviis og den nordre Bugt paa Baagøe dannet. Ved Baagøe var det at Strømmen deelte sig; derfor blev Baagøe ogsaa spidsere i Vester, da den i fordums Tid nok har udgiort et med Møen. Som Baagøe efter sin naturlige Beskaffenhed hører til Møen og ikke til Falster, saaledes hører Langøe til Siælland. Den almindelige Jagttagelse, at jo mere en Strøm vorder sammenkneben i sit Løb, desto dybere skær den ogsaa dette — kan man giøre her som allevegne. Derfor er Sundet imellem Baagøe, Havnsøe, Koster og Kallehauge meget dybt i Forhold til dets Udstrækning og de øvrige Dybder der i Farvandet. Saaledes har man hist indtil 16 Favne og her indtil 9. — Mellem Koster, Ulfshale, Nyord og Siælland mødte den imellem Siælland og Smaalandene ind-

brydende Flod den, som var kommen igiennem Sundet, hvorved der indtraf det samme, som vi iagttog mellem Veiersley paa Falster og Freiley i Lolland, at de mødende Floder, der omtrent vare ligestærke, viste hinanden ud til Siderne, indtil de kom i Ligevægt. Derved opkom saavel Bugten ved Nyord og Sjælland i Vest til Nord, som Bugten ind i Møen og Stege-Noer i N. til Syd. Derfra ogsaa al den Sand, som findes her ophobet og danner de lave Grunde, som her spærre den ellers saa behagelige og korte Fart indenskiærs for store Skibe. Igiennem disse Sande har dog Strømmen siden skaaret et temmeligt Dyb mellem Nyord og Ulfshalen; men Norden for dette Dyb er ikke mere end 6 Fod med daglige Vande.

Vi forlode den giennem store Belt indbrydende Vandflod mellem Omøe og Langeland. Vi see paa Langeland en Indbugtning just der, hvor Lolland rager ud i Beltet, der nøiagtig svarer til Langelands Indbøining. Men i det Langelands høie Land drager sig igien mere frem i Beltet, viser det Floden hen imod Lolland, hvilken med Magt bryder ind i dets lave vestlige Deel, og danner Nakskovsfiorden med alle dens mange Øer. De yderste af disse Øer, lige fra Albuen af og langt ind i Fiorden, vise alle hen paa en indbrydende Strøm fra N. V. — Og havde Langeland skudt sig mere Øster ind i Beltet med sin sydlige Deel, da var sandsynligviis hele Lollands Sønderherred aldeles undergaaet.

Efter at Floden er traadt ud af Snevringen mellem Langeland og Lolland, faaer den et større Spillerum. Nu udbreder den sig saavidt det var den muligt, først i Syd og danner Kieler- og Ekernforder-Fiord, og i Forbindelse med de Strømme, der kom fra lille Belt og mellem Langeland og Fyen, Slesvigs og Flensborgs Fiorde. Ophobet her inde i denne Bugt, bryder den ind imellem Femern og Heiligenhafen, river Femern fra Holsteen, og forener sig derpaa med den Hovedstrøm, som kom fra store Belt. Men imellem Femern og Lolland bliver Strømmen indkneben, og nu bryder den paa ny ind i det lave Lolland ved Kramnitse og danner Rodbyfiorden. — Derpaa udbredte Floden sig vel friere i den store Bugt mellem Grotbrodt og Dars. Men just denne Bugt synes derved at være opkommen, at den store Strøm, der kom fra Sundet, understøttet af Østersøens Vande, som den her mødte, brød ind i Meklenborg og dannede saaledes denne store Bugt. — At Floden her i denne Bugt er kommen N. og N. O. fra, viser hele Bugtens Dannelse og de deri værende sydlige Indskæringer ved Travemünde, Wismar og Rostok. Ligesom ogsaa det øvrige Land østen for Dars, saavelsom hele Rygen viser, at et vældigt Indbrud er skeet Nord fra, nemlig fra Sundet, som just strømmer ind lige Nord for. — Ved Sundets, Østersøens og Belternes Forening i denne Bugt, træder Vandet over sine Bredder ind paa Lolland, og ødelægger aldeles dets sydøstlige Ende, der nu er tilbage i Rødsanden, men hvis over Vandet endnu værende Levninger ere

tydelige nok i Saltholmen, Brønddragene og Hyllekrog.

Vi forlode den fra Samsøe Beltet indstrømmende Flod imellem Knudshoved i Fyen og Hou paa Langeland, og her finde vi ogsaa i Landenes og Øernes Dannelse Beviser nok for, at det er skeet ved en Nord fra indbrydende Flod. Hele Langeland er rettet saaledes fra sin nordligste til sin sydligste Spidse. — Saavel den over, som under Vandet nuværende nordlige Spids af Langeland bærer Spor af en Nord fra indkommende Flod. Den fra Hou i N. N. O. udskydende Grund gik under, da den ikke havde Støtte nok i det bag ved liggende Land, og Strømmen ved at skyde ned fra Knudshoved fik nogen Retning mod S. S. O. Kun den høie Frankeklint modstod, og afviste Strømmen ned ad Beltet. Af Øresen, som da var en langt større Ø, blev der ikkun tilbage de tvende landløse Sandbanker, der nu ere bekiendte under Navn af Tamodden og Langesand, og de fik den samme Retning fra N. til S. som alle øvrige Øer, der ligge frit for Indbrudet. Indpresset mellem Langeland og Fyen, rev Floden ogsaa adskillige andre Smaaøer med sig, hvis Rudera endnu ere tilbage under Navn af Trillen, Smørstak, Rødgrunden og Rønnen. Nu gik Floden videre, fra ev Thorsø, der sandsynligen har hængt sammen med Fyen ved Skaarupør, vendte sig S. V. ind i Taaseng, dannede Biergby Bugten sammesteds, og løsnede Sise, Skovse og Rallerne fra bemeldte Taaseng,

tørnede i sin Fremfart paa Langelands høie Land ved Faareveile, hvorved Floden fik en Sideretning, der foraarsagede, at Taaseng mistede sin sydlige Ende, og at Strynse, Egholm og Birkholm bleve skilte derfra; men i det den tørnede paa Strynse, blev den med Magt dreven ind paa Langeland, dannede der Lindelse-Noer, og ved at gaae videre syd paa gjorde Bugten ved Ristinge og skilte Ærse fra Langeland. Mellem Strynse, Ristinge Bugt og Eriksbale paa Ærse er det sandsynligt, at de 3 Flodstrømme, den der kom fra lille Belt, den der brød ind mellem Langeland og Fyen, og den, der stødte tilbage fra den holstenske Kyst mellem Kappel og Heiligenhafen, mødte hinanden, og at de alle tre i Forening have virket til, at Ærse skiltes fra Langeland, og at Taaseng mistede Strynse med Tilbehør, Birkholm, Egholm, Hiortse og Dreise; ligesom og at baade Maglebye og det strax S. for Fakkeberg liggende Kiel-Noer derfra have deres Oprindelse.

Hele Langeland viser ogsaa, hvorledes det har faaet sin Skikkelse. Lige fra Frankeklint eller Hou indtil Ristinge sees det, at Kraften er kommen Nord fra; fra Ristingenæs indtil Gulstav, at Kraften er kommen fra Sydvest, hvilket just er saaledes som jeg har formodet og ovenfor beskrevet.

Vi slap Vandfloden, der gik mod Vester, da den brød ind imellem Fyens Hoved paa Hindsholmen og Samsøes sydlige Ende. — Vi møde da der først Bolsakken, der endnu staaer frem over Vandet, ligesom Hatterevet og Middelgrunden; men den gik

under, ligesom disse, ved Strømmens Voldsomhed. Stille vi os nu her hen i Tankerne, og skue hen paa de Kyster af Fyen og Jylland, som ligge for os i Vest og Syd, og paa Øerne derved: saa synes det klart, at den Skikkelse, som de nu fremvise, maa være dannet ved en N. O. fra kommende mægtig Vandflod, der, efterat den havde trængt sig igiennem mellem Samsøe og Fyenshoved, vandt her større Spillerum, og derfor ogsaa udbredte sine Virkninger til alle Sider og i alle Retninger, alt efter den Modstand, den fandt paa Kysterne; og det saa meget mere, som den kun med stor Møie og Anstrengelse formaaede, at trænge sig igiennem den snevre Gang, der nu har Navn af lille Belt; og dette kun formaaede efterhaanden at udlade en saa stor Vandmasse. — Flodens Hovedretning er her fra N. O. til S. V.; saa maatte den her være, og saaledes viser den sig ogsaa tydelig paa Billeshavegebugten, paa lille Belt, paa Veile Fiord, Klakring Vig, Aasens Vig (i Jylland), Horsens Fiord; videre paa Øerne, saasom paa Endelave og Ebbeløe, og endelig paa Forbiergene: Uggersnæs og Stavreshoved paa Fyen, Ertdenæs (Treilsnæs), Biørnsknude, Ashoved, Syllingnæs og Hovnakke, alle i Jylland. Alle disse Fiorde, og alle disse Forbierge og Øer, Rev og Grunde vise alle hen paa en fra N. O. indbrydende Kraft, og Virkningerne af dennes umiddelbare og mediate Styrke. — Derimod Nyrden for Thunsø ere Retningerne af Fiordene, Forbiergene, Grun-

dene saaledes, som de nødvendig maa være efter den Flods Direction, som kom ind fra store Belt mellem Isseshoved paa Samsøe og Helnæs paa Mols, og hvorom før er talet. — Egnen omkring Thunøe og Thunøe Knob (maaskee rigtigere Knub), som man kan ansee som Sammenstødnings-Pladsen for den Nord fra og den Syd om Samsøe fra Beltet kommende Flod, led meget. — Thunøe tabte en temmelig Deel saavel af sit søndre som nordre, men mest af sit østre Land, og kun de høie Klinter, saavel paa Syd- som Nordlandet reddede det fra aldeles Undergang. Thunøe Knub, der endnu er tør med daglige Vande, fremviser sig ligesom Hatterevet, som en Halvmaane, hvis Horn vende imod Nord; paa hvilken Side man og paa begge Steder finder Grunde af temmelig stor Strækning. — Intet viser tydeligere hvorledes begge Flodstrømme, den fra Syd og den fra Nord, mødte hinanden, end Svanegrunden. Man seer paa denne hvorledes den syd fra kommende Flod brød hen over den, som kom fra S. O., og den Nord fra kommende Flod søgde ud over den fra N. V. kommende. Ved denne Ophobning af Vand gik under Svanegrunden. Søgrunden, Kirkegrunden, Hovgrunden ginge ligeledes under. Sandsynligen vare de før den Tid Øer. Heller ikke er det usandsynligt, at Vandets Ophobning i denne Egn, ved de to hinanden mødende Floder og det fremspringende Land af Jylland overfor, har havt nogen Indflydelse paa, at danne Selvigbugten paa Samsøe. Gyllingnæs passer forunderlig ind i Endelaves Bugt. Alrøe blev revet fra det

nordlige faste Land. Muligt, at Endelave, Svane- og Søgrunden have fordum udgiort et sammenhængende Land, der har staaet i Forbindelse med det faste Land af Jylland over Søby-Rev.

Samme Beskaffenhed har det med det lille Belt, naar man seer hen til dets Dannelse, thi ogsaa dette viser tydeligt hen paa et Indbrud fra N. O. — Vandfloden raserede Fyen fra Uggernæs af indtil Billeshaugebugten, ligesom den havde raseret den nordlige Kyst af Siælland fra Gilberghoved indtil Mundingen af Issefiorden. Den styrtede sig nu her med al Magt ind i Billeshaugebugten, men formaaede ikke der at bryde igiennem, formedelst det strax inden for Bugten liggende meget høie Land, hvorpaa nu Billeshauge Gaard, Kustrup, Blanke og Borring Byer ligge. Men i nuværende lille Belt fandt den enten lavere Land, eller og en Jordrystelse, hvorved Fyen ligesom brød sig af fra Jylland, og aabnede en Rende for Floden, som denne siden udvidede til det nuværende Løb. Ved det at Floden her blev saa meget sammenknebet, fordybede den sit Leie saa betydeligen, at ikkun store Belt mellem Sprogse og Halskov, mellem Aggersø og Stisnæs, og ved Omse (Omse Sund) har saa stor en Dybde; thi man har i dette smalle Stræde indtil 28 Favne Vand paa 3000 D. Alens Bredde. — Ved den Modstand, Floden her fandt ved Fanse og Fanse Kalv, dannedes Colding Fiord; thi jeg vil troe, at her ved Fanse og Fanse Kalv har Beltet engang, enten aldeles eller dog næsten været lukket. — Da Flo-

den havde passeret disse bugtede Snevringer, brød den videre frem, og dannede paa Fyens Land, som det, der egentlig nu var udsat for Flodens hele Vælde, efter den Retning, som den maatte tage fra Colding Fiord, den lange Gamborgbugt, Fønsvig og Høgenby Bugt, foruden et Par mindre Bugter, rev Thorse fra Assens Land og giorde Indbrud i Helnæs. Den slesvigske Side, der kun var udsat for Vandets Tilbageslod, fik derimod ikke, som naturligt var, saa dybe Indskæringer. — Dog bemærker man, at Binderups Bugt, saavelsom Heilsminde paa den slesvigske Side, svare temmelig nøiagtigt til Aale-, Ox- og Vedelsborghoved paa den fyenske. — Fremdeles bemærker man her, at Hadersleb-, Genner-, Appenrade-, Nordborg- og Augustenborg-Fiorde, saavelsom Sønderborg Sund, alle vise hen paa et nordligt Indbrud; videre, at alle Øerne i Beltet nemlig Fanøe og Fanøe Kalv, Brandsøe, Baagøe, Aarøe (denne især meget tydeligt ved sin østlige og vestlige Indskæring Nord fra) alle ere rettede fra Nord til Syd. Samme Retning have ogsaa alle Grundene i Beltet, af hvilke de fleste nok maa betragtes som raserede Øer.

Als høie Land afviste Floden under dens Indtrængen henimod Fyen. Derved opstod sandsynligviis for en stor Deel Fyens Ødgaard. Imidlertid bevirkede dog nok Helnæs, at Als mistede noget Land paa sin nordlige Ende, og især det, at den dybe Svenstrup-Bugt blev til, efterat den uden for Bugten liggende Ø var forvandlet til en landløs Grund,

nu for sin Ligning med en Hestesko bekiendt under dette Navn. Men den følgende høie Landpynt N. for Østerholm kastede Floden ind i Fyen, hvorved Jordløse-Bugten mellem Helnæs og Hornsnæs, tilligemed en stor Deel af Helnæs sydøstlige Land, der den Tid formodentlig strakte sig næsten lige hen til Kalvøer Skandse ved Boyden, gik under. — Nu gik Floden videre frem og maatte ved Ærøes særdeles høie Land dele sig i den nordlige og sydlige; af hvilke den sydlige Strøm gik ud mellem Als og Ærøe i Kielerbugt, men den nordlige derimod brød med desto større Kraft ind mellem Skioldnæs og Lyøe, langstrakte Avernakkøe, udtakkede Dreiøe, brød ind i Ærøeskiøbing- og Breininge-Bugten, og i Forening med den Nord fra mellem Fyen og Langeland, og den fra Kielerbugten tilbagestødte Flod, der alle samlede sig mellem Iskau Land og Taaseng, skilte denne sidste Ø, som før er omtalt, ved en stor Deel af sit sydlige Land, hvis Levninger endnu ere tilbage i Herne Strynøe, Strynøe Kalv, Egholm, Birkholm, Hiortøe og Dreiøe, foruden en heel Hoben mindre. Alt hvad der ikke var høit Land, eller gik, som Lolland, meget langsomt op af Vandet, led enten betydelige Indskæringer eller gik aldeles under. Derfor blev og Lyøe, Avernakkøe, Dreiøe, Hiortøe indtakkede og for en Deel oversvømmede i Nord og Vest; men derfor kunde og Lyøe, Korshavn paa Avernakkøe, Nebbes Odde paa Dreiøe, Skioldnæs, Ourehoved, Omelshoved og Halmøe, de tre første paa og den sidste ved Ærøe, modstaae Floden.

Jeg standser her, da min Plan blot var at vise, at Danmarks geographiske Dannelse maa tilskrives en Vandflod. Men det er ligesaa let at vise det samme om hele Østersøen. Man see blot paa Øland, Gotland, Alandshavet, finske Skiær, Riga Bugten, hele den botniske Bugt, og man vil let kunne overbevise sig om Rigtigheden heraf.

Naar dette er skeet, og ved hvilken Vandflod, eller om det alt er skeet paa eengang, eller efterhaanden ved flere Indbrud, er nok ikke muligt at afgiøre. Men at det er skeet, og skeet ved Vandflod, derom kan nok ikke lades nogen Tvivl tilbage; thi hele Landet og alle Jordklodens Lande vise det. At den Flod, der har dannet Danmarks Lande, kan have været ledsaget med Jordskiælv, er neppe at paatvivle. Der gives flere Steder i Danmark, der røbe en pludselig Indstyrtning og Nedsænkning, som Vandfloden ikke kan have bevirket. Saaledes er Stevnsklint, Møensklint, Bulbierget o: Gierrildsklint o. fl. Steder, enten drevne pludselig i Veiret, eller det, som nu er Havbund derved, nedstyrtet. — Andre Steder synes derimod at være hævede i Veiret ved volkanske Frembrud, skiønt Bruddet ikke er kommet igiennem, men har faaet andensteds Udgang. Saadanne ere de høie Egne paa den nordlige Kant af Odsherred, ved Kongsdal, Kulsbiergene ved Vordingborg, Nordby Land paa Samsøe, Hels paa Mols, Hindsholm i Fyen, Værhøi i Siælland og fl. St. — Ligeledes kan man endnu regne til Beviis paa, at en vældig Flod engang er strømmet N. og

N. V. ind paa Landet, dette, at de omstyrtede Skove, man undertiden endnu finder Levninger af i Tørvemoserne, ere alle strakte med Toppenden mod S. og S. O., og med Roden i N. og N. V.

Kun om de jydske, slesvigske og holstenske Kysters Oversvømmelse har Historien bevaret os Vidnesbyrd; og hvad der traf de jydske Kyster, traf og de sydligere Vestfalske og Hollandske. — Hele den Række af skaldede og sandede Øer, der begynde med Texelen og ende med Fanøe, vise alle tydelig, at de fordum have udgiort disse Landes Grændse mod Havet, og have fordum været det samme for hine Kyster, som endnu de høie vestlige Sandklitter ere for Jylland, nemlig en Dæmning for Havet, og selv opskyllet deraf. De samme Sandklitters Fortsættelse seer man fra Helderen langs ned af Hollands og Flanderens Kyster. Sydersøen i Holland, og Havbugten Dollart ere frembragte ved Indbrud N. fra; thi de have fordum været Indsøer. — Hele Jylland er fra sin vestlige Havbred bestandig langsomt opstigende, og belagt indtil over dets Landryg med udvasket Strandsand, som formodentlig er indskyllet ved Oversvømmelsen, thi under dette Lag er meget ofte Mergel og Leer. — Helgoland har fordum været en ikke liden Ø; nu er der ikke mere tilbage end Klippen og nogle usle Sanddyner. At store Stykker af Jyllands Vesterkant ere undergangne engang i Tiden, derom tvivler jeg ikke. Det er sandsynligt, at en stor Deel af det, som nu hedder

jydske Rev, har været Land, muligt, at det var det Land, der blev oversvømmet, da Forfædrene maatte drage ud. — Om Kattegattet derimod er det mig ikke bekiendt, at Historien har bevaret nogen Efterretning om skeet Oversvømmelse. Imidlertid hører man dog, at Kystboerne vide et eller andet gammelt Sagn om enkelte Øers og Kysters Undergang.

At i øvrigt Vandet i Østersøen og Kattegattet aftager, som saa mange andre Steder, kan ikke svække min Paastand om de danske Landes Dannelse ved en Vandflod. Thi den Oversvømmelse, hvorved disse Lande dannedes, gik vist over de fleste af de nu værende Øer, saavelsom det faste Land; men trak sig igien ligesaa pludselig tilbage, som den var fremkommet, og efterlod intet andet end en Mængde Sand imellem de høie Steder, hvorved meget Land, som da var Øer, blev samlet til Fastland. Ogsaa paa en saadan Opfylding giver saavel Jylland som Øerne Exempler nok, som jeg muligt en anden Gang nærmere skal paavise.

Aarhuus den 6 Junii 1814.

Dr. J. H. Larsen,
Professor, og residerende Capellan til Aarhuus Domkirke.

Virgil's første Ecloge

oversat, med Anmærkninger.

Indledning.

Forend Antonius og Octavius reiste mod Brutus, sluttede de til Mutina (R. A. 711) i Forening med Lepidus den bekiendte Triumvirats-Forening; hvorved de tillige bestemte deres Soldater, som Belønning, 18 af Italiens bedste Stæder, der havde holdt Modstandernes Partie. Iblandt disse proscriberede Stæder var ogsaa det Cremonesiske District; men da dette var lidet efter Soldaternes Antal, strækkede de uden for de bestemte Grændser, og truede, blandt andre, Virgils Gods i Landsbyen Andes, 3 Mile fra Mantua, som, formedelst dens Nærliggenhed, var især udsat for disses røverske Overfald. Just da var den unge Virgil bleven bekiendt med den talentfulde og mægtige Asinius Pollio, som en haabefuld Digter, og understøttet af hans Anbefaling reiste han, som det synes, i Foraaret 713 til Rom, hvor han igiennem Mæcenas udvirkede Sikkerhed for sin Eiendom. Virgil søger derfor i denne Idyl, deels at takke sine Patroner, deels ogsaa at opvække Medynk over sine Naboers ynkværdige Skiebne. Han lader altsaa Meliboeus, en udvandrende Hyrde fra Andes, yttre sin Forundring for Tityrus, Virgils Kohyrde, at han paa saa urolig en Tid ubekymret kan spille paa Fløite. Tityrus fortæller ham da,

at han i Rom havde udvirket sit Grundstykkes Frihed. Meliboeus bryder derved ud i sørgmodige Klager over sin og sine Naboers ulykkelige Forfatning, og klager især over Veteranernes Grusomhed. Da Natten bryder frem, indbyder Tityrus ham til at tage Forfriskning og Hvile i hans Hytte.

* * *

Meliboeus.

Tityrus! du i din Ro, under Ly af det hvælvende Bøgtræ,
Prøver paa tynde Straa at synge de landlige Sange;
Vi fra vort Fødelands Egn gaae bort, fra de venlige Marker,
Vi vort Fødeland flye; du, Tityrus, rolig i Skyggen
Lærer selv Skoven din Sang: „Amaryllis den yndige Pige"!

Tityrus.

O Meliboeus! mig gav en Gud de rolige Dage;
Mig skal han altid forblive en Gud! Hans Alter skal ofte
Faaret bestænke med Blod, end spædt uddraget af Hiorden.
Han, som du seer, tillod mine Køer at vandre, mig selv han

Tillod, hvad helst jeg vil, at spille paa landlige Fløite.

Meliboeus.

Ei misunder jeg dig, det undrer mig kun, da paa hver Mark
Alt sig tumler saa vildt. See! her nu driver jeg fremad
Selv mine Geder, skiøndt syg; knap, Tityrus! slæber jeg denne.
Nys med Vee den Tvillinger fik ved den skyggende Hæsel;
Ak! det var Hiordens Haab, den forlod blandt frugtløse Stene.
Ofte slig Sorg, jeg mindes, hvis ei enfoldigt mit Sind var,
Varsled' mig mangen Eeg, som med Lyn blev truffet fra Himlen;
(Tidt fra Steenegens Hul sligt skreg uheldige Krage).
Dog nu denne din Gud, hvo han er, o Tityrus, sig mig!

Tityrus.

Tidt den Stad, som er Roma kaldt, Meliboeus! jeg Daare
Troede var lig vor By, hvorhen vi Hyrder ei sielden
Pleie at drive til Salg, end spædt, hvert Foster af Faaret.

Saa er jo Hundene Hvalpen liig, saa Mo-
drene Kiddet,
Tænkte jeg da; og pleiede Stort at ligne
med Mindre.
Dog saa høit blandt andre Byer den løfter
sin Spidse,
Som Cypresserne høit sig hæve blandt bøielig
Vidie.

Melibœus.

Men hvad havde du vel til Grund for Reisen
til Roma?

Tityrus.

Frihed; som seent, dog skued til mig
uvirksomme Slave,
Da mit hvidere Skiæg faldt ned for den skiæ-
rende Ragkniv.
Naadig den saae og nærmed sig mig, skiøndt
Tiden var runden,
Da Amaryllis beherskede mig, Galathea forlod
mig.
Thi bekiende jeg vil, imens Galathea jeg elsked,
Stod ei til Frihed mit Haab, ei heller til
Penge min Omhu.
Mangen er Nød vel ofte drog ud, som Offer
fra Stalden,
Og til den karrige By heel tidt jeg lavede
Oste,
Aldrig dog kom min Haand beladt med Penge
til Hiemmet.

Meliboeus.

Da jeg tænkte: hvi beder til Gud Amaryllis
med Sorgsind?
Hvem vel lader i Ro hun Æblerne hænge i
Træet?
Da var ei Tityrus her! — dit Navn selv
Granerne kaldte;
Tityrus! Kilderne selv, ja selv rundtgroende
Smaakrat.

Tityrus.

Hvad var at gjøre? Tilladt var mig ei at for-
lade min Trælstand,
Ei at kiende paa andet Sted saa virksomme
Guder.
Her jeg saae den Yngling, til hvem, Meli-
boeus! skal aarlig
I tolv Dage, af Offrenes Ild høit dampe
mit Alter.
Han var det først, som skienked mig Svar,
da ydmyg jeg bad ham:
„Græsser kun, Drenge! som før Eders Køer,
spænd Tyren i Aaget!“

Meliboeus.

Olding, heldige Mand! din Mark da bliver
din egen!
Den er for dig tilstrækkelig nok, skiøndt frugt-
løse Steenhob,

Og hiint Kær har bedækt hver Eng med det sumpige Søgræs.
Ei skal med uvant Græs de Lam beskades, som fødte,
Ei fra Naboens Faar en Sot dem plage med Sygdom.
Olding, heldige Mand! her blandt fortrolige Strømme,
Her ved den hellige Bæk kan i Ly du qvæges ved Kølen,
Her, hvor et Hegn ophæver sig tæt ved Naboens Markskiæl;
Hvor den hyblæiske Bi hver Blomst afplukker af Vidien,
Og med sin lette Surren dig tidt vil lokke til Slummer.
Her fra det ragende Field Løvsnitteren ofte vil synge;
Mens ei tøver din Ven, den hæsere Due fra Skoven,
Og fra den kneisende Alm selv ei din Turtel, at kurre.

Tityrus.

Før skal den lette Hiort sit Græs opsamle i Luften,
Og fra den blottede Fisk paa Stranden Bølgerne synke;
Før skal fiernt, naar hver har forladt sit Fødelands Grændser,

Partheren drikke af Araris Flod; Germanen
af Tigris,
End hans Ansigt og Træk skal snige sig bort
af mit Hierte.

Meliboeus.

Men vi vandre nu bort; en Flok til de
tørstige Afrer,
Andre til Scythernes Land; til Cretas vilde
Oaxis.
Og til det brittiske Folk, som er fiernt adskilt
fra vor Jordkreds.
Mon jeg om svunden Tid skal igien mit Fø-
delands Grændser,
Og mit fattige Huus, hvis Tag tildækkes med
Grønsvær,
Naar bortrundne er Aar, min Kornmark skue,
mit Livs Lyst?
Skal da en grusom Kriger mit Brakland eie,
det vakkre?
En Barbar denne Sæd? O see, hvor Uenig-
hed bringer
Borgere sørgeligt hen! See, hvem vi saaede
vor Mark til! —
Plant nu kun Frugt, Meliboeus! Opstil Viin-
ranker i Orden! —
Bort nu mit Qvæg, som var lykkeligt før,
bortiler nu Geder!

Eder ei meer skal jeg henstrakt i Ro ved den grønnende Grotte
Svævende see paa det fierne Field, som dækkes af Smaakrat.
Endt er min Sang; ei, Geder! I meer bevogted' af mig skal
Cytisus plukke i Blomst, og ei af Pilen den bittre.

Tityrus.

Her dog i Nat forenet med mig du finde din Hvile,
Strakt paa det grønne Løv; jeg her har saftige Æbler,
Stegte Castanier og, samt aftrykt Melk udi Mængde.
Hist udi Byen alt hæver sig op en Damp fra hvert Huustag,
Og fra det ragende Bierg nedgaae alt længere Skygger.

* * *

Anmærkninger.

v. 6. En Gud, den samme, som han nedenfor v. 43 kalder en Yngling; Cæsar Octavius, som havde givet ham Frihed til at beboe sin Jord.

v. 15. Som den af Sygdom og Mathed ikke kunde føre med.

v. 17. Et charakteristisk Træk af den enfoldige Landmand, at han nu føler, at flere Jertegn have allerede for længe siden forudsagt ham disse sørgelige Begivenheder. Men da forstod han dem ei.

v. 21. Vor By. Mantua, som laae ved Bredden af Mincius; 3 Millier derfra laae Landsbyen Andes paa en Høi, hvis Marker og Engbund gik ned til Floden.

v. 28. For en maadelig, for det meste i Forveien fastsat Priis kunde Slaverne kiøbe sig frie. Ved Amaryllis Sparsomhed havde Tityrus endelig samlet sig sine Løsepenge, og var reist, omtrent ved Frugttiden (v. 37), til Rom for at løskiøbe sig af den gamle Maro, især af Frygt for, at, hvis Veteranerne brød ind, han vanskeligere skulde erholde Friheden.

v. 30. Saa let, som Slaverne toge sig en Kone (o: en anden Slavinde) saa let kunde de ogsaa skilles. Til det første udfordredes kun Herrens Samtykke; til det sidste deres egen Villie. Det var mere et contubernium (Samleie) end matrimonium (Eg-

teskab) som geraadede mest til Herrens Fordeel, da de deraf avlede Børn (vernae) bleve i hans Vold. Den første af disse havde altsaa fængslet Tityrus ved Skiønhed; den sidste ligeledes, men tillige gavnet ham ved fornuftig Sparsomhed.

v. 37. Deraf forklarer Meliboeus sig, hvi Amaryllis var saa bedrøvet i Frugttiden; da savnede hun sin Tityrus, som hun bad til Guderne for.

v. 50. Du behøver da ei at drive dine Faar omkring paa uvante Steder, for at undgaae vilde Menneskers Overfald.

v. 55. Hyblæiske Bier, saaledes kaldte af en paa Thymian frugtbar By Hybla paa Sicilien.

v. 63. Araris, nu Saone, som tæt ved Lyon løber i Rhone. Man seer let, at man ikke kan tage det saa nøie med Tityrus' geographiske Kundskaber.

v. 66. Oaris, en ubekiendt Flod, formodentlig paa Creta. Britterne vare til Cæsars Tid næsten ganske ubekiendte for Romerne.

S. Meisling.

Phantasier
paa Arresødal ved Frederiksværk.

Straal, o Maane! med dit lyse Smiil
Ned paa Glædens skiønne Trylleegne,
Mildt i Aftenrødens Purpurild
Vaarens friske Roser dem indhegne;
Smiil til hver en Plet, hvorpaa min Aand,
Fængslet til en salig Barndoms Minde,
Ledet end ved Uskylds Moderhaand,
Følte Jordens Sorger bort at svinde.
Bred Dit minderige Trylleslør
Om det Paradiis, som mig omgiver.
I Din Straale hver en Plet mig bliver
Kiær og skiøn og dyrebar, som før.

Disse Lunde var det elskte Hiem
For saa mangen frydindviet Tanke,
Naar i Fortids Stunde her blandt dem
Blide Phantasier bød mig vanke.
Disse Graner, denne Sølveraa,
Dette rene skiønne Azurblaa,
Disse Skygger, i hvis Krands jeg træder,
Favned engang mine Ungdomsglæder;
Her jeg nød, hvad sildig Viisdom kun
Ofte først bød Mandens Hierte lære,
Naar vor Verdens Tant i Alvors Stund
Tabte for hans Blik den drømte Ære;

Her jeg nød det store Himmelheld,
Med en reen, for Kummer fremmed Siæl
I din ømme Favn, Natur! at skue
Maalet ene for mit Hiertes Lue.

Thi fra hver en yndig Plet, mit Øie
Formede med Paradisers Præg,
Naar fra Østens skovbekrandste Høie
Vaarens lyse Sol paa Himlen steg;
Og fra hver en dunkel Gran, som hæved
Mod dens Glands sin gyldne Krone op,
Og fra hver en Blomst, hvis Purpur bæved
Nys udfoldet under Træets Top,
Greb en hellig Stemme i mit Hierte,
Og Naturen toned til min Siæl:
Kun hos mig Du Livets Lykke lærte,
Kun hos mig den Vise fandt sit Held.

Og med barnlig Andagt ved dens Stemme
Sank den glade Yngling til dens Bryst;
Her i Fredens Dal den bød ham glemme
Jordens Smaahed for sit Hiertes Lyst;
Her for den han knælte skyldfri ned,
Og besvoer i Himlens Haand sin Ed.

Thi hans Øie foer fra Lundens Skygger,
Langs med Sølveraaens grønne Bred,

Til det Hiem, hvor Flid og Kunster bygger
Ædel Virkens skiønne Fødested.
Trykket til Naturens Moderbryst,
Smiilte Fredriksværk mit Blik i Møde;
Herligt saae jeg Vaarens Morgenrøde
Farvet af en daadfuld Stræbens Lyst.

O! da knælte jeg i Granelunden;
Hiet steg mod Himlens rene Blaa.
Viet til min Gud i Andagtsstunden
Nær hans Almagts Værk min Siæl sig saae;
Og jeg favnede de Stiernehære,
Tanken hævet over Grav og Tid,
Og jeg bød dem lyse Vidner være
Til min rene, gudhengivne Id,
Og jeg trykte Blomstret til mit Hierte,
Som udfolded sig i Vaarens Sol,
Rev min Tanke løs fra Jordens Smerte,
Saae kun Fred og Lyst fra Pol til Pol.

Kiærlighed var al Naturens Lære;
Hellig fandt den Gienlyd i min Barm.
Den jeg saae i Favnen Bølgen bære,
Den indslutted Bunden i sin Arm;
Den fra Zephirs Aande kiærlig svæved,
Den fra Rosens Purpur hæved sig,
Den i Poplens Sølverkrone bæved,
Den fra Himlens Stierner vinked mig;

Og, som Dydens ømme Skytsgudinde,
Svæved Maalet for min Længsel frem;
I sin Favn hun bar min Barndoms Minde
Og veiledte mig til Lykkens Hiem.
O! Du hver en hellig Tankes Fader!
Du, som skabte Barnets Siæl til Dyd,
Du, som throner over Myriader,
Og omfatter hver din Skabnings Fryd,
Du, som præged i dit hele Rige
Hver en Plet med Skionheds Harmonie,
Du, til hvem de Følelser opstige,
Som Naturen bød os offre Dig!
Evighøie! Du hver Tanke kiender,
Som fremsteg, som lued i min Barm.
End, Naturen helliget, den brænder;
O! modtag den i din Faderarm!
Lad den modnes til det Maal, mit Øie
Hævet mod din Glands sig skabte da,
Og velsign min Jdræt fra det Høie,
Naar du engang vinker mig herfra!

H. D. Brink Seidelin.

Litteratur.

4.) Om Oversættelser, især efter de Gamle, og om Hr. R. Mollers Oversættelse af Cicero's fem Taler: for det Manilske Lovforslag, for Digteren Archias, for T. Annius Milo, for G. Ligarius og for Kong Dejotarus. Kiøbenhavn 1814. 232 S. 8.

At giengive hvad en værdifuld Forfatter i andre, endog fierne, Tider har følt, tænkt og fremstillet, i den samme udvortes Form, som hans egen Anskuelse, eller hans Samtids Culturtilstand bragte det med sig, er Oversættelseskonstens vanskelige, og kun saa sielden løste, Problem; thi ogsaa denne Siælekræfternes Anvendelse, kan med Rette kaldes en Konst, naar den, som den bør, udøves med Talent og Flid. At skaane Bygningen af det Hele, ligesaavel som Indretningen af det Enkelte, saaledes, at intet overføres i det nye Sprog paa det Andets Bekostning, er alt for vanskeligt, til at man hyppigen skulde kunne finde Exempler derpaa, og allermindst i vor Litteratur, hvor man er for vant til at tage til Takke, til at lade sig nøie med den almindelige Lovtale, at Versionen, „lader sig godt læse;" uden at betænke, at en Oversættelse kan lade sig særdeles godt læse d: flygtigt og uden Opmærksomhed giennemflyve, og dog være i sit Fag særdeles maadelig.

Man kan saaledes, for at tage et Exempel af en fremmed Litteratur, i denne almeenyndede Carriere giennemfare Wielands, i saa Henseende meget berømte, Lucian; ja ved et optisk Blendværk endog glæde sig over den frappante Lighed, han har med vor egen Tid, at man endog fristes til at troe, at den gamle Grækers Originalværk har første Gang seet Lyset paa sidste Messe; men beklage maa man den, som vrangeligen indbilder sig, at have læst andet end et Værk af Oversætteren, og troer, at saaledes saae den evig unge, lunefulde Søn af Comus ud. Paa samme Maade existerer ogsaa i vor Litteratur en Anecdotsamling, en Art Antihypochondriacus, mere beregnet for Maven end Hovedet, der skal forestille Boccaccio's Decamerone, som enhver kan læse ligesaa godt som det bedste danske Vademecum; og dog maa Enhver, som kiender lidt til Italieneren, føle, at hvis Copien er her i Slægt med sin Original, da er det sikkerligen saa langt ude, at ingen af Parterne kiende hinanden. Et saadant Arbeide kan blive vakkert, ja stundom endog et Pragtstykke, en αγων προς το παρον, som Thucydid siger, som kan kildre Øiet, der vil see, uden at sammenligne Copie med Original; men aldrig skal det blive noget κτημα εξαει, noget varende, som Konstens Haand vil beskierme mod Tidernes Strøm.

Derfor følger ogsaa, selv i Udlandet, som i en evig Bolgegang, den ene Oversættelse af eet og samme Værk oven paa den anden; og kun de sieldne faa, efter faste Grundsætninger, med Flid og Talent ud-

arbeidede, fremrage, trodsende Tidens Magt og Menneskenes aldrig mættede Higen efter det Nye. Arbeider som Vosses Homer, Heilmans Thucydid, Schlegels Shakspeare, Tiecks Don Qvixote, ville derfor mange Aldere igiennem holde sig jævnsides Originalerne, og som skiønne Copier holdes af selve Mønstersykkernes Elskere i Hæder og Ære.

I det vi altsaa selv erkiende, at en fuldkommen Version kun kan lade sig tænke ved Tilnærmelse, og at den altsaa for saavidt aldrig kan blive andet, end relativ fuldendt, ville vi dog yde ham vor Tak, hvis Grundsætninger vi erkiende som de sande, hvis Talent er uddannet, og hvis Flid umiskiendelig. Ligesom det Fortræffelige giver sig tilkiende i de mangfoldigste Skikkelser, saaledes viser ogsaa Oversætterens Konst sig, ligesaavel i en metrisk som prosaisk Original. Kan endog en Digter udtrykk. sig i flere afvexlende og i det Udvortes synlige Former, saa maatte man dog være aldeles blind, for ikke at erkiende, at ogsaa den prosaiske Diction har sine mange, af Skribentens Subjectivitet opstaaende Modulationer, som det vilde være ligesaa feilagtigt, forsætligen at berøve ham, som det vilde være, at opløse den metriske Konstners selvvalgte Form.

Men ligesom man vil saa nødig til at indsee, at Versemaalet er for Digteren vigtigt, og man i Almindelighed mener, at naar den episke Digter kun fortæller os interessante Eventyr, da er det ligegodt, om han fortæller dem ned fra sin heroiske Ganger, eller til Fods paa Sokker af Hiertens Grund: saa

trykker man sig endnu mere for at vedgaae, at ogsaa den prosaiske Stiil har Ret til at kræve sine Modificationer holdte i Hævd. Alle føle vel, at Herodot er naiv og sladdrer næsten med homerisk Barnlighed; medens Thucydid taler sammentrængt og med streng mandig Alvor; at Theophrast bygger sine Perioder korte og definerende, medens Xenophons naturlige Lyst til at giøre sig tydelig udtrækker hans til en større Udførlighed; men man seer alligevel ei saa nøie paa, om de ogsaa i Oversættelsen fremstille sig saaledes. Som sande Monstere bør man derfor med Rette opstille de Mænd, som paa en værdig Maade ville giøre os bekiendte med Oldtidsskribenterne, og ved at fremstille dem i deres absolute Heelhed, stræbe at amalgamere disses rene Grundighed og Kraft med vor egen Nationallitteratur; og som en værdig Repræsentant for disse fremsætte vi nærværende Oversætter, hvis Roes er grundet nok, naar vi nævne ham som Oversætter af Livius og Sallust.

Anm. har i øvrigt havt for megen Ærbødighed for de Gamles Værker, og for meget indseet den ubetingede velgiørende Indflydelse, deres Studium har til reen menneskelig Dannelse, samt at Enhvers Cultur, han være i denne eller hiin Stand i Staten, ja han beklæde aldeles ingen Post i det borgerlige Samfund, maa gaae ud fra disse rene, aldrig besmittede Kilder: til at han skulde troe, at gode Oversættelser af de gode Gamle skulde kunne trænge til noget Forsvar, eller behøve nogen be-

tegnelig Nytte for denne eller hiin Stand, som et Slags Pas, for at indlemmes i nogensomhelst nyere Litteratur. Man havde derfor gierne skienket Forfatteren den detaillerede Beregning over den Nytte, som Cicero kan have paa den geistlige Taler. Just deri troer jeg, Oldtidsværkernes skiønneste Lovtale bestaaer, at ingen af den moderne Tids Vækster har spiret med ægte Frodighed, ingen fæstet grundige Rødder, uden at den havde trukket sin bedste, eller dog i det mindste sin første Næringsstof fra de Gamle. Men fra denne skal den almindelige Dannelse gaae ud; den bør være Grundlaget for det Øvrige, sammensmeltes med vort eget Væsen, og give os Holdning og Consistenz; ikke være nogen siden tilhængt pannus purpureus unus et alter, late qui splendet.

Uden imidlertid at ville tvistes om en henkastet Yttring i Fortalen, ville vi meget mere glæde os over, at have Udsigter til engang at see den hele Kreds af Ciceros Taler, sande Mønstere paa simpel, ukonstlet, men desmere grundig og til Hiertet gaaende Veltalenhed, overført i vort Modersmaal. Anm. for sin Deel kiender i det mindste ingen Maade, paa hvilken denne Talers Værker kunne mere overensstemmende med deres Aand og Form vorde oversatte. Originalens vel ikke talrige, dog bedste Udgaver ere blevne benyttede; og man seer, at Forf. i den saa vigtige kritiske Henseende har været temmelig vel forsynet. Kun havde Anm. ikke ugierne seet, at ogsaa Ottos Udgave, som sikkerlig er langt bedre end Wolff

i sin Oversættelse ikke saa sielden tager sig den Frihed, at fremstille den, stundom havde været benyttet; ligesom ogsaa, hvad lex manilia angaaer, adskillige Steder kunde være blevne berigtigede efter Badens, maaskee lidt stive, men philologisk grundige Version i Universitets-Journalen (8de Aargang 1ste Hefte); hvilket desto lettere kunde have været Tilfældet, da man seer, at Hr. Møller temmelig nøiagtigen, stundom endog ordret har benyttet sig af hans Noter, uden at man finder denne Brug anført. Et Par Stykker kunne bidrage til at vise, hvorledes enkelte Steder kunde af Badens Oversættelse være blevne berigtigede:

Møller.	Baden.
Udødelige Guder! Har da eet Menneskes utrolige og guddommelige Tapperhed formaaet saaledes at opklare Republikens Horizont (?), at I, der nys saae en fiendtlig Flaade for Mundingen af Tiberen — (?) I høre nu ikke om et Røverskib inden Oceanets Munding? Og med hvilken Hurtighed dette blev iværksat, det kan jeg, skiøndt det ligger for Eders Øine, i min Tale dog ikke forbi-	Udødelige Guder! Har en eneste Mands utrolige og overmenneskelige Magt i saa kort en Tid kunnet give Fædrelandet saadan en Glands, at I, som nys saae den fiendtlige Flaade for Mundingen af Tiberen, nu ikke høre om noget Sørøverskib inden for Oceanets Munding. Og omendskiøndt I see, med hvilken Hastighed dette er udført, saa bør jeg dog ikke forbigaae at tale derom. Thi hvo har nogen-

gaae. Thi hvo har nogensinde, enten af Iver for at besørge en Forretning eller for at naae en Gevinst, i saa kort Tid kunnet besøge saa mange Egne, giennemfare saa store Veistrækninger — saa hurtigen, som Krigens Koloss, (?) med Cn. Pompeius i Spidsen, fuldendte sin Seilads?

sinde, enten for et Verindes Skyld, eller for at giøre en Vinding i Handelen, kunnet komme til saa mange Steder, tilbagelægge saa mange Søreiser, som Krigen under Pompeius Anførsel foer afsted?

Ligeledes:

Møller.

Vi kunde nu paa intet Sted holde Sørøverne Stangen: vi, som forhen ei alene havde Italien urørt, men holdt alle vore Bundsforvandte paa de fierneste Kyster dækkede under vort Herredømmes Ægide — i Tider, da det saa langt fra os i Ægæerhavet liggende Delos, Oplagsstedet for alle Handlende og alle Skibes Losseplads, saa opfyldt det var af Rigdom,

Baden.

Vi kunde nu paa intet Sted være Sørøverne voxne: vi som tilforn ikke alene havde Italien sikker, men kunde sætte alle vore Bundsforvandte paa de yderste Kyster i Sikkerhed ved vor Regierings Anseelse, hvorpaa Den Delos er Beviis, som skiøndt langt fra os i det ægæiske Hav, skiøndt fyldt af Rigdomme formedelst den Mængde Varer og Skibslaster, som fra alle Kanter

me, saa lidet og udækket af Muur, ikke kiendte til Frygt — vi saae os nu udelukte, ikke alene fra vore Provindser, fra Italiens Søkyster, fra vore Havne, men selv fra den appiske Landevei.

bragtes derhen, skiøndt liden, uden Muur, dog intet havde at frygte — vi savnede ikke alene vore Søprovindser og Italiens Kyster, men endog den appiske Vei.

Hvor Aanden af det Hele er saa vel truffen, hvor grundig Exegese overalt lægger sig for Dagen: vilde Anm. anseе det for et ligesaa forfængeligt som gavnløst Foretagende, at udhæve Smaating, som maaskee kunde have været bestemtere, og mere nøiagtigt angivne. Af de ovenanførte Exempler seer man, at det virkelig vilde være muligt; men ikke at tale om, at ubi plurima nitent, paucis non offenditur: saa kan ingen Version være i den Grad omnibus numeris absolutus, at ei enkelte Smaapartier skulde kunne antage Forandring, saa meget mere som al Version er kun en fortsat Tilnærmelse til det Rigtige, og at det ene Sprog ikke engang altid mægter at udtrykke i alle sine Nuancer det andet Tungemaals Egenheder. Vi ville derfor for at slutte vor Anmeldelse, blot tilføie den Bemærkning, at Forfatteren paa adskillige Steder ei kritisk nok har afveiet den Læsemaades Værdi, som han følger i Oversættelsen.

Saaledes følger han i Archias cap. 7 Læsemaaden a l u n t for lectio vulg. a g u n t. Wyttenbach o. fl. forsegte vel den første; men deels er

auctoritas codicum dog saa saare vigtig, deels giver agunt i Forbindelse med juventurem altfor vakker en Mening, til at man skulde ville forandre den. I Manilia c. 4 følges den aabenbar urigtige Læsemaade Ecbatanis, thi af Historien veed man, at Mithridates ikke tog sin Tilflugt til Tigranes før Lucull havde forjaget ham. Med Rette følger derfor ogsaa Wolff Læsemaaden ac litteras. Af slige Anstød mod den kritiske Deel af Texten, har Anm. optegnet sig flere; men som vilde voxe til en for disse Blade altfor uforholdsmæssig Mængde til, at han tør anføre dem. Han tilføier derfor blot det Ønske, at vor Litteratur snart maa see Ciceros øvrige Taler, oversatte med ligesaa megen Aand og Værdighed som disse.

5.) **Fiesko eller Sammensværgelsen i Genua. Et republicansk Sørgespil i 5 Acter af Schiller, oversat ved Th. Thortsen. Kbhavn 1814. Forlagt af Hofboghandler Beeken. 8. 176 S.**

Fra den Tid, da Romanlæsning blev Mode hos os, er vor Litteratur især bleven oversvømmet med Oversættelser fra det tydske Sprog. Ikke blot en stor Mængde slige Romaner, men ogsaa mangehaande andre Skrifter, ere derved blevne fordanskede. Man kalder dette, at berige Litteraturen, og

denne Rigdom maa nu, efterdi den her ikke kan nøiere undersøges, staae ved sit Værd. Jeg vil ikkun sige, at vort Sprog i det mindste har neppe Deel i slig Rigdom. Thi en Mængde halvtydske Ord og heeltydske Vendinger, hvilke tildeels ved den, ligesom vanslægtede Sæder og fremmede Skikke ved Penge-Rigdom, ere komne i Svang, er vel ingen Vinding. Det er et farligt Slægtskab, der er imellem vort Sprog og det tydske. Begge ere i mange Udtryk hinanden høist lige, og dog i Aand og Væsen saa høist ulige. Det sidste er uagtet sin Regelrethed, Ord-Smidighed og Rigdom, tvungent, slæbende og haardt: det andet er, skiøndt i Almindelighed mindre rigt og regelret, naturligt, energisk og blødt. Begge Sprogs høist forskiellige Accentuation (det ene fordrer et haardt og skrallende Organ, det andet flyder med Lethed og i græsk Harmoni over Tungen) hører mindre hid. Naar nu Enhver letteligt seer hiint aabenbare Sprogenes Slægtskab i Ord og Udtryk, men faa derimod agte paa Uovereensstemmelsen i Aand og Væsen; saa skeer det, at man troer at berige det danske Sprog ved at bebyrde det med een forkeert tydsk Phrase efter den anden. Da Sprogene have saa meget tilfælleds, mener man, hvi skulde de da ikke kunne have mere. Og derfor er hiint Slægtskab farligt; thi det blender saaledes Skribenternes Øine, at de ikke see hvorledes Modersmaalets simple Natur, dets rene Velklang og Energi, ved slig Blanding med et haardere og mere slæbende Sprog forstyrres. — Blandt vore fortrinli-

gere Skribenter har Rahbek (f. Ex.) aldrig, Oehlenschläger desværre for en Deel, men Baggesen allermest viist Mangel paa Omhed og Agtelse for denne Sprogets Reenhed *).

I øvrigt er tydsk Sprogkundskab nu saa udbredt hos os, og tiltager saa dagligen, at det vel var Tid, at denne idelige, og, naar franske Smaaskrifter undtages, næsten udelukkende Oversætten af dette Sprog engang ophørte. Hvormeget bedre var Oversættelseslysten anvendt paa Engelsk og Italiensk, hvilke Sprog eie saamange for os aldeles ukiendte Skatte? Oversættelser af Mesterværker fra det engelske Sprog, hvilket paa en anden Maade end det tydske er vort Fædremaal beslægtet, vilde være Litteraturen og Sproget til langt større Baade, end de nu næsten nok kiendte, nok efterabede, nok oversatte tydske. (Fordanskninger af enkelte tydske Mesterværker af Betydenhed undtages).

En Oversættelse af Schillers høist interessante, med megen Kraft og Høihed begavede, men neppe som et Heelt tilfredsstillende Fiesko, an-

*) Jeg vil herkun nævne den snurrige Misbrug af Ordet spiller, der hyppigen forekommer hos ham. (f. Ex. „den collegiale Embedsførelse spiller hverken paa Scenen eller paa Prent!!" — „det legemlige spiller med i Fremstillingen"!!!) Ogsaa andre Skribenter have taget sig for, at lade en Allusion spille paa noget, at sige om et Drama, at det spiller i en vis Tidsalder ꝛc. (see f. Ex. Fortalen til den lille Tragedie Messenierne). O imitatores, servum pecus!

seer Anmelderen ikke for nogen Nødvendighed for vor Litteratur, især da vi alt have større og ypperligere Schillerske Værker oversatte. For Theatret derimod kunde den vel være ønskelig. Men den være nu nødvendig eller ikke, saa bør dog, naar man vil fordanske et hvilketsomhelst Værk af Schiller, Oversættelsen være ham værdig og altsaa ziirlig og med Flid udarbeidet. En saadan er den nærværende i det Hele ikke. Den er ofte incorrect og skiødesløs, ofte stiv, uziirlig og udansk. Her ere nogle Exempler, tagne hist og her, blandt flere: Schiller vil at Julias Skiønhed skal være „durch Bizarreri verdorben," Overs. lader den være „fortrukken ved Bizarreri" (S. 4); hvor Sch. har ein flammenrother Fleck, har Overs. „blussende Kiød" (S. 6); Sch. Einen Gemahl verlieren heißt zehen Cicisbeo Profit machen, Overs.: „at tabe een Gemal er at giøre ti Cicisbeer lykkelige" (S. 6); Sch.: „Erstaune, Rosa," Overs.: „Ikke sandt, Rosa!"; fremdeles: Buhldirnen, „Glædespiger" — „et uglædt Øieblik" (S. 9) — Fastnacht, „Festnat" (S. 15). — Der Boden meiner Zimmer lecke zypriſchen Nectar, „lad Gulvene drikke cypriſk Nectar" — Gianettino herrscht über meinen Kopf; über mein Herz Ihre liebenswürdige Schwester: „G. beherſker mit Hoved; mit Hierte beherſker Deres elskværdige Søster" (S. 18). — Gäste, die die Freude meines Festes nicht theilen: „Giæster, som ikke dele Glæderne af denne

Fest (S. 20). — Einen Gang mit mir vor die Stadt zu thun: „at giøre en Gang med mig udenfor Staden" (S. 23). — Fahr hin, edler Jüngling (til Bourgognino, som gaaer): Far hen, ædle Yngling (S. 25). — „Hvem er du," for: Hvo — Es gefällt mir, daß meine Laune einen Schurken zu etwas und nichts machen kann: „Det fornøier mig, at mit Lune kan giøre en Skurk til intet og til noget, som jeg selv vil" (S. 28). — „Den kiære Herre Gud" — „Slaraffenliv" — Bertha. Fliehen Sie .... Verrina. Meinem einzigen Kinde? Bertha. Nein! Sie müssen noch eine Tochter haben: „Nei, De maa have endnu en Datter (S. 32). (Bertha vil ei forlade sin gamle Fader, fordi hun er hans eneste Barn, Overs. synes at være af anden Mening). — Berge auf meinem Herzen, „Bierge i Hiertet" — „Bertha vælter sig jamrende i Sophaen" (S. 37). — Des Himmels Räuspern, „naar Himlen knurrer" — Scharlach über und über, „purpurrød over og over"!! (S. 68). — Du hast den Wurm deines Verdienstes ausgebrütet, „du har opklækket en Orm for dine Fortieneſter" (S. 71). — Fürsten sitzen so gern zwischen Menschheit und Gottheit nieder; heillose Geschöpfe. Schlechtere Geschöpfer: „usalige Skabninger. Slette Skaber" (S. 145). — „Var jeg dog hidtil i den Troe;" „Er du jo ikke altid omgivet af Sommerfugle;" „Lader os jo fortie." — S. 154 lader Overs. Fieskos Gemalinde „kaste sine Arme soærmerſk i Luf-

ten;" S. 158 lader han den uskyldige Bertha (i Originalen staaer, at hun i denne Scene er forklædt, men Overs. har glemt det) være „for tidlig ilet til Manden" (!!) hvilket Schiller aldrig har sagt hende paa, og S. 174 lader han Verrina sværge ved alle Evighedens Gysen! Ved slig Oversættelse narrer man Læseren og gior Nar af Forfatteren.

6.) Der Aëronaut. Nach dem Französischen (?). Von Elise Friederique von Burgwedel. Kopenhagen, 1814. Bei G. Bonnier. Gedruckt bei Z. Breum. 200 S. 8vo.

Et i ethvert Henseende elendigt Produkt; følgelig af det Slags Skrifter, som efter Regelen forbigaaes med Taushed i dette Maanedsskrift. Denne Skiebne kunde nærværende Pamphlet saameget snarere fortiene, som den er skreven i et fremmed Sprog og af en Udlænderinde. Ei heller er det som Skriftdommer, men allene som dansk Borger, at Rec. kalder Forfatterinden frem for Publicums Domstol. Thi i Forfatterens Sted skal Udgiverinden hæfte, saalænge hun ikke opgiver den franske Bog, hvorefter Titelen siger, at denne Aeronaut er fabrikeret. Men dette lader hun nok være, hvad den fornærmelige Deel af Bogens Indhold angaaer, thi det Tillæg „Nach dem Französischen" er blot en Maske, bag hvilken Fru v. Burgwedel har villet skiule sig et Øieblik. Alligevel bedrager hun ikke

Læseren ret længe; thi allerede i Fortalen taler hun som Forfatter, i det hun vedgaaer, at have af Nød udgivet sine smaa Skrifter (hvorvel disse ikke bære Vand imod de tidligere, som hun brændte op, da hun forlod Tydskland); ja tillader endog Recensenterne at kalde hendes Hierne tom, naar de kun ikke ville nægte hendes Børns Mave samme Prædicat (hvilken Grusomhed nærværende Rec. for sin Deel ingenlunde vil gisre sig skyldig i). Saaledes taler ingen Oversætter om sit Arbeide. Desuden paastaae de, som kiende Forf. personligen, og navnligen hendes Ophold i Odense, at adskillige Scener af hendes eget Liv ere indklædte heri, hvilket neppe nogen fransk Skribent hidtil har fundet Umagen værd at beskrive.

En Luftskipper (i mange Maader Forfatterindens Repræsentant, deels med deels mod hendes Villie) flyver den halve Jord rundt fra Den Dnalées (o: Siælland) til Japan; har nogle Eventyr, paa hvilke ingen Læser bliver klog, og gisr Bekiendtskab med nogle Personer, som i lange Episoder fortælle deres ligesaa ubegribelige Levnetsløb — Alt til den Ende, at Bogen kunde voxe til et halvt Alphabet. Men da den smukke Frue, i billig Mistillid til sine ringe Skribenttalenter, nok forudsaae, at selv de lustigste Eventyr, fortalte uden Sands og Sammenhæng, ei vilde skaffe hendes Luftskipper Adgang til Læsecabinetterne, greb hun det Middel, som hendes Hevngierrighed saa meget anbefalede, at blande Gift i sin Bog, og in specie at begynde den med fire Sider, hvilke dechiffrerede saaledes, som

enhver Læser nødvendigen maa forstaae dem, inde-holde den mest ublue Forhaanelse imod den danske Regiering og den danske Nation, som Rec. endnu nogensteds har læst paa Prent.

Ligesom det nu er det evidenteste Beviis for den danske Regierings gode Sag og gode Samvittighed, at et saadant Skrift kan trykkes og offentligen falholdes i Danmarks Hovedstad, saaledes har Rec. hidindtil forgieves ventet paa, at nogen af vore Skribenter skulde fremstaae imod Forf. *), og vise hende, at om end vor eiegode Konge er altfor høimodig til at ændse slige litteraire Myggestik (selv naar de komme fra dem, som have oppebaaret Beviser paa hans Naade), saa er Nationen dog med al sin Godmodighed, for stolt til at lade sig slige Grovheder ustraffet sige i Øinene. Lovens Sværd fordrer Rec. ikke draget imod en Qvinde, hvis Ord grændse saa nær til Vanvid, og hvis Forfatning, efter Fortalen at dømme, maa være høist ynkelig; men for alle retskafne Menneskers Foragt fortiener hun at gives til Priis. Om Rec. hermed har sagt formeget, det vil han gierne overlade endog en Jury af hendes egne Landsmænd at afgiøre; thi Ingen skal kunne nægte, at Forf. ved sin Skildring af Øen Dnalées og Folket Dnaléserne jo har tænkt

*) Efter at dette var skrevet har Hr. Høst i Dannora omtalt Aeronauten, men altfor læmpelig antydet Bogens Brøde.

paa de Danske og Danmark, især, som Navnet siger, paa Siælland *).

Det er især paa de første fire Sider, hun lader sin Helt udgyde sin Harme og sin Ondskab imod Dnaleserne. I hans Barndom levede disse endnu i den dybeste Ignoranz. Traf det sig, at en Fremmed, forslaaet til deres Kyster, lagde an paa velgiørende Reformer, saa fandt han en slet Modtagelse, da Giæstfrihed desuden ikke hørte til Insulanernes Arvedyder; og mange af disse Fremmede forsikkrede siden i deres Hiem, at Gellert havde copieret Dnalées i de Hinkendes Land. En Lykke, om det var blevet derved; men fra den Tid af, da Wieland skildrede Dnaleserne i sine Abderiter, „strømmede Nysgierrige af alle Stænder herhid, for at see det nye Abdera Ansigt til Ansigt." Derved fik Dnaleserne en vis falsk og halv Cultur, men derved bleve de tillige indviklede i utallige Fortrædeligheder. De blandede sig i fremmede Hoffers Anliggender; men vare tillige saa dumme at vælge en Jern-Neutralitets Vei. Dog, fra alle Sider indsluttede og bersvede, grebe de omsider til Vaaben. Hæren førtes til Grændsen. „Her droge de uerfarne Krigere under høi Jubel Sværdet, og her besaae man Od og Egge, og stak det langsomt i Skeden igien." En Fred, tilkiøbt med adskillige Opoffrelser, var Resultatet,

*) Dnalées, læst bagfra: Seeland, paa Dansk Siælland; det kan ei være den hollandske Ø, af samme Udtale, thi den skrives Zeeland.

hvilket begeistrede Dnaleserne til Te Deum og Illuminationer o. s. v.

Saa usand nu end denne Skildring er (der forresten lyder endnu fornærmeligere i Originalen, end i dette formildede Udtog), saa viser dog den hele Sammenhæng, saavelsom det bagvendte Navn og adskillige historiske Allusioner, at Forf. derved har tænkt paa vort Fædreland og drevet en ligesaa fræk som ufortient Spot med dets nyeste ulykkelige Begivenheder.

Skulde Forf. imidlertid tiltrods for alle Beviser, ville fragaae dette, saa kalder jeg hendes i saa Fald aldeles nonsensicalske Bog med det nonsensicalske Navn Livqsap, formenende Alle og Enhver at læse dette Ord bagfra, saavelsom at tage nogen Notice af denne hele Anmeldelse: en Anmodning, der sikkert vil blive opfyldt af ligesaa mange, som den lignende, Forf. maatte komme frem med: ei at læse Dnalées omvendt som Seeland, og derved ei tænke paa Siælland eller Danmark. En Mathematiker maa kunne vise det Ugyldige i saadant Paaskud, om hun end kun havde havt det ene anagrammatiske Navn; thi han kan udregne efter Probabilitetsreglerne, hvor mange Millioner Gange Bogstaverne i Alphabetet, som jo alle staae en Navnedigter til Tieneste, maa kastes iblandt hinanden eller omsættes, inden man deraf kan uddrage paa Slump de syv Bogstaver, hvoraf Navnet Seeland bestaaer, i den nøiagtige omvendte Række, hvori de forekomme i Ordet Dnalées. Da nu e fore-

kommer to Gange i dette Ord, og det ene e hos Forf. har Accent, maatte der ved denne Udregning tages Hensyn paa 3 Alphabeter allene for det ene Ord. Desuden vilde jeg bringe Mathematikeren til Fortvivlelse i at udfinde den Billion- eller Trillion-Deel af muligt Forsvar for Forf., som maatte blive tilbage, naar jeg nævnede ham de mange andre Stæders og Personers Navne, som forekomme længere hen i Bogen, og som ere bragte i Forbindelse med Heltens d. e. Forfatterindens Historie, f. Ex. S. 38 Esnedo (Odense), S. 39 den anseelige Handelstad Grubmah (Hamburg), S. 37 Grevinde Ledev (Vedel).

Saaledes kunde man allene af mathematiske Grunde godtgiøre, at Forf. har talt fornærmeligt imod de Danske; men føies nu hertil de moralske og historiske Grunde, kan Beviset for ærerørige Udladelser føres saa fuldstændigt, endog for en juridisk Domstol, at Rec. nødes til at benndre dog een Egenskab hos Forf., nemlig hendes Dumdristighed. Denne har hun da ogsaa viist ved at angribe adskillige Individuer af den danske Nation. Ligesom hun især persiflerer de Odense Damer, saaledes har heller ikke Byen selv fundet Naade for hendes Øine. Dog faaer den til Slutning S. 38—39 følgende Æresopreisning: "Saa foragtelig nu end Læseren maa forestille sig Esnedo (NB. fordi Byens adelige Damer ei vilde synge ved en Concert i Selskab med en forløben Luftskipper eller Luftskipperske), saa er den det dog ingenlunde; thi mærkværdigt og agtværdigt er det

Sted, som frembragte eet fortrinligt Menneske (?), og faa Stæder have en saa udmærket Mand at fremvise, som denne. — Kort bøiede jeg mit Knæ for Jacobs Minde, og flettede undseelig (?) en Laurbærgreen i den Krands, der omblomstrede dette Navn. *)"

Det er altsaa den Tak, som det godmodige danske Folk kan gisre Regning paa, naar det en Tidlang har underholdt en uforskammet Udlænderinde, at det skal haanes paa Prent, som abderitisk-dumt, ugiæstfrit, feigt, og iUtidehovmodigt: altsammen forstaaer sig, fordi det vægrer sig ved at udsætte en ansеelig Pension til en Qvinde, der som nærværende Bog viser, er blottet for al moralsk Følelse, og som med de største Prætensioner forbinder den Uvidenhed, at hun ei engang kan skrive sit Modersmaal rigtigen. Det sidste skal jeg siden bevise: det første er allerede godtgiort ved de ovenanførte Steder. Betragte vi nu noget nøiere de fire med saa megen Skadefryd fremsatte Beskyldninger, da vil Rec. endda ikke lægge megen Vægt paa den første, i Betragtning af at den er fremført af en Abderitinde (som bekiendt, indbildte de sande Abderiter sig, i enhver Ting at overgaae Athenienserne); en Saadan kunde, om hun end miskiendte de Danskes herlige Aandsgaver og var uvidende om deres beundringsværdige Fremskridt i videnskabelig Cultur,

*) For Rec. er dette Sted en mørk Tale; men hans tydske Venner forsikkre, at Enhver som kiender den Odenseiske chronique scandaleuse, snart vil kunne udfinde, hvilken Jacob her er Tale om.

endda være en skikkelig Kone; men det kan den ikke, som imod sit bedre Vidende fremfører Beskyldninger imod et heelt Folk for Ugiæstfrihed, for Feighed og utidigt Hovmod. Havde Forf. end ikke selv nydt udmærkede Beviser paa Giæstfrihed her i Landet, var hun dog derfor ikke beføiet til at frakiende de Danske denne gode Egenskab; men Rec. er underrettet om, at Forf. virkeligen har oppebaaret Velgierninger af vor gode Konge, hvem hun nu gierne, hvis det stod til hende, vilde nedsætte tilligemed Folket. For Feighed blev de Danske for første Gang, saavidt jeg mindes, anklagede af Fru von Burgwedel. Nelson vidnede ganske anderledes efter anden April — det sidste Slag, som de Danske have leveret; thi ved Kiøge og Seheestedt stode kun Træfninger med en tre Gange saa stærk Fiende (hvilket Forhold da ogsaa omtrent fandt Sted i Søslaget paa Kiøbenhavns Rhed); og selv det lille Troppecorps's Tilbagetog igiennem Holsteen i sidste Felttog (hvorom Forf. taler) afstvang Fienden Agtelse, og fremviste enkelte Exempler paa gammel cimbrisk Tapperhed. Rec. er ei ubevandret i Krigshistorien; og han mindes dog kun eet Exempel, hvor et Cavallerie Regiment hug sig saaledes igiennem et heelt Land, besat af fiendtlige Hære, som de jydske lette Dragoner giorde under deres brave Chef. Hvad endelig den ved fiendtlig Overmagt afstvungne kielske Fred angaaer, da er det en ublu Løgn, hvis nogen siger, at den begeistrede Siællænderne til Illuminationer „eller nogen anden offentlig Glædesyttring.

Fredsprædiken blev holdt i Landets Kirker efter kongelig Befaling og gammel gudfrygtig Skik, da det bør os under alle Livets Afvexlinger at ydmyge os for Gud, og takke ham for det Ubehagelige som for det Behagelige, der rammer os; men kan Forf. nævne mig een dansk Taler, som af egen Drift prisede, eller een Digter, som besang Freden? (en elendig Riimsmed, som lod indrykke nogle meningsløse Linier i en Avis i den Anledning, gior ingen Undtagelse; thi han er ikke Digter). Vi fandt os, som det sømmer sig et sindigt og sin Konge hengivent Folk, i vor bittre Skiæbne: med taarefuldt Øie og bristefærdigt Hierte ledsagede vi vor Broder til Graven (ligesom vore Sømænd deres Fader i Aaret 1807 *); Glædesyttringer fandt Rec. kun i nogle ikke siællandske Provindsblade, men Sorgens livagtige Billede i hvert et Huus, i hvert et Ansigt, ja mangen Patriot saae man fortæres af Græmmelse over det lidte Tab. Hvis nogen Følelse hist og her aabnede sig Luft og brød tydeligen frem, da var det Fortvivlelsens og Misfornøielsens, ei Jubelens eller Tilfredshedens; saa at det aldrig saaes klarere, hvor stor de Danskes Hengivenhed er i Guds og Kongens Villie, end i Januar 1814, da ingen Undersaat forglemte sin Lydighedspligt, i hvor heftig end Strids-

*) „I Dag have vi jordet vor Fader," vare, som bekiendt, Steen Billes Ord efter den danske Flaades Udlevering til Englænderne i Følge Kiøbenhavns Capitulation.

lysten, og i hvor almindelig end Misfornøielsen med den sluttede Fred var.

Dette Vidnesbyrd skyldte eneRec. Sandheden og sine brave Landsmænd; hver den, som vidner anderledes, har enten ikke omgaaedes med danske Mænd i det omtalte Tidsrum, eller taler forsætligen Usandhed. Lad da tydske Pasqvillanter længe nok forhaane det danske Navn, Rec. frygter ei for at det vil fortjene slig Beskæmmelse; han saae Hæren at drage til Fyen, som til et Bryllupsgilde, og at vende tilbage, som fra en kiær Vens Begravelse. Det Tegn sagde ham, at naar det engang bliver Alvor, at den skal drage Sværdet, vil den maaskee nok "bese e Od og Eg," (om de ere brav skarpe) men visselig ikke "stikke det langsomt i Skeden" uden at have brugt det. Naturligviis vil Rec. hermed ikke have enkelt Mands Feighed frikiendt, hvis saadant blev beviist; men hvilken Hær bestod vel nogensinde af lutter uforsagte, ligefra Krigsoversten til den ringeste Stykknegt?

Jeg har sagt, at Forf. ei engang forstaaer sit Modersmaal. Beviis finder den kyndige Læser paa enhver Side (ogsaa paa de fire første af mig oversatte); dog allerhyppigst og tydeligst deri, at hun idelig sammenblander Dativ med Accusativ, og derfor hyppigen bruger denne Casus istedetfor hiin: tvende saadanne Feil vil man finde i e e n Linie nederst paa den 37 Side: "Man schloß mit e i n e n (einem) pourpourri (pot pourri!!) von d e n (dem) man sagen kann u. s. v. Tvende lignende Feil findes S. 194,

først: "Das Gold, das ich bei mir trug, gab ich den (dem) Matrosen, der mich rettete:" og strax efter: "Ich stellte mich den (dem) vortreflichen Lord Wellington vor" o. s. v. Ligesaalidet kiender hun den rette Brug af Tempora F. Ex. S. 8 entzünden können for konnte. En saadan Dame, der af vore Skolediscipler kunde lære sit Modersmaals Grammatik, vover at beskylde os for dyb Ignoranz og abderitisk Dumhed? Risum teneatis, amici?

Til Slutning maa det anmærkes, at det ikke er nogen dankfødt Boghandler, men Hr. Bonnier, som har befordret dette smukke Værk til Trykken, og saaledes dog een Gang giort en passende Anvendelse af sit graa Cardinuspapiir.

Om Historien i Almindelighed, som Videnskab og fortællende Konst, dens Forhold til Poesie, især den episke, dens Behandling og Fremstilling, dens Interesse og Værd.

(Indledning til Forelæsninger over Universalhistorien, skreven 1813. *)

Det kunde synes, som Begrebet om de Ting, vi her skulle foredrage, var saa klart og almeenbekiendt, at vi, uden at standse ved Indgangen til Sagas Tempel, strax kunde træde ind i den aabnede Port, for derefter at begynde vor Vandring. Dog er det vist, at vi ei allene bør vide, om ogsaa denne Port er den rette Hovedindgang, der leder os ind i den umaalelig store Bygning; men at vi ogsaa forud bør søge at giøre os saa vel bekiendte med den Vei, vi have at følge, at vi ei skulle forvilde os i nogen uvedkommende Sidegang, eller opholde os i dunkle Afkroge; men med ustandsede Fied skride frem for at naae den inderste Helligdom, hvilken ikke

*) Af disse Forelæsninger, hvilke Omstændighederne hindrede mig fra at holde eller fuldende, kunne flere Prøver Tid efter anden her vorde meddeelte

Alle have fundet, der selv søgte den, eller vilde veilede Andre til at finde den. Vi skulle da, inden vi forsøge at oprulle Historiens Tavler, først lade dem faae det rette og fulde Lys, for at ei Skygger skulle berøve dem deres Klarhed, og for at vi ei skulle troe at see andet, end hvad derpaa virkelig er forestillet. Vi skulle stræbe at oplyse Begrebet om Historien, som vi have fattet det; fra et videnskabeligt Standpunkt beskue dens Natur; og i Særdeleshed udvikle Universalhistoriens Væsen og dens Forhold til beslægtede Kundskabs- og Videnskabs-Grene, hvormed man stundom forvexler den. Dette kan baade bringe os vort Maal nærmere for Øie; og det kan tildeels vorde en Prøve paa, hvorvidt Maalet, saaledes som vi have sat os det, fortiener den Tid, som anvendes paa at naae det.

Historiens Begreb er det ikke nødigt med spidsfindig Vidtløftighed at undersøge; men at oplyse det, vil her ikke være overflødigt; og naar vi gaae til Ordets Herkomst og Bemærkelse i det Sprog, hvoraf det er taget, forklarer det sig selv. Det græske Ord ἱστορειν (af ἵστωρ, sciens, peritus) bemærker, at grandske, undersøge en Gienstand — at erhverve Kundskaber — at fortælle mundtlig eller skriftlig; og deraf ἱστορια, som bemærker en Undersøgelse, en Kundskab, en Fortælling *). Er det ikke, som disse Ord vare skabte

*) ἱστορέω, noscito, cognosco. 2.) viso, lustro; peragro & cognosco loca. 3.) scisciter, percon-

for vor Gienstand, og for at udtømme Alt, hvad Begrebet om Historie indeholder? — Vi kunde gaae over til andre Sprog, og udvikle f. Ex. Begrebet, som ligger til Grund for det tydske Ord Geschichte, der ligesom udtrykker Indbegrebet af det Skete (der Begriff des Geschehenen). Men vi ville holde os til det græske Ord, hvis omfattende Begreb har skaffet det Indgang i alle nyere europæiske Sprog.

Erfaring er den første Betingelse for al Historie. Enkelte Forandringer, som den udvortes Verden eller vort eget Væsen have undergaaet i Tiden, kalde vi Tildragelser eller Begivenheder. Om disse kunne vi umuligen ved vor Siæls frie Virksomhed, men allene ved en Meddeling udenfra, der ikke er fri, men nødvendigen betinget, komme til Kundskab. Selv de Forandringer, der foregaae i vort eget Indre, i vor Tænkning eller Følelse, modtage, efterat de ere foregaaede, en bestemt Form, og gaae under denne, mere eller mindre klart, over i Hukommelsen.

tor. 4.) memoriæ prodo. ἱστορία, cognoscendi studium; percunctatio, inquisitio; cognitio & experientia propria; rerum gestarum expositio. (Stephani Thes. l. gr. T. I. col. 1113. 14.) Jvf. i Sørdeleshed Creuzers histor. Kunst der Griechen S. 173—179, hvor disse Ords forskiellige Brug og Bemærkelser med udtømmende Lærdom oplyses.

Alle Tildragelser ere derfor at ansee som noget Udvortes. Kundskab om dette give vi os ikke selv; vi modtage den, som noget, der udenfra gives os; vi erfare den. Men vi erfare Intet eller ganske lidet, om vi ikke selv grandske, eller søge om saadan Kundskab. Dette, den første Bemærkelse af Ordet ἱστορειν, er ogsaa den første Betingelse for enhver, som vil erhverve sig historisk Indsigt. Men til saadan Indsigt fordres mere, end at den blotte raa Kundskab om noget Udvortes modtages af Hukommelsen. Da først veed jeg en Begivenhed, naar den er bleven en Kiendsgierning for mig, naar jeg først er bleven overbeviist om dens Realitet — at den er hentet fra Virkeligheden, og ei fra Phantasiens Verden; og naar min Siæl har dannet sig et klart og lignende Billede af det Factum, den virkelige Begivenhed, om hvis Tilværelse jeg ved Erfaringen kom til Kundskab. Paa Kiendsgiernings Virkelighed beroer den historiske Sandhed. At den simple Tradition, eller Erfaringers Bevaring i Hukommelsen, ikke er nok for at udgiøre Begivenheders Sandhed, kunne vi ved ethvert Skridt i Historien overbevise os om. Vi maae agte saadanne Traditioner, hvis høie Alder, hvis vigtige Indhold, hvis Overeensstemmelse med Fornuft og senere Erfaring give dem et helligt Præg. Men Overtydning eller dunklere Følelse leder dog altid den sanddrue Fortæller til ved Betegning at udmærke Traditioner, det blot Overleverede, fra Kiendsgierninger, det Factiske i Historien, som er stemplet med indvortes og udvortes Sandheds Præg.

Ved disse to Foretagender, ved Modtagelsen af Erfaringskundskaber, der sige os, at noget er skeet, (Data) ved deres noiere Betragtning og Grandskning, hvorved vi komme til at vide, at Noget virkelig er skeet, eller hvorved vi komme til Anskuelse af Kiendsgierninger og historisk Sandhed — standser den, som vil lære eller grandske Historien. Han har deels ligefrem modtaget, deels selv i sin Siæl dannet sig Billedet af en større eller mindre Deel af den Materie, Historien indbefatter. Alt som dette Billede er mere eller mindre klart, har han en lysere eller dunklere, en renere eller mere forvirret Beskuelse af Historiens virkelige Indhold, af Begivenhedernes Væsen. — Men hos den, der har lært og veed Historien, ligger endnu dens Masse, enten indhyllet og formløs, liig Sommerfuglen i sit spundne Svøb; eller ikke udviklet, som en Idee, Konstneren vel har fattet, men ei endnu udført; eller i det mindste, hvor den hos en Aand med historisk Genie, ledsaget af grundig Flid, er bleven uddannet til Modenhed — dog som det støbte Billede, hvis Skikkelse og Skionhed Formen endnu dølger.

Det er ved Fortælling, at Historiens Masse, eller Indbegrebet af Kiendsgierninger, faaer ligesom en synlig udvortes Form, hvilken Historien, fremfor al anden menneskelig Videnskab, især behøver, for at vorde klar og sikker*). Fortællingen e-

*) Si uspiam opus, ut quæ sciunt homines, ea consignent memoria, sane in historia id locum habet. Siquidem in disciplinis proprie

saa at sige en billedlig Gientagelse af det Skete; eller den Konstform, hvori Begivenheder, eller i Tiden fortløbende Forandringer kunne fremstilles. Den er ligesom et stort Maleri, hvis Forestillinger ei ere faste og blivende; men hvert Øieblik omskiftes og afløses ved andre. Som saadan slutter den sig til Digtekonsten, der især i sin episke og dramatiske Form fremstiller et foranderligt Liv og omvexlende Scener, men med idealsk Frihed, og uden, som Historien, at være strengt bunden til det udenfra modtagne. Dette Historiens Slægtskab til Digtekonsten, som rettelig maa forstaaes, for ei at give Anledning til en fuldkommen Mistydning, skal lede os til Indsigt i Historiens Natur, og herfra vil Veien være os let til at fatte dens rigtige Behandling.

Om Forholdet imellem Historie og Poesie have Meningerne været saa ulige, ja hinanden reent modsigende, at det maa være en ganske magtpaaliggende Sag, at fremstille det rigtige Synspunkt, hvorfra et Forhold maa betragtes, der er af den høieste Vigtighed for at bestemme Historiens rette Natur. Nogle have nemlig betragtet og villet behandle Historien allene som en Optælling af Begivenheder, satte i Rad efter Tidsfølgen, hvorved de have frembragt ligesom et efter Aarsfølgen indrettet Register

dictis minus necesſaria eſt ſcriptura, quia viva voce, quaſi de manu in manum tradi poſſunt: quod de hiſtoriis non æque dici poteſt: quippe quæ circa ſingularia verſentur. Voſſius de arte hiſtor. Ed. 2. c. V. p. 23.

over den virkelige Historie — eller, om de ved et Slags philosophisk Overblik have villet oplive den uformelige Masse, har det gierne været et særskilt, foranderligt og fra Historien afsondret Diemed (for Ex. Statsklogskab eller Moralitet), hvorefter de have villet indrette den, ligesom Bygmesteren af de samme Materialier indretter snart et Kornmagazin, snart et Raadhuus eller et Landsted *). For disse maatte Historien være aldeles prosaisk, og at udrydde enhver poetisk Idee, der havde sit Hiem inden for dens Grændser, maatte være en af deres første Bestræbelser. Poesie var for dem intet uden Opdigtelse; og da Historiens Indhold er det Virkelige, maatte efter deres Formening begge aldeles udelukke hinanden. Andre, der ikke have kunnet eller villet see, hvad der med ubevægelig Nødvendighed, som Historiens Eiendom, er givet den menneskelige Forstand til Betragtning, have med en vis Despotisme opkastet sig til Herskere over Historien. De have villet omstyrte dens evige Grund-

*) Jvf. Treschows Historiens Philosophie. S. 16. 17, hvor han tilbørligt revser dem, som troe, at Historien skal ansees „som et blot Oplag af Materialier til anden Brug"; som ville „nedværdige Historien til et Middel for sandselig Nydelse, eller et Redskab for Ærgierrighed og Herskesyge"; og som mene „at Historien kun fortiener at studeres (og skrives) for den Nytte, som Lovgivning, Religionslære eller Klogskabslære kunne høste deraf."

love, og tilintetgjøre dens Væsen, ved at give den en Frihed, hvorved den blev til eet med Poesien. Af Naturen negtede historisk Sands, have de med ubegrændset Selvtillid og Forvovenhed villet trænge sig ind i en Videnskabs Enemærker, som deres Stræben snarere maatte kuldkaste, end opbygge. Det var dem ikke nok, at de ved glimrende Billeder og uvedkommende Prydelser troede at kunne skiule Tomheden i deres Arbeider, og dølge for Uerfarnes Øine, hvor lidet de kunne bestaae for Sandheds Domstol; men ved den saakaldte Konst at construere Historien a priori, syntes det, som en utæmmet Indbildningskraft, om den ellers selv vidste hvad den vilde, søgte aldeles at tilintetgjøre historisk Sandhed; og for den blev da ethvert consequent Eventyr en Historie.

Nu er det vist nok, at Sandhed er en Klippe, som Ingen saa let rokker, og at om Troen end i et skiønt Billede siges at flytte Bierge, saa er det dog kun i Troen at de blive flyttede; thi i Naturen blive de roligt staaende, til de efter dennes Love maae styrte. Saa vil ogsaa Historien evig blive hvad den er, uagtet alle daarlige Indbildninger og Drømme, der søge at forvanske dens Natur. Men det tilkommer os her at gjøre Rede for, at vi have søgt, og hvorvidt vi have fundet den rette Vei; og at vi hverken med hine betragte Historien som en Tavle, hvor et Chaos af Navne, Ord og Tal forblinde Øiet, eller med disse som en Roman, hvori man ikke har nødig at opfinde Charakterer og Begi-

venheder, da Andre have paataget sig denne Ulelighed; men kun at sætte dem i en ny — Uorden.

Vi kunne her ikke handle om Konst i dette Ords vidtløftigste Begreb, da det tages for enhver Færdighed til at frembringe et Slags organisk, i sig selv sluttet Heelt; men allene hentyde paa den mere indskrænkede Brug, efter hvilken det bemærker skiøn Konst, eller Fremstilling af Skiønhedsideer i en udvortes Form; fordi vi her blot have med Poesien at giøre, som er den Konst, der fremstiller disse Ideer ved Hielp af Ord. Vi kunde møde den Modsigelse, at det Hæslige ikke er ganske udelukt af Poesien; men da er det, fordi dette enten blot bliver en Gienstand for Spot og Latter i Satire og Carricatur, eller fordi det, udrevet af sit Sammenhæng, kan synes hæsligt, men paa sit Sted, som Deel af et Heelt, ikke er det. Dog er her, som overalt i Konsten, den idealske Form Prøvesienen. Hvad der ikke passer i denne, det være hæsligt, eller kalde sig skiønt, bliver aldrig poetisk. Heltenes Trætte hos Homer bliver, ved den idealske Fremstilling af hiin heroisk-mythiske Tidsalder, skiøn; skildret under andre Forhold efter den raae Natur, kan den blive et hæsligt og modbydeligt Klammeri.

Det er denne Idealitet, denne Stræben efter at afbilde det høieste og skiønneste Liv, som enhver Gienstand har eller kan have, der udgiør Poesiens Natur og Kiendemærke. Digteren — som jeg andensteds har sagt — skuer og fatter det Heles og det Enkeltes Liv, om han end ikke begriber det.

Hvad han fattede, det lever billedligt i hans Sang. Ideerne maler han, og Ord ere hans Farver. Den hele Verden er Gienstand for hans Beskuelse; og Alt hvad han virkelig har levet, det gienfødes skiønt i hans Digt *).

Digtekonsten er da en Fremstilling af Naturens eller Menneskets Liv, saaledes som det fra den idealske Side viser sig. Denne Fremstilling, for at være et Konstværk, eller et Værk der har sin Bestemmelse i sig selv og sit Værd i sin Skiønhed, skal ikke blot være en Sammenhobning af prydelige Ord, eller en sanket Kiæde af Billeder. Den skal udgiøre et organisk Heelt, hvori visse Ideer eller Følelser, som kunne modtage en egen, individuel Form, ere samlede ligesom i et eneste Billede, saaledes at dette, og intet andet, overføres i den Læsendes eller Hørendes Siæl. Saadanne Ideer ere ikke saameget almindelige Begreber, Kundskaber, eller Læreregler, hvis Fremstilling hellere fordrer en philosophisk Form, som individuelle Forandringer i den menneskelige Siæl, enkelte Optrin i det indvortes eller udvortes Liv, særskilte Tildragelser, eller alt det, som paa en individuel Maade kan yttre sig i Livet, og derfor modtage en sandselig, billedlig Fremstilling. Saadanne Tildragelser kunne enten være indvortes eller udvortes; deraf Forskiellen imellem den subjective eller lyriske, og den objective Poesie, ved hvis ene Hoveddeel, den episke, vi et Øieblik ville opholde os.

*) Correggio, et biographisk Udkast, S. 11.

Gienstanden for denne er ikke, som for den dramatiske Poesie, Skildring af et nærværende poetisk Liv; men Fremstilling af et forbigangent, eller af Hændelser, der forestilles os som skete og bringes os til Anskuelse ved Fortælling. Af Digteren fordres ikke, at disse Hændelser skulle være udvortes sande, det er engang virkeligen foregaaede; men med Rette fordre vi af ham, at de skulle have en indvortes Sandhed, eller ikke ophæve sig selv. Vi troe hans Guder og Heroer og den hele underfulde Verden, hvori han fører os ind, naar den blot er ret leverde og i Overeensstemmelse med sig selv; men viser han os Guder, der paa samme Tid ere prosaiske Mennesker, eller ophæver han den poetiske Verdens Natur, ved at bringe den i Berøring med den virkelige: da tilintetgior han sit eget Værk, og handler med sine guddommelige Personer eller Myther omtrent som Jøderne, der i Holbergs Ulysses von Ithacia afklæde de trojanske Helte deres leiede Dragter.

Heller ei er det nok for den episke Digter, hverken at han fortæller en poetisk Hændelse, det er en saadan, som ved at virke paa vor Phantasie, indpræger denne et levende, individuelt Billede — eller at han forener de enkelte Dele i hans Fortælling til et organisk Heelt, som betinger Sted og Tid og Tilværelse for enhver Gienstand; men hans Fortælling maa ogsaa ligesom besiæles af en eneste stor Idee, som er Aanden i de Tildragelser, han fortæller, og giver Livet, han vil udvikle, en høiere Glands.

Det kan være værd her at anmærke, at denne Idee i de Gamles episke Digte altid ligesom styres af det Fatum, som hos dem var den fra Evighed herskende Magt, hvilken endog Guderne vare underkastede, og som, i det baade den udvortes Naturnødvendighed og Menneskets indvortes Frihed maae lyde dens høiere Lov, forsoner de stridende Kræfter og frembringer en harmonisk Eenhed. Det høieste episke Digt, som ogsaa fortrinligen har faaet dette Navn, er derfor det, hvis Gienstand ikke er indskrænket til Fortælling om enkelte Mennesker, men omfatter et heelt Folks, og i dette Folks ligesom den hele Verdens Skiebne. Ved denne Universalitet og Storhed i Plan og Udvikling bliver det episke Digt af alle det høieste og mest betydende, da det ogsaa i sin omfattende Mangfoldighed paa en Maade optager alle andre Digtearter. Det staaer derved ligesom ved Siden af Universalhistorien, hvis Plan vi skulle see er det største og høieste Epos.

Fra den Digteart, som har det meste tilfælles med Historien, gaae vi nu over til denne, for af Liigheden og Forskielligheden at lade dens egen Natur udvikle sig. Poesiens Væsen have vi seet, er fuldkommen idealsk. Om den end tildeels tager sit Stof af den reale Verden, saa tager den dog Mønstret for sine Former allene i Ideernes Verden, og Skionhed er altid ikke blot Betingelsen for enhver af dens Frembringelser, men ogsaa det høieste Maal, hvorefter Digteren med Idealets Frihed stræber. For saavidt som der til en Konst hører fri

Virksomhed, fortiener Poesien dette Navn fremfor Historien, hvis Lov er Sandhed, og hvis Maal er at fremstille det menneskelige Liv, ikke som det kan tænkes ved Hielp af Ideen, men saaledes som det ved Erfaringen er givet og bestemt.

Dog kunne vi meget vel ogsaa betragte Historien baade som Videnskab, og som Konst. Den er en Videnskab, for saavidt som den bestaaer af et Indbegreb af Kundskaber, der i systematisk Orden, med bestandigt Hensyn paa deres nødvendige Betingelser, og efter faste Grundsætninger ere samlede til et Heelt; og hvori vi ved sammenhængende videnskabelig Forskning søge at erhverve os Indsigt. Ikke blot fordrer dens Bearbeidelse mangehaande videnskabelige Kundskaber; men man har endog i de saakaldte historiske Hielpevidenskaber, dannet et ikke lidet Antal af særskilte Disciplíner, der alle paa en Maade udgiøre en Deel af den historiske Hovedvidenskab. At Nogle ei ville lade Historien gielde for en Videnskab, fordi den ikke kan construeres af Fornuftbegreber, men beroer paa en samlet Masse af enkelte Erfaringer, vedkommer os ikke her, hvor vi følge det mere udstrakte og almindelige Begreb om en Videnskabs Natur. Imidlertid kan dette give os Anledning til at bemærke den skarpe Grændselinie, som i de menneskelige Kundskabers System maa drages imellem Philosophie og Historie, af hvilke hiin er en Videnskab, bygget paa Ideer og Speculation og paa den menneskelige Fornufts Evne til at udvikle sin Natur af sig selv, der benytter Erfarin-

gen kun til af enkelte Træk at udlede almindelige Resultater; hvorimod denne gaaer ud fra Erfaring, som dens Hovedkilde, og beroer allene paa enkelte Phænomener i Tiden, paa Anskuelsen af Gienstande, der udenfra er den menneskelige Forstand givne, saavel til Betragtning, som til at samle og ordne dem i deres Sammenhæng og Enhed.

Som fortællende Konst (ἱστορική) er derimod Historiens Diemed, at fremstille de den ved kritisk Grandskning overleverede Kiendsgierninger i deres fulde Reenhed, og i organisk Sammenhæng, saaledes, at de enten udgiøre et episk Heelt (Universalhistorie) giennemtrængt af og betinget ved en almindelig Idee, eller organiske Dele af dette, i enkelte Tidsalderes, Nationers eller Individuers Historie. (I Forbigaaende maa det her erindres, at vi overalt i disse Bemærkninger ikke overseе, men allene forbigaae det mere udstrakte Begreb, efter hvilket Historien ogsaa omfatter Naturens Forandringer. Vi handle, og kunne blot handle om Historien i strengere Forstand, eller for saa vidt som den fremstiller Menneskets og Menneskeslægtens Forandringer i Tiden; og kunne derfor ei engang berøre den, for saa vidt, som den sysselsætter sig med enkelte Siælekræfter og deres Frembringelser, eller Dele af den menneskelige Viden og Cultur, saasom Religionshistorie, Videnskabs- og Lærdomshistorie o. s. v.).

Vi have tilforn anmærket, at Tildragelser, eller det som skeer, først ved kritisk Grandskning maa blive til Kiendsgierninger, førend det kan blive et

passende Stof for historisk Behandling; og at dette Stof ved Fortælling faaer sin udvortes Form. Historien er da ingen regelløs Sammenhobning af enkelte Begivenheder, der ikke staae i nogen betinget Forbindelse; den er overalt et sammenhængende Heelt, hvis nødvendige Foreningsgrund man maa indsee, for at kunne fremstille det. Ved at udfinde de enkelte Kiendsgierningers Grund, Aarsager og indbyrdes Forbindelse forstaae vi først Begivenhederne; og kun ved saaledes at see dem i deres Sammenhæng ere vi i Stand til at bringe Enhed i deres Fortælling, udvikle dem af en regellos Forvirring og fremstille dem i en lys Orden, i hvilken den høiere Aand, som besiæler Historien, vorder synlig.

Den hele Udvikling i Tiden af det menneskelige Liv, hvis Fremstilling er Historiens Gienstand, bestaaer i en fremstræbende Yttring af den menneskelige Frihed, saavel i og for sig selv, som i dens Forhold baade til denne selvsamme Friheds forskiellige og hinanden modstridende, samtidige Virkninger, og til den udvortes Nødvendighed, der aabenbarer sig i Naturen. Ligesom dennes Liv forekommer os og betragtes af os, som en Kiæde af Forandringer, der nødvendigen, som Virkning af Aarsag, udspringe af hinanden, og hvis første og høieste Grund ligger uden for vor sandselige Jagttagelse: saaledes tænke vi os Forandringerne i vort eget Væsen, eller i den menneskelige Verden, som Yttringer af en fri Villie, eller som Handlinger; uden at vi dog ere i Stand til at modstaae en ofte fiendt-

lig Modvirkning af de udvortes Ting; og uden at vi kunne miskiende, at saavel vor egen Frihed, som den udvortes Naturnødvendighed, er underkastet en høiere og stærkere Nødvendighed, et Fatum eller Forsyn, der ligesom har forbeholdt sig Handlingernes Udfald, og styrer alle Begivenheder efter guddommelige Ideer til et evigt Maal.

Dette er i Korthed den hele Histories Indhold; og dette maa ikke blot med fuldkommen Klarhed, men ogsaa med tro Efterligning vorde synligt i enhver historisk Fremstilling. Alle Begivenheder maa i Fortællingen ikke blot gives efter hinanden, men betingede ved hinanden, og vises i deres nødvendige Sammenhæng, eller saaledes som de maatte skee; da alt Tilfældigt, eller Alt hvad som tænkes skeet uden Aarsag, modsætter sig Fornuftens Love, og altsaa ligger uden for den historiske Fremstilling efter videnskabelige Principier. Vel ere da ogsaa de Begivenheder, hvis Aarsager ere os ubekiendte, at anseе ligesom tilfældige; og da Historien kun skal fremstille det ved Erfaringen virkelig givne, følgelig ikke kan antage eller opdigte Aarsager til saadanne ligesom isolerede Virkninger: maa den ogsaa udelukke disse af en sand og konstrigtig Fremstilling, og overlade det til Krøniken at bevare dem, indtil deres Grund og betingede Forhold engang kunne blive opdagede, og de kunne optage den dem tilhørende Plads *).

*) Jof. Lessings Dramaturgie. I. S. 236. og Creuzers hist. Kunst der Griechen S. 228—29.

Men det tilfredsstiller ikke endnu den forskende og fornuftige Aand, at see en næsten uoverskuelig lang Række af Handlinger og Begivenheder, grundede i hinanden og nødvendigen betingede ved hinanden. Den fordrer en Grund for denne Betingelse, og giennem Aarsagernes Række vil den stige til den sidste; det er den ikke nok, at vide hvorfor Begivenhederne saaledes have føiet sig, een efter den anden; men den søger det Høieste, hvorved de alle ere betingede og hvoraf de alle ere afhængige. Den søger en Eenhed for den hele Historie, der ligger høiere endnu end Aarsagsforbindelsen, og hvortil alle Begivenheder, som til et fælles Middelpunkt kunne henføres. Det er: den søger Historiens høieste Idee, eller den Aand, som fra Begyndelsen har givet Begivenhederne deres Liv, og som har opholdt dette under deres bestandige Udvikling af hinanden. Denne historiske Eenhed eller oversandselige Idee have mange Historieskrivere, fra de ældste Tider indtil vore Dage, stræbt at finde, paa forskiellige Maader at betegne, og fremstille som en ledende Stierne i deres Fortælling. Neppe vil dog nogen høiere eller skiønnere Idee kunne findes end den: at hele Historien viser sig som en Udvikling af det menneskelige Liv i Tiden for et evigt Maal, og at Begivenhederne i denne Udvikling ikke ere chaotisk tilfældige, men af en guddommelig Forstand ordnede til et sammenhængende Heelt, hvilket vi dog aldrig ere i Stand til at fatte eller betragte som fluttet, da Livets Udvikling endnu stedse skrider frem, og Frem-

tiden ligger for os, som et aabent umaaleligt Ocean. Hvorledes man nu end paa forskiellige Maader søger at giøre denne Idee tydelig i Historiens Fremstilling, saa kan ingen tænkes, der opfylder Historiens Fordringer, uden den, som erkiender Sandhed for det Høieste i Historien, for den eneste Grundvold, hvorpaa dens Bygning kan opreises, og for den Aand, der maa besiæle enhver historisk Fremstilling og meddele den hele Historie sit indvortes Liv.

Sandhed er derfor denne Videnskabs høieste Lov; at hylde den, indbefatter i en eneste Forskrift alle de Pligter, som paaligge den historiske Konstner. Da hans Maal er, at bringe Fortidens Væsen til Anskuelse, saa er det Sandhed allene, der kan lede ham i Begivenhedernes Valg, Forbindelse og Fremstilling; det er den, som maa give ham baade Materie og Form for hans Arbeide. Den maa lære ham at fremsøge det Væsentlige og Nødvendige, at bortfierne det Tilfældige, at aabenbare Begivenhedernes virkelige Sammenhæng, at ordne hans Fortælling, at passe Foredrag til Indhold, og give Tingene deres egen og rette Skikkelse; paa det at vi kunne see dem i deres rigtige Lys, at det Store ikke maa synes os smaat, det ubetydelige vigtigt, det Sammenhængende adskilt eller det Adskondrede forenet; men Alt i den ved Erindringen fornyede Skikkelse erholde det samme Sted, den samme Dannelse, det samme Værd, som det engang besad i Tingenes Virkelighed. Ingen Dødelig har vel havt Evne til at naae den fuldkomne Sandheds høie

Maal; men Sandhed er Historiens Ideal, ligesom Skionhed er Poesiens; og allene ved Begeistring for dette Ideal er Historieskriveren i Stand til at komme det nær. Saa tidt et andet Maal end dette aabenbarer sig i hans Arbeide, saa tidt han ikke gior Sandhed til den høieste Magt, men vil underordne den nogen ringere, og bruge den til Middel for et enkelt Øiemed, hvad enten det er til at underviise, opbygge eller forlyste: saa tidt vil han straffe sig selv, ved at berøve sit Værk den Tillid og Troværdighed, som allene Sandheds rene og uindskrænkede Hylding kan give historiske Arbeider. Men hvor Sandhed har været den Guddom, som den historiske Konstner med Begeistring og usvigelig Troskab har dyrket, vil den lønne ham ved selv at aabenbare sig giennem hans Værk, og dens hellige Præg vil stemple det for Evigheden.

Heraf er det ogsaa at forstaae, hvorledes den gamle Læresætning: at Historieskriveren ingen Religion og intet Fædreland maa have, skal forklares. Sandhed er den Aand, som begeistrer ham, og Gud er al Sandheds evige Kilde. Den vil derfor ikke føre ham bort fra, men nærme ham til Guddommen. Med hellig Ærefrygt at erkiende dennes Aabenbaring i Historien, med levende Følelse af sit Kalds høie Værdighed at erkiende sig for Guddommens Tiener: dette er Historieskriverens Religion *).

*) „Saaledes er det at forstaae, at Historieskriveren ingen Religion skal have — fordi han, som

Den, som fortæller Menneskeslægtens Skiebne og Udvikling, har ogsaa et Fædreland. Verden er hans Hiem, Jordkloden hans Fødeland, og Evigheden den Stat, hvis Borger han er. Ingen særskilte Forhold eller Betingelser, intet Hensyn paa denne eller hiin underordnede Bestemmelse, maa lede ham bort fra det Maal, hans ophøiede Gienstand sætter ham. Han skriver ikke for nogen enkelt Tid eller Slægt, mindre for nogen særskilt Sect, noget enkelt Samfund, men for hele Menneskeheden; og det er kun ved stedse at have den, og dens Værdighed, dens Tarv, dens Bestemmelse for Øie, at han tør giøre sig Haab om at kiendes værdig det store Kald, han har paataget sig. — Ikke anderledes er det vel egentlig med den, som beskriver en enkelt Nations Historie, forsaavidt som denne i sig selv dog kun er en Deel af det Heles Historie; men da den ogsaa kan og maa betragtes som et selvstændigt mindre Heelt, saa overfører Historieskriveren sin religiøse Følelse og sin Deeltagelse i Menneskeslægtens Anliggende paa det enkelte Land og Folk. Da er det Fædrelandskiærlighed, som maa oplive hans Begeistring for Sandhed; Fædrelandet bliver

en hellig Tolk af Guddommens Aabenbaring skal troe paa Gud, men ikke føie sig efter menneskelig Lære; og fordi han skal betragte alle Religioner som mere eller mindre fuldkomne Udviklinger af evige Sandheder, som Menneskет har anet, inden det kunde fatte dem i deres fulde Klarhed." Til Grundtvig fra C. Molbech. S. 11.

hans Verden, og hans Folk bliver ham ligesaa vigtigt, som Menneskeslægten, fordi ogsaa enhver enkelt Nation, med et kraftigt, historisk Liv fremstiller i det mindre hele Slægtens Historie. — Dette maa her i Forbigaaende kortelig være berørt. At udtomme Alt, hvad en saa stor Gienstand, som den historiske Konst, omfatter, kan ikke være Formaalet for saa kort en Afhandling.

Som vi have seet, er Digtekonsten en Fremstilling af det idealske Liv, og den episke Poesie i Særdeleshed Fremstilling af et forbigangent Liv, saaledes som Digteren i sin Phantasie har fattet det, og i poetiske Billeder bringer det til Anskuelse. Historien derimod, forsaavidt som den er en Fremstilling af det Virkelige, betinget af Sandhed, og en Fortælling af Kiendsgierninger, forbundne ved Tidsfølgen, er Poesien modsat. Men for saavidt som den tillige, ved et Udvalg af Begivenheder og deres Forbindelse til et Heelt med Plan og Orden, stræber til et vist Maal, eller fremstiller en Masse af Begivenheder for Anskuelsen, betinget ved en Eenhed, hvorfor en Idee ligger til Grund, er den at betragte som Konst, og har væsentlige Kiendemærker tilfælles med Poesien.

Historieskriveren har da, som ogsaa tilforn er bemærket, en dobbelt Forretning. Han skal først tilveiebringe Historiens reale Stof, eller Kiendsgierninger; og i dette Foretagende er hans Virksomhed aldeles bunden til et Udvortes, som han af Erfaringen modtager, og som han i dets individuelle Form

søger at tilegne sig med Bevidsthed. Dernæst skal han i Fortællingen give dette Stof en saadan anskuelig Form, at de individuelle Begivenheder ikke blot forbindes ved Tidsfølgen, men efter Aarsager og Virkninger, hvorved deres Sammenhæng forstaaes, og ordnes efter en høieste Eenhed eller Idee, hvorved Fortællingen, som et harmonisk Heelt fattes af Fornuften. I dette Foretagende virker Historieskriveren vel paa en Maade med Konstnerens Frihed, da han i Begivenhedernes Valg og Ordning ledes af idealsk Stræben; men dog er denne Stræben igien ganske betinget ved Historiens reale Natur, der fordrer at det individuelle Stof skal fremstilles med Naturens Sandhed. Saaledes bestaaer egentlig den historiske Konst i at udfinde det rigtige Forhold imellem Begivenhedernes virkelige Væsen og deres ideale, poetisk anskuelige Form.

I Historieskriverens Foredrag skal derfor ikke Poesien herske med sin ubundne Frihed; saa lidt som den abstracte, tørre, dogmatiske Prosa, indskrænket til Begrebet og udelukkende al Anskuelse. Han skal fremstille de svundne Tider i deres eiendommelige Form for vor Betragtning; derfor maa hans Foredrag forene prosaisk Reenhed, Bestemthed og Sandhed med poetisk Liv, Fylde og Klarhed. Det er Fortiden eller fuldendte Handlinger, han vil fremstille til rolig Beskuelse *). Det er derfor ikke paa

*) „Das Ganze einer Historie soll den Eindruck des Friedens (der geendigten Handlung, des vollendeten Schicksals) geben. Der Geist soll ruhig

Lidenskaberne og Følelsen, han vil virke, men paa Phantasien *) og Fornuften. Den første maa han sætte i en rolig Virksomhed, for at Siælen med Klarhed kan optage de Billeder, han fremfører; den sidste skal han sysselsætte ikke med spidsfindig Klogt eller luftige Drømmerier, men med alvorlig Sandheds Betragtning, med saa stor og høi en Gienstand, som det menneskelige Livs Udvikling.

Derfor maa hans Sprog være roligt, ædelt og værdigt; hans Udtryk maa have den energiske Kraft, som er saa store Gienstande voxen, og den klare Sandhed, som fylder Siælen med Handlingens levende Billede. Da han ikke taler hverken blot til Forstanden eller Phantasien, men til Menneskets hele Siæl eller Gemyt, saa maa hans Foredrag ikke have anden Veltalenhed, end Sandhedens; han maa være giennemtrængt af sin Gienstand, og denne maa han

angeregt und in eine solche Stimmung versetzt werden, daß er das Thun und Leiden der Menschheit erwäge." Creuzer l. c. S. 231.

*) For at kunne virke paa Phantasien, maa Historieskriveren selv besidde en levende Indbildningskraft; men den maa, som Heeren siger om Johannes Müllers Imagination, være mere stærk og sand, end yppig og forskiønnende. Han maa altid blive Herre over den; og den maa i hans Skildringer hverken forføre ham til Svulst eller til Konstlen. (Man see dette Sted i Heerens Skrift over J. Müller, S. 85 og jævnfore det med et Sted hos Lucian om Historieskrivning. Ed. Bip. IV. p. 206.)

lade tale. Med den maa han hæve sig til det Ædle og Høie; med den atter dale til det Jævne og Simple, men aldrig synke til det Lave eller Gemene; thi han maa aldrig noget Øieblik glemme, at han er Naturens og den ædlere Menneskeheds Organ, og en Tolk for Guddommens herlige Aabenbaring i Livet. Saaledes kan man ligne Historiens Sprog med en Flod, der aldrig styrter med brusende Fald over bratte Hældinger, eller presses voldsomt imellem Klipper, for med des stærkere Kraft at udvide sig; men, altid klar og rolig, ruller i høitidelig Fart sine brede Vande imellem regelmæssige Bredder, aldrig oprørt af Stormen, aldrig afbrudt i sit jævne Løb af Skiær eller Klipper. Et prosaisk Foredrag, som forener Simpelhed med Værdighed, Kraft og Klarhed med den høieste Grad af Reenhed og Dannelse, er Historiens Sprog. At dette i sin Charakteer og udvortes Bygning, ligesom danner en Overgang fra det prosaiske til det poetiske Foredrag, have Flere anmærket. Selv Quintilian *) kalder Historien en umetrisk Poesie; og hvor nær beslægtede i Sprog og Foredrag ere ikke Homer og Herodot, hvilke man i saamange Aarhundreder har nævnet Digtekonstens og Historiens Fædre?

Vi have nu i Almindelighed betragtet den Lighed og Forskiellighed, som er imellem Historie og Poesie, forneminelig den episke. Det kan være

*) Est enim historia proxima poetis, & quodam modo carmen solutum; & scribitur ad narrandum, non ad probandum. L. X. c. 1. §. 3.

gavnligt, endnu i Særdeleshed at opholde os nogle Øieblik ved den Liighed og Uliighed, der finder Sted imellem begges Stof, Behandling og Oprindelse, og at slutte med nogle Betragtninger over Historiens Interesse og Værd. Den episke Poesie fremstiller os Billedet af en forbigangen Tid, af et forsvundet Liv; men saaledes som Digteren, ved Hielp af Phantasien, med idealsk Frihed selv har dannet det, og derfor ikke betinget ved nogen udvortes Nødvendighed. Historien derimod er en Fremstilling af det menneskelige Liv, saaledes som det i Tiden virkelig har aabenbaret sig, en tro Skildring af de overleverede Begivenheder i deres eiendommelige Skikkelse og i den Forbindelse, hvori de engang dannede Menneskeslægtens virkelige Liv. Historiens Indhold er altsaa nødvendigen givet, og dens Form lige nødvendigen betinget, dog saaledes, at Historieskriveren, kun han stedse underkaster sig den Sandhed, som er Begivenhedernes Væsen, i deres Forbindelse til et Heelt ikke aldeles er berøvet den frie Virksomhed, som Digteren besidder i dens hele Omfang. Deri, at Historiens Stof er et skiønt og organisk Heelt, hvis Dele alle bestemmes af en harmonisk Eenhed, ligger dens Liighed med den episke Poesie; Forskiellen deri, at Stoffet modtages ganske som det er af den udvortes Verden, eller af Erfaringen, og at Eenheden maa søges i Stoffet, i Begivenhederne selv, ikke lægges deri med poetisk Frihed.

I Behandlingen af det historiske Stof virker Historieskriveren, ligesom den episke Digter, til at

danne et Konstværk, ved at ordne en Masse af Kiendsgierninger til et vist Øiemed, saaledes at der opstaaer en harmonisk eller skiøn Forening imellem de enkelte Dele, hvorved ikke blot enhver for sig bliver klar og beskuelig, men ogsaa alle stræbe til et Middelpunkt, og fra dette den hele Histories Væsen aabenbarer sig. At dette skeer ved at fatte den Idee, som ligger til Grund for Historien, og ved at lade denne Idee styre Fortællingens Udvikling, er ovenfor berørt; ligesom og, at en saadan Idee ogsaa ligger til Grund for ethvert episk Digt; men her udsprungen af Digterens Phantasie, i Stedet for at Historiens Idee er det Sandheds Lys, som den selv meddeler Fornuften.

Denne Idee skal da Historieskriveren ikke selv ville lægge i Begivenhederne, eller ved enhver Leilighed udpege den; men han skal af disse ligesom udlokke den, og han skal da ved dens Lys med en sikker Haand udføre de enkelte Træk i hans Skildring. Da vil denne Idee, Sandhedens Aand, besiæle hans Værk, og yttre sig i enhver fortalt Begivenhed, ligesom Siælen aabenbarer sig i Legemets Gierninger. Da vil enhver Tildragelse ikke fattes Sandhed, saa lidt som det Hele en lys Orden. Men paa anden Maade kan Historieskriveren heller ikke opnaae dette. Thi vil han ikke lade Begivenhederne selv tale, men indføre sin Person i Historien, og fremsætte Meninger i Stedet for Kiendsgierninger: da forstyrrer han Historiens Eenhed og tilintetgiør al reen Beskuelse af dens Væsen og Liv. Derfor er det, Lucian saa

skiønt har sagt: at Fortællingen maa være som et klart Speil, der modtager Historiens Gienstande i deres virkelige Form og saaledes overgiver dem til Beskuelse. Vi kunne da sige, at Poesiens Sandhed ligger allene i dens Skionhed, men Historiens Skionhed aabenbarer sig i dens Sandhed. Den episke Poesie er en konstig Fortælling, hvis Sandhed er givet den af Digteren; Historien er en fortællende Konst, der har sin Sandhed af sig selv.

Gaae vi endelig til begges Oprindelse og ældste Spor, da finde vi snart at de tabe sig i en fælles Kilde. Nationernes ældste Historie finder man tildeels i deres nationale episke Poesie; og en af Poesiens ældste Former var den historiske. Men ligesom i et endnu ikke udviklet Chaos ligger Poesie og Historie sammenblandede i de episke Mythor. Begge afsondre sig først fra hinanden der, hvor det prosaiske Sprog skiller sig reent fra det poetiske, og danner sig en eiendommelig Form *).

Imidlertid vedbliver Historien endnu efter den Tid, som vi see hos Herodot, at have en episk Charakteer. Saalænge Mennesket i Culturens friske Morgen har en mere poetisk Aand, der skienker det Sandselige og Udvortes sin meste Opmærksomhed, saalænge interesserer det sig mest for den levende, anskuelige og poetiske Fremstilling af Historien. I denne Periode spørges ikke efter Historiens Nytte,

*) Man vil finde dette nærmere udviklet af mig i en Afhandling: om den ældste eller mythiske Historie og dens Behandling.

og lidet efter Begivenhedernes Causalforbindelse. Først med Philosophien opstaaer pragmatisk Aand i Historien; og med den begynder man da ogsaa snart at ville indrette Begivenhedernes Fortælling efter praktiske Øiemed, der ligge uden for den historiske Konst. Det poetiske Menneske, ledet af en rigtigere Følelse, er tilfreds med en klar Anskuelse af Begivenhederne, og fordrer ligesaa lidt nogen moralsk Hensigt med deres Fortælling, som det endnu er i Stand til at anvende historisk Kritik, eller vil fordre en streng Aarsagsforbindelse imellem de enkelte historiske Scener.

I Historieskrivningen lader sig derfor skielne imellem tre Perioder, skiøndt de i Tiden ikke altid ere adskildte, eller i bestemt Orden have fulgt efter hinanden: 1) den poetiske, da man fortæller Historien, som Herodot, Snorre Sturlesen og andre Nordens Sagaskrivere, med reen Interesse for dens Indhold, og uden andet bevidst Øiemed, end det at fortælle. 2) Den philosophiske eller pragmatiske, da man har bragt det videre i Kritik, men tabt i Reenhed og Konst; da man ikke fortæller Historien for Alle og fra et almindeligt Synspunkt, men nærmest for Enkelte, saasom for Philosopher, Statsmænd eller Krigere. Den 3die er den, da Kritik og Konst have forenet sig for at frembringe fuldendte historiske Værker; og denne Periode, skiøndt saare sielden virkelig indtruffen, maa dog altid blive Historieskrivningens Ideal.

Fra den forskiellige Sands for historisk Fremstilling ledes vi naturligen til at betragte, hvorledes Interesse for Historien opstaaer, og hvorledes den af Historieskriveren vækkes og underholdes. Menneskет har af Naturen en Nysgierrighed, eller Lyst til at udvide dets Erfaringer *). Denne Drift, selv et af Culturens første Befordringsmidler, forædles med Culturen til en Videlyst, der ikke blot vil erfare noget Nyt, men tragter efter en dybere Indsigt, en meer end øiebliklig Tilfredsstilling af hiin Drift. Man vilde imidlertid sikkert opdage Videlyst, eller Lyst til at lære noget hidtil ukiendt, endog hos de raaeste Folk, der knap synes hævede over den blotte dyriske Tilværelse, hvis man var i Stand til ret at udtrykke sig i deres Sprog, og gaae ind i deres snevre Tankekreds. Under denne Videlyst hører ogsaa Interesse for at vide det, som har tildraget sig. Denne oprinder saavel af Menneskets Deeltagelse i Alt hvad der angaaer det selv, og dets Kiøn, som af en ligesom medfødt religios Agtelse for det Gamle og Fortiden, hvilken dunklere eller klarere Følelse leder det til at søge Kundskab om Slægtens Skiebne i forbigangne Tider. Vi finde denne Lyst og Interesse hos alle Folk, der have hævet sig over den yderste Raahed. Endog tidligere end Skrivekonsten driver den Menneskет til at samle historiske Efterretninger —

*) Sunt enim homines natura curiosi, & quamlibet nuda rerum cognitione capiuntur, ut qui fermunculis etiam fabellisque ducantur. Plin. L. V. Ep. 8.

deraf Traditioner. Mexicanerne havde aldrig Bogstavskrift; og bevarede dog saa godt de kunde deres Historie i Hieroglypher. Egentlig Historie finder man dog kun hos de Folk, som have havt et historisk Liv og en egen Litteratur. Hvor ingen Daad var, der var heller intet at fortælle. Det allerførste, man finder Bogstavskriften anvendt til, er til at bevare Mindet om Begivenheder; thi ligesom Mennesket føler Attraa efter at løfte det Slør, som dølger Fortiden, saaledes vil det ogsaa gierne overantvorde sin egen Alder til de kommende Slægters Kundskab. I øvrigt gives der særskilte Omstændigheder hos Folkene, der forøge eller formindske denne Interesse for den forbigangne Tid. Det synes som Norden med sin alvorlige Natur i det Hele har mere Sands for Historien, Syden mere for Poesien. — Paa Grund af den historiske Vidlyst maa enhver historisk Fremstilling finde Adgang og Bifald, som har et udvortes Liv, som fætter den Hørende eller Læsende ind i de fortalte Begivenheder*). Denne spørger som oftest mindre efter

*) Dionysius fra Halicarnas anmærker, til Forsvar for sin udførlige Fortælling om Decemviratets Afskaffelse; at kun den Historie, som gaaer indi det Enkelte, er frugtbringende; og at det vækker Interesse og Fornøielse hos ethvert Menneske, naar Historieskriveren fører ham ved en levende Fremstilling, ligesom ved Haanden, midt ind i Begivenhederne, saaledes at han troer at see dem, og ikke blot at høre dem; hvilken Fornøielse er en almindelig Virkning af Historien. (Archæol. Rom. ed. Reiske. T. IV. p. 2157).

hvad der fortælles, end hvorledes? Mægtigen forhøies denne Interesse ved Nationalaand; men ogsaa Verdens eller den hele Menneskeslægts Skiebne har altid interesseret de enkelte Folk eller Individuer, fordi de dog aldrig kunde standse ved deres egen Oprindelse; men altid maatte spørge: hvorfra ere vore Stammefædre komne?

Historiens Fortæller kan da altid være sikker paa at finde Interesse hos den større eller mindre Kreds, til hvilken hans Fortælling naaer, hvis denne kun er skikket til at underholde en saadan Deeltagelse. Dette vil den være i en saameget større Grad, som han har forstaaet den historiske Konst, eller vidst at give sin Fortælling Aand og Liv. Aldrig er han i Stand til at gisre dette paa Sandhedens Bekostning; thi denne er selv Historiens Aand, og om han sviger den, vil han selv derved dræbe alt Liv i sit Arbeide. Men saasom Alt ikke kan fortælles, fordi Antallet af Kiendsgierninger er umaadeligt, enddog mange ere tabte, og mange Led i Begivenhedernes Kiæde ere borte — hvad er da Gienstand for den historiske Beretning? Hvad er mindesværdigt, siden Mange have sagt, at kun dette bør fortælles, og at Historien er en Fortælling om mærkværdige Begivenheder? — Svaret vilde blive vanskeligt, hvis ei det historiske Genie fandt det i sig selv. Det er ikke meget anderledes med Digteren. Er ikke det idealske Liv endnu mere uendeligt, end det virkelige? Digteren kan heller ikke skildre Alt; dog frembringer han Konstværker, fordi han

forstaaer at bringe Eenhed i det Mangfoldige. Historien har meget uvæsentligt og uvigtigt, der maa adskilles fra det Væsentlige og Betydende; men den har ogsaa en Eenhed, som det er givet den historiske Konst at udfinde, og ved hvilket det Hele ordner sig til eet harmonisk Billede. Hensigten med enhver Fortælling af Historien kan heller aldrig være at udtomme Alt, at lære Historien i dens hele Omfang. Den er mere at vække levende Sands for det Store, Sande og Ædle i Historien, ligesom ved en Udstilling af historiske Tavler. Saaledes fremsætte vi ypperlige Konstværker til Skue; men disse udtømme ikke hele Konsten; de vække Konstsands og Beundring for Konstens Skionhed; de spore dens Dyrkere til selv at trænge dybere ind i dens Væsen.

Fortiener Historien ved sig selv Grandskerens Flid, den Fortællendes Konst, Tilhørerens Interesse? — Dette er et Spørgsmaal, som hvert dannet Menneske vil besvare sig selv; og overflødigt maa det derfor synes at gientage, hvad der af Mange er sagt om Historiens Værd, og hvad de, til hvem det her skulde siges, kunne sige sig selv. Men hvo taler ikke gierne om en elsket Gienstand, saa ofte han veed, at Nogen vil høre ham? Hvo gientager ikke gierne dens Priis, og troer derved at have opfyldt en hellig Pligt? — Maaskee har Ingen i færre Ord mere kraftigt udtalt Historiens Priis, end Cicero, der kalder denne Videnskab: Tidernes Vidne, Sandheds Lys, Erindringens Liv, Livets Læremester og Fortids Aabenba-

ring *). Hvorledes Verden og Menneskeslægten ere blevne hvad de ere, hvorledes det menneskelige Liv giennem Aartusinders Række har udviklet sig til den Skikkelse, hvori vi finde det — lærer os ene Sagas ypperlige Konst. Den fordrer ikke Philosophiens møisomme Grublen og Tænkeevnens anspændte Virksomhed, men allene et klart Øie og uomtaaget Syn. For dette opruller den sine evige Tavler; hele Menneskeslægtens Liv fornyes for vore Øine, og Tidernes sandfærdige Vidne siger os: saaledes have Menneskene levet og handlet — ikke blot, at vi skulle lystes ved at beskue dette ligesom gienfødte Liv i dets udvortes Skikkelse, men at vi skulle fatte den Aand, som besiæler det, lære af de henrundne Tider at forstaae vor egen Alder, og ved Sandhedens Lys, som Historien skienker os, undgaae at omtaages af Vildfarelsers Mørke.

Dette Lys er det Godes og Guddommeliges Aabenbaring i Livet — et Lys, som hvis vi følge

*) Testis temporum, lux veritatis, vita memoriæ, magistra vitæ, nuntia vetustatis. de Orat. II. 9. Det kan her bemærkes, at Schütz (Cic. opera rhetorica. Lipf. 1809. Vol. 2.) paa dette Sted hos Cicero har læst via memoriæ, i Stedet for vita, som findes i alle Haandskrifter og Udgaver. Grundene for denne Forandring læser man i hans Anmærkninger til bemeldte Udgave. Vol. II. P. 2. pag. 116. 117. Jeg har i Oversættelsen af dette Sted fulgt den almindelige Læsemaade.

Athene. September 1814. Ø.

det, skal lede os forbi alle Vildgange til vort høie Maal, og som til alle Tider skal være den sande Maalestok og Prøvesteen for Menneskeslægtens Forædling. Denne er ikke indskrænket til nogen Tidsalders Grændser. Alle have havt deres lyse og mørke Side; men til ingen Tid har det Herlige været aldeles fordunklet, eller det Gode forsvundet af Jorden, skiøndt det ofte, trykket af mægtige og herskende Laster, overskygget af Barbarie og Uvidenhed, har maattet kæmpe haardt for sin Tilværelse. Mindet om saadan Kamp, om Svagheds og Feigheds fordærvelige Afmagt, om Kraftens Seier, om store og ædle Menneskers Stræben og Daad, bevarer Historien i sit evige Eftermæle; thi den er Livet i Erindringen og enhver Tidsalder faaer i den sit fortiente Minde. Derfra har den sin høie Værdighed, derfra den Kraft, hvormed den endnu efter Aartusinder virker til at vække og oplive store Ideer, til at udvikle slumrende Kræfter, til at styrke Begeistringen for det Gode, og til at forfærde Last og Ondskab og Nedrighed. Thi ligesom Historien er Sandhedens Lys, ved hvilket Tiderne faae i Billedet deres rette Skikkelse, saa er den og deres strenge og retfærdige Dommer. Forgieves søger den onde og mægtige Voldsmand at indhylle sig og sine Gierninger i et bedragerisk Slør. Kan han end skuffe Samtiden og ved Frygten for hans Magt bringe den til Taushed — der kommer en Tid, da Sandhed skal tale, det Skiulte aabenbares, den besmykkede Last vises i sin Nøgenhed til Skændsel og Afsky, og den

krænkede Uskyldighed og Retfærdighed finde sin Hevner.

Men som Historien uden Skaansel dømmer enhver ond Idræt ved at fremstille den i sin sande Skikkelse: saa belønner den ogsaa store Bedrifter og ædel Daad, ved at bevare dem til de fierneste Slægters taknemmelige Beundring. Menneskekiønnets Velgiørere og de, som have opoffret sig for dets Bedste, høste ikke altid hos deres Samtid den Løn, de have fortient. Men der lever et Vidne, som skal tale, naar deres egen Røst er forstummet — og hvor ædel er ikke denne Historiens Egenskab: at række den ofte miskiendte Dyd, den skiulte Storhed, den uheldige Tapperhed, den mod Skiebnen og Tiden forgieves kæmpende Aandskraft sin evige Hæderspalme? Hvor skion er ikke Historieskriverens Lod: at være den, som Sandhed og Retfærdighed have udseet til at forkynde deres hellige Guddomsrøst for Menneskeslægten?

Saaledes er Historien Livets Læremester, ved at afsløre Fortiden og fremstille den som et Speil for alle kommende Slægter, ikke ved at give Forskrifter og Leveregler. At den lærer os, hvad Mennesket i Virkeligheden har været, er en kraftig Maade at sige os, hvad det kan og skal være; thi aldrig vækker det Gode mere vor Kiærlighed og Beundring, aldrig Lasten mere vor Afsky og Foragt, end naar vi see begges levende Virkninger. Skrives end ikke Historien i den bestemte og udelukkende

Hensigt, at undervise eller belære, hvilket vi have seet, er at forstyrre dens Reenhed og at give den en indskrænket Bestemmelse, der ikke udtømmer Alt, hvad der ligger i dens Væsen: saa indeholder den dog i sig selv en uudtømmelig Skat af Lærdomme, Mønstre og Exempler, at følge eller at flye paa Livets Vei. Fremstillet med Sandhed og Klarhed, aabner den os Erfaringens rige Skole, som vi ved dens Hielp giennemgaae i en langt større Udstrækning og Fuldstændighed, end det paa vor egen Livsbane vilde være os muligt. Thi Historien omfatter i sin vide Kreds den hele Menneskeverden; den ledsager Mennesket i enhver Skikkelse og Tilstand, ved dets Viisdom og Daarskab, dets Forædling og Forværrelse, dets Ophøielse og Fornedring, og præger det Alt, levende og beskueligt, i sine fortællende Skildringer.

Den fører os saaledes tilbage i de fierneste Tidsaldere; ved den giennemleve vi Menneskehedens Barndom, og følge dens stigende Udvikling; ved den deeltage vi i de tidligste Slægters Liv; den indlemmer os i alle Folkefærd og giør os til Borgere i enhver Stat. Paa denne Maade udvider den vor Tilværelse langt over de Grændser, som det nærværende Liv sætter os; den udstrækker os Rummet og forlænger os Tiden, ved at meddele os Aartusinders Erfaringer, og Kiernen af det Liv, som under deres Flugt har udviklet sig i den menneskelige Verden. Den skiuler, som en Forfatter, jeg mindes ikke hvilken, har sagt, Fødselens og Dødens Grændser, der

trangt og trykkende indslutte Menneskets Liv, udbreder dets Tilværelse i et uendeligt Rum, og fører Individuet uformærkt over i Arten. Alt det Store og Herlige, som Gud har ladet fødes og fostres paa Jorden, hvortil Han, den Evige, har lagt Sæden i Tidens Ager, og som han i Menneskeslægten har ladet spire og modnes til Frugter for Evigheden — det udfolder Historiens ædle Konst for vort Syn; thi den er Fortids Aabenbaring.

Dens Hensigt er ei, at samle et livløst Chaos af ufrugtbar Lærdom; men den vil fremkalde Aanden i de hedenfarne Tider; den vil bevare det, som til enhver Tid fortiener at leve i Ihukommelsen, og ved denne Fornyelse af det svundne Liv vil den bringe Mennesket til at hæve sig over Øieblikket, til at føle sig udrevet af det Nærværendes snevre Skranker og af en ofte smaalig Omgivning, henflyttet og indviet i Fortidens Storhed, og med et derved skærpet Blik ilende forud mod Fremtidens skiulte Optrin.

Derfor er Historiens Omfang ligesaa stort og umaalelig omfattende, som dens Indhold frugtbart og rigt paa den kraftigste Aandsnæring. Der gives ingen Stand, intet Kald, hvori Borgeren kan undvære dens Lærdomme, dens Mønstre, dens Advarsler; der gives, uden det Lys, som Historien tænder, for Mennesket ingen klar Indsigt i Menneskehedens, i Staternes, i Nationernes Tarv. Hvad Historien kan virke til at forædle Aanden, til at styrke Villien, til at vække slumrende Kræfter — til at vise Feig-

hed og Svaghed og nedrig Selvsyge i deres fordærvelige Virkninger, til at opflamme Mod og Tapperhed, og begeistre til ædel Selvopoffrelse — til at oplive den sande Ærelyst, den rene Fædrelandskiærlighed, det ægte Borgersind — til at knytte Baandet fastere imellem Medlemmerne i en Stat, imellem Folket og dets Styrere: alt dette fordrer i sin Udvikling ikke Talerens Konst; thi Aartusinders Erfaring har lært det, og vi kunne til enhver Tid finde denne bekræftet. Snart, om vi ikke ganske have slovet vort Blik for det Høiere, ville vi ogsaa lære, hvad ethvert Blad i Sagas Bøger forkynder: at en høiere Aand, end den menneskelige, lænker Ringene i Skiebnernes Kiæde, og styrer den efter Love, som ingen menneskelig Klogt formaaer at giennemskue, ingen jordisk Magt at bøie et Haarsbred fra deres Bane. Med en ved Historien styrket religiøs Sands, ville vi da og skue dybere i dens Væsen, erkiende dens høie Værdighed, og snarligen fatte: at den ikke blot skal være et Forraadshuus for den Nysgierrige, et Middel til Forlystelse for den Ørkesløse, der kun vil glide let hen over Begivenhedernes Overflade; men et Konstværk, hvori det menneskelige Liv paa dets høieste og kraftigste Punkter gientager og afspeiler sig, et Tempel, hvori vi træde ind, for at skue Guddommens ypperste Værk, og tilbede den Eviges Magt, Viisdom og Kiærlighed.

C. Molbech.

Redningen.

En Vinteridyl

af

Fru Frederikke Brun.

(Oversat efter Forfatterindens Manuskript af J. L. Heiberg.)

Hvor skion er ikke Vinteren i Schweitz! Men kun ved klar Himmel og Solskin kan man fatte Kiærlighed til Udsigterne omkring Bern, naar man har ladet sig forvænne af de skionnere Situationer i Pays des Vaux. Thi Former og Farver i Nærheden af den bakkede Dal ved Bern ere kolde og nordiske. Men bryder Solen frem, fremtræder Glätschernes og Hsibiergenes Himmel-Amphitheater: saa ordner sig Alt til et harmonisk Heelt, og selv det dunkle og formløse erholder Ynde og Liv. — Ved Middag kom vor fortrolige Ven: „Har I i Dag Mod til store Ting, Frederikke og Lotte?" Moder og Datter svarede med Glæde: Ja! — Det var en himmelsk Dag, saaledes, som kun i Schweitz Vinterdage kunne være. Ingen bindende Frost; kun Vinterens blendende Contraster; ellers alt elskovsfuldt oplivende, varmt. Vi gik ud af Bärenthor, og udenfor langs med Engi, denne skionne Spadseregang, hvor imellem de mod Solen grønnende Bakker den venlige Aar synes at komme lige ned fra Alperne, og giør den forunderlige Krumning, hvorved den danner

hine Halvser, og hvor de mørke Grantræer see ned i den lysegrønne Strøm. Alperne stode indhyllede i Middagens Sølvflor, høie, liig uopløste Fremtidsgaader; men vi fremsvævede næsten legemløse i disse lette ætheriske Vinterlufte. Vor Agathon var Barn med min niaarige Charlotte, Hierte og Aand med mig, og for os begge en Glædens Genius. Vi vendte Ryggen til al Livstaage, og stege stedse høiere i Veiret paa det frie Biergland. Nu viste sig foran os Jurabierget, udstrakt som en hvid uhyre Muur, bag ved os hævede sig Fantiger-Høien, ved Siden af den Landeveien imod Norden. Til Høire, til Venstre, foran os, i Dybden, overalt straalede den allestedsnærværende Aar. — Nede ved den hvirvlende Alpestrøm ligger et eensomt lille Huus. Der reddede en Ven den anden. Hvirvlerne truede med at sluge den advarede, ukyndige Svømmer, men det aarvaagne Venskab kom, og reddede den, som stolede for meget paa sin Kraft, og ikke erkiendte sin Mangel paa Behændighed.

Nu kom vi igiennem en mørk, kuldestivnet Granskov, hvor vore Trin paa den haarde, med Snee bestrøede Jord rungede efter os, og vor Stemme under de sneebelæssede, bøiede Grene gav Gienlyd, som i en gammel gothisk Domkirke. Her fortalte vor ledsagende Ven Moder og Datter (med levende Fremstilling, saaledes som kun han fortæller) den tragiske Historie om den ærværdige Stammefader, Erlach af Donnerbühel *), hvem

*) Karl Viktor von Bonstettens Moder var en født Erlach.

Svigersønnen ihielslog med hans eget Seiersværd. Endnu giennembævede af en dyb Gysen, traadte vi ud af Granernes Nat, hen til Aarfloden. Dybt ligger Slottet Reicheberg mellem solbelyste, bøgeskyggede Bakker, ved den roligt henglidende Flod, og „her er det forhenværende Slots Tomter, her faldt den store Erlach."

Vi gik over Aarfloden, og bestilte et landligt Middagsmaaltid i det romantisk beliggende Færgehuus. „Her var jeg for to Aar siden glad med vor Matthison, nu med Eder, under denne blaa Himmel, i Straalerne af denne Middagssol, som skal forsone jer med den transalpinske Himmels Vinter."

Sandelig var Alt omkring os den yndigste Idylpoesie af landlig Natur. En lille, med Bøgelunde bedækket Høi laae i rødligt Skiær; de hvilende Vinterknopper i Solglands; dog hvælvede sig Grenene bløde, Lyset imøde. Vi fulgte en lille Sti langs med Høien; en halvoptøet Bæk flød stille giennem Bøgehvælvingerne: mellem moesgroede Stene nedrandt halvslumrende Kilder; Solstraalen havde endnu ikke ganske vækket dem af deres Vintersøvn. Men igiennem den snevre lange Kløft mellem Bakkerne faldt vore Blikke lige paa den blendende hvide, ophøiede Jomfrue.

Vi vende tilbage foran Slotsorangeriets Bygning, hvor vi sætte os, over Aarfloden, paa det af Solen giennemvarmede Steendige. Lotte og Bonstetten kaste efter hverandre med Fistappe, efter mig med nys fremspirede Foraarsurter, i den nærværende

Contrast af Sol- og Skyggesiden. Vi fortære vort Middagsmaaltid, under den blaa Himmel, i Januar; saaledes er den Syge bleven styrket af Italiens Vinterluft, som hun i Dag for et Aar siden endnu indaandede. Derpaa gik det rask videre frem over Bremgarten. Historien om „den guldlokkede Någeli, hvorledes hun kæmmer de silkebløde Fletninger *)," blev fortalt i Prospekt af det romantiske Slot — en sand Folkesang — og foran os ligger en lille skovbegroet Dal, hvoromkring den glindsende Strøm spiller. Fra de frie Skraaninger af de med Frugttræer beskyggede, med Schweitzerhytter bestrøede Engbakker (i Landets Sprog Matthügel) skuede vi giennem vidtaabnede Dale hen til de evige Alper. Luftens milde Lethed var ubeskrivelig, og vi vare saa inderlig opfyldte af Natur og Venskab. Lotte spøgede foran os, let som en Vestenvind, og jublede af barnligt Velbehag i det Frie. Skyerne, som sildigt svævede op fra Jomfruen, Eiger, Schreckhorn, Wetterhorn og den blaa Finsteraarhorn, trak sig nu som en Engleglorie omkring dem, og hvilte blendende hvide over de dunkle Granspidser paa de foran liggende Høie, som betegne Løbet af Strømmen. Ofte voxede de ogsaa bag Horizonten, liig spæde Maiblomster, op over fierne Skovbierge. Det umaaleligt Store nedlod sig paa alle Kanter til os i barnlig Omfattelighed, og den mørkeblaa Himmel omsluttede os som et stille Kammer, saa fortroligt og hemmeligt.

*) Et barnsk Folkesagn.

Vi vandrede gjennem det nye Land, langs med lykkalig-eensomme Hytter, hvor allerede Børnene sprang paa Engene i Søndagslyst, og Alting rundt omkring Huset, Brænde, Lader og Smaahaver, saae ordentligt og massivt ud i sin Vinterro. Besynderlig er Indkiørselen til disse, bestandig mod en Høi støttede, Bondehuse. Fra Høien kiører man over en Bro høit ind i det andet, ofte tredie, Stokværk, hvor det rummelige Høloft indtager en Trediedeel af Vaaningshuset. Hvad er yndigere paa Jorden, end et saadant pænt bernsk Bondehuus! Bielkernes udvendige Brædebeklædning er zirlig hvlet; Træets Farve overgaaer med Tiden fra det friske Fyrretræes muntre Lysegule til et net Mørkegraat. Under det vidt fremstaaende Tag løbe rundt om Huset luftige Gallerier (Lauben i Landets Sprog), hvor alt huusligt Arbeid kan forrettes, om Sommeren i det Kølige, om Vinteren under Tag. Der hænge Provisionerne af gyldne Mayskolber, af Tobak, af mange Slags Grønt. Reden ved Indgangen til begge Sider af Trappen ligger, paa den ene Side, det spaltede Brænde ordentligt, ja zirligt opstablet, paa den anden det, som endnu er heelt. Ved Siden deraf ere Agerdyrkningsredskaberne henstillede og ophængte. Ved hvert Huus sprudler en frisk Kilde ind i den reenlige Brønd, og selv den regelmæssigt omgierdede Mødding bliver til Prydelse. Vi sammenlignede den næsten altid velbehagelige Form af det italiensk Landfolks Steenhuse (i Kirkestaten især) med disse Træhuse. Ak!

der har Elendigheden hiemme, og beboer ofte allene den skiønne tomme Form, men her boer Reenlighed og rolig huuslig Fylde. Du træder ind: de net panelede Vægge, de rene Træstole, det hvide Lindetræbord, alt skinner dig imøde. Snart er et landligt Maaltid fremsat af det rigelige Vinterforraad. Skiønt Brød, fortræffeligt (altid friskt, usaltet) Smør, Ost, som kun Schweitz har den, godt Øl, let Landviin, Melk og Kaffe med herlig Fløde, er i faa Minuter færdigt, og bliver frembaaret af Piger eller unge Koner, hvis pyntelige Dragt, huuslige Behændighed og Skiønhed lige meget henrive. Den beundringsværdige Skiønhed i Vext og Dannelse hos Bønderpigerne i Canton Bern har stedse paa ny overrasket mig. I Vext, Ansigtsdannelse, Farve, høie Former og ædel Anstand kunne de kun sammenlignes med Romerinderne, og tabe ei ved Jævnførelsen.

Men vi maae ile videre frem, thi allerede svandt Solen bag de høie Bakker, og vi ere endnu langt fra Bern. Allerede have vi passeret den store Neufchateler-Bro, befinde os paa et høit, kun af kolde Vinde giennemblæst Land, og føle pludselig, at vi i Dag skrive den 22de Januar. Vor omhyggelige Ven søger Skiul for mig i en tyk Granskov, som strækker sig over Aarflodens Bredder hen i det kolde Uechtland. Her kiender han jo hver Sti; hvor ofte drev ei ungdommeligt Mismod ham og hans elskede Ven, Johannes Müller, hen i disse mørke Skoves Skygger, for at køle det gls-

bende Bryst! Vi stige først brat i Veiret, derpaa steilt nedad; omkring os stivner Alt; frosne Bække standse vor Gang; vi maae glide langs ned ad dem, ved hængende Buske. Bonstetten seer nu paa eengang med Skræk, at han har ganske forvildet sig, i den mørke, kolde, vildsomme Skov; og allerede farver den synkende Sol de fiernt øinede Biergspidser røde. Vi glide langs med de frosne Bække nedad og nedad, og befinde os endelig i en øde Labyrinth tæt ved Bølgerne af den lynsnart strømmende Aar. Over og om os gedigne Klipper; ingen Vei, undtagen giennem Ørkenen tilbage i Natten! Mine Kræfter synke pludseligt med Modet; jeg er dødelig træt, og stotter mig halv afmægtig op til de kolde Klipper.

Ingen Tone af et beslægtet Væsen giennembryder Tausheden, ogsaa Aarstrømmen glider lynsnar, dog speilklar og uden Lyd. Min Beslutning var taget, at blive der, jeg vidste ei, om levende eller død. Lotte var barnlig modig, Bonstetten ved Hænderne af Angest. Da viser sig pludselig ved en brat ombøiet Klippekant ved Kysten en lille ussel Baad, roet af en Mand. Anraabt i høieste Nød, nærmer han sig, lander — o Glæde! Forsigtig maae vi stige ind, sætte os paa Bunden, stille, uden at røre os det mindste; saaledes befalede vor Forer; thi Fartøiet er skrøbeligt, som Charons Baad, Strømmen stille henglidende, taus den mørke Kyst, og min Siæl svævende i bange Frygt; thi øiensynligen var Baaden overlæsset, og dog glide vi meget hurtigt,

og det imod Strømmen, som Foreller. Høit skinner Aftenrødens purpurfarvede Gienskin paa sorte Granhøie over Flodens raske, dristige Krumninger, ned i Dybet af dens Strømme. Vi flyve forbi dens mørke, eensomme Bredder, kastende Skyggebilleder i dens Skiød. Iiskolde Luste omstrømme os, og mig griber den kolde Taushed med frygtelige Anelser. — Nu skyde vi hurtig som en Piil, snart til venstre, snart til høire, ind i Flodbøiningerne: pludseligt lande vi; taus modtager vor Færgemand sin Løn, støder taus fra Land, og hurtig ere Fartøi og Skipper forsvundne. Mig var endnu Alt som en Drøm, og jeg troede, at vi vare landede i Elysium ved den lysegrønne, af Buske yndigt omkrandsede Høi. Men vi befandt os paa Kanten af den steile Bakke, som kroner Engi. Paa ny oplivet ved det nærved værende Hiem, krøb jeg op paa Bakken. Oven paa den vidtskuende Høi dvælede endnu den sidste Aftenglands ved Høibiergene; blaaligt stivnet Iis og glødende Livsfarver afvexlede der, ligesom i Dag paa vor eventyrlige Vandring.

Den tause Færgemand var sandsynligviis en Contrabandier, som sueg sig ud til sit natlige Værk, fandt os, og af Menneskelighed optog de Forvildede. Da vi endelig med den synkende Nat kom hiem, begyndte just mine Tilbageblevne at blive ængstelige for os.

Da vi siden efter, foran den varmende Kaminild, i Fællesskab med ham, overlagde, hvorfra vel vor kiære, i Bern fødte Veivisers ubegribelige

Forvildelse kunde være opstaaet, fandt det sig, at han, paa sine fordums Vandringer giennem denne Egn, naar Mørket overraskede ham, eller han var træt af at gaae, pleiede at tage den korteste Hiemvei, ved at svømme. At have glemt dette, var i Sandhed hans eneste Forseelse, og vi ville hermed høimodigen, for det forbigangne og tilkommende, absolvere ham fra alle øvrige af denne Art.

Om Studeringer og Boglæsning.

(Efter Verulam Bacon's: Sermones fideles etc. Lugd. Bat. 1644. 12. Side 228—31).

Lærdoms Fordele.

1. Studeringer og Læsning befordre enten eens Fornøielse ved Pønsen, eller Udtryks Pyntelighed, eller hielpe os i Forretninger. Med Hensyn til Forretninger mærker man især hines Gavn i Eensomhed og Fritimer. Hvad Udtrykkets Pyntelighed angaaer, saa finder samme Sted, saavel i det daglige Samqvem, som og ved Høitideligheder; men med Hensyn til Hielpen ved Forretninger, saa hører hertil, at disse baade foretages og anordnes med en nøiagtigere Skiønsomhed. Folk, som eie Kyndighed

i Forretninger, vise maaskee en meget god Skiønsomhed i enkelte Tilfælde og særdeles Omstændigheder; men Raad i de vigtigste Anliggender, en rigtig Plan og Udførelse, kan man love sig bedst af de Lærde.

Dens Brug og Misbrug.

2. At anvende alt for megen Tid paa Læsning og Studering, er en vis prunkende Ladhed; at misbruge samme alt for kiælent til Prydelse, er en blot tvungen Adfærd, der røber sig selv; men at dømme om Livets Anliggender efter Konstens Regler, er aldeles skoleagtigt, og giør ingen Lykke. Lærdom giør Naturen fuldkommen, men den erhverver selv sin Fuldkommenhed ved Erfaring; thi naturlige Gaver ligne de Planter, som voxe op af sig selv, og trænge blot til Konstens Beskæring og Pleie. Lærdom giver derimod alt for vidtløftige Regler, hvis de ikke indskrænkes af Erfaring. De forslagne Hoveder lade haant om Videnskaberne; jævne Mennesker beundre dem, de Kloge betiene sig, som billigt og tilbørligt, af deres Hielp: heller ikke lære Videnskaberne tilfulde det sande Brug, man kan giøre af dem; denne forskaffer en vis Klogskab, som findes uden om og over dem, og som kun forhverves ved Jagttagelse.

Regler for dens Brug og Erhvervelse.

3. Man maa ikke læse Bøgerne med en Modsigelsesaand, og blot af Lyst til at yppe lærde Trætter;

men, man maa og ikke heller antage Alt for afgiort, eller sværge paa Forfatterens Ord, eller derfor endelig, for at bramme dermed i Selskaber, men for at lære selv, grandske og nogenlunde bruge sin egen Dommekraft. Der gives Bøger, som man kun løseligen bør læse, der gives Bøger, som man maa ligesom opsluge og læse flygtigt; der gives endelig Bøger, men meget faa, hvilke man bør læse og atter læse, og ganske fordøie. Det vil sige, nogle Bøger bør kun tildeels tages i Øiesyn; andre maa man vel læse heelt igiennem, men ikke anvende for megen Tid paa Giennemlæsningen; men nogle faa maa man læse med Flid og særdeles Opmærksomhed. Man vil og finde ikke faa Bøger, hvilke det kan være nok at læse ved fremmed Hielp, paa anden Haand, og i Udtog skrevne af andre. Men det er ikke at tilraade, uden med saadanne, som ere af alt for lavt Indhold, og af middelmaadige Forfattere; thi ellers vilde saadanne, at jeg saa skal tale, destillerede Bøger, komme til at ligne de almindelige destillerede Vande, som ere inderlig flaue.

Da adskillige Virkninger af adskillige Studeringer.

4. Læsning skaffer en Forraad af Kundskaber og Begreber, lærde Trætter og Samtaler en Færdighed og Lethed i Tanker og Udtryk. Skrivning derimod, og Samling af Anmærkninger, prenter det, man har læst, dybere ind i

Sindet. Den derfor, som er seendrægtig, eller har ingen Lyst til at optegne, han behøver en god Hukommelse; hvis een ikke øver sig i Samtaler, maa han eie et hurtigt Nemme; men læser han og tilmed meget lidt, bliver dette eneste kun for ham tilbage, at han betiener sig af et Konstgreb, hvorved han og synes, at vide det, som han ikke veed. Historiens Læsning giør Kloge, Digternes, Vittige; de mathematiske Videnskaber giøre skarpsindige. Physiken fremvirker en grundig Dømmekraft. Moralen tilveiebringer en vis Anstand i Sæderne. Logiken og Rhetoriken giøre een trættekiær og oplagt til Kiævlerier. Studeringerne gaae, som een siger, over til Vaner, og stikke frem i vor Adfærd (Abeunt studia in mores).

Sindsmanglerne helbredede ved Studeringer.

5. Ja, der findes neppe i Forstanden nogen medfødt eller naturlig Hindring, som jo ved en eller anden passende Studering kunde rettes og bortrydes; ligesom Legemets Svagheder kunne hæves ved egne Øvelser. Keglespil er tienlig for Steen og Nyrerne; Bueskydning for Lungen og Brystet; en maadelig Spadsering for Maven; Riden for Hovedet, og saa videre. Saaledes, hvis een har et usadigt og flygtigt Genie, saa maa han lægge sig efter de mathematiske Videnskaber; thi i de mathematiske Demonstrationer maa man, hvis man blot forfalder til den mindste Adspredelse, begynde

for fra igien. Har Nogen en Forstand, som ikke er skikket til at opdage Tingenes Forskielligheder og Forskiel, han tye da til Scholastikerne; thi de giøre de fineste Distinctioner. Har Nogen en langsom Forstand, og er ikke heldig i at bevise, snart et, snart et andet, og at fremdrage og gribe Oplysninger, han læse de Lovkyndiges Retstilfælde; saa, at enhver Forstandssygdom kan anskaffe sig sit eget Lægemiddel af Videnskaberne *).

*) Undertegnede har været saa heldig at formaae Hr. Boghandler Steen til paa sit Forlag at udgive en af mig udarbeidet Oversættelse af ovennævnte den engelske Storkantsler Bacons Sermones fideles ethici, oeconomici, politici i 3 Smaahefter, hvis Indhold er følgende. Det første Hefte af hans Forsøg om moralske Gienstande (Sermones ethici) indeholder: „om Studeringer og Boglæsning; om Høflighedsbeviser i Omgang, og Velanstændighed; om Dristighed; om Forstillelse og Skrømt; om Venskab; om en Dommers Pligt; om forfængelig Ære; om Roes; om Hæder og Agtelse; om Modgang; om Tingenes Omskiftelse; om Sandhed *; om Vrede; om Hevn; om Misundelse; om Godhed, og Godhiertighed *; om Overtro; om Guds Negtelse; om Døden;" — altsaa i alt 20 Forsøg eller smaa Afhandlinger. Det andet Hefte af hans Forsøg om det daglige Livs Gienstande (Sermones oeconomici) indeholder: „om Ungdommen og Alderdommen; om

Ægteskab, og den ugifte Stand; om Forældre, og Børn; om Vane, og Opdragelse; om Omgængelse og Samtaler *; om Mistanke; om Snedighed; om den egennyttige Klogskab; om Skin-Klogskab; om Opsættelser; om Forretningers Udførelse; om Lykken; om Omkostninger; om Rente eller Aager; om Rigdom; om Menneskets Natur og naturlige Art; om Hæslighed; om Smukhed; om Omhu for Helbreden; om Udenlandsreiser; om Bygninger; om Haver;" — i alt 22 Afhandlinger. Det tredie Hefte af hans politiske Forsøg (Sermones politici) indeholder: „om Beraadslagninger; om Regiering; om Ærgierrighed; om Øvrighedsposter; om Clienter, Tienere og Venner; om Adel; om Supplicanter; om Underhandling; om Nybyggere; om Forandringer; om Factioner eller Partier; om Oprør og Uroligheder; om Kirkens Enighed;" — i alt 13 Afdelinger, hvortil af mig maaskee skal føies en Oversættelse af samme Forfatters smukke Roman: det nye Atlantis, der viser et dristigt videnskabeligt Genies kæmpemæssige Plan, som svingede sig langt over sin Tidsalder, og paa den Høide, hvortil det var steget, overlod sig engang til den Drøm, hvad et rigt Folk under en viis Regent kunde giøre til Videnskabernes og Konsternes Tarv; — hvilket lidet Skrift gav Anledning til det Londonske Videnskabersselskabs Oprettelse.

De som behage at subskribere hos Hr. Boghandler Steen paa denne Oversættelse af Barons Forsøg, erholde samme for den halve Bogladepris. — For dem, som i Forveien ønske

at kiende noget mere af Bacon, tiener til Efterretning: at de oventil med en Asteriscus (*) betegnede Afhandlinger, findes af mig oversatte i Maanedsskriftet Iris og Hebe, 1808; ligesom og en liden Afhandling, Lykkesmeden, eller den Konst at giøre sin Lykke, Khn. 1809. — som Literaturtidenden kalder en vellykket Oversættelse.

Kiøbenhavn, i August 1814.

Sevel Bloch, Dr. Philos.

Forskeren *).

Saa gierne vilde jeg kiende
Ringen, der strækker sig uden Ende,
Cirklen, hvis Midtpunkt er overalt,
Buen hvalt,
Dens funklende Lande, dem Ingen har talt.

*) Det her meddeelte Digt er et Brudstykke af et større Heelt af en af Naturen omfattende og forbindende Idee, og som saadant ønskede Forf. det betragtet. Forf. Fag er Naturphilosophien; han havde aldrig tænkt at fremtræde som Digter, ja han negter ei engang, at han anseer Philosophie og Poesie i en vis Henseende som modsatte, hinanden hævende Størrelser. Men, just fordi de ere modsatte, hentyde de efter Forf. Mening paa Forening; et svagt maaskee umodent, men i det mindste ei uigiennemtænkt Forsøg hertil er nærværende Digt, hvilket længe i en strengere mathematisk Form har hvilet i Forf Pult, og i hvilket det Metriske er det Eneste, der kan siges at have undergaaet nogen Forandring.

Jeg vandred' til Jordens Vise.
Ak! Gud bevare hver Ungdomsbarm,
Der svulmer varm,
Fra den Kost, hvormed de ham bespise.
Jeg søgte Kierner, man bød mig Skal,
Figurer og Tal.
Ord blev mig givet
Og Død for Livet,
Man satte mig ind i et Fangebuur.
Jeg søgte den herlige vilde Natur,
Man viste mig kun et optrukket Uhr.

O! hvor kunne I fare saa vild!
Troe, naar I udslukke Viets Ild,
Troe, naar I flygte fra Himmelens Bue,
Naar I neddæmpe den hellige Lue,
Samle Skeletter,
Classificere i Cabinetter,
At da I skulle den Himmelske skue!

Jeg Fængslet brød,
Fra Liiglugt og Død
Jeg flygtede ud i min Moders Skiød;
Dog kan jeg ei glemme
Den indre Stemme,
Den luende Længsel jeg kan ikke tæmme.

Op mod Strand
Vælter sig det sølvblaae Vand

Mild og rolig.
Er dets Indre Længslers Bolig?
Ja det veed vel Ingen her,
Ingen, Ingen fiern og nær.
Bølgen aldrig sige kan,
Hvad den vil,
Hvad den ønsker, hvad den stræber;
Ak! thi den har ingen Læber,
Og dens Barm er lukket til.
Men kan Diet ikke tale?
Kan sig ikke Livet male
Ud i Andet end i Ord?

Som en Slange rundt om Jord
Slynge sig de dunkle Vande,
Bugte sig fra Syd til Nord,
Hvisle trindt om alle Lande.
Vist et helligt Ord de finder,
Der kan tolke deres Tale,
Hvad de løse, hvad de binder
I de mørke Dybets Sale.

Hvilke Toner, hvilke Minder
Stige langsomt op af Tiden;
Lig en selsom Sang det lyder.
Jeg har hørt for længe siden.
Hvad sig dybt i Barmen bryder
Kan i Ord sig neppe male.

Bierg og Dale
Hvile jo i Bølgens Arm,
Elskovsvarm
Trykker den dem til sin Barm.

Hav og Ø,
Landet og den blanke Sø,
Er en Yngling med sin Mø.
Manden er det faste Land,
Qvinden er det sølvblaae Vand.

Derfor hvælver sig Vandets Flade
Saa blidt og mildt.
Derfor sprede sig Biergets Blade
Saa kantet og vildt.
Derfor stræber det i det Blaae,
Derfor runde sig Perler smaa,
Og binde,
Hvad ellers i Luft vilde svinde.

Sig Vandperlen hvælver
Og zittrer og skiælver,
Og runder sig, sænker sig i sig selv.
Bløde er Bølgernes smidige Lemmer,
Som Muskler fra Jorden sig Biergene stemmer,
I Høiden de gaae, som en omvendt Elv.
Ja der er en selsom Orden,
Qvinden er en omvendt Mand,
Bierget er et omvendt Vand.

Bierget hæver sig mod Norden,
Bølgen har i Syd sin Bolig.
Bierget stræber op fra Jorden,
Bølgen gaaer i Dybet rolig;
Biergets Ydere vandrer vildt,
Inden er det koldt og stille.
Bølgens Ydre blinker mildt,
Men de indre Kræfter spille.

Naar Stormen tier, er Vandfladen glat,
Men Længsler bølge,
Og bruse, og giære i Dybets Nat;
De Vindene følge,
Thi Qvinden kan ei sin Natur fordølge.

Bierget er vildt, men dets Indre er fast,
Om den dristige Mast
Forgiæves det bruser,
Stormen sit vilde Hoved kun knuser,
Det bøier sig ei om dets Indvolde brast.

Bierge og Sø,
Yngling og Mø,
Naa ei hinanden,
Forstaae ei hinanden,
Stedse dog stræbe
De Grændsen at dræbe.

Naar Biergenes Grene
Med Bølgen sig forene,

Og voxe tilsammen,
Naar Flammen
Bryder sit Fængsel,
Og slukker sin Længsel,
Da er forvunden den jordiske Trængsel.
Det Fiernede maa findes,
Det Modsatte forbindes,
Det Haarde maa hensvinde,
Det Flydende bortrinde,
Sig mildne maa det Vilde,
Sig styrke maa det Milde,
Det Skarpe maa sig runde,
Det Onde gaae til Grunde,
Opvaagne maa det Døde,
Sig fastne maa det Bløde,
Det Jisnede opglødes,
Det Stræbende maa mødes,
Det Mørke sig forstaae,
Al Forskiel maa forgaae.

Kierlighed er til paa Jord,
Stræber op i Biergets Lue,
Speiler sig i Vandets Bue,
Den foreener Syd og Nord.

I den hellige Natur
Tvende store Kræfter vandre,
Stedse søge de hverandre,
Bryde deres Fangebuur.

Tvende Kiøn saa vidt omvanke,
Mandlig blaa og luerøde
See Vi dem i Flammen gløde,
Binde kan dem ingen Skranke.

Op de staae af Jordens Skiød,
Fra Magnetens dunkle Leie,
Og fra Himlens Stierneveie
Ned de funkle luerød.

Hvad vi stræbe, hvad vi ane,
Hvad der lokker Mand til Qvinde,
Det mon ogsaa Stiernen binde
I dens dunkle Aetherbane.

I Lyden,
I Nord og Syden,
I Mandens Kraft og i Qvindens Nyden,
I Bølgens Bryden
Og Biergets Stene,
I Træets Grene,
I Lysets Flamme,
I Metallets Stamme,
I Jordens Indre,
Hvor Livet sover,
Og ovenover,
Hvor Stierner tindre
Og Sole blinke,
Tvende luende Kræfter vinke.

H.

Litteratur.

7.) Rahbek forsvaret mod Baggesen.

Forerindring.

Jeg troer at burde forudskikke den alvorlige Erklæring, at der fra den Mand, hvis Forsvar jeg her har villet skrive, ikke til denne Apologie er givet den fierneste Anledning. Tvertimod er jeg underrettet om, at han, da (efter at Anmeldelsen af Forsvaret var trykt i Dannora Nr. 16) dette fortaltes ham, har yttret sin Utilfredshed dermed. At opvække denne vilde smerte mig; men jeg har deels for Sagens, deels for min egen Skyld, troet at burde præstere hvad offentligen og ei med Ubesindighed var lovet. Sandheden af den her givne Erklæring haaber jeg intet ædelt Menneske, der selv har Agtelse for Publicum og selv vilde blues ved offentligen, skiønt ukiendt, at sige nogen Usandhed, vil drage i Tvivl. At jeg ikke nævner mig, er deels fordi mit Navn i sig selv er af liden Betydenhed, deels fordi det i Sagen, der skal afgiøres, maa være af aldeles ingen. Ogsaa mener jeg, at paa denne Maade er Modpartiet nødt til noget mere at holde sig allene til Sagen (hvilket jeg selv af yderste Evne har stræbt og troer at have naaet) end naar der var en navngiven Person, og altsaa Personligheder, at giøre Sidespring efter. — I øvrigt tvivler jeg ikke paa, at der jo ville gives

Folk, som ville lee, og Folk som ville forarge sig over en Deel af det Efterfølgende; men til Saadanne har jeg intet Hensyn taget. Jeg forudseer ligeledes, at en Deel af det Sagte vil blive fordreiet, en Deel giort latterligt: Men dersom den, som maatte forsøge sligt, dog ikke formaaer at kuldkaste de fremsatte Grunde, vil det Latterlige omsider falde tilbage paa ham selv, og slige Udflugter ville være de bedste Beviser paa Sandheden og Usvækkeligheden af det her Fremsatte.

Da vor store Holberg nyligen toges i Forsvar mod flere grundløse Beskyldninger, blev dog en af de meest ubeviislige blant disse næsten med Taushed forbigaaet. Det har smertet mig, at en saadan Beskyldning mod Holberg, den nemlig: at han just ei var „den bedste Konstdommer;" og at han „især „(ogsaa heri) lig Voltaire ikke synes at „have havt en synderlig kræsen Sands for „det Skionne i Almindelighed;" *) skulde i Fædrelandets Sprog kunne læses; men end mere har det smertet mig, at sligt Angreb ei skulde finde en alvorlig Giendrivelse, en Giendrivelse, som den Angrebne selv havde giort saa let. Thi hvo læste vel hiin store Mands, (under opdigtede Navne forfattede) Betænkninger og Fortaler, og fandt ei i dem Vidnesbyrd om en Konstdommer, ikke allene

*) See Bladet Søndagen Nr. 3, S. 20.

„ligheder, der, ofte mere end ugentlig, Aar „ud og Aar ind, har været dets (Fiællebods- „stykker) Forgiængerinde paa Scenen." „— Han anklager endnu nøiere bestemt den „iblant disse" (Antagere og langmodige Taalere af en usædelig Eftermuses Uteerligheder) „som forme „delst en næsten udelukkende *) Beskiæfti- „gelse med Dramaturgie og Scenens Anliggender, „et gammelt Bekiendtskab med Theatret, og al- „deles frivillig Paatagen af dets Tarvs Besørgen, „fornemmelig, og i sidste Instants**) „allene staaer til Ansvar for den æsthetiske Besty- „relse af Skuepladsen:" Han anklager ham „for de flygtende Gratiers Domstoel." (Ovennævnte lille Sønd. Aft. S. 3, 1 P.)

3. Denne Anklage fortsætter Forfatteren nu i Dannora Nr. 13, den 26 Juni 1814, S. 150 f. og denne Fortsættelse lyder ordret saaledes: „An- „melderen i Dannora har ikke tilladt sig mindste „Hensyn paa det private Menneskelige eller „Borgerlige ***); thi han er hverken af

*) Altsaa har Forfatteren af Fortællingerne i prosaiske Forsøg, Forfatteren af den danske Tilskuer, Udgiveren af Holbergs Skrifter, Udgiveren af Minerva og Forfatteren af flere Afhandlinger henhørende til Politik, Historie, Populær- og Sprog-Philosophie (hvoraf adskilligt findes i bemeldte Minerva) — næsten udelukkende beskiæftiget sig med Dramaturgie!!

**) Altsaa dog ikke ganske allene?

***) Er da Rahbek som Theatercensor (thi som saadan er han jo af Baggesen angrebet) en literair og ingen borgerlig Embedsmand?

„Religionens Stifter indsat Siæle-
„sørger *) eller af Kongen beskikket Embeds-
„Censor; men blot, som han troer, og som det
„gjælder om, med hans Bedømmelser selv at be-
„vise, af Musen kaldet æsthetisk Critiker. Selv
„den dramaturgiske Litterator, han andensteds og
„har bekæmpet **) og frimodigen tilstaaer,
„fremdeles at ville bekæmpe, saalænge han ved-
„bliver sin Handel og Vandel som dansk littera-
„risk Borger, anseer han ikke som Per-
„son — i anden Betydning end Maskens —
„forsaavidt hans Pen angriber hans sceniske
„Idræt. Denne forekommer ***) ham i
„æsthetisk Hensigt — og Critiken kiender ingen
„anden, selv naar den gaaer ud paa Skueplad-
„sens Moral — yderlig slet — og blev der ikke
„raadet noget Bod paa samme, ved den Aand og
„Iver, som besiæler Theaterdirectionens Chef,
„og Forfører-Forfatterens smagfulde Medcensor,
„vilde Anmelderen endog finde den under al Cri-
„tik ****). Han har rigtig nok, hvor han troede,

*) Indsætter da Religionens Stifter Siæle-sørgere?

**) Bekæmpet: med hvilke Vaaben? (See Pind-svinet).

***) Men da det Modsatte hidtil har været antaget i det mindste af en stor Deel af Publicum (og deriblant flere Konstdommere), saa skulde Beviser føres før man lod sligt forekomme sig.

****) Det er synderligt, at naar den smagløse Rahbek saaledes, som her udtrykkeligt siges, har en aandrig og iverfuld Chef og en smagfuld Medcensor imod sig (thi mellem det Smagløse

„at maatte dadle Scenebestyrelsen og Skuespil-
„censuren, ikke havt, eller kunnet have, nogen
„anden for Øie, end den, der allene har givet
„offentlige, og for alles Øine liggende Prøver
„paa, at han er meget svag baade i det Dra-
„maturgiske, og i det Dramatiske *). Hvor-
„ledes der censureertes i Directionen
„i Besynderlighed vidste Anm ikke;
„men hvorledes den ældste Theaterdirecteur i Al-
„mindelighed censurerer, veed han af hans of-
„fentlige Censurer. Saameget kiender han
„og af den brugelige Fremgangs-
„maade, at to Stemmer afgiøre **).
„Da imidlertid det tredobbelte Fag i Bestyrelsen:
„det Heles Administration, Chefens egentlige Ho-
„vedsag, Rollernes Udførelse ***), og Styk-

og det Smagfulde kan jo ingen Enighed tænkes) hvorledes han ene, slig Modstand af Collegaet uagtet, bestandig er istand til at fremme alt det Onde paa Skuepladsen, som Baggesen giver ham allene Skyld for.

*) Men dette skulde først beviises.

**) Hvad denne temmelig meningsløse, med det Foregaaende og Efterfølgende aldeles usammenhængende, og i fuldkommen Modsigelse staaende, Sætning skulde sige, synes at være det: at to Stemmer af tre afgiøre. Men Baggesen antager desuagtet, at Rahbek allene overstemmer sin Chef og Medcensor; altsaa skulde man jo troe, at han ene maatte have tre Stemmer, saafremt Stemmefleerhed, som sagt, afgiør, og Rahbeks formeentlige Smagløshed er istand til at skaffe slette Stykker paa Skuepladsen.

***) Man skulde af dette Udtryk troe, at Directeurerne agerede med paa Scenen, siden B. giver dem Roller at udføre.

„kernes Valg — deels de forskiellige Hidtils-
„baner af de tre Directeurer gisre en
„vis Fordeling af Beskiæftigelse ligesaa nød-
„vendig som naturlig *), lader sig letteligen giet-
„te **), paa hvis Regning Scenens Nedværdi-
„gelse formedelst Hollænderie, Crispinader, og
„Aprilsforførelser bør skrives. Naar nu Anm.
„endydermere betænkte, at Hr. Prof. og Ridder
„Rahbek ofte (??) paa Prent har gientaget, at
„han ingen Stemme har i Bedømmelsen af
„Musik ***), ingen vil have uden imod
„Dands, og, hvad alt det øvrige Sandse-
„lige paa Skuepladsen angaaer, formedelst
„denne vedgangne Mangel paa æsthetisk Øre og

*) Naar da Rahbeks Medcensor er smagfuld, Rahbek derimod skal have givet offentlige Prøver paa Smagløshed; saa synes det at være baade den naturligste og nødvendigste „Fordeling af Beskiæftigelse" (hvis Nogen saadan Fordeling virkelig fandt Sted), at den smagfulde Directeur paatog sig Censuren: og erkiende Rahbeks Meddirecteurer hans Smagløshed, saa er det heel underligt, at de taale, at han besørger en Forretning, som de jo af hine „for alles Øine liggende Prøver" maatte vide, han aldeles ikke er voxen.

**) Giette? Tør man tillade sig at giette saa ilde, naar man ei bestemt kan slutte?

***) Musik. Dands. Her burde dog et af de Steder, hvor Rahbek har „gientaget" sligt findes. Saalænge de ei ere nævnte, kan man formodentlig anse dette for Ordfordreielse. Rahbeks Meninger skulle nedenfor tildeels med hans egne Ord anføres.

„Øie *), naturligviis ikke kan være synderlig „paaseende, kunde det umulig falde ham ind med „sin Klage over Nedværdigelse fra den blot aan- „delige (?) Side at tilsigte nogen anden end „ham **). Anmelderen i Dannora henholder „sig i denne Henseende til en aldeles ud af hans „eget Hjerte skreven Yttring i Lille Søndag-Aften „Nr. 1, hvis Forf. i eet og alt tænker eens med „ham, og som han Ord til andet ved denne Lei- „li hed finder passeligt at gientage." (Udelades her, da det findes blant det ovenfor under 1 og 2 extraherte). „Herr Prof. Rahbek er „det nemlig, og ingen anden, der „har anlagt den dramatiske Sko- „le ***), som vi anse for det Kongl. danske „Theaters egentlige Krebs****). En dramatisk „Skole anlagt efter de Principier, og i den „Smag Hr. Prof. i alle sine dramatur- „giske og dramatiske Forsøg har „lagt for Dagen, kan umulig svare til „den Hensigt, Gratierne ønske op- „fyldt *****). Den kan muligen være nyt-

*) En stor Maler, der ei god seet Theaterdands, eller en Digter, som ei konstmæssig kunde bedømme Musik, maatte man altsaa herefter fradømme æsthetisk Øie og æsthetisk Øre!!

**) Det Sandselige og Aandelige confunderes her paa en synderlig Maade.

***) Dette er en slem Feiltagelse, som nedenfor vises.

****) Hvad er da Theatret selv? Moder til denne Krebsunge?

*****) Her ere tvende Ting, som skulde bevises, inden dette Udsagn kan antages for mere end los

„tig i ganske andre Henseender; men disse an-
„gaae den blot litterariske Konstdommer aldeles
„ikke. Det kongelige Embede kan ikke fritage
„Bog- og Blad-Skriveren fra litterarisk Ansvar.
„Ikke som kongelig Embedsmand, som blot Med-
„director af Skuepladsen; men som dramа-
„turgisk Videnskabsmand *), der jo in-
„genlunde har nedlagt sin litterariske Bestilling,
„have vi angrebet og vedblive vi at bekæmpe ham.
„Enten maa han erklære sit Borgerskab i Litte-
„raturen tabt **) — og fra det Øieblik have vi
„intet at klage ***) — eller hvis han finder vor

Snak. Først: at den dramatiske Skole er anlagt efter Rahbeks Principier og Smag; dernæst: at denne Smag er slet.

*) Det var dog ovenfor som Theaterdirecteur, paa hvis „yderlig slette sceniske Idræt, hans Meddirecteurers bedre Aand raadede noget Bod" og som den „af de tre Directeurer," om hvem det „lader sig letteligen giette, at paa hans Regning Scenens Nedværdigelse formedelst Crispinader ꝛc. bør skrives," (altsaa virkelig som Theaterdirecteur) Baggesen vilde „bekæmpe" Rahbek. Her er hans Forsæt ganske forandret, og han har strax efter „al tilbørlig Respect for den kongelige Theaterdirecteur," skiøndt han i samme Aandedræt siger, at have skrevet alt det Gode ved Theatrets baade ydre og indre Bestyrelse paa en ganske anden Regning end hans! Slig Adfærd benævner sig selv.

**) Fordi Baggesen har paastaaet, og maaskee lovet at bevise, at „alle hans dramatiske og dramaturgiske Arbeider" (altsaa skal intet Hensyn tages til hans øvrige æsthetiske, hans philosophiske og historiske Skrifter?) ere i en slet Smag!

***) Altsaa naar Rahbek kun vil holde op at være Forfatter, saa skal han ikke længer

„Anklage ubefoiet, forſvare ſig med ſin Pen imod „vores. For Dannebrogs-Ridderen, „den kongl. Theaterdirecteur, og den „academiſke Profeſſor have vi, i vor bor„gerlige Stilling, al tilbørlig Reſpect; men vor „Critik har blot havt det med Dramaturgen at giøre. „Med næſten alt paa Scenen, hvori vi ikke troede „at ſpore hans Theorie og hans Smags karakte„riſtiſke Præg, vare vi ret fornøiede. Alt det „Udvortes, f. Ex. Decorationer og Dragter, „ikke at tale om Muſiken og Dandſen, har vi „fundet i det Hele forbedret under den nærvæ„rende Direction — og vi negte det ikke, hvad „vi fandt poetiſk ædelt og ſkiønt, og ægte dannis „i det Indre*), ſkrev vi paa en ganſke an„den Regning end hans." — — —

(Undertegnet: Baggeſen.)

Hverken er denne Anklage med mindſte logiſke Orden og Sammenhæng fremſat, heller ikke er den enten ſaa kort eller ſaa beſtemt, ſom den kunde og burde være. Dog ſynes Hovedbeſkyldningerne at være diſſe:

ene have Skyld for hvad hele Theaterdirectionen begaaer!! Eller maaſkee Baggeſen da ogſaa nedlægger ſin dramaturgiſk-polemiſke Pen; man maa her antage den forunderlige Virkning af Rahbeks litteraire Borgerſkab, at kun ſaalænge det exiſterer, kan ſlette Stykker antages ved Theatret.

*) Ei engang i det Gode, der ſkeer i det Fag, Baggeſen dog ovenfor anviſte Rahbek allene, maa han have den mindſte Deel! Denne Ende kroner ſandeligen Værket!

„At den Kongelige danske Skueplads ideligen nedværdiges ved Opførelsen af smagløse og usædelige Stykker;"

„at Rahbek allene eller fornemmelig (thi Anklageren siger begge Dele) er Skyld i denne Nedværdigelse."

Vi finde for den første Beskyldning (Theatrets almindelige Nedværdigelse) ingen tilstrækkelige Beviser anførte; men vi behøve, for at omstøde den anden, ei engang heraf at betiene os; og, skiøndt vi ingenlunde antage den første for beviislig, have vi dog her ikkun den sidste for Øie. Nu altsaa, at Rahbek allene er skyldig i den formeentlige Nedværdigelse, hvordanne ere dog herfor Beviserne? De lyde, uddragne af det ovenanførte, saaledes:

1. Rahbeks Medcensor i Theaterdirectionen er en smagfuld Mand *), altsaa: er Rahbek ene Skyld i, at bemeldte Direction lader opføre smagløse og usædelige Stykker.
2. Rahbek er den af Theaterbestyrerne, som allene har givet offentlige Prøver paa, at han er svag i det Dramaturgiske og Dramatiske **), altsaa: kan man give ham ene Skyld for hvad Dadlværdigt Theaterdirectionen in corpore begaaer.

*) See ovenfor S. 265, Ordene: „Forfører-Forfatterens" ꝛc.

**) Ovenfor S. 265. 266. „Han har rigtig nok .... det Dramatiske."

3. Da det er naturligt og nødvendigt (??), at de tre forskiellige Dele, hvoraf Theaterbestyrelsen bestaaer, maa være deelte mellem de tre Theaterdirecteurer *); saa lader sig letteligt giette, at Rahbek maa være Skyld i Scenens Nedværdigelse ved smagløse og usædelige Stykker.

4. Rahbek har offentligen erklæret, at han ei kan bedømme Musik, han har erklæret sig imod Dands, og han kan altsaa ei være paaseende hvad „det Sandselige paa Skuepladsen" angaaer **); altsaa kan Klage over dens aandelige Nedværdigelse ei gravere nogen anden end ham.

Vi bemærke i Almindelighed, at da efter den simpelste Logik ingen Conclusion kan være rigtig, uden dens Præmisser enten ere almindeligt antagne Sandheder eller iforveien tilstrækkeligt beviste, og da de her anførte Præmisser ligesaalidet i mindste Maade ere beviste, som de ere almeenerkiendte Sandheder; saa ere de allene derved, om endog deres fuldkomne logiske Urimelighed ikke var, aldeles ugyldige og upaalidelige: I Særdeleshed indvende vi, at disse fire Slutninger ere ligesaamange Synder mod Logikens Grundregler: f. Ex. den første mod den Regel:

*) Ovenfor S. 266, „Da imidlertid ..... bør skrives."

**) Ovenfor S. 267, „Naar nu ..... Nedværdigelse fra den blot aandelige Side" &c.

ex puris particularibus nil sequitur *); den anden mod den: non debet plus esse in conclusione, quam fuit in præmissis **); den tredie er en blot Formodning om ubekiendte Ting, og det hedder: a posse ad esse non valet consequentia ***), men var den endog mere, er det dog umuligt, af slige Præmisser at udbringe den fremsatte Conclusion. Hvad den fierde Slutning angaaer, da have vel dens Præmisser Skin af at kunne beviises, men ogsaa kun Skin; thi Rahbek har ikkun sagt, at han ingen Konststemme har om Musik, og dermed kan han ingenlunde siges at have fradømt sig selv Følelse eller Sands for Musiken; hvorom, saavelsom angaaende hans Mening om Dands, udførligere nedenfor. Men Slutningen, der af disse sidstnævnte Præmisser er uddragen, ligger aldeles ikke i dem. Vare de endog soleklare, hvor kan dog al aandelig Sandses Mangel, og Bifalden af det Smagløse og Usædelige, udledes af Mangel paa en Sands, hvilken allene skal angaae Noget, som Baggesen selv kalder „det Sandselige" i Modsætning (saavidt man kan forstaae ham) af det

*) Det er: af blot particulaire Sætninger kan ikke sluttes.

**) D. e. I Conclusionen (Slutningen) maa ei være meer end i Præmisserne (o: Sætningerne, hvoraf der sluttes.)

***) D. e. Fra Mulighed til Virkelighed kan ei sluttes. Baggesen har her syndet mod et Axioma, som han dog kort efter selv har anført, nemlig: de non apparentibus & non existentibus eadem est ratio.

Aandelige? Denne fierde og den nærmest foran gaaende Slutning, eller egentlig Gietning, ere saa meget under al Logik, at de endog deri overgaae de to første. Endnu mere har det sig saaledes med den ovenfor anførte Paastand, at den kongelige dramatiske Skole, anlagt, som Forfatteren mener, af Rahbek allene *), „ei svarer til den Hensigt, Gratierne ønske opfyldt." Thi hvad Frygt har grebet den ellers diærve Angriber, at han her ei uden Omsvøb tør fremsætte sin Beskyldning? at han bag et ubestemt, paa flere Maader forklarligt Udsagn søger Tilflugt? og for denne Tilflugts Skyld forvilder sig saaledes, at han i samme Aandedræt siger: en dramatisk Skole kan være nyttig i andre Henseender, skiøndt den ei opfylder Gratiernes (det er, ligefrem forklaret, Smagens og Sædelighedens) Fordringer? Har han da glemt, at intet er nyttigt, uden hvad der er dydigt og anstændigt? og kan noget være det, som fornærmer Smag og Sædelighed? — Hvo der bringer disse Beskyldninger og Præmisser i en syllogistisk eller hvilkensomhelst logisk Form, han skal finde dem ikke mindre latterlige end de ere urimelige. Men os er det her ikke om det Latterlige at gjøre. Vi ville med Alvor vise Beskyldningernes Ugrund og med Alvor hævde den Angrebnes Ære.

Tale vi nu om Urimeligheden allene, hvad mere behoves da? Eller er noget urimeligere, end

*) Dette forholder sig ei saaledes. See nedenfor.

for de offentlige Handlinger, der skee i et heelt Collegiums Navn, at ville give dets enkelte Medlem Skyld? at ville negte, at alle Collegiets Medlemmer dele lige Ansvar i saa vigtig en Sag? Er noget urimeligere og ukiærligere, end uden Blusel at sige: alt det Slette, hiint Samfund af Mænd begaaer, det har jeg — skiøndt jeg om dette Samfunds indbyrdes Forhandlinger intet i Besynderlighed vidste —*) skrevet paa En Eneses Regning **), men i det Gode vil jeg derimod ikke, at denne Ene maa have Deel ***)? Eller røber det Eftertanke og sund Sands at antage: at et kongeligt Collegium skulde lade et Medlem, efter offentligt aflagte Prøver paa Smagloshed og Bifalden af usædelige Skrifter, beholde enemægtig Indflydelse? at et heelt Collegium skulde tillade denne ene, smagløse og usædelige Mand saaledes, i Sager, der angik Smag og Sædelighed, at raade, at begge traadtes under Fødder, at Skuepladsen nedværdigedes, at hele Collegiet offentligen beskæmmedes? To Tilfælde ere her ikkun tænkelige: enten kunne eller ville den saaledes Raadendes Colleger ikke hindre hans onde Idrætter. Kunne de ikke, da maatte enten hiin være den Øverste i Collegiet og ene begavet med alle de øvriges Magt, eller disse maatte være saa langt under ham i Snildhed og Kundskaber, og for Hoved og Hierte saa blottede, at han

*) „Hvorledes der censurertes i Directionen i Besynderlighed, vidste Anmelderen ikke." Disse ere hans egne Ord, ovenfor S. 266.

) Ovenfor S. 266. 67. *) Ovenfor S. 270.

derved allene vandt Seier over deres Stemmefleerhed: Ville de ikke, da havde de jo samme onde Villie som han, eller skulde Venskab, Frygt eller Gunst faae nogen betroet Embedsmand til, i saa høi Grad at forsømme sin Pligt? Tør Anklageren negte, hvad han selv nyligen har sagt*), at to Stemmer i Theaterdirectionen afgiøre? Tør han det ikke? hvorledes vil han da bevise, at ikke i det mindste tvende af Theatrets Directeurer ere lige skyldige, hvis formedelst Bestyrelsen nogen Forargelse gives Publicum? Hvorledes vil han da forsvare, at den Roes, han paa en ikke fiin Maade tildeler Rahbeks Colleger, er mere end tildeelt paa Skrømt for at kunne dadle Rahbek desfriere? — Endeligen, hvad er urimeligere (eller hvad egentligere Navn skulle vi give det) end paa slig Maade, som ovenfor, at skielne mellem Skribenten og Embedsmanden, medens Hensigten at nedsætte den sidste dog saa slet er skiult og saa tydeligen røber sig? Hvad urimeligere, end at tale om nogenslags Agtelse for den, hvem man offentligen beskylder for Smagløshed og for at være Usædelighedens Fremmer?

Og slige Beskyldninger giores den Skribent, der ved den danske Tilskuer, ved digteriske Fortællinger som Hanna v. Ostheim, Bomhuset, Melnek, Eneboeren, ved saamange andre Skrifter selv har givet sit Hoved og Hierte de skiønneste Vidnesbyrd!

*) See ovenfor S. 266, hvor Ordene ere disse: „Saameget kiender han og af den brugelige Fremgangsmaade, at to Stemmer afgiøre."

Og de giøres ham for et Publicum, der i en Række af Aar har med udmærket Yndest modtaget og begierligen læst hine Værker, og som regner dem blant sin Litteraturs fortrinlige Mindesmærker: et Publicum, hvem disse Værker ere anbefalede af dets retskaffenste, ved Smag og Genie mest udmærkede Mænd: et Publicum, i hvilket ikke en vis Stand eller et vist Partie allene, men enhver Stand og ethvert Partie, har kiendt, agtet og yndet den nu saaledes angrebne Skribent! Naar han beskyldes for Smagløshed og Fremmen af det Usædelige, da maatte den samme Beskyldning ramme det hele Publicum, der yndede, og de udmærkede Mænd, der anbefalede ham. Men grundløse Beskyldninger ramme kun Beskylderen selv. — I nogle og tredive Aar har Rahbek vandret sin Skribentbane. Hvorledes han har vandret den, derom vidne hans Værker: derom vidner den i saa anseelig en Aarrække, for det meste af ham allene udgivne Minerva, hvilken vel neppe var blevet vor Litteraturs mest udmærkede, i ingen anden Litteratur overgaaede, Tidsskrift, hvis dens Udgiver havde været uden Smag og Dømmekraft: derom vidner hans Tilskuer, for Efterslægten et vigtigt Mindesmærke om Tidsalderens Litteratur, Sæder og Sysler, for Samtiden kiær formedelst ægte Humanitet, Vittighed, urban Smag og gavnrig Lærdom, for begge agtværdig, fordi den stedse var Sandheds og Dyds strenge Forsvarer og ædle Beskytter.

Sandeligen! ikke med mere Grund negtes denne Skribent Borgerskab i Litteraturen, end fordum romersk Borgerskab af hiin Gratius negtedes Digteren Archias, en Mand, der ved udmærkede Aandsgaver, ved Videnskabernes tidlige og stadige Dyrkelse, ved den Humanitet og ædle Aand, der pleier at være disse Videnskabers Frugter, ved Iver og Virken for Romerfolkets Hæder, maatte findes værdig at skienkes hiint Borgerskab, om han ikke alt havde eiet det. Men et litterairt Borgerskab, ved hine nyeligen opregnede Skrifter, og ved Fædrelandskiærlighed, Aand og Studier, som Archias's, saa lovligen erhvervet, det skulde mod Angreb af Vaaben, der hverken synes det modne Overlægs, eller Geniets, eller Ærens *), behøve noget Forsvar? Saa daarlige ere vi ikke, at vi skulle troe det. Men det Uværdige i sligt et Angreb bør ikke undgaae offentligen at vises og paatales; thi en saadan Stridsmaade skal hverken taales eller synes at taales i Litteraturen. Vel har maaskee sligt nu ikkun Interesse for nogle faa, vel synes det maaskee Mængden ligegyldigt, enten der paa denne Maade vaages over, at den lærde Stat ei fanger Skade og Fordærv, eller ikke; men dette skal ei afholde os fra, efter Evne og paa den Maade vi kunne **), at hindre Fordærvelsen.

*) Non consilii, non ingenii, non auctoritatis arma. Cic.

**) εφη ὁ Σωκρατης, προς φιλες, και ξενες, και προς την αλλην διαιταν, καλην παραινεσιν ειναι την Καδδυναμιν ἐρδειν. Xenoph. memorab. Socratis. ɔ: Sokrates sagde: at i Henseende til

De nu herskende Tider ere ikke som hiin classiske Oldtid, da Videnskab og Konst var hele Folkets almene Interesse fra den øverste til den ringeste Stand. Dengang kunde hvilkesomhelst Geniets udødelige Frembringelser, offentligen forelæste, fængsle det samlede Folks Opmærksomhed, dengang deeltog et heelt Folk i Forfatternes ædle Veddestrid: men da boede ogsaa Philosophien blant Folket under den frie Himmel og i Spadseregangenes skyggefulde Ly: dengang aandeliggiordes selv det sandselige Giæstebud ved Forelæsning af Phantasiens høie Værker. Nu have Helten og Statsmanden langt større Adgang end Skribenten til Almeenbeundring og Statens Verestegn; fordum var denne Adgang lige aaben for alle Fortjenester og til de samme Belønninger. Symbolet paa Folkets høieste Beundring og Agtelse var en simpel Krands; men hvem den raktes, paa ham vogtede hele Verdens Øine, og Videnskabers og Konsters fredelige Dyrker raktes den ikke mindre end Krigshærens seierrige Anfører. Digteren Sophokles, endnu kun sytten Aar da han vandt Prisen fra Æschylus, den ældre seiervante Digter, modtog i en Laurkrands Almeenbeundringens Tegn; og da Helten Thrasybulus havde gienreist sit Fædrelands Frihed, var en Oliekrands Symbolet paa det frelste Folks Taknemmelighed og Kiærlighed: og ei var det mest glimrende og kostbare Hæderstegn mere mis-

Venner, og til Fremmede, og i ethvert Livets Forhold, var denne en herlig Leveregel: at offre efter Evne.

undt og ærefuldt end dette. Saa simpelt og værdigt var det, som Folket og Tidsalderen, hvori det brugtes.

Hos intet Folk paa Jorden gives nu mere Spor af en saadan Almeenaand: Thi hvor findes nu de Stater, mellem hvilke en Strid kunde opstaae, liig den mellem det blomstrende Lilleasiens og det mægtige Grækerlands stolte Byer, da hver især tilegnede sig Homerus? Hvor findes nu den Ret, for hvilken man, som Cicero fordum Archias, kunde forsvare en uskyldig angreben med hans Skribenthæder? — Men dog, alt dette uagtet har ogsaa Videnskabelighed endnu sine Belønninger, og den vil stedse have dem. Derfor skulle Optrin i Litteraturen, der opvække Forargelse, ei med Taushed forbigaaes; men ogsaa her skal det hedde: Vee den, fra hvem Forargelsen kommer!

„Men — vil maaskee Een sige — Baggesen fremkalder dog som Vidner for sin Paastand to af Rahbeks nyere dramatiske Værker (Hollænderen og Forføreren) og, som det synes, alt hvad Dramaturgisk han har skrevet." — Saavel i hine som i dette mener han altsaa at finde Smagløshed og Bifald af det Usædelige: men har han virkeligen beviist, at saadant findes deri? Beskyldningen om Usædelighedς Bifald i hvilketsomhelst af Rahbeks Skrifter, er saadan, at man ikke saa meget maa undres, som blues over den Diærvhed, der hører til, for et heelt Publikum at fremsætte den. Da den er ligesaa latterlig, som ubeviislig, tage vi herefter til den

ikke mere Hensyn. Om Smagløsheden bemærke vi for det første i Henseende til de to nævnte dramatiske Værker (om Dramaturgien tales siden), at havde endog Anklageren kunnet bevise, at sligt herskede i disse tvende, saa var dermed ikkun bevist, at en ellers smagfuld Skribent havde i et Par mindre Skrifter været uheldig; men aldeles ikke (hvad dog skulde bevises), at Forfatteren af de poetiske og prosaiske Forsøg (i hvilke og saa findes Dramer), at Forfatteren af de Sange, hvilke Baggesen for ei mange Aar siden har kaldet Mestersange, og af Tilskueren, hvilken er et Sidestykke til Englands Spectator, som ei nogen anden Litteratur kan fremvise det — at denne Forfatter var en smagløs æsthetisk Skribent. En Prøvelse af de Beviser, Theaterrecensenten i Dannora engang har troet at give for Hollænderens Smagløshed, tillader Rummet her ikke; men da dette Drama er saa meget mere ubetydeligt, som det ei engang er Rahbeks originale Værk; saa udsætte vi en saadan Prøvelse indtil hiin Recensent ogsaa (hvilket endnu aldeles ikke er skeet) har bevist noget af hvad han har sagt om Forføreren; og vi da over begge hans Bedømmelser kunne give en særskilt Dræftelse. Vi gientage ikkun her, at den, der vil overbevise Rahbek om dramatisk Smagløshed, maa bruge bedre Argumenter end de, der fra et mindre betydeligt originalt og et end ubetydeligere halvoriginalt Drama kunne hentes. Han maatte bevise, at den For-

trolige, Sommeren, Sophie Brauner og Rahbeks nyere Dramer Nationalskuespillene (en heldig Idee heldigen udført), ere ligesaamange smagløse Producter, skiønt de hidtil erkiendtes for det modsatte.

Men af ædle og dannede Mennesker skulle hans Beskyldninger sikkerligen ei billiges, saalænge han aldeles intet af dette har beviist, saalænge han ikke med critiske Grunde har gotgjort, at Rahbek i sine æsthetiske, i sine dramatiske og dramaturgiske Værker i Almindelighed har lagt Smagløshed for Dagen. Thi saalænge Billighed og sund Smag i Videnskabernes Rige er til, skal Forfatteren af Skuespillerbrevene og Forelæsningerne over Skuespilkonsten ligesaalidet kaldes en smagløs Dramaturg, som den danske Tilskuer en smagløs Skribent.

Hvad Rahbek om hiin Konst har lært, det ville vi i muligste Korthed (tvungne af det høist indskrænkede Rum og allene derfor udeladende meget) give en sammentrængt Udsigt over.

Sandhed og Natur (thi intet er skiønt uden hvad der har æsthetisk Sandhed, og intet er tugtigere og ædlere end den simple Natur *), disse tvende indprenter Rahbek Skuespilleren aldrig at tabe af Syne. Derfor vil han, at Skuespilleren skal elske Dyden; thi kun en saadan Skuespiller kan med

*) Nichts ist züchtiger und anständiger als die simple Natur. Grobheit und Wust ist eben so weit von ihr entfernt, als Schwulst und Bombast von dem Erhabnen. Lessing.

Sandhed fremstille den*). Der er Sandhed i Skuespillerens Action, naar han troligen følger Naturen, hvilken er høi og ædel i al sin Simpelhed. Denne Natur er fulgt i Shakespear's udødelige Værker, medens de franske Tragedier ei tør udtrykke den i sin fulde Høihed og Styrke, for ei at fornærme Velanstændigheden! De bruge istedet derfor „Lidenskabernes Cancellistiil." Det Svulstige, som det Væmmelige og Usædelige skal forjages af Skuepladsen. — Phantasie og Følelse ere Skuespillerens Hoved-Egenskaber. Den dybeste Følelse (Phantasie), forenet med den dybeste Eftertanke, er Konstens Væsentligste. Phantasien erholder et høit Sving, Smagen dannes og Konstsandsen øves ved Studium af Natur og Konst, af de udødelige Mesterværker i Poesie, Malerie og Sculptur. Men Legemets Dannelse i alle dets Øvelser er ei mindre fornøden. — Skuespilleren maa kunne føle sin Rolle for at kunne spille den. Udrustet med hine anførte Egenskaber og ved de foreskrevne Studier, vil han stedse til sine Roller have den passende Mimik i sin Magt, naar han iforveien har assimileret sig med Rollen. Phantasie og Følelse ville da begeistre ham til en uvilkaarlig Mimik, i hvilken er Naturens og Sandhedens Kraft, og hvilken er den eneste sande. Declamationen skal holde Middelvei mellem kiedsom Monotoni, latterlig Sang og ubehagelig Brølen. „Græsk

*) See ovennævnte Skuespillerbreve, sammenholdte med Forelæsningerne over Skuespilkonsten. Kbh. 1809. Den givne Udsigt grunder sig ligemeget paa begge Skrivter, og tildeels paa den danske Tilskuer.

Energie er noget andet end barbarisk Hylen og Tuden." Skuespilleren, som er Sanger, bør ikke glemme Spil og Udtryk over Sangen, og han bør ikke synge alle Arier med samme Manerer og Cadencer. — Hvad Rahbek foreskriver om Stillinger, om det stumme Spil, om Versrecitation, om tragiske og comiske Charakterer, om comiske Rollers Udførelse, vil det ei fortryde Nogen at læse og lægge paa Hierte: Her kunne vi kun pege derpaa. — Om Theatret i Almindelighed er denne hans Hovedidee, at det, vækkende den over Hverdags-Sysler indslumrede Aand til ædlere Virksomhed, skulde være Sædernes bestandige Skole, og Statsmaskinens vigtige Hiul. (Saaledes ønsker ogsaa Göthe, at den geistlige Talerstol og Theatret ei maatte være i indbyrdes Strid, men Guds og Naturens Priis paa begge Steder kun ved ædle Mennesker udbredes.) Vi Danske bør have et særeget dansk Skuespilslags, svarende til vor særegne Nationalcharacteer. Holberg har skabt dette Skuespils comiske, Evald og Oehlenschläger have grundet dets tragiske Deel; men Mangel paa Nationalaand gav hidtil den fremmede Modesmag Herredømmet. Men enten nu det Sørgespil, der forestilles, er nationalt eller ikke, driver han stedse paa dets ideale Fremstilling, saaledes som Sørgespillets høie og ædle Natur fordrer det. Derimod ivrer han, som en Hader af alt hvad der er Maneer og Affectation, stedse mod det Shakespear kalder „at overskride den beskedne Natur." Og hiint berømte Sted hos Shakespear *), hvoraf dette er

*) Hamlet, 3die Act, 2den Scene.

taget, det er saa at sige Texten, hvorover Rahbeks hele Dramaturgie er en nøiagtig Commentar. Om den er smagløs, maa nu af det Fremsatte bedømmes.

At Rahbek, som Baggesen ovenfor *) beraabte sig paa, skulde „ofte paa Prent have sagt, ingen Stemme at have om Musik, og ingen at ville have uden imod Dands," er ikkun halv rigtigt. Om Musik har han paa flere Steder **) yttret Meninger, der tilstrækkeligt vidne baade om Smag og Følelse for denne Konst. Men naar det kommer an paa at bedømme Musik efter Konstregler, da siger han, f. Ex. „jeg erkiender min musikalske Ukyndighed, men denne Musik glædede mit ulærde Øre." Hvad Dands angaaer, da finde vi ham paa flere Steder ***) med Agtelse og Beundring omtalende berømte Dandsere. Vi ville anføre eet af disse Steder: „Hr. Bournonvilles trende Entreer bleve givne, og denne ypperlige Konstner erholdt levende og enthusiastisk Bifald. Virkelig, naar man saae ham dandse, kunde man med Ret anvende paa ham: Tot lingvæ, quot membra viro; mirabilis ars est &c. Hvor var den sløve Tilskuer, der ei havde været fristet til at udraabe med hiin Philosoph: „Jeg seer dig ikke, jeg hører dig; du taler til mig med Stillinger og Bevægelser." Hvor-

*) S. 267.

**) F. Ex. Skuespillerbrevene, S. 331 — Dram. og litterariſk Tillæg, 1ste Hefte, S. 77. — Dramaturgiske Samlinger 1789, 3die og 4de Hefte, i en Afhandling om Operaer, Balletter ꝛc. —

***) F. Ex. Dramat. og litter. Tillæg, 1ste Hefte, S. 80. ib. 147, 2det Hefte, S. 266.

megen Lethed, hvormegen Ynde! Og nu hans Pastoral-Entree! En Albano's Pensel krævedes her til at skildre, hvad Ord ei kan fortolke."

Ogsaa den aldeles urigtige Angivelse skal endnu med et Par Ord omtales, at „Rahbek og ingen anden har anlagt den dramatiske Skole." I Høsts Theaterblad Nr. 18, dateret 27de August 1808, findes af Rahbek selv en kort Fortælling om denne Skole, hvori udtrykkeligt siges, at den er oprettet i Aaret 1804, at dens egentlige Stifter er daværende første Theaterdirecteur Overhofmarskal Hauch, og at Rahbek først i Slutningen af Aaret 1805 blev anmodet om, at gaae tilhaande ved Underviisningen. Om nu denne Skole har svaret til sin Hensigt, eller ikke, det er vel ei saa ligefrem ved et Magtsprog at afgiøre. Men paa Beviser brøster det ham ogsaa her. I sine forskiellige Theatercritiker har dog Baggesen selv med Bersommelse omtalt flere af denne Skoles Elever, og deriblant i det mindste En med ikke sparsom Roes.

Men muligt er det, at Baggesen ogsaa her vil paastaae, at Rahbek skal have Deel i Skolens slettere, ei i dens bedre Elever. Thi slig Paastand er ei umulig for den, der kan fremsætte den Slutning, at fordi Rahbek har skrevet dramaturgiske Værker, hans Colleger derimod ei ere offentligen kiendte som Dramaturger, derfor staaer han ene til Ansvar for alt det Slette og Smagløse, men disse kan allene tilregnes alt det Gode og

Smagfulde, hvilket hele Theaterdirectionen som Collegium udfører; eller for den, som i det han selv siger, at om skiulte Ting kan ei dømmes *), dog antager som afgiort, at Rahbeks tvende Collegere i Theaterdirectionen de eneste i Dramaturgie Smagfulde, uagtet om deres individuelle dramaturgiske Smag aldeles ingen offentlige Beviser haves, og paa denne ubeviste dramaturgiske Smag grunder følgende Slutning: disse Mænd maa i Smagens Rige være ufeilbare, „alt hvad poetisk ædelt og skiønt, og ægte dannis, saavel i det Indre som i det Ydre, der skeer paa Scenen, maa allene skrives paa deres Regning;" men de kunne ingenlunde have Deel i det Modsatte; deri har Rahbek (skiøndt han, den ene Smagløse, har tvende Smagfulde imod sig) allene Skyld. Da nu dette Modsatte (hvori de to Theaterdirecteurer ikke skulle have Deel) efter Baggesens Mening endog finder Sted i den Grad, at „Scenens Gratie og den sidste Rest af Blusel er bleven myrdet paa Skuepladsen;" saa kan man, ved at følge Baggesen, omsider komme til den Slutning: at Rahbeks tvende Collegere have liden eller ingen Deel i hele Theaterbestyrelsen, men at denne for det meste er Rahbek, „den smagløse og svage Dramaturg," allene overladt. Vi forbigaae de flere Urimeligheder i Anklagen, som vi deels have udpeget, deels, af Mangel paa Rum, have ladet være uændsede. Men de anførte synes at være mere end tilstrækkelige. Sandeligen, vi miskiende ikke de ældre Fortieneste den Forfatter har, af hvis Pen i senere Tider

*) Det ovenanførte Nr. 13 af Dannora.

saamangen et uværdigt Product flød; men vi have her ikkun havt med Forfatteren af det uværdigste af alle hine Producter at gjøre, og om dette Products Forfatter, der har seet sig saa blind paa Theatrets formeentlige Usædelighed, at han ei engang har kunnet fremsætte sine Beskyldninger herom i en lys Orden eller i et videnskabeligt Sprog, om ham, der desuagtet selv kalder sig: æsthetisk og philosophisk Bedømmer af offentlige Phænomener — om ham kunne vi vel med Cicero sige: omnis poena oculorum ad cæcitatem mentis est conversa.

Og saavel disse Urimeligheder, som den fuldkomne Grundløshed i den Rahbek giorte Beskyldning om Mangel paa Smag, troe vi nu at have sat i deres fulde Lys. Neppe gives der i vor Litteratur en Skribent, der mindre end Rahbek forskyldte en Behandling, som den, hvilken ved disse saa haarde, saa grundløse, saa ukiærlige Beskyldninger er vederfaret ham: ham, der uden Partiskhed og Fordom frydedes over og anbefalede hvad Skiønt og Godt han i Fædrelandets Skriftrige blev vaer, ubekymret hvorfra det kom; ham, der aldrig behandlede andre Forfattere som Fordunklere af egen Roes eller som forhadte Medbeilere, men som i hver udmærket Skribent ikkun saae en Ven, en Medarbeider og Deeltager i det ærefulde Arbeide; ham, der i at fremme Dydens, Videnskabernes, Fædrelandets Ære ene satte sin egen Hæder.

Platons Kriton,

oversat af det Græske

ved

C. J. Heise,

Candidat i Theologien.

Den Dialog af Platon, jeg her har forsøgt at føre dansk Dragt, kan, som Schleiermacher i sin Indledning har viist, ligesaalidt som Forsvarstalen ansees for et af Platon udarbeidet Værk, men maa betragtes som en Samtale, der virkelig er holdt i Fængslet imellem Sokrates og Kriton. Kriton kunde, saa godt han erindrede den, have meddeelt Platon den, og dennes Arbeide har da allene bestaaet i, forskiønnende at have fremstillet Sokrates's Sprog, udsmykket Begyndelsen og Enden, maaskee udfyldt et eller andet Hul, og derved givet det Hele mere indvortes Sammenhæng. Men endskiønt denne Dialog ikke kan betragtes som et philosophisk Konstprodukt, er den dog, fordi den har en aldeles historisk Grund, i anden Hen-

seende desto mærkeligere. I Forening med Forsvarstalen og Phædon fremstiller den for os en af de mest ophøiede og rørende Scener, vi i Fortiden have at skue: Sokrates i sin Død. — Her fremstilles denne Vises fuldendte sædelige Charakteer og ophøiede Sjælero i den skiønneste Glands, hvorfor ogsaa dette Sokratisk-Platonske Stykke altid har været Gienstand for almindelig Beundring. Da desuden Læren om Statssamfundets Hellighed, om den Agtelse og Lydighed, det bør Undersaatten at vise Lovene, neppe nogensteds er saa tydeligt og stærkt udtalt, som i denne Dialog, vil det Arbeide, atter at fremkalde den for Lyset, skiønt i mindre fuldkommen Form, neppe ansees for upassende, og mindst paa en Tid, da Baandene imellem Folk og Stat saa voldsomt ere løsnede.

Kriton.

Sokrates. Kriton.

S. Hvorfor er Du kommen saa tidlig, Kriton? Eller er det ikke tidligt?

K. Jo meget tidligt.

S. Hvilken Time?

K. Den første Dæmring.

S. Det forundrer mig, at Fængslets Vogter har villet føie Dig.

K. Han er allerede bleven fortrolig bekiendt med mig, Sokrates, ved min idelige Kommen herhid, og desuden faaer han noget af mig.

S. Er du nylig kommen, eller har Du været her længe?

K. Allerede temmelig længe.

S. Hvorfor vakte Du mig da ikke strax, men sad saa taus hos mig?

K. Nei, ved Zeus, Sokrates, jeg ønskede selv ikke at være vaagende i en saadan Ulykke; men jeg har alt længe med Forundring betragtet Din rolige Søvn, og med Forsæt vakte jeg Dig ikke, for ikke at forstyrre Din søde Ro. Allerede ofte har jeg i Dit hele foregaaende Liv priist Dig lykkelig for Dit blide Sind, men fornemmelig i den nu forestaaende Ulykke, som Du saa let og roligen taaler.

S. Det var jo ogsaa urimeligt, Kriton, om en saa bedaget Mand vilde være fortrydelig over, at han allerede skulde døe.

K. Dog see vi Andre, Sokrates, der i samme Alder ere stedede i lignende Ulykker, og deres Alder har ikke kunnet befrie dem fra at vise sig fortrydelige over det nærværende Uheld.

S. Saaledes er det; men hvorfor er Du dog kommen saa tidlig?

K. For at bringe en Efterretning, Sokrates, besværlig ikke for Dig, som det synes, men besværlig og trykkende for mig og alle dine Venner — en Efterretning, som jeg finder mest trykkende af alle.

S. Hvilken altsaa? Er maaskee Skibet kommen fra Delos, ved hvis Komme jeg skal døe? *)

K. Endnu er det ikke kommen, men efter Nogles Efterretning, der ere komne fra Sunion, og der forlode det, troer jeg, det vil komme i Dag. Af disses Budskab er det altsaa klart, at det vil komme i Dag, og Du maa da nødvendig i Morgen, Sokrates, ende Dit Liv.

S. Til Lykke altsaa, Kriton! Er det Guderne saaledes behageligt, være det saa. Dog troer jeg ikke, at det vil komme i Dag.

K. Hvoraf slutter Du det?

S. Det vil jeg sige Dig. Jeg skal jo døe den følgende, eller vel endog den samme Dag, Skibet kommer.

K. Saaledes sige i det mindste de, som have at byde herover.

S. Nu saa troer jeg ikke, det vil komme i denne Dag, men den følgende; jeg slutter dette af en Drøm, jeg havde for en liden Stund siden i denne Nat; og Du synes derfor ret beleiligen ikke at have vakt mig.

K. Hvilken var da denne Din Drøm?

*) Athenienserne afsendte aarlig et Skib til Delos, for at feire en Offerfest til Apollons Ære i Anledning af Theseus's paa Kreta lykkelig udførte Daad. Imedens dette Skib var underveis, torde ingen Dødsdom i Athenen fuldbyrdes. Det var just afseilet Dagen før Sokrates's Dom.

S. Et skiønt, veldannet Fruentimmer, iført hvidt Klædemon, syntes jeg, nærmede sig mig, nævnte mig ved Navn, og talede:

Paa den tredie Dag til frugtbare Pthia Du komme!

K. Hvilken selsom Drøm, Sokrates!

S. Men dog, som mig synes, Kriton, heel tydelig.

K. Ja, som det synes. Men, herlige Sokrates, følg mig endnu, og red Dig. Thi naar Du dør, rammer mig ikke blot een Ulykke *); men foruden at jeg berøves en saadan Ven, som jeg aldrig vil finde nogen, vil jeg af mange, som hverken kiende mig eller Dig nøie, betragtes som den, i hvis Magt det stod at redde Dig, naar han havde villet anvende Penge, men som forsømte dette. Og hvilket Omdømme kan være uværdigere, end dette: at ansees for at agte Penge høiere, end sine Venner. Thi Mængden vil ikke troe, at Du selv ikke vilde gaae herfra, skiønt vi saa ivrigen bade.

S. Men hvorfor skulle vi, du gode Kriton, bekymre os saa meget om Mængdens Mening? De Fornuftige, hvis Dom det især er værd at tage Hensyn til, ville troe, at dette er gaaet til, som det virkelig er.

K. Men Du indseer, Sokrates, at det ogsaa er nødvendigt at bekymre sig om Mængdens Me-

*) Jeg oversætter efter Læsemaaden: ’ε μια ξυμφορα εστιν, αλλα. Den sædvanlige: ουδεμία ξυμφορά εστιν ἀλλη, αλλα &c. giver ingen Mening.

ning; selv det, som nu indtræffer, viser tydeligt, at Mængden er i Stand til ikke blot at paaføre de mindste Ulykker, men fast de største, naar nogen er bagvasket hos den.

S. Gid Mængden, Kriton, var i Stand til at paaføre de største Onder, at den og kunde være i Stand til at paaføre de største Goder; det vilde da have sig vel. Nu er den derimod i Stand til ingen af Delene; thi den kan hverken giøre nogen til Viis eller til Daare, men handler kun i Blinde.

K. Nok herom. Men sig mig dette, Sokrates: er Du maaskee bekymret for mig og Dine andre Venner, at naar Du gaaer herfra, Angiverne skulde give os noget at bestille, fordi vi havde bortstiaalet Dig, og vi skulle blive nødte til at opoffre vor hele Formue, eller en stor Pengesum, eller komme til at lide noget foruden dette? Er Du bekymret for noget saadant, da lad denne Frygt fare; thi vi ere forpligtede til, for Din Frelse, at underkaste os denne, eller, om det er nødvendigt, en endnu større Fare. Følg derfor mit Raad, og handle ikke anderledes.

S. Jeg er bekymret for dette, Kriton, og for meget andet.

K. Vær uden al Bekymring herfor. Det er ikke nogen betydelig Sum, hvorfor Nogle vilde redde Dig og bortføre Dig herfra. Seer Du ikke, hvor nøisomme disse Angivere ere, og at der aldeles ikke behøves nogen stor Pengesum til dem? Min egen Formue vil, som jeg troer, strække til, og der-

som Du af Forkiærlighed for mig mener, at jeg ikke bør opoffre mit Eget, saa ere disse Fremmede her tilbøielige til at betale. Een har allerede bragt en hertil tilstrækkelig Sum, nemlig Simmias Thebæeren; Kebes og mange andre ere ogsaa villige. Altsaa, som sagt, maa Du ikke af Bekymring herfor tabe Modet til at redde Dig selv, ikke heller maa den Betragtning, Du anførte for Retten, lægge Dig Hindringer i Veien; at Du nemlig ved Din Udvandring herfra ikke vidste, hvad Du skulde begynde med Dig selv. Thi paa mange andre Steder, hvor Du maatte komme hen, vil man byde Dig velkommen, og saafremt Du vil reise til Thessalien, har jeg der mange Giæstevenner, som ville agte Dig høit og forskaffe Dig Sikkerhed, saa at ingen turde tilføie Dig noget Ondt i Thessalien. — Tillige, Sokrates, synes Du mig at handle aldeles urigtigt, i det Du selv opoffrer Dig, da Du dog kunde redde Dig, og udvirker, at det kan blive saaledes med Dig, som Dine Fiender kunde ønske at udvirke, og allerede have udvirket, da deres Hensigt er at styrte Dig. — Desuden synes Du mig ogsaa at forraade Dine Børn, hvilke, skiøndt Du kunde opdrage og uddanne dem, Du dog forlader og overlader, saavidt det staaer til Dig, til Skiebnens Vilkaar. Det vil rimeligviis gaae dem, som det pleier at gaae Faderløse i deres forladte Tilstand. Thi enten skulde Du ikke have avlet Børn, eller ogsaa ikke undslaae Dig for Umagen af at opdrage og uddanne dem. — Men Du synes at vælge det letteste; da

derimod den, som troer sit hele Liv igiennem at have beflittet sig paa Dyden, burde kun vælge det, som den dydige og tappre Mand vilde have valgt. Derfor skammer jeg mig saavel for Dig, som for os, Dine Venner, og frygter for, at det vil faae Udseende af, at Din hele Sag er behandlet med Umandighed fra vor Side. Først Klagens Indledelse for Retten, at Du fremstillede Dig, hvilket Du dog saa vel kunde have undgaaet, hele Retshandelen selv, saaledes som den er gaaet for sig, og nu tilsidst, hvilket er det Latterlige ved Sagen, at det af Feighed og Umandighed er undgaaet vor Opmærksomhed, at vi kunde redde Dig, eller Du Dig selv, hvilket var muligt og udførligt, om vi ellers duede til noget. Vogt Dig altsaa for, Sokrates, at det ikke skal geraade Dig og os til Skam, som til Skade. Men overlæg, skiønt det ikke mere er Tiden til at overlægge, men til at have overlagt. Der gives kun eet Raad; thi i den forestaaende Nat maa Alt være udført. Nøle vi, bliver det umuligt, undførligt. Derfor, Sokrates, følg mig Raad og handle aldeles ikke anderledes.

S. Din Omsorg for mig, kiære Kriton, er af stor Værd, naar den kun lod sig forene med det Rigtige; men hvis ikke, er den, jo større, desto besværligere. Vi maae altsaa undersøge, om dette maa giøres, eller ei; thi det har altid, ikke blot nu, været min Charakteer, intet i mig at adlyde, uden den Sætning, som ved Undersøgelse viste sig for mig, som den bedste. De Grunde, jeg forhen an-

førte, kan jeg ikke nu forkaste, fordi dette Uheld har rammet mig; de forekomme mig endnu fast at være de samme, og jeg agter og ærer dem, som forhen. Dersom vi altsaa ikke have bedre Grunde at anføre for nærværende Tid, da vid, at jeg ingenlunde vil give efter for Dig, end ikke om den mægtige Mængde vilde skrække os, som Børn, ved at paaføre os endnu større Onder, end de nærværende, som Fængsel, Død, Tab af Formue.

K. Hvorledes kunde vi altsaa bedst undersøge dette?

S. Om vi nu først igien optog Talen om Meningerne, som Du fremførte, og undersøgte, om det vel for ethvert Tilfælde var rigtigt sagt, at man skulde bekymre sig om nogle Meninger, om andre ikke *)? Eller om dette, førend min Død var bestemt, var rigtigt sagt, nu derimod aabenbar viste sig blot at være sagt for Talens Skyld, og i Grunden kun at være Spøg og Snak? Jeg ønsker at undersøge i Forening med Dig, Kriton, om denne Tale nu, da jeg er i denne Stilling, forekommer mig anderledes, eller at være den samme, og ifølge heraf ville vi enten lade den fare eller følge den. Saavidt jeg troer, har det altid været antaget af dem, som meente at sige noget, som jeg nylig sagde, at af de Meninger, Menneskene yttre, maae nogle agtes høit, andre ikke. Siig nu, ved Guderne,

*) Stolberg oversætter urigtigt: Und ob vorher zwar schon gesagt ward, daß ich sterben müßte, nun aber o. s. v.

Kriton, synes Dig dette ikke at være rigtigt sagt? Thi saavidt menneskelige Ting kunne forudsees, behøver Du ikke at frygte for at maatte døe i Morgen, og en Stilling, som min nærværende, kan ikke bringe Dig ud af Din Fatning. Betragt altsaa: finder Du det ikke tilfredsstillende sagt, at man ikke bør ære alle Menneskenes Meninger, men blot nogle og andre ikke? og ikke Alles, men blot Nogles og Andres ikke? Hvad mener Du, er dette ikke rigtigt sagt?

K. Rigtigt.

S. Og bør man da ikke ære de gode, og ringeagte de slette?

K. Visselig.

S. Men de gode, er det ikke de Fornuftiges, de slette Daarernes?

K. Hvad andet?

S. Velan! Hvorledes blev der da talt herom? En Mand, som driver Legemsøvelser, og har hele sin Hu henvendt herpaa, mon han bekymrer sig om enhvers Roes og Dadel, eller kun om den Enes, som er Læge eller Mester for Øvelserne?

K. Kun om denne Enes.

S. Mon han altsaa ikke maa frygte for denne Enes Dadel og ønske hans Roes, ubekymret om Mængdens?

K. Det er aabenbart.

S. Saaledes maa han altsaa gaae til Værket, saaledes øve sig, spise og drikke, som det behager denne Ene, Mesteren og den Kyndige, snarere end som det behager alle de øvrige tilsammen?

K. Saa er det.

S. Vel! men naar han er ulydig imod denne Ene, og ringeagter hans Mening og hans Roes, derimod ærer Mængdens, de Ukyndiges, mon da ikke et Onde vil møde ham?

K. Hvorledes skulde der ikke det?

S. Men hvilket er nu dette Onde? Hvortil sigter det, og hvilken Deel træffer det af den Ulydige?

K. Naturligviis Legemet, thi dette fordærver han.

S. Vel sagt! Og skulde det ikke saaledes forholde sig, min Kriton, med de øvrige Ting, at vi ikke skal giennemgaae dem alle? Altsaa ogsaa med det Retfærdige og Uretfærdige, Hæslige og Skionne, Gode og Onde, hvorom vi just nu raadslaae: om vi heri skulle følge Mængdens Mening og frygte den, eller kun den Enes, om heri er nogen Kyndig, hvem man bør have større Undseelse og Frygt for, end for alle de øvrige tilsammen? — da vi ved ikke at adlyde denne, fordærve og ødelægge det, som ved Retfærdighed bliver bedre, men ved Uretfærdighed gaaer til Grunde; eller er det ikke saaledes?

K. Jeg mener jo, Sokrates.

S. Naar vi ved Ulydighed imod de Kyndigeres Mening ødelægge det hos os, som ved det Sunde bliver bedre, men ved det Usunde fordærves, lønner det da at leve med dette i sin fordærvede Tilstand? og er dette noget andet, end Legemet?

K. Nei.

S. Lønner det da at leve med dette svækkede og fordærvede Legeme?

K. Ingenlunde.

S. Men skulde det da lønne at leve, naar det er fordærvet hos os, som ved Uretfærdighed krænkes, men ved Retfærdighed fremmes? Eller skulde vi anse det at være ringere, end Legemet, hvad det saa er hos os, hvortil Retfærdighed og Uretfærdighed staaer i Forhold?

K. Ingenlunde.

S. Tvertimod langt ædlere?

K. Langt ædlere.

S. Altsaa, du Gode, bør vi ikke være saa bekymrede for hvad Mængden, men hvad den, som er kyndig i hvad der er Ret og Uret, hvad denne Ene og hvad Sandheden selv vil sige om os. Saa at Du allerede heri ikke indleder Sagen rigtigt, naar Du foredrager, at vi bør tage Hensyn til Mængdens Mening om det Rigtige, Skiønne og Gode og det Modsatte af disse *). — Men, kunde Nogen sige, denne Mængde er dog istand til at dræbe os.

K. Ja vel, Sokrates, kunde Nogen sige dette.

S. Det er sandt. Men, du Forunderlige, denne Sætning, vi have giennemgaaet, synes mig at

*) Og det Modsatte af disse, istedet for: det Urigtige, Hæslige og Onde, en bekiendt Euphemie hos Grækerne. Dette Folk, der saa ganske levede i Følelsen for det Skiønne, søgte omhyggelig at undgaae Brugen af Ord, der kunde vække sørgelige og ubehagelige Forestillinger.

være lig den, vi forhen have fastsat; og betragt igien denne, om den endnu staaer fast for os, eller ei: at man nemlig ikke maa agte det, at leve, høiest, men det, at leve vel.

K. Den staaer fast.

S. Og det at leve vel er det samme som at leve dydigt og retfærdigt; staaer ogsaa denne Sætning fast, eller ei?

K. Den staaer fast.

S. Altsaa ifølge det Tilstaaede maae vi undersøge dette, om det er retfærdigt eller ei, at jeg, uden Athenienfernes Tilladelse, forsøger at gaae herfra, og dersom det viser sig at være retfærdigt, ville vi forsøge det, men hvis ikke, lade det fare. — Men disse Betragtninger, Du fremfører om Formuens Tab, om Mængdens Mening og om Børnenes Opdragelse, skulde de ikke være Betragtninger, ret egne for disse Mennesker, som saa letsindigen dræbe, og gierne igien kaldte tilbage til Livet, naar det var dem muligt — alt uden Fornuft. Vi derimod, eftersom vor Undersøgelse fører det saaledes med sig, maa allene betragte, som vi nyligen sagde, om vi, i det vi yde dem, som føre os herfra, Penge og Tak, handle retfærdigen — baade de, som udføre og de, som udføres — eller om vi i Sandhed handle uretfærdigen, i det vi giore alt dette. Og dersom det viser sig, at vi heri handle urigtigt, bør ikke dette, at vi, ved at blive her og forholde os rolige, udsatte os for Døden eller hvilkensomhelst anden Lidelse, komme i Anslag imod det, at handle urigtigt.

K. Det synes mig skiønt sagt, Sokrates. Overvei altsaa, hvad vi skulle giøre.

S. Vi ville fælles, du Gode, overveie dette, og dersom Du har noget at indvende, naar jeg taler, saa fremsør det, og jeg vil følge Dig; men hvis ikke, da ophør med idelig at gientage den samme Tale, at jeg bør gaae herfra imod Athenienernes Villie. Vel var det mig kiært, at Du kunde overtale mig til at handle saaledes, kun ikke imod min Villie. — Betragt altsaa, om Undersøgelsens Begyndelse er Dig tilfredsstillende, og bestræb Dig for at besvare Spørgsmaalene efter bedste Indsigt.

K. Jeg skal bestræbe mig derfor.

S. Sige vi, at man paa ingen Maade maa forsætlig handle Uret? Eller at man vel paa een Maade maa handle Uret, men ikke paa en anden?*)

*) Jeg følger Læsemaaden: ἢ τινὶ μεν αδικητεον τροπω, τινι δε ου, istedet for den almindelige aabenbar falske: ἢ τους μὲν αδικητεον τροπω, τινι δ'ου. En Oversætter af Platons Kriton i Neues Attisches Museum, 3 B. 2 H. finder heller ikke denne Læsemaade antagelig, da han ikke kan forklare sig det Udtryk: at giøre Uret paa en vis Maade. Han foreslaaer derfor at læse: τους μὲν αδικητεον, τους δ'ου. Men denne Forandring er neppe nødvendig, thi Læsemaaden τινὶ τροπω giver en Mening, der meget vel passer i Contexten. At det ikke er tilladt at giøre Uret paa denne eller hiin Maade,

Eller at det i ingen Henseende hverken er godt eller skiønt at handle Uret, hvilket vi ofte i den foregaaende Tid ere blevne enige med hinanden om, og som ogsaa nylig sagdes? Eller ere alle hine Lærdomme, vi tilforn ere blevne enige om, i disse faa Dage blevne til intet, og saalænge have vi, Kriton, saa bedagede Mænd, ikke bemærket, at, omendskiønt vi i al Alvorlighed talede med hinanden, vi dog i intet vare forskiellige fra Børn? Eller forholder det sig aldeles nu, som fordum sagdes, enten Mængden tilstaaer det, eller ei? Og hvad enten det gaaer os haardere eller bedre, end nu, er dog det, at gisre Uret, i enhver Henseende skadeligt og skændigt for dem, som gisre det — antage vi dette eller ei?

K. Det antage vi.

S. Altsaa i ingen Henseende tør man gisre Uret?

K. I ingen.

S. Selv den altsaa, hvem Uret er skeet, bør ikke gisre Uret igien, som Mængden troer, eftersom det jo i ingen Henseende er tilladt at gisre Uret?

K. Saaledes synes det.

S. Men hvorledes? Tør man tilfsie Ondt, Kriton, eller ikke?

K. Visselig ikke, Sokrates.

S. Men det, igien at tilfsie Ondt, efterat man har lidt det, er det, som Mængden siger, Ret, eller ikke?

kan jo ikke betyde andet, end at det i intet Tilfælde, i intet af Livets forskiellige Forhold er tilladt at gisre Uret.

K. Aldeles ikke.

S. Thi det, at tilføie Menneſker Ondt, er jo i intet forſkielligt fra at giøre Uret.

K. Du taler ſandt.

S. Altſaa maa man ikke fornærme igien, eller tilføie noget Menneſke noget Ondt, hvad vi end maatte have lidt af dem. Og ſee vel til, Kriton, at Du ikke, i det Du tilſtaaer dette, tilſtaaer det imod Din Mening; thi jeg veed vel, at denne Mening kun er nogle Faaes, og ſiedſe vil være det. Men for dem, ſom have denne Mening og dem, ſom ikke have den, er ingen fælleds Raadſlagning mulig; de maae nødvendigviis ringeagte hinanden, naar de betragte hinandens gienſidige Beſlutninger. Betragt derfor ogſaa Du vel, om Du giør fælles Sag med mig og er af ſamme Mening, og om vi i vore Underſøgelſer ſkulle gaae ud herfra, at det aldrig er tilladt hverken at giøre Uret eller at giengielde det, eller, naar noget Ondt tilføies Een, at ville hielpe ſig med at giøre Ondt igien. Eller træder Du tilbage, og giør ikke denne Begyndelſe til Din? Thi jeg har længe havt denne Mening og har den endnu; men derſom Du tænker anderledes herom, ſaa tal og overbeviis mig, bliver Du derimod ved det forhen antagne, ſaa hør mig videre.

K. Jeg bliver derved og antager det; altſaa tal!

S. Jeg ſiger altſaa videre, eller rettere jeg ſpørger: Naar en har lovet en anden noget, ſom er retmæsſigt, bør han da udføre dette, eller tør han bedrage?

K. Han bør udføre det.

S. Fra denne Standpunkt altsaa betragt: om vi, ved at gaae herfra, uden at overtale Staden, fornærme andre, og just dem, vi mindst burde fornærme, eller ei? Og om vi da blive de Sætninger troe, vi have erkiendt for rigtige, eller ei?

K. Paa dette Dit Spørgsmaal kan jeg ikke svare, Sokrates, thi jeg forstaaer det ikke.

S. Betragt det da saaledes: Naar, i det vi vilde undvige herfra — eller hvorledes skal man kalde det? — Lovene og Staten selv kom og standsede os med disse Ord: „Siig mig, Sokrates, hvad har du i Sinde at gjøre? Tænker du ved denne Handling, som du foretager dig, at omstyrte os, Lovene, og hele Staten, forsaavidt det staaer til dig? Eller troer du det muligt, at den Stat kan bestaae, og ikke omstyrtes, i hvilken de afsagte Domme ikke have Kraft, men gjøres ugyldige og til intet af Enkelte?" Hvad skulle vi svare til dette, Kriton, og andet lignende? Meget kunde en og anden, og fornemmelig Taleren, have at fremføre angaaende den krænkede Lov, som byder alle fældede Domme at være gyldige. Eller skulle vi sige til dem: men Staten har jo fornærmet os, og fældet en urigtig Dom. Skulde vi sige dette? Eller hvad ellers?

K. Ved Zeus, just dette, Sokrates.

S. Men hvad om Lovene sagde: „O Sokrates! ere vi ogsaa blevne enige derom, du og jeg, at du bør underkaste dig de Domme, Staten fæl-

der?" Dersom vi da forundrede os over dette Udtryk, vilde de maaskee sige: „Forundres ikke, Sokrates, over det Sagte, men svar, da du jo dog er vant til at tale i Spørgsmaal og Svar. Siig altsaa, formedelst hvilke Beskyldninger imod os og Staten søger du at styrte os? For det første, har du ikke os at takke for din Tilværelse, have vi ikke bragt dig til Verden? Har ikke din Fader ifølge os taget din Moder til Ægte og avlet dig? Siig, dadler du noget ved disse Love iblandt os, som angaae Ægteskabet, hvori de ikke vare gode?" — Jeg dadler intet, maatte jeg svare. „Men ved Lovene om den Fødtes Opdragelse og Undervisning, efter hvilke ogsaa du er bleven undervist? Eller er det ikke skiønt, hvad de i denne Henseende givne Love bestemme, da de bød din Fader at lade dig undervise i alle de Konster, der øve Aanden og Legemet *)?" Skiønt, maatte jeg svare. „Vel! efterdi du altsaa er født, opdragen og undervist, kan du da for det første paastaae, at du ikke var vores, vor Affødning og Tiener, du og dine Forfædre? Og dersom dette forholder sig saaledes, troer du da at have lige Ret med os, og at være berettiget til at gjøre det samme imod os, som vi have vovet imod dig? Eller havde du ikke lige Ret imod din Fader eller imod din Herre, ifald du har havt en saadan, saa at du kunde gjøre det samme imod dem, som

*) I Originalen: I Musik og Gymnastik, de tvende Hovedbestanddele af Grækernes hele Undervisningsvæsen.

de imod dig; altsaa hverken tale imod, naar de skieldte, slaae igien, naar de slog, eller giengielde flere Ting af samme Art; — men imod Fædrenelandet og Lovene skulde det være dig tilladt, saa at, dersom vi besluttede at styrte dig, i det vi ansaae det for billigt, du ogsaa turde beslutte at styrte os, Lovene, og Fædrenelandet, saavidt det stod i din Magt, og erklære, at du heri handlede rigtigt, du, som i Sandhed beflitter dig paa Dyden*)? Eller er du saaledes viis, at du ikke veed, at Fædrenelandet maa foretrækkes for Fader, Moder og alle andre Forfædre, og at det er ærværdigere, helligere og i større Anseelse saavel hos Guderne, som hos de Mennesker, der have Fornuft? og at man endnu mere bør ære, adlyde og formilde et opbragt Fædreneland, end en Fader? og at man enten maa overbevise det, eller giøre hvad det befaler, og lide med Rolighed, naar det paalægger at lide, hvad enten det dømmer til Slag eller til Baand? Eller naar det fører dig til Krigen, hvor Saar og Død vente dig, at dette da maa giøres, og at det saaledes er Ret? At du ikke maa vige, ikke undvige og forlade din Post, men saavel i Krigen, som for Domstolen og overalt maa giøre, hvad Staten og Fædrenelandet befaler,

*) ὁ τῃ αληθειᾳ της αρετης επιμελουμενος, den samme, Platon andre Steder, f. Ex i Phædon (Bip. Udg. pag. 152.) kalder ὁ δικαιως φιλομαθης.

eller ogsaa overbevise det om, hvad egentlig Ret er? men at det er utilladeligt at bruge Vold imod Fader og Moder, og altsaa meget mere imod Fædrenelandet?" Hvad skulle vi sige hertil, Kriton? at Lovene tale sandt, eller ei?

K. Mig synes jo.

S. „Overvei altsaa, Sokrates, vilde maaskee Lovene sige, om vi tale sandt heri, at du gior Uret imod os, naar du gior det, du tænker paa. Thi vi, som have født, opdraget og underviist dig og giort dig og alle de andre Borgere deelagtige i alle Goder, vi erklære alligevel at have givet enhver af Athenienserne, som vil, Tilladelse til, naar han har prøvet og betragtet Statens Indretninger og os, Lovene, og vi da ikke behage ham, at tage Sit med sig og vandre hen, hvor han vil, og ingen af os Love forhindrer eller forbyder, naar nogen af Eder, hvem vi og Staten ikke behage, vil vandre til en Plantestad eller nedsætte sig andensteds, at gaae hen, hvor han vil, med hele sin Eiendom. Men den af Eder, som bliver, efter at have seet, paa hvilken Maade vi pleie Retten og i øvrigt bestyre Staten, ham antage vi allerede i Gierningen at have tilstaaet os at ville gjøre det, vi befale; og naar han ikke adlyder, paastaae vi, at han forseer sig tredobbelt, fordi han ikke adlyder os, hans Opfostrere, ikke os, hans Opdragere, og fordi han, uagtet han har lovet at ville adlyde os, hverken adlyder eller overbeviser os, naar vi gjøre noget ikke rigtigt; og da vi foredrage og ikke vildt paabyde, hvad vi an-

ordne, og overlade ham et af to, enten at overbevise os, eller at gisre, hvad vi befale, gisr han ingen af Delene. Disse Beskyldninger erklære vi ogsaa at ville hvile paa dig, Sokrates, naar du udfører det, du har i Sinde, og ikke mindst, men fornemmelig paa dig iblandt Athenienserne." Og dersom jeg nu spurgte: hvorfor? vilde de maaskee med Rette gisre mig den Bebreidelse, at jeg fremfor de svrige Athenienfere havde givet dem dette Løfte. De kunde sige: „Vi have stsre Beviser herfor, Sokrates, at vi og Staden have behaget dig. Thi ellers vilde du ikke saa fortrinlig fremfor de andre Athenienfere stedse have levet i den, dersom den ikke fortrinlig havde behaget dig; aldrig er du gaaet ud af Byen, for at bivaane Grækenlands Feste, uden een Gang til Isthmos, aldrig nogen andensteds hen, uden naar du fulgte med Krigshæren, ikke heller har du giort nogen Udenlandsreise, som andre Mennesker. Aldrig følte du dig henreven af Lyst til at lære at kiende en anden Stad og andre Love; men vi og vor Stad tilfredsstillede dig. Saa hsilig elskede du os, og lovede at ville leve som Borger, overeensstemmende med os. Desuden har du ogsaa avlet Børn i denne Stad, og derved erklæret, at den behagede dig. Selv for Retten kunde du have ladet dig tildømme Landsforvisning, dersom du havde villet, og hvad du nu foretager dig imod Stadens Villie, kunde du da med dens Villie have udført. Men den Gang giorde du dig til af, at du aldeles ikke var uvillig, naar du skulde døe, men

foretrak, som du sagde, Døden for Landsforviisning. Nu derimod skammer du dig hverken over hine dine Taler, ikke heller har du Agtelse for os Love, men søger at styrte os. Du handler, som den usselste Træl vilde handle, da du søger at undløbe ganske imod al Overeenskomst og de Løfter, ifølge hvilke du lovede os at ville leve som Borger. Svar os derfor først herpaa, om vi tale Sandhed, eller ei, naar vi paastaae, at du har lovet i Gierning, og ikke i Ord, at ville leve overeensstemmende med os?" Hvad skulle vi svare hertil, Kriton? Maae vi ikke indrømme det?

K. Nødvendigviis, Sokrates.

S. „Hvad gior du da andet, vilde de sige, end at du overtræder dit Forbund med os, og dine Løfter, hvilke du dog har indgaaet, hverken tvunget ved Nødvendighed, eller lokket ved List, eller nødt til at tage Beslutning i en kort Tid, men i et Tidsrum af 70 Aar, i hvilket du kunde have gaaet bort, dersom vi ikke behagede dig, eller disse Løfter ikke syntes dig billige. Du har hverken foretrukket Lakedæmon eller Kreta, hvilke du stedse roste som velordnede Stater, ikke heller nogen anden af de græske eller ikke græske Byer; Du har endog sieldnere bortfiernet dig herfra, end de Lamme, Blinde og andre Krøblinger. Saaledes behagede Byen og følgelig ogsaa vi Love dig fortrinlig fremfor de andre Athenienfere; thi hvem vilde vel en By behage uden Lovene? Nu derimod er du ikke dine Løfter tro; du vil være dem tro, Sokrates, naar du lyder os, og

du vil da ikke udsætte dig for Haanlatter ved din Udvandring fra Byen. Thi betragt kun, naar du overtræder disse, og i noget afviger derfra, hvad Nytte du vil gjøre dig selv eller dine Venner. Thi at ogsaa dine Venner ville komme i Fare for at maatte flygte og berøves Fædreland og Eiendom, er næsten aabenbart. Men naar du selv, Sokrates, først kommer til en af de nærliggende Stæder, enten til Theben eller til Megara, thi velordnede ere begge, vil du komme som en Fiende af deres Statsforfatning; og de, hvilke disse Byers Vel ligger paa Hierte, vilde betragte dig med et mistænkeligt Blik, da de anse dig for Lovenes Fordærver. Du vil derved bekræfte dine Dommeres Anseelse, saa at de anses for at have dømt retfærdigt; thi den, der er Lovenes Fordærver, vil ogsaa fornemmelig anses for at være Ungdommens og den uforstandige Mængdes Fordærver. Eller vil du hellere skye de velordnede Stater og de ærværdigste Mænd, og naar du gjør dette, endda anse det værd at leve? Eller du vil nærme dig disse, og ikke skamme dig ved, Sokrates, at holde saadanne Taler, som her, at Dyd og Retfærdighed og Love og alt lovmæssigt maa agtes høiest af Menneskene? Og troer du da ikke, at Sokrates vil stilles i et foragteligt Lys? Det maa man vel tro. — Men disse Stæder vil du forlade og komme til Thessalien, til Kritons Giæstevenner; thi der herster jo den største Uorden og Lovløshed. Maaskee vilde det endog more dem at høre dig fortælle, hvor latterlig du

er undløben af Fængslet, enten iført en Kappe, eller indhyllet i en Pelts, eller paa anden Maade formummet, efter de Undløbendes Viis, ganske forandret i dit udvortes Væsen. Men at du som en Olding, der rimeligviis kun har en kort Tid tilbage at leve i, ikke skammer dig ved at hænge saa fast ved Livet, at du derfor overtræder de helligste Love, mon ingen vil tale herom? Maaskee ikke, saalænge du ikke fornærmer nogen, men i modsat Tilfælde, Sokrates, maa du høre meget dig uværdigt. Du vil komme til at krybe og trælle for alle Mennesker. Og hvad vil du giøre andet i Thessalien, end leve lystigt? Du vil komme derhen, som til et Giæstebud. Og hine Taler om Retfærd og andre Dyder, hvor ville de blive af? Jo, det er for dine Børns Skyld du vil leve, for at du selv kan opdrage og danne dem. Du vil føre dem til Thessalien, for at opdrage og danne dem og der giøre dem til Fremmede, for at de ogsaa kunne have dig dette at takke? Eller dette vel ikke; men naar de opdrages her, imedens du lever, ville de opdrages og dannes bedre, endskiøndt du selv ikke er hos dem. Thi dine Venner ville sørge for dem. Altsaa naar du vandrede til Thessalien, vilde disse sørge for dem, men ikke, naar du vandrede til Underverdenen? Er der ellers noget ved dem, der kalde sig dine Venner, maa man dog vel troe dette. — Velan da, kiære Sokrates, adlyd os, dine Opdragere, og agt hverken Børn eller Liv eller noget andet høiere, end Pligt, for at, naar du kommer til Underverdenen, du kan anføre alt

dette til dit Forsvar for de derværende Herskere. Thi det er jo indlysende, at det hverken kan være bedre for dig her, eller for nogen af dine at handle saaledes, eller retfærdigere og frommere, heller ikke bedre for dig, naar du er ankommen did. Men naar du nu gaaer herfra, gaaer du bort, fornærmet ikke af os, Lovene, men af Menneskene; hvis du derimod flygter og saaledes skændig giengielder Uret med Uret, Ondt med Ondt, overtræder dine Løfter til os og din Pagt med os, og skader dem, du mindst burde, nemlig dig selv, dine Venner, dit Fædreneland og os: saa ville vi vredes paa dig, saalænge du lever, og vore Brødre hisset, Lovene i Underverdenen, skulle ikke venligen modtage dig; da de veed, at du har bidraget dit til at styrte os. Laan derfor ikke Øret til det, Kriton siger, men følg os."

Vær forsikkret, min elskede Kriton, at jeg synes at høre alt dette, ligesom Korybantiasterne synes at høre Fløiternes Lyd; thi i mit Indre toner Lyden af disse Taler, saa at jeg intet andet kan høre. Vid derfor, at Du ifølge min nærværende Overbeviisning vilde tale forgieves, naar Du anførte noget herimod. Dog troer Du end at kunne udrette noget, saa tal.

K. Nei, Sokrates, jeg har intet mere at sige.

S. Velan, kiære Kriton, lader os da vandre ad den Vei, paa hvilken Guden selv leder os.

Om det høiere Liv alt i denne Verden.

Vi høre ofte Mennesker, hvis sieldne Uddannelse og retfærdige Vandel i Livet vi agte, tale om et høiere Liv, vi høre dem sige om dette eller hiint ved Aandsanlæg udmærkede Menneske, at det høiere Liv dog ei endnu er vakt i ham, og anse denne Mangel for saa stor, at selv de sieldenste Talenter derved have tabt fast al deres Værd. Ikke mene de, naar de herom tale, hiint herligere Liv, vi hisset, naar vi komme didhen, hvor vor Herre og Frelser har beredt os Sted, skulle føre; nei, deres Tale er om dette, vort nuværende Liv. De maae altsaa have fundet Noget her i Livet, betydningsfuldere og ypperligere, end hvad man i Almindelighed finder herneden under vor jordiske Vandring, og de synes at betragte dette Noget, de have fundet, som et uvurdeerligt Gode. Især synes dette høiere Liv at yttre sig i det indre Værd, alle Menneskenes Forhold, de nærmere saavelsom de fiernere, derved vinde. Kiærligheds og Venskabs mangehaande og mangeartede Forbindelser vorde helligere, Borgersamfundets Pligter mere magtpaaliggende, Livets Sysler, de større og i det Hele mere indgribende, saavelsom de mindre, hvis Indflydelse kun strækker sig til Faa, erholde en høiere Betydning og et fastere, varigere Udseende. Et sandt Gode maae vi derfor tilstaae hiint høiere

Liv, der kan vækkes i Menneskene, at være, og vel værd at anstille nogle Betragtninger over.

Der er et Ord, hvis Lyd stedse har været forfærdelig for den Jordiskfindedes Øre, fordi det udtrykker de Tings Væsen, der ere Maalet for hans Bestræbelser, det er Ordet: Forgængelighed. Det kan heller ei negtes, at jo den Tanke, at noget, der var os kiært, efter hvilket vi stræbte, som paa en behagelig Maade beskiæftigede os, var, men ei længere er til, har noget saare nedtrykkende ved sig. Ligesom vi selv ved vor udødelige Siæl vide, at vi gaae Evigheden imøde, at vi aldrig skulle ophøre at være til, saaledes ligger der en dyb Attraa i os, til at stræbe efter at forevige vore Omgivelser, og smertelig er Følelsen af vor Afmagt i at formaae dette. Naar saaledes een Glæde efter den anden henvisner for os, een Forhaabning sviges efter den anden, naar da tillige Ungdommens og Haabets Dage ere forløbne, da er det, den usalige Tilstand ofte fremkommer i os, i hvilken Livet synes os saa ondt at leve. Thi vi finde denne frygtelige Forgængelighed ikke blot at vedhænge de lavere, mere dyriske, sandselige Nydelser; men selv de ædlere Glæder, selv Kiærligheds- og Venskabs-Forholdene, selv Fædrelands-Kiærligheds og Borgerhæders rene Følelser tilintetgiøres kun alt for snart. Hvad er — for at jeg skal betiene mig af et Exempel — saaledes skiønnere, mere trøstende, mere glædebringende end den hellige Kiærlighed, der sammenbinder Familiernes Lemmer? Hvad kan bedre indgyde Mod til at kaste

en Stridshandske til Skiebnen, end den salige Følelse at vide sig at tilhøre et Samfund af Mennesker, hvilke man agter og elsker, af hvilke man igien elskes, hos hvilke man finder Trøst, naar man er bedrøvet, Deeltagelse naar man lider? Lad det kun længe nok storme uden omkring mig, er det kun stille i min Kreds, lad Verden omkring mig kun være fattig paa Glæder for mig, naar kun Hiemmets Glæder staae mig aabne.

Ja det skal enhver, der nogensinde har følt huuslig Fryd, sanddru kunne vidne, at et Familie-Samfund i hvilket Kiærlighed boer, er et venligt Paulun, et sikkert Tilflugtssted mod Livets Storme. Men ak! saa snart afløse Aarene hinanden og Tiden tilintetgiør den skiønne Harmonie; Kiærlighed kommer og kalder Døttrene, og Borgersamfundets Pligter Sønnerne til andre Steder, maaskee saa langt bort, at ingen Gienſamling, intet endog kun øienblikligt Gienſyn mere her i Livet kan finde Sted. Og forstyrrer end ingen saadan Adskillelse Samfundet, saa staaer dog Døden i Baggrunden og kommer som Tyven om Natten, for ubarmhiertig at bortrive een efter en anden. Som her, saa allevegne, overalt møde vi Forgængelighed; Fortidens Historie og vor egen Erfaring forkynde os begge Sandheden heri.

Hvorefter skal man da stræbe her i Livet, siger man, hvortil skal man hælde sit Hoved? Hvad nytter det at nye Glæder smile; vi vide det kun alt for vel, de ere forgængelige som alt andet, de komme

og svinde atter bort, efterladende os Verden kun tommere og koldere omkring os. — Du, der saaledes lydeligen klager over Forgængelighed, som du troer overalt at møde, hvorhen du vender dig, lær at agte paa den bedre Stemme i dit Indre, der siger at det ikke kan være saa, at de ædelste, mest ophøiede Følelser dog ikke kunne være os givne, kun for at vi ved dem skulle giækkes; at Verden, hvis den virkeligen kun var sammensat af Forgængelighed, jo snart selv maatte forgaae, som et Forgængelighedens sikkre Bytte. Men at, dersom der er nogen Uforgængelighed i Verden, den dog og maa kunne aabenbare sig for dig, naar du kun med Alvor søger den. Agt paa denne Stemme i dit Indre; har du end hidtil stedse lukket dit Øre for dens Røst: den hvisker dog endnu venligen til dig, naar du kun vil agte paa dens milde Opfordring.

Betragte vi Mennesket i dets hele Tilværelse, da finde vi det vel som legemligt Væsen uden Undtagelse indskrænket inden Tid og Rum; Ingen formaaer til een Tid at være tilstede paa mere end eet Sted. Men vi finde derfor ikke Menneskets Virken ligeledes indskrænket, thi hans udødelige Aand, hævet over Tid og Rum, aanderliv og er tilstede fiern som nær, aabenbarende sin Nærværelse ved de synlige Virkninger, den frembringer. Den udvortes Magt, med hvilken et Menneske virker, de Eiendomme, af hvilke hiin henter sine Midler, kunne berøves ham; hans Magt standses da vel, men ophæves derfor ikke; thi kun det Legemlige i hans jordiske

Tilværelse er derved tilintetgiort, men Aanden i den vedbliver den samme. Den samme usynlige og derfor uforgængelige Kraft, ved hvilken han forhen skabte sin udvortes Tilværelse, med den samme formaaer han at skabe og fremvirke sig en anden, ny Tilværelse. Et Menneske kan nødes til at forlade det elskede Hiem; Lande og Have kunne adskille ham fra det; hans borgerlige Tilværelse som saadan kan være tilintetgiort; men Aanden i dette Samfund er desuagtet lige ukrænket; thi han kan desuagtet fraværende være tilstede, virke og fremme det Gode som forhen, ligesom nærværende deeltage i alt det Vel og Vee, der kommer over hans Fødeegn. Et Menneske kan fraroves sine Elskede, Umuligheder kunne forbyde ham at knytte de Forbindelser, hans inderlige Attraa higer efter, Kiærlighedens udvortes Tilværelse kan tilintetgiøres, men ingenlunde dens aandige Samfund.

Er da vel dette ene Kiærlighedens sande Væsen, at jeg, som jordisk Tilværende kun Støv og Aske, i nogle faa af Livets Øieblik trykker et andet Væsen til mit Bryst, for sluttet til det at gaae den Tilintetgiørelse imøde, der tidlig eller seent dog ufravigelig skal komme? — Ja var dette saa, da maatte vi vel kalde ogsaa denne Jordens mest saliggiørende Følelse forgængelig; thi Skilsmisse, Død, andre Forbindelser og saamange Slags Forhold træde tidt imellem og overskære de Traade, af hvilke den synlige Kiærligheds Væv er spunden. Men hiint Ovennævnte var kun Kiærlighedens legemlige, synlige

Bestanddeel, medens Aanden i Kiærligheden, den usynlige, egentlige Grundbestanddeel, er noget langt andet, dybere, hvis Tilværelse kun kan føles, men ingenlunde udsiges, vel kan bortfiernes, skilles fra sin Gienstand, men ingenlunde tilintetgiøres. Sandheden heri kan Abelards og Heloises, Corfitz Ulfelds og Eleonore Christines og saamange andre Ædles Historie, der have maatte forsøge denne Verdens Gienvordigheder, bevidne os. Og som det er med disse større, helligere Følelser og Forhold i Livet, saaledes og med de mindre vigtige Smaaforhold, af hvilke Livet bestaaer, indtil selv det allermindste og mindst betydende; ogsaa ethvert af disse kan blot synligen tilintetgiøres, medens deres egentlige Væsen uforstyrret vedvarer.

Saavidt have Videnskaberne bragt vor Kundskab, at de have opdaget os, hvorledes den ganske synlige Verdens Tilværelse bestaaer i en stedsevarende uafbrudt Virken efter visse nødvendige Naturlove. Skiøndt vort svage Øie ei formaaer at trænge ind i Naturens Værksted og iagttage de bestandige Forvandlinger Følge for Følge, saa ere dog de Forandringer, denne Naturens bestandige Virken frembringer, saa betydelige, at vi nødvendigen Tid efter Tid maae blive dem vaer, ikke allene hos os selv og de udenfor os tilværende Væsener og Ting; men og i de mellem os og dem værende Forbindelser og Forhold. Thi det kan jo heller ikke være andet, end at naar vi selv forandres, maae vore Forbindelser og Forhold ligeledes forandres. Men kun den

aldeles Sandselige, kun den, der antager ene det for virkeligt, som han kan tage og føle paa, der ingen høiere Underviisning kiender, end den, hans udvortes Sandser give ham, der intet høiere Maal stræber efter, end at omfatte alt det physiske Gode han formaaer, kun en Saadan kan, fordi han føler sig og alt om sig stedse at forandres, derfor paastaae: at der intet Uforgængeligt er til. Forandres da vor Siæl i sit Grundvæsen, fordi Legemet, dens Hytte, maa undergaae Forandring? Have da kun vi en Siæl, eller har ikke alt Tilværende sit særegne, uforgængelige Liv?

De samme Videnskaber, der lære os, hvorledes Naturen uafbrudt virker, de samme lære os og, at der i Alt, selv i de saakaldte døde Materier, findes et Liv, en Kraft, ved hvilken de bestaae; et Liv, hvilket vel Chemien ei ved noget Slags Adskillelse eller Opløsning formaaer at faae i Hænde; men som dog stedse giennem alle de Forvandlinger, den underkaster Materierne, aabenbarer sig for den.

Verden og dens Goder ere derfor i egentlig Forstand, naar vi ikke blot holde os til de ydre Former, men til selve den evige Aand, de skiule, ingenlunde forgængelige. Kun de Forblindede, der vandre Livet igiennem uden nogensinde at komme til nogen anden, bedre Erkiendelse, end den: at de forandrelige Skikkelser, der omgive dem, hvilke de med deres Øine kunne see, med deres Hænder føle paa, med deres Øren høre, saaledes som deres Øine optage Billederne af dem i sig, ere den virkelige

Verden, til hvilken de med al Inderlighed skulle slutte sig, kun disse ere det, der udskrige vor Jord for at være en Jammerdal, i hvilken man finder intet Bestandigt. Hver den derimod, der har fattet det evige Liv, der, skiøndt usynligt, alt er i denne Verden, han vil erkiende det Synlige om sig for hvad det er, for Former der stedse forandres, og derimod slutte sig til det Usynlige, Evige, der dog ved sine Virkninger tydeligen aabenbarer sig for ham. Han vil ikke ringeagte Formerne, fordi de ere foranderlige; thi den samme Viisdom, fra hvilken det Usynlige har sit Udspring, har ogsaa dannet dem; men han vil heller ikke paa deres Tilværelse bygge sin jordiske Lykkalighed. Naar da Forandringerne og Omvexlingerne i Verden ramme ham, naar de Skikkelser han inderligst ønskede om sig, fiernes fra ham, og de Skikkelser, der ei glæde ham, træde tæt hen til ham, for en Stund at ledsage ham: da kan han vel offre det bortfiernede Kiære en venlig Taare, vel stundom med Veemod ønske at det var anderledes, men hans jordiske Lykke er derfor ingenlunde tilintetgiort, thi hans egentlige, evige Selv kiender ingen Skilsmisse, ingen Forandring, indtil den store Time kommer, da de nuværende forkrænkelige Former skulle ombyttes med herligere, uforkrænkelige, da hvad der hørte sammen ogsaa skal vorde fviet sammen, hvad der var skilt vorde forenet.

Men ikke blot aabenbarer der sig for vort indre Øie midt under Forvandlingerne et Noget, der

ikke forvandles og ikke forgaaer; nei, dybt i vort Inderste føle vi i os en høiere Forbindelse med Noget, der ei er her fra Jorden. Ikke allene at vor Forstand intet har at modsige, naar vi tænke os en fuldkomnere Tilværelse engang at skulle vorde os til Deel, naar vi tænke os engang at skulle optages i Samfund med høiere Væsener; men endog her synes det os stundom i bedre Timer som Lænkerne, der fængsle vor Siæl, løslodes, som omgikkes vi alt her med de fuldkomnere Aander, modtoge Trøst og Underviisning af dem, eller, efter det bibelske Udtryk, som om vi „smagte den tilkommende Verdens Kræfter."

Naar vi, omgivne af Nattens Stilhed, ei længere adspredte af Dagens Uro, Tummel og brogede Skikkelser, træde ud i Guds frie Natur, og vi da lade vor Tanke stige op til Stiernernes talløse Vrimmel, stedse videre fort fra den ene til den anden, stedse høiere og høiere fra det ene Solsystem til det andet, indtil den omsider taber sig i Anelse om Evigheds og Uendeligheds salige Betydning: da er det vist i en saadan Stund ei stille i vort Hierte, ei tauft og eensomt i vor Siæl; nei, en usigelig Samtale i vort dybt bevægede Indre fylder og beskiæftiger os ganske. Med hvem monne vi da tale? Med hvem? — uden med Englene i Himlen, de salige Aander, der løsnede af Lænkerne Tid og Rum tale Tungemaal uden Ord, forstaaelige fra den ene Verden til den anden, der rørte af Medynk over os svage Skabninger, som ere stedte i Livets

haarde Strid, lade nogle Draaber af Himlens Salighed nedfalde at qvæge Hiertet, naar det føler Længsel efter den bedre Verdens Glæder. Englene, de salige Aander — o! lad ikke disse Ord lyde fremmede for vort Øre. Er da Aand og Engel os noget saa aldeles ubekiendt? Ere vi da ikke selv Aander, kun endnu fængslede til Støvet? Vor physiske Tilværelses fineste Grundstoffe have ikke deres sidste Grund her paa vor Klode, men i Solens end finere Grundstoffe; men dennes Grundstoffe have atter deres sidste Grund i høiere Himmellegemer, disse atter deres i end høiere, og saaledes fort i det Uendelige *).

Dette vide vi, kunne vi da tvivle om, at jo og vor moralske Tilværelses høieste Grundbestanddele maae ligge langt paa hiin Side af denne Verden? „Der, siger Jean Paul, hvor Evigheden og Umaaleligheden er, og hvor Natten begynder, der udbreder en uendelig Aand sine Arme, favner med dem det store, faldende Verdensalt, og bærer og opvarmer det. Alle Mennesker og alle Engle og ethvert Kryb hviler ved dens Bryst, og det brusende Verdens- og Sol-Hav er et eneste Barn i dens Arme. Den seer igiennem Havet, hvori Coraltræer, fulde med Jordkloder bevæges, og seer paa den mindste Coral det Kryb, som er mig, og den giver

*) See Schellings Erster Entwurf eines Systems der Naturphilosophie, zweiter Hauptabschnitt: Deduction der Bedingungen einer anorgischen Natur.

Krybet den nærmeste Draabe, og giver det et saligt Hierte og en Fremtid og et Øie, der naaer op til Aanden — ja, o Gud! op til dig, op til dit Hierte." *) Vi fik et Øie med hvilket vi kunne skue op endog til Gud, og vi skulde blot kunne fornemme Legemerne omkring os, men intet til Aanderne over os?

I denne salige Erkiendelse af noget Uforgængeligt bag alt Forgængeligt, af et Liv bag al Død, af den høiere Forbindelse mellem det Timelige og det Evige, der aabenbarer sig for vor indre Anskuelse af os selv og Verden omkring os, bestaaer det høiere Livs Væsen, og af denne Erkiendelse henter det sin høie Værdighed, ligesom netop det modsatte, usalige Liv, bestaaer i den lave overfladige Anskuelse, hvilken de udvortes Sandser frembyde, hvorved Alt synes idel Forandring og Undergang. Og hvo der bærer denne Erkiendelse i sig, om ham sige vi, at det høiere Liv er vakt i ham; vi sige at det er vakt i ham, fordi ethvert Menneske bærer Spiren til denne Erkiendelse i sin udødelige Siæl, naar han kun selv vil stræbe at bringe den til den Fuldkommenhed, den kan naae.

Iblandt de Evner, Skaberen nedlagde hos Mennesket, er upaatvivlelig Tænke-Evnen en af de fortrinligste, og ansees med Rette for et uvurderligt Gode. Som en tro Ledsager følge Menneskets Tanker ham giennem hans hele Liv, glæde sig med ham, naar hans Hierte er glad og hans Siæl

*) Jean Pouls Hesperus.

rolig, og sørge med ham, hvis han gaaer sin Bane, naget af Sorg og Kummer. Bærer du paa dit Hierte en Hemmelighed, den du Ingen tør betroe, dine Tanker tør du dog betroe den, de forraade dig ikke; har du ingen Ven, der villig vil høre dig, naar du selv aldrig trættes ved kun at tale om den samme ene Gienstand, der ligger dig paa Hierte, da ville dog dine Tanker stedse være villige paa et Vink at underholde dig med det, hvormed du helst beskiæftiger dig. Ligger Synd og Uretfærdighed skiult i dit Hierte, færdig til at bryde frem, da betroe dine Tanker, hvad du staaer rede at foretage, og de skulle i Forening med din Samvittighed blidelig, men dog alvorligen advare dig, saa du end i Tide kan vende om. Hvilken Indflydelse har ikke fremdeles et Menneskes Tanker paa hans Handlinger; bevæge ædle, alvorlige Tanker sig i hans Siæl, da ville og hans Handlinger være ædle og værdige hans Tanker. Vel har herimod den som Menneske og Philosoph lige ærværdige Jacobi *) skarpsindigen bemærket, at et Menneskes Handlinger ligesaa ofte bestemme hans Tanker, som omvendt hans Tanker bestemme hans Handlinger, saa at ofte en slet Handlemaade frembringer en slet Tænkemaade; men vi kunne ikke indrømme denne Bemærkning ubetinget Rigtighed.

Vist nok maae vi tilstaae, at slette Handlinger kunne lidt efter lidt frembringe en slet Tænkemaade hos et Menneske; men naar foregaae disse Hand-

*) Jacobis Briefe über Spinoza.

linger? Naar Lidenskaberne bruse i et Menneskes Indre, naar han, døvet mod Fornuftens og Samvittighedens Røst, som i Blinde følger hans vilde Tilbøieligheder: kun da skeer det ofte, at Egenkiærlighed, fordi giort Gierning ikke staaer til at ændre, bevæger Mennesket til at lempe sin Tænkemaade efter de begaaede urigtige Handlinger. Men kunne vi derfor med Rette sige, at Tankerne hos et saadant Menneske have manglet den Kraft, jeg før tillagde dem? Nei ingenlunde, thi han handlede vel at mærke uden at tænke over hvad han vilde. Havde han betroet sine Tanker sit Forsæt, han skulde maaskee end være bleven reddet fra at synke i det Svælg, han blindt hen styrtede sig i.

Saamegen Indflydelse have et Menneskes Tanker paa hans Liv, saa vigtigt et Middel, til at bevare hans Vandel retfærdig og redelig, udgiøre de; det maa derfor være ethvert Menneske magtpaaliggende, at danne sin Tænkemaade ædel og høi. Menneskene kunne for en stor Deel selv danne, selv frembringe de Tanker, hvilke de ville skulle beskiæftige deres Siæl; thi i Menneskets Tænken er meget vilkaarligt, saa det vist bør lægges et Menneske til Last, hvis allene tomme, unytige Tanker bevæge sig i ham og tilskynde ham til at bortlege sit Liv. Et Menneskes Sindsro er jo heraf afhængig, thi Alt hvad der møder, stort eller lidet, enhver Skiebne der foresiaaer, ond eller god, underkaste vi jo strax vore Tankers Kiendelse, og den Dom, vi derefter affatte, vil bære Præget af det særegne

Sving, den Dommendes Tænkemaade har faaet. Derfor findes der desværre saamange, hvilke selv det Glædelige kun lidet formaaer at opmuntre, fordi deres Tænkemaade nu engang er saa forstemt, at den omgiver Alt med Sorgens dunkle Billeder.

Det Anførte, hvis Rigtighed vist Enhver erkiender, vil giøre det indlysende, hvormeget hiin Erkiendelse af noget Høiere, Uforgængeligt, som er i Livet, trods alle de idelige Forvandlinger, der blende vort Syn, maa kunne bidrage til at frembringe hos Menneskene Tanker, baade værdige de til Udødelighed bestemte Væsener, og skikkede til at stille vort Hierte tilfreds i de Timer, da Kummer og Sorg nage det. Den skarpe Baand i Livet, at vi her aldeles intet Fast have, til hvilket vi med Tryghed kunne hælde os under Begivenhedernes mødende Omvexlinger, bliver ved hiin ovennævnte Erkiendelse borttaget, og vi derved satte istand til roligen at turde skue ud over vor Fremtid, overbeviste om, at vi, i hvor det end gaaer, dog ere istand til at bevare os det Dyrebareste, vi have uforandret indtil Livets Ende. Vi see derfor og de Lykkelige, som have vundet denne salige Erkiendelse til deres Deel — hvad enten den som den ypperste Gave, en Dødelig kan erholde, har ledet dem fra Barndommen af tryg giennem alle Livets Besværligheder, eller de først efter en haard Kamp og lange Vildfarelser omsider have vundet den — hvorledes de siedse ved en vis Jævnhed og Rolighed i deres Charakteer udmærke dem fra andre. Vi kunne vel nu

og da finde dem veemodige; thi, som en hæderværdig Religionslærer offentlig har lært, her i Livet ere mange Kors, der skulle optages og bæres af os, og Korset skal ei være os let at bære som en Blomsterkrands; men aldrig finde vi dem mismodige, aldrig fortvivlende. Naar Andre i Sorgens kummerfulde Dage nedsynke for Vinterkulden og stivne i deres Smerte, da hæve disse dem, som Jean Poul saa skiønt siger, over Vinteren og flyve til varmere Zoner. Midt under Verdens Forvirring bekiende de dog: det Salige er allerede her i Livet, det er inden i os, kan aldrig berøves os; det skal i fuldere Maade skienkes os i bedre Verdener, hvis vi danne os værdige dertil; men det er dog allerede selv her, i vort mere indskrænkede Liv.

Blandt al den Ustadighed, der saarer vort Øie, er der ingen i høiere Grad smerteligere, end den, vi finde hos vore Medmennesker; saa gierne ville vi slutte os til dem: dog, ogsaa de synes kun alt for snart at forandre dem, og vi kiende dem knap mere. Men, lærte vi først at holde os til det bedre Væsen i vore Medmennesker, da skulde vi og finde dem mindre ustadige, mindre foranderlige, end vi indbildte os; nogle faste Berøringspunkter ville vi dog kunne finde, ved hvilke vi kunne hefte de Traade, hvormed vi ville binde dem til os, om end Mangel paa den bedre Erkiendelse af Livets sande Væsen driver dem, uden noget stadigt Maal, fra Eet til et Andet.

Vel maae vi derfor indrømme hiint høiere Liv, der i sig selv har sin Belønning for dem, som stræbe derefter, et fortrinligt Værd — et Værd, som er uforanderligt, og uafhængigt af Tiderne, og som ogsaa i vore Dage opfordrer os til kraftigen at stræbe efter at tilegne os det.

Er det end en Sandhed, at det Gode under alle Tider og Omstændigheder bør eftertragtes, saa er det dog og vist, at de forskiellige Tider have forskiellige Opfordringer til os, i Henseende til den Iver, med hvilken vi skulle stræbe efter det Gode. Ligesom vi finde Mennesker, hvilke vi vel maae tilstaae at være i Besiddelse af Fromhed og Reenhed i Sindelag og Sæder, men om hvilke vi og med Rette mene, at de, lettere end saa mange Andre, bevare deres Vandel ubesmittet, i det Forsynet ligesom bærer dem paa Hænderne giennem Livet, opfylder deres Ønsker og bortfierner alle Fristelser fra dem; medens Andre mosommeligere vandre deres Bane, maae fornegte selv Ønsker, der synes billige og uskyldige, og ofte maae see deres Dyd sat paa haarde Prøver: saaledes finde vi og, naar vi skue ud over Slægterne, der have levet paa Jorden og lade Historien fortælle os de Tildragelser, de have giennemgaaet, at de Mennesker der fra een Tid til en anden have afløst hverandre her paa Jorden, have levet nogle i blidere, roligere, andre i haardere, uroligere Tider.

Som vi nu ikke, naar vi dømme om de enkelte Mennesker, mene at de, hvilke mange Gienvordigheder hiemsøgte, derfor kunne giøre Fordring

paa en mildere Dom over de Feil, de begik; men vi tvertimod sige dem, at som Gud alvorligere prøvede dem, saa var det og deres Pligt alvorligere at kæmpe mod Fristelserne: saaledes kunne vi ikke heller, naar vi dømme om hele Slægter og Tider fælde nogen anden Dom: end at jo haardere og mørsommeligere Tiderne ere, desto strengere Pligt er det for de i dem levende Mennesker at bidrage deres Deel til Dydens og det Godes Fremme, og at Synd i de onde Tider fortiener samme Straf, som Synd i de gode Tider.

Hvad vor nuværende Tid angaaer, da hører den vist nok iblandt de haardeste, der ere gangne over Jorden. Streng og alvorlig lyder derfor Opfordringen til os, med Kraft, med utrættet Flid at kæmpe mod det Onde. Kun i det enhver Enkelt for sin Deel stræber med ufortrøden Iver at bevare sig selv, og ei at bukke under for Tidens fordærvende Aand, kunne vi vente en bedre Fremtid; thi fast staaer den gamle Sandhed, at det *Heles* Forbedring maa begynde fra de *enkelte Dele*. Kun i det vi, naar een Ulykke afløser den anden, da med forhøiet Anstrengelse fornye vor Kamp for den gode Sag, vil omsider denne seire. Men for at faae Kraft og Mod til at bestaae i denne Livets Strid, er det først nødvendigt at stille det bange, det urolige Hierte tilfreds, og hvorledes skulde vi kunne dette, medens Alt i saa vildt Oprør bruser omkring os, medens Intet synes saa fast, at det jo snart tilintetgjøres? Hvorledes? uden ved stadigen at have for Øie, at ligesom vor Siæl bliver uforandret,

skiondt Legemet stedse forandres, saaledes bliver og Livets Siæl uforandret den samme, de store Omvexlinger uagtet, der foregaae for vore Øine; at naar vi kun holde os hertil, vi da og stedse have noget Fast, Uforgængeligt allerede i denne Verden at slutte os til.

F. C. Tryde,
Secretair og Registrator.

Æneidens siette Sang

(V. 1—211.)

Metrisk oversat til en Prøve ved N. Fogtmann.

Indhold.

I den foregaaende femte Bog af Æneiden fortælles Æneas's Reise fra Karthago til Italien. Af de flere Hændelser og Uheld, som tildroge sig paa dette Tog, var Styrmanden Palinurus's Tab den sidste. Denne var nemlig i Vindstille falden i Søvn, og styrtede saaledes i Havet. Æneas udbryder ved hans Død i følgende Klage:

"O! du, som stoled for trygt paa Havets og Himmelens Blidhed,
Nøgen paa Fremmedes Strand du skal, Palinurus! nu ligge!"

Med disse Ord ender femte Sang. I Begyndelsen af den siette see vi Æneas, bedrøvet over Styrmandens Tab, at seile mod Italiens Kyster. Troerne naae omsider Landet og stige af Skibene. Høvdingen Æneas, som af ældre Orakelsvar og sin Faders Udsagn vidste, at han her skulde finde Seerinden Sibylla, tyer til hendes Helligdom og Apollos Tempel, hvilket den fra Kreta flygtende Dædalus siges at have opført og forskiønnet ved sin Konst. Her møder ham ogsaa Sibylla, der giver, efter Æneas's Bøn, et vel mundtligt, men dog gaadefuldt Svar. Imidlertid havde Æneas erfaret, at der i denne Egn, ved Søen Avernus, var en Nedgang til Underverdenen, og da han længtes efter at see sin afdøde Fader, beder han Præstinden at føre sig did. Hun forestiller ham Reisens Farer, men angiver tillige Midlet til at overvinde dem: I den omliggende Lund voxte paa et skyggefuldt Træ en gylden Green, med gyldne Blade og Frugter. Denne skulde bringes Proserpina, og Gaven vilde aabne Pluto's Døre. Et Offer maatte dog først bringes de underjordiske Guder, og en ubegravet Staldbroders, Flaaden besmittende, Liig jordes. Det skeer. Æneas beder, at Grenen maa vises ham: og see! et Par Duer, hans Moders, Venus's, Fugle nedsvæve fra Himlen, og vise Veien til Træet, hvorpaa Æneas finder Skiebnens underfulde Green. (Saavidt gaaer det Brudstykke af siette Bog, hvilket her meddeles som en Prøve paa en Oversættelse af den hele Sang.)

Saa han talte med Taarer, og Flaaden giver han Tømmen,
Og til Kumas eubøiske Kyst han endelig glider.
Forstavnen vendes mod Hav, og Ankret med bidende Hage
Holder Seilerne fast; men Skibenes krummede Bagstavn
Strandene dække. En Trop af blussende Ynglinger springer
Ud paa Hesperiens Kyst; en Deel søger Sæden til Ilden,
Skiult i Flintens Aarer, en Deel henter Ved udi Skoven,
Vildtets tætbuskede Skiul og fundne Floder de vise.
Men den fromme Æneas søger den Borg, hvor Apollo
Troner saa høit, og fiernt Sibyllas rædsomme Løndom,
Ret en uhyre Hule; men opløftet Aand og Begeistring
Indaander hende den deliske Gud og det Vordende tolker.
Alt betræde de Trivias Lund og de gyldene Slotte. —
Dædalus, Rygtet saa gaaer, da han flygted fra Minosses Rige,
Voved ved hurtige Vingers Slag at betroe sig til Himlen:

Paa usædvanlige Vei han svømmed mod kølige Norden.
Endelig svævende let han stod paa chalcidiske Borge.
Disse Lande først givet igien, dig, Phøbus, han offrer
Sine de roende Vinger, og reiser Dig vældige Templer.
Portene vise Androgei Død, Cecropiderne tvungne
Aarlig, o Jammer! at yde som Straf, syv Ynglingers Kroppe,
Egne Børn! hist Urnerne staae med de udtrukne Lodder.
Høit fremrager det gnossiske Land paa modsatte Side:
Tyrens grusomme Elskov er her, og Pasiphae lønlig
Koblet med den; den blandede Slægt og den dobbelte Afkom,
Minotaurus der staaer, et Minde om skændige Vellyst.
Her er hiint konstige Huus og den heel forvirrende Irgang.
Inderlig rørt ved Dronningens heftige Kærlighed aabned
Dædalus selv sin Bygnings med List indrettede Gange,

Styrende blinde Skridt ved en Traad; Du, Ikarus ogsaa
Skulde, hvis Sorgen det havde tilladt, faaet Plads i det Konstværk.
Togange havde han søgt dit Fald at bilde i Guldet,
Togange segnede Faderens Haand. Ja alting de havde
Strax beseet, hvis ikke den forhen udsendte Achates
Nu var kommen og med ham Dianas's og Phøbus' Præstinde,
Deiphobe, Datter af Glaukus, som taler saaledes til Kongen:
Ikke saadanne Syn sig skikke i saadanne Tider,
Bedre det var af urørte Hiord syv Øxne at slagte,
Og et lignende Tal af Smaagvæg, tilbørligen udvalgt.
Saa til Æneas hun talte; hans Mænd de befalede Offre
Ikke udsatte. Præstinden opkalder de Teukrer til Templet.
I den cubøiske Klippes Bryst er hugget en Hule:
Hundrede Aabninger føre derind og hundrede Døre,
Hvorfra Sibyllas Svar fremruller i saamange Stemmer.

Alt var Indgangen naaet, da Møen udbryder: det Tid er
Skiæbnen at affordre Svar: see! Guden, see! og imens hun
Talede saa, paa Stand sin Mine og Farve hun skifted:
Haarene flagrede vildt omkring, og stønnende Brystet
Svulmede, Hiertet stormede grumt og større hun syntes;
Ei som en Dødeligs Stemmen lød, da hun blev begeistret
Af den sig nærmende Gud: Du tøver med Løfter og Bønner,
Troer Æneas! hun sang, Du tøver, sig før dog ei aabner
Skrækindjagende Boligs Svælg: saaledes hun talte;
Derpaa hun taug, en isnende Gysen foer da igiennem
Teukrernes haarde Been, og Kongen ret inderlig beder:
Phøbus! du har over Trojas Nød dig altid forbarmet,
Du som styrede Paris's Piil og dardaniske Hænder
Mod Æacidens Krop; saamange om mægtige Lande

Rullende Have jeg ledet ved dig har betraadt, jeg besøgte
Fierne Massyliens Folk og de Marker, som Syrterne dække.
Endelig nu har vi naaet Italiens flygtende Kyster.
Maatte dog Trojas Skiebne ikkun ei længer os følge!
Og det er Ret, at J nu forskaane Pergamiens Stamme,
Guder, Gudinder, J alle, som Iliums Glands have hadet,
Og Dardaniens Roes. Du helligbøie Præstinde,
Du som det Vordende veed, o! tillad (thi jeg fordrer et Rige,
Mig ved Skiebnen bestemt) at vi Teukrer i Latium bygge
Med de omvankende Guder og Trojas forjagede Skytsaand.
Da af Marmorets Steen dig, Trivia, Templer, dig, Phøbus,
Reise jeg vil, og en Fest skal føre Navn af Apollo.
Ogsaa dig venter en Helligdom stor udi vore Riger.
Der vil jeg giemme dit Svar og Skiebnens lønlige Udsagn,
Givne mit Folk, og udkaarne Mænd indvie dig, Hulde!

Athene. October 1814. Z

Ikkun nedskriv paa Bladene ei dine varslende Sange,
At de ei spredte skal blive til Priis for rivende Vinde.
Selv du synge, jeg beder! — og saa han endte sin Tale.
Seersken taalede Phøbus end ei; men ustyrlig i Hulen
Sværmer hun rasende vildt, om muligt hun kunde af Brystet
Støde den mægtige Gud, des meer han trætter den Vildes
Mund, ved sin Kraft han tvinger og danner det stormende Hierte.
Og nu aabned sig alt de hundrede vældige Døre
Villig, og Seerskens Svar de føre frem giennem Luften:
Du, der omsider har endt Søfartens mægtige Farer:
Tungere dog dig pente paa Land: til Latinus's Rige
Skal Dardaniderne naae, lad fare af Hiertet den Sorrig,
Og skal de ønske de ei havde naaet det, thi rædsomme Krige
Skuer jeg, Tiberen og at skumme med blodige Strømme.
Ikke skal Simois dig, ei Zanthus, ei doriske Leire

Mangle, en anden Achilles, alt udi Latium fostret,
Af en Gudinde selv født, og den Teukrer forfølgende Juno
Vige vil ingensteds bort: ydmyget i trængende Vilkaar,
Hvilke Italiens Folk og Byer maa du ei bønfalde!
Grunden til Noden igien er en Qvinde, for Teukrerne fremmed,
Atter et udenlandsk Giftermaal.
Ikke du vige for Ondt, men dristigen gaae det imøde,
Hvor det Lykken tillader! Den første Vei til din Frelse
Aabnes dig skal, som mindst du troer, fra Grækernes Byer. —
Saa fra Løndommen spaaer Kumærinden Sibylla.
Mørke Gaader hun frygtelig sang og hyled i Hulen,
Skiulende Sandhed i Mulm; med slig en Tømme Apollo
Tvang den Rasendes Mund og vendte Brodden mod Bryster.
Snart Begeistringen veg og de rasende Læber sig stilled.

Da begyndte Æneas, den Helt: Af ingen Slags Trængsel,
Jomfru! nye Syner jeg saae, og intet uventet.
Alt har jeg kiendt tilforn og giennemvandret i Sindet.
Eet jeg beder dog om, da det siges at her er en Indgang
Til underjordiske Drot og en Sø fra Acheron flyder:
Und du mig at see min elskede Fader og møde
Hans Blik. Vei du mig vise og aabne de hellige Porte!
Ham giennem Luer og giennem tusinde flyvende Pile
Jeg paa min Skulder har frelst og reddet af Fiendernes Midte:
Han har mig vandrende fulgt; med mig paa Havene trindtom
Bølgernes hele Skræk og alle Himmelens Plager
Taalte den Svage, langt over Oldinge-Kræfter og Vilkaar.
Ja! at jeg dig skulde søge og ydmygt tye til din Bolig,
Bedende ogsaa han bød. Over Sønnen og over hans Fader,
Hulde! forbarme dig dog, thi Alt du formaaer: og forgieves
Ei har dig Hekate sat til at styre averniske Lunde.

Hvis sin Elskedes Siæl fra Manes Orpheus har hentet,
Stolende paa sin thraciske Luth og de klingende Strænge;
Dersom Pollux ved vexlende Død har gienløst sin Broder,
Vandrende hen og tilbage saa tidt; thi hvi skal jeg nævne
Theseus, hvi Alkiden? Jeg og er Jupiters Ætling. —
Bedende talte han saa og favned det hellige Alter.
Seerskken mælte igien: Du Spire af Gudernes Stamme!
Troer, Anchises Søn! Du let nedstiger til Orkus:
Aaben ved Nat, ved Dag er den skumle Plutos's Døre;
Men at føre tilbage dit Trin og at vinde til Lusten,
Derved er Møie og Konst; kun faa, hvem Jupiter gunstig
Elskede, eller og brændende Dyd har løftet til Himlen,
Gudernes Børn, formaae det: opfyldt med Skove er Veien,
Trindtomkring i sorten Bugt sig Cocytus skyder.
Er det dog dit Hiertes Begiær, din heftige Attraa,
Togang at seile paa stygiske Sø, og togang at skue

Tartarus' Mulm og dig lyster at gisre den
rasende Reise:
Hør da hvad der forrettes maa først: Paa
et Træ udi Skygge
Skiules en gylden Green med Blade og smidige
Qviste,
Underjordiske Juno indviet og bedækket af Lunden
Heelt, og i Dalenes dybeste Skiød i Skygge
indhyllet.
Men ei tilstedes det kan i Jordens Huler at
stige,
Førend guldbladede Frugt en Mand har plukket
af Træet.
Det er den Skienk, som den skiønne Proserpina
fordrer skal bringes
Hende som Hylding: den ene afplukt, en anden
ei mangler,
Ogsaa af Guld, og en Green af lignende Malm
skyder Blade.
Speid da med Øinene dybt og har du den
fundet, andægtig
Tag den med Haanden, thi selv frivillig og let
vil den følge,
Hvis du har Skiebnens Kald; hvis ei, da
ikke din Styrke
Vinde den kan, og det haardeste Staal kan
ikke den fælde.
Ogsaa ligger din Vens afsiælede Legem hen-
kastet,

Ak! Du ikke det veed, og hans Liig besmitter din Flaade,
Mens du søger Orakelsvar og dvæler paa Tærsklen.
Ham du først maa stede i Jord og skiule i Graven.
Sort Qvæg bringe du hid, som de første forsonende Offre,
Saaledes seer du den stygiske Lund og hine for Livet
Skiulte Riger. Saa talede hun, og Tungen forstummed. —
Men Æneas med nedslaget Blik og tungsindige Miner
Træder frem, forladende Hulen, i Sindet han vælter
De i Mørke indhyllede Svar. Trofaste Achates
Ved hans Side gaaer frem og nærer lignende Sorger.
Mangen Ting de med vexlende Ord indbyrdes omtalte:
Hvilken Staldbroders Lig og hvilket Legem at jorde
Seerinden bød; og de saae paa den sandige Strandbred Misenus,
Da de naaede did, uværdigen Livet bersvet,
Æolus' Søn Misenus, der ikke sin Overmand kiendte

Til at opflamme ved Malm og Sang de krigende Helte.
Vaabendrager hos Hektor, hiin Helt, om Hektor bestandig
Havde han vandret i Kamp, udmærket ved Spyd og Basune.
Da Achilles fældede hiin og røved ham Livet,
Havde den tappre Helt til Dardaniden Æneas
Sluttet sig fast og ikke sig valgt en ringere Høvding.
Men da engang han stødte, paa Sø, i den lydende Tuba,
Og affindig til Kamp i Sang han Guderne æsked,
Greb ham, hvis man Sagnet kan troe, Medbeileren Triton
Og mellem Klipper i skummende Hav nedsænkede Manden.
Alle med heftige Klageskrig nu jamrede om ham,
Mest den fromme Æneas og snart, hvad Sibylla befalte,
Sattes i Værk under Graad, og et Alter paa Graven de stræbe
At opreise af Træer og bygge det høit imod Himlen.
Nu de gaae mod en ældgammel Skov, hvor Vildtet sig leirer:
Granerne faldt; ved Øxens Slag Steenegene dundre,

Biælker af Ask og den revnende Eeg man kløver med Kiler.
Vældige Bøgestammer de ned fra Biergene vælte.
Ogsaa Æneas selv ved saadant Arbeid den første
Skyndede paa sine Folk, udrustet med lignende Vaaben. —
Og nu tumler han dette hos sig i bekymrede Hierte,
Skuende hen paa den uhyre Skov, og i Bøn han udbryder:
Gid nu den gyldene Green vilde vise sig for os paa Træet
I den vidtløftige Lund! da Seerinden alting har sagt os
Ak! ikkun alt for sandt om dig, henfarne Misenus.
Neppe han sagde de Ord, da just et Par yndige Duer
Kom i svævende Flugt for Heltens Øine fra Himlen,
Dalende ned paa den græsgrønne Jord: den herlige Høvding
Kiender sin Moders Fugle igien, og henrykt han beder:
Vær Ledsagere I, hvis Vei der gives, og styrer
Eders luftige Gang til den Lund, hvor Grenen hin rige

Frugtbare Jord beskygger, og du, guddomlige Moder,
Svigt mig ei i min Nød! Han talede saa og stod stille,
Agtende paa hvad Tegn de gav, hvorhen de mon stunde.
Nippende Græs, de ikkun saa langt fremskrede i Flugten,
Som de Følgendes Blik dem kunde opmærksomt ledsage.
Saa, da de kom til det fælt uddampende Svælg af Avernus,
De sig løfte i Hast, og svævende let giennem Luften,
Paa det forønskede Sted, de begge neddale i Træet,
Hvor et Gienskin af Guld giennem Grenene spillende funkler:
Saa som Mistelen pleier i Skov ved Vinterens Kulde
Grønnende Løv at bære, hvis Sæd ei Træet har baaret,
Og med Safranfrugt omgive den rundede Stamme:
Saadan var Guldets Syn, der alt paa den skyggende Steeneeg
Voxed som Løv og rasled som Blek for de viftende Vinde.

Grenen flux Æneas nu greb og begiærlig den
afbrød, 210.
Da den holdt fast, og bar den ind under Tag
til Sibylla.

Længsel

(i Paris 1808)

Oversættelse af Oehlenschlägers tydske Original.

Hvad er det dog livsaligt, naar man skuer
En skiøn og ædel Qvinde paa sin Vei,
Mildt Hiertet banker, Øiet muntert luer
Og Veiens Trængsler mærkes ei.

Man reiser om, en eenlig Svend, og søger
Forgieves efter Kundskabs skiulte Vei,
Forgieves leder man i gamle Bøger;
Sløv Aanden er, naar Elskov hersker ei.

O arme Svend! i fierne Land blandt kolde,
Ukiendte Mennesker, selv kold han gaaer,
Kun med Forstanden sig maa underholde
Til endelig Forstanden stille staaer.

Thi uden Elskov, uden Hiertets søde
Attraa, er Ungdom kun en falmet Krands,
En Have uden Blomster tom og øde,
En Morgen, kold og uden Sommerglands.

— "Du lever i Paris: Kan Hiertets Flammer
"Ei finde Næring der? — Man maa ret lee!
"Du kan nok Skoven ei for lutter Stammer
"For lutter Lilier og Roser see!" —

Ak, Ven, saa mangen Rose rød jeg skuer,
Selv manaen Lilie spæd jeg seer;
Men — Rosen blusser kun i malte Luer
Og Liliens Snee har ei sin Hvidhed meer.

Og ranke Træer seer jeg vel sig hæve;
Men vorne frækt i Middagssolen frem,
Undseelighedens Skygge ei de kræve,
Blyhedens Helligtdunkle mangler dem.

Ei vil jeg boe, ei vil jeg søge Hvile,
Hvor ikkun Vid og Spot er Hiertets Fryd:
Jeg kan det ei; jeg vil til Norden ile,
Der finder end man Troskab, Elskov, Dyd.

Lev vel, Apol! Du med din brustne Bue
En stakkels Gud af Steen jo ikkun er!
Venus Farvel! vanhellig er din Lue!
Mig vinker Freia til en trofast Hiertenskiær.

Sang

for

det dramatisk-litteraire Selskab

ved

Indvielsen af dets nye Sal.

Alt længe man enig om Lignelsen blev:
Europa var lig et Theater,
Hvor Skiebnen sin Tragi-Comoedie skrev
For Romer, Germaner og Tater.
Alle Ting er der
Ligesaa som her:
Jøde, Tyrk og Christ,
Daarlighed og List,
Hyrde, Borger, Drot,
Hytte, Huus og Slot.
Dog lever man mere bequemmelig godt
I smaa, end i uhyre Stater.

Vi saae, skiøndt det smukt i Aviserne lod,
At de kun Naturen bedaare,
Som male de store Coulisser med Blod
Og udspæde Blodet med Taare.
Haabets stolte Grønt,
Skiøndt det lod saa kiønt

Naar det Dagen saae,
Blev et blegligt Blaa;
Hvad i Diet stak,
Var en Farveklat!
Da kosted det mangt et Vee og et Ak,
For andre Coulisser at kaare!

Uhyre Theater! hvor Konstneren døer
Saasnart han har prøvet sin Styrke!
Hvor Trældom er Rollen, og Listen Soufleur,
Og Teppet er Gravenes Mørke!
Her vi Alt kan faae!
Døde vi opstaae,
Naar fra Sky Merkur
Livner vor Natur.
Ved hans Tryllestav
Stige vi fra Grav,
Og takke vor Wessel, fordi han saa brav
Lod her os Bedrøvelsen dyrke.

Men ogsaa Comoedier spille vi her,
Hvi skulde vi ene forstumme?
Intrigen vi have fortrinligen kiær,
Og glæder os over det Dumme!
Hvorfor skulde vi
Ene være frie?
Skade gior det ei;
Tvertimod, o nei,

Naar vi Narren see
Hierteligt vi lee.
Det turde vi ikke derude, maaskee!
Da vilde vist Maskerne brumme!

Kun to Ting os mangled, for ret til Behag
At gisre de Hierter saa glade;
Som hiin Palnatoke, der stifted vort Lag
Ei vilde vort Jomsborg tillade:
Qvinder fremfor alt:
Nei det var for galt!
Mænd kun her vi saae
Før med Skiorter paa!
Ynglinger saa rart
Uden Bakkenbart.
Den Skik blev forandret, den fisi med en Fart,
Thi Mandfolk med Skiorter vi hade!

Nu pryde de Skiønne vor jævnlige Fest,
Til Smiil sig forædler vor Latter.
Hvor Skiønheden throner, er Gratien Giæst,
Og Smagen er Gratiens Datter.
Konstens ædle Søn!
For det hulde Kiøn
Tag Pokal i Haand!
Syng med henrykt Aand,
Drik ved Altrets Baal
Alle Huldes Skaal,
Som virke med os til det herlige Maal,
Hvis Billed Naturen omfatter!

Men hvor der er Frugter, der vore de maa;
Ei qvæles af fængslende Stene;
Ei Træet slaaer Rod i en indskrænket Vraa,
Da krummes de frodige Grene.
Fængselmuren svandt,
Her vi Haven fandt!
Rum vi nu har nok
For vor Blomsterflok,
Her kan Lauren groe,
Her vi Krandsen snoe,
Og smykke vor Sal for de hellige To:
Thalia med samt Melpomene!

A. Oehlenschläger.

Ligklokkerne.

Lyt til vort Sang!
Saa høitidsfuld tung
Varsler vor Klang
Gammel og Ung!

Du, som hører Livets Fryd
Trindt om dig i Jubler tone,
Du, som fulgt af Glædens Lyd,
Fletter Ungdoms Blomsterkrone:

Frygt ei vor Klang!
Formanende, blid,
Lyder vor Sang:
„Brug vel Din Tid!“

Lokker onde Fristeer dig,
Lyder sødt hans Trylleſtemme,
Vil din Fod forvilde sig,
Og din Siæl sig selv forglemme:

Lyt til vor Sang:
„Død! Evighed! Dom!“
Mærk paa vor Klang:
„Synder! vend om!“

Trykker Livets Kummer svær,
Bøie sig de matte Skuldre,
Taalig du kun Byrden bær!
Lad kun Livets Storme buldre!

Lyt til vor Sang:
„Til Hvile, til Fred
Kalder vor Klang,
Hold dig bered!“

Vandrer du med sorgfyldt Sind
Ved den Elſktes sorte Baare,
Rinder paa din blege Kind
Savnets bittre Sørgetaare:

Lyt til vor Klang:
„Vi samles jo hist!"
Mærk paa vor Sang,
Tro den for vist!

Frygt da ei vor hule Klang!
Vi neddysse Jer til Hvile,
Venlig er vor Vuggesang,
Naar I kan mod Døden smile:

Lyt til vor Klang
Saa høitidsfuld tung!
Mærk paa vor Sang;
Gammel og Ung!

Ernst Wegener.

Trøst.

Seer du, min Elskte! Jordens Rædselsnat?
Hvor ingen Trøstens Stierne glimter mat,
Der Skiebnen dæmper stolte Ynglings Mod,
Og Slægter vælte sig i Slægters Blod.
See den og gys! Nei fly! o fly
Med mig fra Nattens sorte Tordensky.

Seer du, min Elskte! Jordens Fængselshuus?
Der blegner Kiærlighedens Genius;
Man aner ikke Flammen i vort Bryst,
Og haaner kun vort Hiertes fulde Lyst.
See det og græd! Nei bort! o bort!
Fri vil vi sprænge haarde Fængsels Port!

Seer du, min Elskte! Dødens Engel blid,
Med slukket Fakkel, Uskyldsklædning hvid?
Han vinker os, og aabner huld sin Arm,
Han vil ei rive løs mig fra din Barm.
See ham! Græd ei, men iil, o iil!
Følg mig, hvorhen os kalder Englens Smiil!

Seer du, min Elskte! Gravens Vugge blød?
Os luller Nattens Fugl i Slummer sød;
En Sørgepiil med Duggens Taarer staaer,
Nedbøier huld sin Isses dunkle Haar.
See den, og smiil! Svæv sagte hen,
Og læg dig ned i Vuggen med din Ven!

Seer du, min Elskte! Himlens Morgenglands?
Uvisnelig os favner Myrthens Krands;
Der toner giennem Æthren Harpeklang,
Og Engle sjunge os en Brudesang.
See den og jubel! fly! o fly
Med mig til Salighed bag Nattens Sky!

C. A. Dichmann.

Litteratur.

8.) **Vaarblomsten. En Samling af Ungdomsarbeider ved A. Olsen. Christiania, trykt paa Forfatterens Forlag hos J. Lehmann, 1814. 163 S. i lille Octav. (Med kobberstukken Titel.)**

Denne Poesiesamling indeholder de første offentlige Arbeider af en ung norsk Digter, og er, som man seer, en af de faa, der ere komne for Lyset i Norges Bogtrykkerier. Dens Udvortes er, paa Titelbladet nær, meget tækkeligt.

Hvad det Indvortes angaaer, da synes nogle af disse Ungdomsarbeider at love en Digter, der baade har Kraft og Lyst til at vandre mod et høiere Maal. De heldigere iblant dem vidne om ikke ringe Fremskridt, og den Phantasie og heldige Fremstillingsgave, som yttrer sig her, kan ikke miskiendes. At her ikke overalt, hvor stigt kunde ønskes, findes den frappante Colorit og den sikkre Holdning, som den modnere Konstner formaaer at give sine Productioner, og at Digteren ikke altid er Herre over Udtrykket, disse ere Ting som bør tilgives i Arbeider, der anmelde sig som ungdommelige. Men at han undertiden griber mindre passende Billeder, og at han imellem forfalder til det Vidtsvævende og Trivielle, det bør bemærkes, og for stigt bør han advares og paamindes. Den strengeste Correcthed i

Composition og Tegning, er man heller ikke berettiget til at fordre af en begyndende Digter, saalidet som det strengeste Valg i Alt hvad han som Ungdomsarbeider fremlægger for Publicum: Men selv med en saadan Forudsætning kunne vi dog hverken billige Optagelsen i en Samling som denne af nogle deels ganske ubetydelige Stykker, (f. Ex. Varselet, et Suk, Bønnen, Maleren og Sommerfuglen) deels Stykker af større Omfang (f. Ex. Brev til min yngre Søster), hvilke i det mindste som saadanne, ei kunne have Interesse for en mere udvidet Kreds af Læsere; og ei heller kunne vi lade ubemærkede de mindre Incorrectheder, hvilke det ikkun koster nogen Umage at rette, og som selv for Ungdomsarbeider findes her i alt for stor Mængde *).

Et af de større og særdeles heldige og skiønne Digte i nærværende Samling er Najaden (S. 91—101). Da det saavel formedelst sit Emne, som formedelst dettes Behandling har udmærket Interesse, ville vi give nogle Prøver deraf. Det begynder saaledes:

Najaden svømmer paa Bølgens Top
Fra Gefions Ø,
Og hæver sig stolt med sin deilige Krop
Paa salten Sø.

Sørgmodigen blinke de Stierner smaa
I natlige Stund,
Og smile vemodig mod Bølgen blaa
I Øresund.

*) See nedenfor.

O Bølger! o Bølger! hvi holde I ei
Jer elskte Mø?
Lad hende ei vanke paa vildsomme Vei
Fra Sielunds Ø!

O lad hende ligge en Kiende endnu
Ved Herthas Barm!
Og har hun at gange saa stærkt i Hu,
Slut hende i Arm!

Thi Britterne ligge saa iumsk bag Ø,
Med Stænger og Spiud,
Og fnyse af Harme og svær: hun skal døe
Hvis hun kommer ud!

Giensvared' de Bølger: lad hende kun gaae!
Med Mod i Bryst,
Vi sværge hun skal nok saa freidig staae
I blodigste Dyst.

Thi fra hun fik vide, hiin Brødreflok
Saa huld og tro,
I Bretland laae bunden i Jernblok,
Hun har ei havt Ro.

I et afvexlende og passende Metrum gaaer Fortællingen nu Catastrophen imøde. Følgende forekommer Anm. en meget poetisk Beskrivelse over den til det Høieste stegne Kamp:

Kanonerne dundrende dundre,
Bølgerne standse, sig undre,
Ildslanger sig vugger
Mod Najas og hugger
De blodige Tænder i Havfruens Haar,
Ildkrandset i Kampen hun staaer.

Tusinde Vandstøtter ryge
Naar Kugler langs Bølgerne fyge,
Og naar de ramme i dundrende Knald,
Hvirvle sig Splinter mod Himmelens Hald.

„Kanonerne, som dundrende dundre," er forresten i denne livelige Skildring hverken et smukt eller poetisk Udtryk; det er intetsigende Svulst.

Blandt de øvrige fortrinligere Stykker udmærke sig især: Sætersangen, Længsel efter Italien, Fængslet, og Digtet over Lyderhorn (et uhyre Field, der rager op over Staden Bergen.) Den første ville vi, for at meddele et heelt Digt af denne Samling, her afskrive:

Morgenen stiger paa blodrøde Vinger
Hæver sig høit over Klipperne op,
Fuglen i Luften sig muntrere svinger,
Søvnen har qvæget den modige Krop;
Lammene trippe,
Straaene nippe,
Drosselen sløiter i Træernes Top.

Ørreten pladsker i skummende Elve,
Silden forsølver den himmelblaa Havn,
Grane sig ud over Biergaasen hvælve,
Klippernes Grøfter taer Bølgen i Favn;
Mortene *) dandse,
Voven bekrandse,
Over dem svæver den kulsorte Ravn.

Med Melkebøtten paa Ryggen jeg dandser
Siungende op til mit granklædte Field,

*) Et Slags Smaafisk.

Birkene over min Isse sig krandser,
Hisset der sprudler det rislende Væld;
Morgenen smiler,
Munter jeg iler,
Kommer først hiem, naar det skumrer i Qvel.

Henrykt jeg vandrer paa guldgule Enge,
Himmelblaae Klokker bekrandse min Fod,
Dugdiamanter paa blomstrende Senge
Farves af Solen med Morgenens Blod,
Blomsten sig qvæger,
Aabner sit Bæger,
Boier ei Hovedet meer mod sin Rod.

Medens jeg høit op paa Klippernes Krone
Sidder og vogter den græssende Hiord,
Hører i Dalen jeg Fløiternes Tone,
Skuer ud over det grantige Nord;
Baadene vrimle,
Maagerne stimle
Trindt omkring Silden paa skummende Fiord.

See hvor den hoppende Fole sig fryder!
Hør Nattevaken paa græsrige Vang!
Klippernes Ekko gientonende lyder,
Faarene lytte til Drosselens Sang;
Træernes Grene,
Klippernes Stene
Runge af Skabningens jublende Klang.

Og naar nu Dugperlen pryder min' Lokker
Kalder jeg sammen de bogende Køer,
Pludselig Hiorden omkring mig sig slokker,
Dalen alt dækker det natlige Slør;

Medens jeg sidder
Solen nedglider,
Midt blandt de luende Bølger den døer.

Blytunge Bøtter paa Ryggen jeg vugger,
Vandrende ned fra det græsrige Field,
Straaet de mødige Fødder bedugger,
Himmel! det er jo alt sildigste Qvel!
Solen er sunden,
Maanen oprunden,
See hvor den staaer i det sprudlende Væld!

En livfuld og ynderig Naturbeskrivelse, der vidner om megen Phantasie, en heldig Fremstillingsgave og en let Versification. For Velklangs og Metrums Skyld burde dog Ordene: „Med Melkebøtten" været ombyttede med andre.

Anm. nævnede ovenfor blant de fortrinligere Digte det over Lyderhorn, hvori man sporer, at Digteren har været begeistret af sit Æmne, og finder i Udførelsen Kraft, Værdighed og Eenhed. Skade, at ogsaa i dette Digt skal findes saa uheldige Udtryk, som at „Lynets Pil slukkes i dandsende Hop," at Skibene „fyge i Nordsøen," at Lyderhorns Spids sines „under Skyernes tordnende Knald," at man i Nordsøen seer „Baade, som flynge;" foruden et Par andre mindre Incorrectheder, f. Ex. at Svælg rimes med Væld.

Rimet har overhovedet Digteren paa mange Steder behandlet med en Skiødesløshed og Ligegyldighed, der ingenlunde kan forsvares. Han rimer saaledes vinke og klinge; paa Göthe rimer

han Morgenrøde og bløde, paa rinder tindrer, paa Flint ind, paa Vraa Daad, paa Hiem igien, paa Tider titted', paa kommer flammer, paa Stater Fader, paa Ocean Klang og paa Oceaner Flammer, paa Bændler Hænder, paa Alter Folder ꝛc. ꝛc. Saadanne Riim (eller rettere Uriim) forekomme alt for hyppigt; og paa nogle Steder mangler Rimet ganske; begge Dele ere omtrent eens. Exempler paa Incorrectheder hos vor Digter af et andet Slags ere følgende: I Digtet: Wielands Død hedder det:

. . . . I kiole Lunde! . . . . . .
Ei han dvæler meer i Eders Skygger,
Ei han Harpen slaaer ved Eders Bryst!

I Brevet til min yngre Søster (S. 44—58), et Stykke, der vel kan have Interesse for en Familiekreds, men uden alt Tab for nærværende Poesie Samling kunde blevet utrykt, findes blandt andet: Blæk af Taarers Strøm, at henflyttes paa Klippens Skiød, ned' i Danmark for: nede, og: et Suk, som stiger til vor Frelsers Favn. I Romancen: Fængselet forekommer: Ormes skumle Fied, et larvet Klædebon, og: at lade Dødens Liliestængel bedugge sig med Trøst. I: Længsel efter Storøen: „Indtil Solen ned i Havet døde." I: Farvel til min Fødeby:

Med slige Tanker jeg i Verden vandrer;
Dem var jeg fri .... (ɔ: For dem var jeg fri)

Sammesteds findes: at lægges ubegrædt blant Gravens Stene, og i Stykket: Thorvaldsen, (S. 132) kaldes en fyrig Aand „saa skarp, som en Lee." I Digtet til Adam Oehlenschläger (hvis særdeles varme Beundrer Digteren paa flere Steder viser sig) staaer S. 116 den underlige Talemaade: at Hiertet fremluller i det spændte Bryst. I Længsel efter Italien S. 23. „Naar Solen atter Sørgesløret synker" for: sænker.

S. 26: „Maa Andre af Kiedsomhed blode (!)
Ved Stormandens pragtfulde Bord."

S. 62.

„Dog gaaer han —
I den lange, lune Sommervarme"

Det første er et ligesaa underligt, som det sidste et overflødigt Epitheton. Et umaadelig haardt, næsten uudsigeligt Sammensiod af Ord er S. 134 Verset: „I Syden den bildende Konsts Straaler gav." — Paa slige Incorrectheder, hvoraf alt for mange findes til at de kunne undskyldes med hiint: incuria fudit, maa man ønske Digteren i Fremtiden vil være mere opmærksom.

Bogen er tilegnet Hans Høihed Prinds Christian Frederik med nogle Stropher af ei synderligt poetisk Værd. Den sluttes med en Epilog, hvori Digteren paaminder:

— Man dog ei maa glemme
„Jeg nys har knuust Omgivelsens det (den)
haarde Skal, (!)
Og paa en nogen Qviist nær ved mit (min) Rede
sidder

Og skuer længselfuld paa mine Vinger smaa,
Og mod de kolde Storme stundom heftig strider,
For dybere til Konstens Helligdom at naae."

Foran denne Epilog gaaer et af Samlingens betydeligste Digte, (S. 142—160) overskrevet Konsten. Til dette Digt synes Oehlenschlägers sublime Digterens Hiem at have givet Ideen. Vor Digter har villet vise Konstens Almagt og den høiere Verden, hvori den hensætter sin Dyrker; et Æmne, der synes os at være af den Storhed, at dets Udførelse kun da vil lykkes, naar Digterens Evner have erholdt større Modenhed. Hermed siges ikke, at den yngre Digter derfor ei skulde forsøge sig derpaa. Slige Forsøg ere ham, efter Anm. Mening, meget meer i flere Henseender gavnlige: men han vil neppe fordre, at de skulde ansees for feilfrie.

Hvad det ovennævnte Æmne angaaer, da, naar Konst, i Ordets høieste Betydning, skal besynges, bør over dens aandelige Høihed dog ikke glemmes det uendelige og langt høiere Væsen, fra hvilket den stammer: Gud skal ikke glemmes over sin Gave. Konstneren skal ei heller fremstilles som den, der ene af alle Dødelige sympathiserer med Guddommen og ene i sin Barm nærer Forudfølelse af Saligheden; thi slig Anelse og Længsel, og Sands for det Himmelske, have jo ogsaa hans Medmennesker erholdt, og han fængsles, saavelsom de, hernede af jordiske Baand. Derfor har ogsaa Oehlenschläger (af hvem Digteren sikkert gierne vil gives Exempel, da han selv elsker og høiagter ham) givet det ovennævnte Digt

den Vending, der paa eengang minder os om, at Alt her dog ikkun *stræber* Fuldkommenheden imøde, der først hisset *naaes*. Og denne Fuldkommenhed kan ingen menneskelig Harpe tolke og ingen jordisk Konstner fremstille i sin fulde Høihed og Reenhed. Anelser og Haab om den, og om hiint Alles egentlige Fædreland, kan han derimod vække og nære i alle følende Hierter; thi

Did higer han fra Taagelandet,
Det aner han i alt hvad Stort og Smukt;
Til Tartarus er den forbandet,
Som elsker ei og deler ei hans Flugt.

En saadan Fremstilling, det være nu af Konst i Almindelighed, eller af Digtekonsten i Besynderlighed, er oplivende og deeltagelig for Enhver, der har Følelse. Naar derimod Konsten (som i det her omtalte Digt) stilles frem som det Allerhøieste, og som en uendelig og ubegrændset Skaberkraft, naar Konstneren ubetinget tillægges selv Guddommens Egenskaber, og sættes saa høit over alle Mennesker, at han

— — „rolig kan *medynksom smile*
Til Jorden ned, imens hans Brødre maae
Hver Aftenstund i Sorg og Kummer hvile
Hensiunkt paa Hyttens taarevædte Straae;"

naar Konsten altsaa vises som det *Uendelige og Fuldkomne selv*, og dens Dyrker som „en *Skaber* meer end *Skabning*:" saa kan en saadan Fremstilling hverken have *Sandhed* eller *Interesse*. Konstneren er her et saa overmenneskeligt Væsen, at Menneskehedens Trængsler, at den

bittre Armod, den huusvilde og af Vindesyge udsugede Stræbsomhed ikkun aflokke ham et medynksomt Smiil. (S. 144—45, hele dette Sted er forresten en her lidet passende Udsvævelse.) Videre:

„En Konstner er, liig Gud, jo allevegne"——
(S. 155)

„Han er algod, thi Konstens blide Muser
Bortvifte langt fra Templets Helligdom,
Den Lastorcan, som over Jorden suser." —

Paa ham kan ikke fæste sig „det mindste Fnug af Ondskabs Lyst,"

„Der kun ved Ormene i Støvet hænger."

Naar Digteren desuagtet et Par Steder nævner Gud, som et Væsen, der dog er over Konstneren, og naar han i Digtets Slutning lader Konsten være den „Helligdommens Due" der fører os

Igiennem Himle til vor Frelsers Skiød;

saa har dette, efter at han har faaet os til at ansee Konsten som det Allerhøieste selv og Konstneren som Guds Lige, ingen Virkning; men staaer snarere i Modsigelse med det øvrige. Ogsaa havde det vel været rigtigere, at lade Religionen beholde hvad dens var.

I Indledningen til Digtet lader Digteren Camoenen blant andet fraraade sig at søge „det sande Himmerig paa Jorden" ved Grublen i Folianter ved Midnatslampen (S. 143). Skiøndt Anmelderen ingenlunde vil troe, hermed skulde være meent, at en Digter kunde foragte Studium og Dannelse: maa han dog (da Stedet i det mindste er tvetydigt) anmærke, at saa vist det er, at

Ingen kan studere sig til at være Poet, saa vist er det ogsaa, at selv den af Naturen høitbegavede sikkert aldrig vil fortryde, men snarere inderligt glæde sig over, ved Grublen i Folianter og ved Natteſtudium at have erhvervet Phantaſie og Fornuft et rigt og uforgængeligt Forraad. — Mindre heldige ere ogsaa følgende Linier (S. 142).

— — — did, hvor Euphrat glider sødt,
Og med sit maanelyse Skum bedugger
Dens (?) Vandringsmand paa Bredden Myrtheskiod. —

Naar Konstens Almagt i følgende Linier skal priſes:

Svæv (?) om i Malerkonstens Gallerier!
Siig mig om ei en Verden for dig staaer,
Skiondt Menneſker og Dyr og Floder tier,
Skiondt Tordenskyen Slag i Slag ei slaaer:

Saa synes Digteren at have arbeidet sig selv imod, og ganske at have forfeilet det Indtryk, han vilde giøre; da her netop peges paa noget, som viser Konstens Afmagt i Modsætning af Naturen og dennes frygtelige uefterlignelige Phænomener. — S. 151:

Ja Christus selv til Jorden du (Konsten) nedkalder,
Og stiller ham i Templet hvor han stod.

Disse Linier ere atter en Følge af, at Konsten er giort til det Evige selv, istedetfor at den kun er et Billede paa det Evige. — Søgt og underligt, mat og trivielt er følgende:

O Konst! du adler Mennesker til Guder,
Og Dyrene til Mennesker igien! —

S. 153: Var det for intet, flere stolte Stater
Med Iver strede om den Roes og Fryd,
At have været for Homer en Fader,
Da han blev Fædrelandets, Verdens Pryd?

S. 155: — — — De Bændler,
Hvormed Naturen Søn til Fader bandt.

S. 156: — Konstens Søn med Upartiskhed bringer
Den Lastefulde skiælve for sin Færd —

(Skulde være til at skiælve; „bringe En skiælve" gaaer aldeles ikke an.)

S. 158: Mens Jordens Børn (læs: Børen) under
Byrden stønner.

(Denne Uskik, at bruge et Eenstavelsesord, f. Ex. Jern, som Tostavelsesord forekommer flere Steder.) — Disse ere endeel (ikke alle) Incorrectheder og uheldige Steder, som i Digtet over Konsten findes; og de kunde let forøges med en ikke liden Mængde af de øvrige Stykker. Digterens Skiødesynd, Rimets Forsømmelse, viser sig ogsaa her ofte. Imidlertid har dette Digt særdeles skiønne Enkeltheder, og vi ville som Prøve paa slige afskrive Overgangen til Digtets Slutning, hvilken Overgang er udmærket skiøn og begeistret, medens Slutningen selv synes mindre heldig:

Ja udbred, Tordensky, kun dine Vinger!
Hyl hele Jorden i et Sørgesvøb!
Dog fra din Dunstkreds Konstneren sig svinger
Høit over Skyen i sit Himmelløb.

Og glimt, o Maane, blant din Klodevrimmel!
Sluk med din Straaleflod de Stierner smaa!
Du stander ei saa pragtfuld paa din Himmel,
Som Konstneren blant Jordens Børn mon staae.
Udstræk din Arm, du syvfold farved' Bue!
Slut hele Jorden i din aabne Favn!
Du kanst dog ei om Klodens Tinding lue,
Som Gloriekrandsen om en Konstners Navn.

Vi gientage, hvad foran yttredes, at i disse Ungdomsarbeider findes Beviser paa meget heldige Anlæg og ei ubetydelige Fremskridt paa den begyndte Bane; hvorhos vi dog ei kunne tilbageholde det Ønske, at Digteren, for sin egen, saavelsom for sine Læseres Skyld, i Fremtiden vilde betænke sig bedre paa, hvad han kan meddele Publicum, og i det Hele bruge Filen mere. — Maatte imidlertid det danske Sprogs Litteratur saaledes hyppigen fra Norge erholde Tilvext, og maatte det Baand, hvormed Videnskaberne omslynge alle cultiverte Nationer, mellem Danmark og Norge, der have fælles Litteratur og fælles Sprog, være derfor des inderligere og fastere!

9.) Noget om Hr. Høsts Forsvar for Germanismer. (Fra Anmelderen af den oversatte Fiesko, see Athene for Aug. d. A.)

Hr. J. K. Høst har i sin Dannora Nr. 18, (9de Sept. 1814) heel ivrigen søgt at forsvare Justitsraad Baggesens „Germanismer, hvilke," som han selv tilstaaer, „undertiden undslippe hans Pen," dermed at Baggesen har „store Fortieneste af

Dannersproget," at han „levede de mange Aar uden„ for Fædrelandet*), og dannede sig til den (hvilken?) „klassiske tydske Skribent," og endeligen dermed, „at han er det tydske Sprogs Beriger og „Forskiønner." (Disse ere sandeligen Hr. Høsts egne Ord.) Det Snurrige i denne Roes uomtalt, ville vi allene holde os til det Snurrige i Forsvaret; thi paa dette grunder Hr. Høst den Beskyldning, at man ved at bebreide Baggesen „Man„gel paa Ømhed og Agtelse for Sprogets Reen„hed **)," gior sig skyldig i „Utaknemmelighed," og „den laveste Partiskhed."

Naar Hr. Høst selv bekiender, at der „und„slippe Baggesens Pen Germanismer," saa har han ogsaa tilstaaet, at Baggesen ikke agter Sprogets Reenhed; thi naar Baggesen (en fordum svet dansk Forfatter) nu engang efter en anden blander tydske Phraser ***) ind i sin danske Stiil, maa han enten, som Chilian, over det Mesopotamiske have glemt sit eget Modersmaal, eller i den Grad foragte det, at han indseer sine Sprogfeil uden at agte det Umagen værdt at rette dem. I begge Tilfælde mener jeg at Enhver, som ikke er „blind, stokblind" eller af andre Grunde

*) Paa den Maade kunde en Jean de France selv reise over Elben og komme hiem om ti Aar for at fordærve Sproget og maaskee blive forsvaret af Hr. Høst og Dannora (om begge leve saalænge) fordi han „levede de mange Aar udenfor Fædrelandet"!

**) See ovennævnte Athene.

***) Hvor væmmeligt er f. Ex. ikke det Ord Flud (Selvflud, Henflud), hvormed han troer at udzire sit Sprog?

lukker Øinene i, vil kunne see Mangel paa Ømhed og Agtelse for Modersmaalet. At det skulde være Utaknemmelighed at bebreide Baggesen slig Mangel, eller at han, fordi han „har været med at forædle og uddanne Sproget," nu skulde upaaanket have Lov til igien at fordærve og misdanne det ved Tydskheder, dette er ikke mindre snurrigt, end naar Hr. Høst i sin baggesenske Iver skiælder det for „den laveste Partiskhed," at man, ved at paaanke, at en Digter som Oehlenschläger blander Germanismer ind i sit danske Sprog, tillige nævner den, der viser sig som hans uforsonligste Rival, som end mere skyldig i samme Feil. For hvem er her Partiskhed? Eller trøster Hr. Høst sig til af et lige Antal af Oehlenschlägers Værker at udpille saamange Germanismer, som han sikkert (dersom han var Baggesens Aandsmand som han viser sig Oehlenschlägers) vilde faae udpillet af Baggesens senere Skrifter?

Det snurrigste i Hr. Høsts snurrige Forsvar er, at han forsvarer Baggesens Udanskhed med hans Tydskhed; thi hvad have vi i denne Sag med Tydskeren Baggesen at gjøre? Det er den danske Baggesen, der skylder Danmark ikke blot sin Fødsel, men sin hele Dannelse som Yngling og Mand, og af hvem Fædrelandet igien billigen fordrer, at han helliger det sine Naturgaver og fremfor alt holder dets Sprog i Ære, det er denne Baggesen vi (med Hr. Høsts Tilladelse) bebreide, at han med Ligegyldighed behandler sit Fædrelands kosteligste Klenodie.

Hr. Høst, og hvo ellers maatte agte Sagen det værd, kan nu selv gjøre adskillige Bemærkninger over dette Forsvar for Baggesens Germanismer af ham, der engang i det mindste vilde passere for en Purist. Slige Bemærkninger kunde og gjøres over den Dictatorstemme Hr. Høst synes at ville tiltage sig i Litteraturen; men hvordan den Adkomst, han hertil lægger for Dagen, er, vil jeg her ei nærmere undersøge. Jeg vil allene bemærke, at om end denne hans Adkomst kunde være tvivlsom, kan han dog gierne derfor have Grund til at agere Baggesens Defensor og Panegyricus; og fra den Side betragtet, bør det maaskee ei regnes saa nøie, om den Kaabe, hvormed han har villet tildække Baggesens Sprogsynder, er noget hullet. Han bør dog derved ikke lade sig afskrække fra at sysle i Dannora med Baggesens Ry og Roes saa godt han kan. Thi til sligt har han jo nu faaet en ny Forpligtelse ved hiin poetiske Epistel, der (forunderligt at sige!) har forvandlet ham til en Yndling af alle de Ni! (Ja hvilke Forvandlinger kan en Poet ikke gjøre? Det seer man hos Ovid.) Det gaaer i denne Tid Hr. Høst og Baggesen (siden det er ham selv, bliver han vel ikke vred, at jeg sætter ham først) som Horats fortæller det engang gik i Rom, hvor en Lovkyndig og en Taler vare saa søde Brødre, at de ideligen skiftedes til at holde hinanden de forskrækkeligste Lovtaler:

Frater erat Romæ consulti rhetor, ut alter
Alterius sermone meros audiret honores:

Gracchus ut hic illi foret, huic ut Mucius ille:
— — — — Si plus adpoſcere viſus,
Fit Mimnermus & optiuo cognomine creſcit:

Eller saaledes som det gik mellem Mustapha og hans hulde Ven og Broder i Skrædderiet: (see Aladdin)

Den Ene roste tidt den Andens Kapper,
Til Giengield blev hans Buxer roest igien.

— Om den Baggesen giorte Bebreidelse for Sprog-Uagtsomhed, over hvilken Bebreidelse Hr. Høst „neppe veed om han skal harmes eller le" (bedst var det udentvivl at han græd) maa hiint være nok. Hvad den af Anm. brugte Rangfølge, som Hr. Høst udtrykker sig, mellem Rahbek, Oehlenschläger og Baggesen angaaer, da var den en ganske uvilkaarlig Opregnelse, som ei havde nogen Rangbestemmelse til Hensigt. Men da ogsaa denne Ubetydelighed har foraarsaget Hr. Høst stor Ærgrelse, saa raades ham, at udgive en Rangforordning for Parnasset, og at faae den autoriseret saaledes, at ingen herefter skal drille ham ved at sætte nogensomhelst Skribent over Baggesen.

Iøvrigt holder Anm. det for ligesaa unødvendigt videre at forsvare sine Domme imod Indvendinger af det Slags som nærværende Hr. Høsts, som i Almindelighed at tage noget Hensyn til den Fortørnelse, der ved slige Domme saa let baade for Egenkiærlighed og for de smaa Efterſnakkere, der ei kunne

gaae ene, bliver en Anstødssteen, hvorover de snuble. Hvad her angaaende Hr. Høst er skrevet, maa til ham i denne Sag være det sidste. Han kan gierne fortsætte Striden, paa en eller anden Sidevei, og derved blive den, der taler sidst. Eller han kan opnaae dette paa samme Maade som nyligen (see Dannora Nr. 19) da en Unævnt havde „nedladt sig saa dybt" at overbevise Hr. Høst om en lille Feiltagelse i sin Mythologie og sin Horats, og da Hr. Høst dog, ved at tilstaae Feiltagelsen, beholdt det sidste Ord. Og paa slige Maader kan man vel gierne lade ham det, ligesom han selv høimodigen „dog endnu lod hiin Unævnte sin Anonymitet."

10.) I Anledning af Baggesens Expectoration i Kiøbenhavns Skilderie Nr. 80.

Rectissime præcipitur, ut perturbationes fugiamus, id est, motus animi nimios, rationi non obtemperantes — —

Cicero.

I Skilderiets Nr. 80, d. 4de Oct. 1814, har Baggesen yttret sin første Harme over at see Rahbek forsvaret „i en meget anstændig „og alvorlig Tone" og „uden grove „Personligheder" (Baggesens egne Ord): altsaa, i en Tone og paa en Maade, som Rahbeks Modstandere hverken have Lyst eller Evne til at be-

tiene sig af. Efterat det Grundløse og Uværdige i hans Adfærd mod Holberg og Rahbek tydeligen er lagt for Dagen, træder han nu, at dog Ingen maatte troe, hiin Adfærd fortrød ham, paa ny frem, ei for at formilde det offentlige Mishag, men for at trodse og forøge det. I de 109 tættrykte Linier, af hvilke hans Expectoration bestaaer, prøver han ei engang paa at giendrive Apologien. De 109 Linier anvender han (paa en anden ligesaa ubetydelig Udflugt nær *) allene til at fordreie og at spotte over tolv Linier i denne Apologies Forerindring; ligesom fordi tvende Udtryk i Forerindringen kunde aftvinges en vrang Mening, hans, i Apologien selv fremstillede, grundløse, forvirrede og ulogiske Anklage enten dermed var forsvaret, eller hans Uret derved giort mindre. Det Konstgreb, at indbilde Læserne, at Rahbeks Defensor skulde tillige ville være Dommer i Sagen (ved hvilket Baggesen synes enten at ville unddrage sig eller mislede Publikums Dom), er saa ubehændigt, at ikkun den yderligste Forlegenhed og en vidtgaaet Diærvhed kunde bruge det. Thi hvilken Modsigelse er det ikke, at den, som skriver et offentligt Forsvar for en uforskyldt Angreben, at den, som for Angriberens

*) Denne Udflugt berøres nedenfor. Een Ting har han forresten rigtigt nok ved sin Expectoration vundet: han har nemlig faaet bevist, at det er umuligt „at nøde ham til at holde sig noget mere allene til Sagen;" thi han har dennegang giort det endnu mindre end forhen, d. e. han har slet ikke giort det.

og den Angrebnes eeneste besøiede Dommer, Publicum, ikkun fremsætter de Facta og Grunde, han troer at maatte frikiende den Beskyldte, at han skulde være den „Sagen afgiørende Autoritet?"

Denne Autoritet er ingen Enkelt i Verden (med mindre begge Parter skulde eenes om at vælge en saadan): men den er den Samling af ædle og dannede Mennesker, der udgiør det egentlige Publikum, det Publicum, for hvis Domstoel den redelige Skribent roligen indstiller sig, og hvis Dom ikkun den onde Samvittighed (skiondt forgieves) vil undflye. For denne Dommer vil Baggesen neppe ved sin sidste Expectoration have fremlagt Beviser paa ædlere Hensigter og lysere Forstand, end ved selve hans, i Apologien giendrevne, Beskyldninger mod Rahbek er skeet. Det vil ikke forbedre hans Sag, at han ved et Ordspil med Udtrykket Anledning har gridsk grebet Leiligheden til at fremsætte det, i hans Indbildning slemme, Gravamen mod Rahbek, „at han ingen Anledning har givet til en Apologie for hans dramaturgiske Virksomhed:" som om Manden, der forsvaredes, ei kunde privat og personligen være fiern fra al Anledning til Forsvaret, netop fordi denne Anledning (som Apologien viser) fandtes tilstrækkeligen i hans Skrifter. Ligesaalidet vil det nytte ham, at ville unddrage sine Slutninger en logisk Prøve ved at raabe paa, at de ere „blotte Inductioner;" thi henhøre da Inductioner ei under Logiken eller ere de maaskee ei Syllogismer? Hvorledes Baggesens Inductioner, Syllogismer, eller hvad han nu selv

vil kalde dem, forresten see ud, det kan i Apologien eftersees, og hvad Navn han end giver dem, blive hans Beskyldninger dog derved ikke mindre urimelige, grundløse og ukiærlige.

Baggesens nye Vredesudbrud, i sin Hæftighed forøget, fordi den Angrebslystne ikkun har fundet en Sag, som han ei skiøtter om at indlade sig i, men ei har kunnet udfinde nogen navngiven Person og Personligheder, som han gierne indlod sig med, dette Baggesens Vredesudbrud har iøvrigt (ligesom alle lignende Angreb af ham og Ligesindede) allerede i følgende Linier af Apologiens Forerindring faaet alt fornødent Svar: „Jeg tvivler ikke „paa, at der jo ville gives Folk, som ville lee, og „Folk, som ville forarge sig over en Deel af „det Efterfølgende; men til Saadanne „har jeg intet Hensyn taget. Jeg forud„seer ligeledes, at en Deel af det Sagte vil blive „fordreiet, en Deel giort latterligt: Men „dersom den, som maatte forsøge sligt, dog ikke „formaaer at kuldkaste de fremsatte „Grunde, vil det Latterlige omsider falde tilbage „paa ham selv, og slige Udflugter ville være „de bedste Beviser paa Sandheden og „Usvækkeligheden af det fremsatte." *)

*) Justitsraad Baggesen har giort sig Umage baade for at lee og for at forarge sig, baade for at fordreie og for at spotte; dog har han holdt sig allene til Foreindringen. Men hvad nytter det ham, eller nogen anden, om de ogsaa faae leet, forarget sig over,

— Hvad jeg paa nærværende Blade har sagt, og endnu har at sige, er saaledes ingenlunde til Baggesen. Det er allene hvad jeg endnu ønskede at tale i denne Sag for et upartisk Publikum. At Holbergs og Rahbeks Angriber (hvis Angrebs Mangel paa Logik og sund Sands i Apologien er viist) vilde blive den første, der gav hine „Beviser paa Sandheden og Usvækkeligheden af det i Apologien fremsatte," kunde letteligen forudsees; thi med hvilke andre Vaaben, end Fordreielser, Sidespring *), forvirret Tale og Platheder har han vel kunnet, og med hvilke andre kan han vel i denne Sag stride? Og den som, med Anstændighed og Alvor udæsket, ved Brug af slige Vaaben selv røber sin Uret, den som, skiøndt han kalder sig selv Videnskabernes Dyrker, hverken formaaer at beherske sin Vrede eller offentligen at tilbageholde dens inhumane Udbrud **), hvilket Menneske, agtende Publikum og sig selv, vilde med en Saadan indlade

fordreiet og bespottet det Efterfølgende. Mon det dermed er giendrevet?

*) Baggesen har (efterdi i Forerindringen forekommer det Ord „at præstere") opfundet at kalde Apologiens Forfatter „den Præsterende." Vel gior han ved hine stærke Sidespring efter denne saakaldte Præsterende intet andet end Feilspring; men dog maa det lades ham: Hunc (den Præsterende) si non tenuit, magnis tamen excidit ausis.

**) Saadanne hans Vredesudbrud ere f. Ex. „Man „skulde næsten troe, han (Apologeten) var ikke „rigtig i Hovedet, eller at han gik Barndom, „eller at han tog sig en Ruus" — „han røber „yderlig Uvidenhed" — „han er en Krybeskytte" — „den gule Athenes Skiældefristed" — „det par„nassiske Tremarksgiærde" (!!!). —

sig i en fortsat alvorlig Strid? En Saadan ere de ellers humaniserende Videnskaber (om hvilke Cicero mener, at selv Dyden ved dem maa vinde) ei engang istand til at forbedre: En Saadan maatte igien blive ung for at erholde den Grundighed og Humanitet, det nu saa ganske fattes ham baade paa Kraft og Lyst til at indhente.

Endskiondt jeg altsaa har troet, at burde vise Grundløsheden i Angriberens Udfald mod Rahbek, troer jeg det dog, hverken for Sagens eller for min egen Skyld nødvendigt, vidtløftigen at vise Grundløsheden i Baggesens fortsatte Angreb. Jeg forudsaae, at slige Angreb vilde i Modpartiets vanlige Maneer skee paa Forsvarets Udvortes og Uvæsentlige, fordi man ei seer sig istand til at giendrive det selv eller dets Væsentlige. Jeg forudskikkede derfor Apologien de ovenanførte Linier og jeg har til dem ikkun at føie den Bøn, at Ingen vil domme uden at have sammenholdt hiin Apologie med de Angreb, der skee paa den, og efter en saadan Sammenligning overlader jeg roligen den Upartiske at afgiøre, om Forsvaret for Rahbek, enten røber Uvidenhed, Ubesindighed eller Uanstændighed. Min Hensigt, at paatale det Uværdige i Baggesens Stridsmaade, er ved Apologien opnaaet, og denne hans Stridsmaade kan ved endnu en halv Snees Repliker og nye usømmelige Angreb ligesaalidet retfærdiggiøres, som det kan formenes ham, at vedblive sin Adfærd og derved fremdeles misbruge sit Otium og i alle Retskafnes Øine forværre sin Sag.

At nu denne Mand, der ideligen (for ei længe siden endog hver Søndag) har givet Prøver paa hiin uværdige Stridsmaade, at han taler om sin litterariske Værdighed: dette er langt mere forunderligt, end det, at han finder det raadeligst, at bruge sine Modstanderes Anonymitet som Undskyldning for, at han ei forsvarer sig mod Grunde. Det er ham, efter hans egen Erklæring, umuligt, at besvare fremsatte Grunde, uden at have Kundskab om Fremsætterens Navn og Stand. Havde han denne Kundskab, da troede han vel „efter sin gamle Regel," ved Udfald paa sin Modstanders Navn og Embede og ved andet Sagen uvedkommende, at faae et Slags Svar færdigt. Thi paa den Maade har han f. Ex. faaet Molbech besvaret og Rahbek angrebet, og paa slig Maade faaer han vel ogsaa den Misbrug, han af selve de Afdødes Navne har giort, besmykket.

Forunderligt er det ei heller, at han nu „forarger sig over" at man „anonym" forsvarer Rahbek med „Alvor og Anstændighed," skiøndt han selv en Tid lang betiente sig af Anonymitet, ikke for alvorligen og anstændigen at forsvare en uforskyldt Angreben, men for i partiske og avindsyge Critiker, uæsket og saalænge muligt ukiendt, at kunne give sin Misundelse og Vrede frit Løb. Er end denne Vrede alvorlig, (hvorpaa vel Ingen tviler) er den dog sikkert ikke anstændig.

Nogle Bemærkninger, i Anledning af den Forbedring i den offentlige Gudstieneste, man i Preussen søger at iværksætte.

I de offentlige Blade læser man „undertegnet: Ministerium for det Indre, Berlin 17. Septbr. 1814: von Schuckmann" følgende mærkværdige Bekiendtgiørelse:

„Allerede længe følte man temmelig almindeligen i de preussiske Stater, at Gudstienestens Form i de nyeste protestantiske Kirker ikke har det Opbyggelige, Høitidelige, som kan opvække og gribe Hierterne, stemme og opløfte dem til religiøse Følelser og fromme Forsætter. Der gives faa Symboler, og de indførte ere ikke stedse de betydningsfuldeste, eller have mistet en Deel af deres Betydning; Prædikenen vorder anseet, som den væsentlige Deel af Gudstienesten, da den dog, endskiønt høist

vigtig, egentlig er kun Belærelse og Opmuntring til Gudstieneste; Liturgierne ere deels saa ufuldstændige, deels saa ulige og ufuldkomne, at Meget bliver overladt til de enkelte Geistliges Vilkaarlighed, og at Eensformigheden i Kirkeskikkene, en af Hovedbetingelserne for deres Brugbarhed, næsten ganske gaaer forloren. Disse Mangler ere blevne mere synlige i den sidste Tid, da Folkets religiøse Sands, paa ny oplivet ved de store Verdensbegivenheder, ved Fædrenelandets Trængsler, Kamp og Seier, har levende og dybt følt Trangen til at udtrykke og udtale sig paa en værdigere Maade. Det vilde være at beklage, dersom denne Tidspunkt, der er særdeles gunstig og skikket til hensigtsmæssige Reformer i Gudstienesten, skulde gaae unyttet forbi. I denne Aand ere Flere af de værdigste Geistlige, især fra Hovedstaden og Churmark, indkomne til H. M. Kongen, for at bede Høistsamme om at indlede og iværksætte den ønskede Reform.

H. M. har med særdeles Opmærksomhed og Velbehag optaget dette Geistlighedens fromme Andragende, der fuldkommen stemmer overeens med Høistsammes egen Synsmaade i denne vigtige Sag. Overeensstemmende hermed har H. M. udvalgt nogle Geistlige, som med den rene Hensigt, at fremme Guds Rige, forbinde den grundigste Indsigt i hele Kirkevæsenet, og det fornødne Hensyn paa alle de Omstændigheder, her ere at tage i Betragtning, og paalagt dem, efter modent Overlæg,

giennem det øverste geistlige Collegium, at forelægge Høistsamme ved Hiemkomsten fra Wien deres Forslag til hensigtsmæssige Forbedringer i Gudstieneſten. Kongens Ønske og Villie gaaer ud paa, at denne Commission efter Apostelens Formaning: Prøver Alt, beholder det Bedste, skal undersøge og prøve de udenlandske protestantiske Kirkers Liturgier og alle deres Kirkeskikke, sammenligne dem med vore, og holde dem mod vor hellige Religions Aand og Grundsætninger, for at fremstille de bedste liturgiske Former, hvilke, i det de støtte og bevare den protestantiske Kirkes rene Lærebegreb, kunne give Gudstieneſten ny Kraft og nyt Liv, og for stedse grunde Folkets Religiositet endnu fastere.

De Geistlige, der med H. M. Tilladelse hertil ere bemyndigede, ere Hr. Overconsistorialraad og Hofpræst Sack, de Hrr. Overconsistorialraader og Provster Ribbeck og Hanstein, Hr. Overconsistorialraad Hecker, Hr. Consistorialraad og Feldtprovst Offelsmeyer, Hr. Consistorialraad og Hofpræst Eylert.

Bidrag og Forslag til dette vigtige Øiemeds Fremme, fra indsigtsfulde og erfarne Geistlige af begge protestantiske Confessioner, ville af disse Herrer Bemyndigede blive villigen modtagne og omhyggeligen prøvede, hvorfor jeg herved opfordrer dem, som hertil føle Kald og Kraft hos sig, ved

snart at indsende deres Bidrag, at gjøre sig fortiente af dette vigtige Anliggende."

Revolutionens Storme synes at stilles. Efter fire og tyve Aars Ødelæggelse og Blodsudgydelse synes det, at Krigen, i det mindste for en Tid, i vor Verdensdeel vil ophøre. Hvad bliver nu Virkningen af den rædsomme Staternes Omvæltning? Hvorledes vil den længe forønskede Fred nu benyttes? Hvorledes vil den dybtsunkne Slægt atter reises? Saa spørger Menneskevennen med bekymret Deeltagelse, og imedens Udsigterne ikke ere lyse — der, hvor Inqvisitionens blodige Tribunal atter opreises, der, hvor man igien samler det Selskab, der offentligen havde hyldet og skrækkeligen anvendt den Grundsætning: Hensigten helliger Midlet — fryder han sig ved at øine et Glimt af Haab, der bebuder, at Lyset atter kan fremstraale over Jorderige.

Mærkeligt for Enhver, som giver Agt derpaa, er det, at allerede nu, da Sværdet neppe er stukket i Skeden, da Ruinerne endnu ryge, da Smerten er ny, og Taaren endnu rinder over de Tusinde Gange Tusinde Ædle, der hengave Livet i den store Kamp, fra Preussens Hovedstad giennem hele Europa lyder det hæderlige Vidnesbyrd, at Folkets religiøse Sands paa ny er oplivet ved de store Verdensbegivenheder, ved Fædrenelandets Trængsler, Kamp og Seier, og

har følt levende og dybt Trangen til at udtrykke, at udtale sig paa en værdigere Maade.

Lysteligt er det at høre, at Religion og Guds-dyrkelse er det Første, man tænker paa i det Land, der saa er prøvet i Modgangs lærerige Skole, har været nær ved Undergang, og ved en Række af de overordentligste Anstrengelser, af de underfuldeste Begivenheder, af de mærkeligste Beviser paa Forsynets Styrelse, er frelst af Faren, reist af sit dybe Fald. Did fremtræde de ædle Mænd, som i Nødens Tid styrkede det faldne Mod, trøstede de bedrøvede Hierter, og sandede Prophetens Ord: Herre! naar der er Trængsel, da søger man Dig; de Ædle, der have erfaret, at Trængsler give Taalmod, Taalmod Forsarenhed, og denne det Haab, som ikke beskæmmer, de træde frem, og vidne for Landets Konge, at hans Folk har Sands for Religionen, og fremlægge Ønske og Forslag til at nære og bestyrke den. Monarken har hørt den Tale, en dyrekiøbt Erfaring har for ham stadfæstet, at den er sanddru, og en indvortes Stemme raaber til ham, at han bør høre den. Ofte har han maattet erindre sig, hvad der staaer skrevet: I ere Guder, og Alle den Høiestes Børn, men I skulle døe, som et Menneske. Ps. 81. Ofte har han maattet minde sig om, hvad der staaer skrevet: Herren er underlig i alle sine Gierninger, og Ingen veed, hvad han vil giøre. Mange Herskere ere nødte til at sidde nedre paa Jorden, og Kronen er sat paa den, man ei formodede. Mange store Herrer ere blevne til Intet, og vældige

Konger ere komne Andre i Hænder. Sir. 11. 4—6. Som det sømmer sig en Konge, har han da hørt den Bøn af Folkets Lærere, og kaldet Nogle af de Ypperste til at grunde paa Sagen, og forkynde ham deres Mening og Raad, naar han vender hiem fra det mageløse Fyrstemøde, hvor Rigers og Nationers Skiebne skal afgiøres. Han har tænkt, som fordum Danmarks tredie Frederik: Det Bedste er, at begynde med Gud. Den første Velgierning, han vil skienke sit frelste Folk, er en opbyggeligere Gudsdyrkelse.

Sandelig hist i det Land maatte den religiøse Sands vorde overmaade svækket, og store Begivenheder, Trængsler, Kamp og Seier maatte til for at opvække den paa ny. Thi vi vide, at den franske skiødesløse Tale om det Alvorlige, og den franske falske Vittighed, den kaade, frække Spot med det Hellige, blev hørt og beundret i Palladset og i Hytten; og at siden fremstod en Iver, der ikke stedse ledsagedes af Viisdom, en Gudsfrygt, der ikke var uden Skrømt. Dog vi ville ei tale om det, om hvilket saa mangen Bog og Gierning kan vidne, men det kunne vi begribe, at et Folk, der saa er prøvet, maatte stemmes til religiøs Sands, dersom Guddommens Billede ikke aldeles skulde vorde udslettet, dersom Alherren forstod at tale med lydelig Røst til Menneskene.

Thi har det Folk ikke seet sin Hovedstad tvende Gange i en føie Tid i fiendtlig Vold, og en overmodig Seierherre give Love fra dets Kongeborg! Har

det ei seet sin stolteste Trophee, der hævede sig høit i Sky over Hovedstadens Port, nedstyrtet og under Fiendens trodsende Jubel bortført som brammende Nov til hans Hiem, hvor Støtter af erobrede Kanoner skulde i uudsletteligt Præg forkynde dets Ydmygelse for den nærværende Slægt og den tilkommende? Har det ei seet sine fasteste Steder oplades, sine talrige Hære slagne og adsplittede, sine bedste Sønner falde i deres favreste Aar, Rigets skiønneste Provindser bortrevne, Staten sønderlemmet, Monarken i en afsides Grændsestad i Rigets yderste Egne nødt til at underskrive de haardeste Fredsbetingelser?

Men har dette Folk ikke seet en Tingenes Forandring, det vel kunde ønske, men neppe vovede at haabe. Dets overblevne Krigere traadte frem og svore: Seier eller Død. Videnskabens, Konstens og alle de fredelige Syslers Mænd forenede sig med de Tappre. Der, hvor man havde vovet at tvivle om preussisk Mod, frygtet for, at der ei mere fandtes Mænd, som i anden Frederiks Dage, der, hvor man, formedelst Sorg over Tabet, havde været uretfærdig mod Høvdinger og Stridsmænd, saae man de Kiekke hævde Rigets og Standens Ære, med ubetvingeligt Mod og usvækket Kraft beskæmme Mistro og Dadel, og tilintetgiøre den ærgierrige Fiendes grusomme Hensigter. De erobrede Provindser bleve Fienden fravristede, Riget fik igien Integritet og Selvstændighed, Tropheen blev atter sat paa sit Sted, hentet ad lange og blodige Veie, fra den fiendtlige Hovedstads Midte; de pralende

Støtter bleve omstyrtede; Krigerne vendte med Seierens Laurbærkrandse tilbage, og han, som vilde regiere over Folkene med et Jernspiir, og tale til Kongerne, som til sine Tienere, blev skilt ved sin Magt og Vælde.

Saa nedtrykt og opreist, ydmyget og hædret, saaret og helbredet, i Fare og Frelse, i Sorg og i Glæde maatte det Folk vel stemmes til Tanken om Gud og Evighed. Til de Templer, de før forlode, maatte de ile, for at lette det beklemte Hierte, for at græde over de Henfarne, for at trøstes ved Udødelighedens store Haab. Naar de ginge imellem de Saarede og de Døende, naar de nedlagde deres sidste Skiero paa Fædrenelandets Alter, naar de sendte den sidste Søn ud i Kampen, naar de raabte til Herren i deres Nød, og han udfriede dem, Seierens Budskab lød, de Stridende kom tilbage med Hæder, hver kan atter boe med Fred i sit Paulun, Jorden atter give sin Grøde, og en blidere Fremtid aabner sig: da maatte Øie og Hierte opløftes til ham, fra hvem Hielpen kommer alene.

Intet Under, at alle Gode ønske, at det Indtryk ikke igien maatte udslettes, at den herlige Stemning ikke igien maatte forsvinde, at den vakte Sands for Religion og Gudsdyrkelse omhyggelig maatte bevares. Intet Under, at man anseer det for en Sag, der er Kongens og Folkets, og uden Opsættelse foretager den med Iver og Alvor. Vi ønske dem alt Held til saa stort et Foretagende, der udført

med Viisdom, som begyndt med Retsind, vil ei alene beundres, men og efterlignes.

Et Værk, som dette, kunne vi ikke andet, end yde vort ufromtede Bifald, vi tvivle aldeles ikke paa, at det vil have meget gavnlige Virkninger, da det foretages i en saadan Tidspunkt, og bestyres af Mænd, af hvilke vi næsten kiende alle, som udmærkede i Videnskab, i Dueligbed og Iver for Religionens Tarv; men da vi anse Sagen ikke alene som national, men som et Menneskehedens Anliggende, da det forekommer os, som om man i visse Maader ikke haver dømt saa aldeles rigtigt om den offentlige Gudstienestes Form i de protestantiske Kirker, da man synes at love sig vel meget af denne Forms Forandring, da man taler, som om denne Forandring alene kunde være tilstrækkelig til at oplive og nære den religiøse Sands: ville vi i den Anledning fremstille nogle Bemærkninger, som vi ønske og haabe, ikke ville mishage dem i vort Fædreneland, der anse Religion og Gudsdyrkelse deres Granskning, Omsorg og Bestræbelse værdig.

I den ovenanførte Bekiendtgiørelse finde vi da, at det hedder: Gudstienestens Form har i de nyeste protestantiske Kirker ikke det Opbyggelige, Høitidelige, som kan opvække og gribe Hierterne, stemme til religiøse Følelser og fromme Forsætter.

Naar der i vore Kirker ikke er det Opbyggelige Høitidelige, der kunde og burde være, da bliver vel

Aarsagen hertil at søge, ikke saa meget i Gudstienestens egentlige Form, som derudi, at denne Form ikke allevegne haandhæves tilbørlig. At Gudstienesten begynder med en Bøn, at nogle Sange synges, at Præsten oplæser Stykker af den hellige Skrift for Alteret, at han siden fra Prædikestolen i en Tale tolker en Religionens høie Lærdom, at Sakramenterne administreres, at Ungdommen overhøres, at efter en kort Psalme Gudstienesten ender med en Bøn, ligesom den begyndte, synes os altsammen at kunne være meget opbyggeligt, naar det skeer paa en værdig Maade. Det synes, som om her endda er ikke saa liden Afvexling, og det Menneske, der forstaaer at bede, at oplives ved en rørende Sang, at stemmes til Andagt ved et christeligt Foredrag, kan vist ikke forlade Kirken uden Opbyggelse. Men det kommer ikke alene an paa Formen, men paa Stedet, paa Menigheden, paa den, som styrer Sangen, og paa den, som forkynder Ordet, om Gudstienesten skal være opbyggelig. Er Kirken ikke alene berøvet alle Prydelser, men endog vanziret med smagløse, er den øde, skummel, mørk, forfalden, ere dens Mure, dens Hvælving eller Loft revnet, Gulvet ujævnt, Alterklædet pialtet, er Menigheden sløv, letsindig, uagtsom, eller har den tabt Lyst til Kirkegang, kan Sangeren ei lade Sangen tone i Harmoni, og kan Præsten ei tale af Hiertets Fylde, ei tale som Guds Ord, da kan naturligviis Gudstienesten ikke svare til sin Hensigt. Den forfaldne, den tomme Kirke kan kun lidet stemme til

Andagt. Den letsindige Menighed kan ei kalde til Alvor. Den skurrende Sang kan ei røre Øret eller Hiertet, og den kolde eller konstlede, forskruede Prædiken kan ingenlunde opbygge. Og forholder det sig saaledes, da sørge man for, at Stederne, hvor offentlig Gudstieneste holdes, har et Udseende, der er deres Bestemmelse værdigt, at de rige Tiender, hertil ere henlagte, ogsaa hertil vorde benyttede, man hævde Lovene om Søndagens Helligholdelse, man vælge Mænd til Gudstienestens Bestyrelse, der have Evne og Villie til at opfylde deres høie Kald, og man ansee dem al Opmuntring, Hæder og Ære værdige.

Da den protestantiske Kirke afsondrede sig fra den katholske, kan man ikke undre sig over, at den formedelst den gjensidige Spænding, endog i den udvortes Gudsdyrkelses Form vilde adskille sig fra den, saameget som muligt; dog gik den evangelisk lutherske Kirke ikke saa vidt herudi, som den reformerte. Den katholske Kirke, der udmærker sig ved strengelig at holde over sit System, som over sin Form, der lider Alt, men afstaaer Intet, og veed paa alle Maader at virke paa Sandserne og henrive Indbildningskraften —den har beholdt sin pragtfulde, pompøse Gudstieneste. Den har sine prægtige Templer, Bygningskonstens stolteste Mindesmærker, prydede med de ypperste Billedhuggeres og Maleres Mesterarbeider. Der er Alt høit og stort, vidt, rummeligt, omfattende, oplsftende, rigt og glimrende. Over de talrige Altere svæve de himmelske

Skikkelser, tegnede med luende Farver. Paa de Altere hæve sig der — hvor den altfortærende Krig ei har begaaet Kirkeran — de høie Sølvkandelabrer, og udbrede deres Glands over de fagre Billeder. Der dufter Arabiens Vellugt, og den tryllende Harmoni lyder fra de mest sonore Stemmer, fra de mest velklingende Strenge. Der fremtræde i festlig Pomp de høitidelige Processioner, og Kirkens Lærere, som fordum Israels ypperste Præster, vise sig i imponerende Prydelse. Hist i Katholicismens Hovedtempel, Hierarkiets triumpherende Monument, den mageløse Peterskirke, gives Fester, hvilke ingensteds saaledes kunne gives; der vil atter paa Langfredag Metalkorset med sine ottehundrede Lamper straale fra den høie Kuppel, og sprede et underfuldt Lys giennem den uhyre Hal; der vil atter Peders Efterfølger knæle i festlig Majestæt, omringet af Kirkens Fyrster; der ville de stolte Tapeter atter ophænges imellem de store Colonner; der vil den ny Helgens Historie fremstilles i talende Malerier, og under Sang, Bøn og Knæfald, under Suk og Taarer og Kartovers Torden Hans Navn nævnes iblandt de Hellige, der faldt som Misdæder, Offer for et forblindet Folks Raseri, det han var for godmodig til at kunne styre.

Vi høre de Reisendes henrykte Fortælling om disse underlige Ting, vi skue de troe Afbildninger af al denne Herlighed, vi trylle os ved en levende Indbildningskraft ind i dette Elysium, vi høre de Digtere sjunge derom saa lifligen, og vi staae da lettelig

Fare for at helde til den Mening, at der er skiellig Grund til den Paastand, der saa ofte fremføres, at der er for lidet høitideligt, opbyggeligt i den protestantiske Kirke, for lidet for Indbildningskraften og Sandserne hos Menneskет, der dog stedse trænger til ogsaa ved dem at stemmes for det Aandelige og Uendelige.

Men dersom vi ikke lade os blende af den hellige Nimbus, der omgiver disse Skikkelser, ikke lade os henrive af det første Indtryk, ikke lade det Ny, det Synderlige virke paa os mere, end tilbørligt, dersom vi høre, hvad der om disse Ting dømmes af Reisende, der ikke alene have artistisk, men og religiøs Følelse, ei alene søge efter dette moveat, delectet, men og efter dette saa uundværlige doceat, dersom vi roligen undersøge Sagen, og forestille os, hvilken Virkning alle disse Apparater vel kunne have, og hvilken de og i Gierningen hos de Allerfleste frembringe: da ville vi, uden at glemme den Beundring, vi skylde Konsterne, uden at nægte dem deres Magt over Menneskehiertet, uden at glemme, hvad Klima, Nationalskik og Agtelse for Fædrenes Indretninger hist monne fordre, dog ikke overgive os til en blind Enthusiasme for alt dette Konstige, Pompøse og Pragtfulde, og ikke være saa let tilbøielige til ubetinget at finde Klagen grundet over vor Simpelhed og Tarvelighed, over vor Mangel paa det Ceremonielle og Høitidelige.

Lad da de Spire kneise i Skyen, lad dem bramme, de stolte Domer og Kathedraler med deres

svævende Kupler, deres vide Hvælvinger, deres kolossalske Colonner — venlig smiler til mig den lille Landsbykirke med sit lave Tag, med sit simple Taarn, med sin konstløse Kirkegaard, hvor de Kors og de lange Kistetræer vidne om dem, der samledes til deres Fædre. — Jeg tænker paa Ordene: Hellighed er dit Huses Prydelse, paa Ordene: Herren boer ikke i Templer, som ere bygte med Hænder; kan jeg ikke ved den ødsle, rige Pragt og ved Konstens Mesterværk stemmes til Andagt, saa vil jeg skue ud i Guds rige, vide Natur, see op til Stiernehæren paa den udstrakte Befæstning, ud over det umaalelige Hav, eller skue Morgenrødens Glands, vandre i Skovens hellige Skygger, og giennem de blomstrende Enge, de kornrige Marker, og først og sidst stirre paa den uudtømmelige Skat, Gud i sit Ord har givet mig — da gaaer jeg ind i vore Kirker, som de ere; deres Ringhed, Simpelhed, Pragtløshed forarger mig ikke. Jeg føler: Her er Guds Huus, her er Himlens Port. Lad dem have deres Billedstøtter, deres Malerier, deres Basreliefs, Mosaik og al det Konstens Trylleri; jeg foragter det ikke; thi mig blev Øie og Hierte givet for Konsten; men naar jeg seer vore Kirkevægge tomme, og at kun over meget faa af vore Altere hæver sig et Billede, paa hvilket Øiet dvæler med Velbehag: da vil jeg tænke paa, om og hine fagre Billeder stedse virke, hvad de synes, om de ikke for Mange ere tomme Gestalter, et betydningsløst Spil af blændende Farver, om de ikke hos Mange vække, istedet for an-

dægtige, høist vellystige Tanker og Følelser; da vil jeg minde mig om, at det bedste Billede er det, der staaer paa Hiertets Tavle, og det stod paa hans, der sagde: Jeg seer Himlen aaben, og Menneskens Søn hos Guds høire Haand.

Vi ville undvære de Virakskyer, den Skare af Sangere, de theatralske Processioner og Fester og al denne ødsle overdaadige Glimmer, og blive ved vor Overbeviisning: at den Gudsdyrkelse i Aand og Sandhed vel kan vækkes ved en simpel, rørende Sang, og ved en aanderig, hiertelig Tale. Vi spørge, om der ved Katholicismens hele Pragt og al dens Konst giores det gavnlige Indtryk, som mangesteds i vore Kirker med al vor Simpelhed og Eensformighed? Vi spørge, om man ikke gaaer didhen, saare ofte, kun for at kildre Øret, for at forlyste Øiet, for at adsprede Sindet, som ved et Skuespil, og om man der fatter alle de Konsters, alle de Tegns høie Betydning? Bliver ikke ofte Gudstienesten kun en sandselig Nydelse, istedet for en aandelig Næring?

Som Aarsag til at Gudstienesten i de nyeste, protestantiske Kirker ikke har det Opbyggelige, Høitidelige, angives i hiin Bekiendtgiørelse:

1) Der gives faa Symboler, og de indførte ere ikke stedse de betydningsfuldeste, eller have mistet en Deel af deres Betydning.

Dette er sagt saa kort, saa ligefrem, saa ubestemt og saa umotiveret, at man egentlig ikke ret kan

vide, hvad herpaa er at svare. Det var at ønske, at man udtrykkeligen havde fremsat, hvad man forstod ved Symboler; tillige hvilke der ikke ere de betydningsfuldeste, hvilke der have mistet en Deel af Betydningen, og hvorfor dette er skeet. Den christelige Religionsstifter kiendte jo nøie den pragtfulde, ceremonielle, symboliske, jødiske Gudsdyrkelse, og ved passende Leilighed vidste han selv ved Symboler at give sin Lære Eftertryk: da han fremstillede det uskyldige Barn imellem dem, som tvistede om Forrang for hinanden, da han paatog sig selv en Tieners Gierning, da talede han ved Tegn, som ved Ord til Hierterne. Endskiønt han nu ikke egentlig gav en Norm for sin Menigheds Gudsdyrkelse, saa vide vi, at han anordnede de to store Symboler, Sakramenterne. Men af den Simpelhed, Naturlighed, Konstloshed, der udmærkede hans hele Lære og Levnet, have vi Grund til at slutte, at den Gudsdyrkelse i Aand og Sandhed, han anbefalede, ikke skulde have mange Symboler eller Ceremonier.

Hvad nu de tvende store af ham anordnede Symboler angaaer, da kan man vel ingenlunde paastaae, at de i mindste Maade have tabt Noget af deres Betydning. Tegnene ere jo blevne, Stifterens Ord fremsiges, og hvorledes end den øvrige Formular monne være, saa tiener den dog til at vække Opmærksomhed og inderlig Deeltagelse for Handlingen. Hvad de øvrige mindre Symboler, Haandspaalæggelse, Korsets Betegnelse o. s. v. angaaer, da ere de jo og heel simple og aldeles betydningsfulde. Jeg

for min Part kan derfor ikke vide, hvad man vil sige med hiin Yttring, ligesaa lidet som jeg kan bifalde Klagen, at vi have for faa Symboler; thi at opfinde Symboler er ligesaa vanskeligt, som at opfinde Emblemer og Allegorier. Mange have forsøgt begge Dele, og strandet paa Klippen. Vore nyere liturgiske Forslag, adskillige Myntkabinetter og Konstsamlinger kunne give Beviser i Overflodighed. At udtrykke Meget i faa Ord, ved et passende, fyndigt, betydningsfuldt Tegn eller Handling, er Noget, der lykkes kun for det sieldne Genie, og endda kun i dets faa heldigste Øieblikke.

Men bleve end nye Symboler opfundne og indførte, vil det dog kunne gaae dem, som saa mange af de gamle; de tabe snart Nyhedens Interesse, blive snart anvendte blot mekanisk, uden al Eftertanke, uden al Opbyggelse, og skulle de forenes med en vis Pomp, udfordres til dem mange Apparater: da vil Sandseligheden i dem vel finde et Slags Næring, men hastigen ville de for den religiøse Stemning være lidet frugtbringende.

Hvo kan nægte, at der er Betydning i den Skik, at bestænke sig med Vievand, naar man indtræder i Templet? Skulde det ikke være en Paamindelse om at komme frem med et reent Hierte for den Alvidende? en Opvækkelse til at tænke paa Ordet: Forvar din Fod, naar du vil gaae til Guds Huus? Men hvor Mange tænke paa denne Symbolets Betydning? Hvor Mange ere ei ved Va-

nen blevne ligegyldige, og bruge Symbolet skiødesløst og letsindigen? Hvo kan nægte, at den Perlesnor med Korset, Rosenkrandsen, kan være et Middel til at minde om den Korsfæstede, og til at bede i hans Navn? — Men hører man, at det kaldes en god Gierning, jo flere Gange man kunde bede ligesaa mange Ave Maria og Pater noster, som der vare Kugler paa Snoren, og at der vare de, som satte en Ære i nogle hundrede Gange at opramse disse Bønner: da kan man vel ikke kalde sligt en Bøn i Jesu Navn, ei ansee sligt for et Naademiddel. Læser man, hvad os fortælles, om det høitidelige Optrin, naar en Erkebiskop i festlig Prydelse, omringet af en talrig Skare af Geistlige, gaaer første Paaskedag i Processíon frem for Høialteret, og raaber med høi Røst: Christus er opstanden! Ord, hvilke Basuners Klang og tusinde Stemmer med Jubel modtage, og dette, dette alene, udgiør Dagens hele Gudsdyrkelse: da erkiender man vel, at dette er høist imponerende, men hvo der har hørt Kingos underfulde — ak! forsvundne — Sang: „Som den gyldne Soel frembryder", hvo der har hørt en værdig Jesu Religions Talsmand, giennemtrængt af Udødelighedens Haab tale paa Paaskefesten, savner ikke hiin Pomp, men har faaet et dybere, varigere, mere velgiørende Indtryk, end hine.

Skulde jeg ønske Noget for at hielpe paa Gudstienestens Eensformighed, hvilken jeg ellers aldeles ikke i det Hele finder saa uhensigtsmæssig, som Nogle

ville indbilde os, da maatte det være, at vi fik nogle flere aarlige Fester. Adskillige værdige Religionslærere have med meget Held foranstaltet en Høstfest i deres Kirker, og den Søndag efter Confirmationen, da de Unge første Gang gaae til Alters, kunde let blive en rørende Fest for Ungdommen, og at den, ligesom selve Confirmationsdagen, allerede er dette, dertil bidrage mange retsindige Lærere, naar kun Forældre ikke ved at fremstille Børnene i overdaadig Klædedragt, ved paa den Dag at holde yppige Gjæstebude o. s. v. arbeidede ligesom paa strax at udslette det gode Indtryk. Vi kunde og ønske en Fest for Ægtestanden; da skulde de Ægtefolk, der havde levet længst i Samdrægtighed med hinanden, samles om Alteret, og deres Exempel fremstilles som en Opmuntring til at Ægteskabet kunde være hæderligt hos Alle. Vi kunde have en Fest for Tyendet, paa hvilken de Troeste skulde hædres, og hele Standen mindes om, ikke at være Dientienere, for at tækkes Mennesker. Vi kunde have en Fest for Alderdommen, da de værdigste Oldinger skulde møde i Kirken, og hele Menigheden erindres om: graa Haar ere en deilig Krone, naar de findes paa Retfærdigheds Vei; mindes om, hvad vor Tidsalders ubeskedne Yngling alt for ofte glemmer: Du skal reise dig for de graa Haar, og bære Ærbødighed for de Gamle. Vi kunde have en Armodens, eller om man heller vilde, en Velgiørenheds-Fest, paa hvilken hver gav sin Skiærv til den Trængende, blev erindret om: at det

er bedre at give, end at tage, erindret om, hvormeget Velgiørenhed bidrager til vor Forædling. Vi kunde have en Fest for Fædrelandet og Kongen, da skulde der tales om Fædrelandets Fare og Frelse, om dets henfarne Hædersmænd, om Regieringens gavnlige Foranstaltninger, da skulde det indskærpes: Frygt Gud, ær Kongen. Det vilde naturligviis ikke være saa let en Sag, at indføre saadanne Fester, at de kunde være simple, høitidelige, rørende; der vilde møde hist og her mange locale Vanskeligheder; men at denne Idee, der ikke er ny, men ved flere Leiligheder omhandlet, fortiener at overveies, og, naar vor offentlige Gudsdyrkelse igien vorder Gienstand for en ny Undersøgelse, at tages i Betragtning: kan man vel ikke kalde i Tvivl, ligesaalidet som at herved vil vindes mere, end ved at indføre nye og flere Symboler.

Som Aarsag til at Gudstieneſten i de nyeſte proteſtantiſke Kirker ikke har det Opbyggelige, Høitidelige, angives end videre i Bekiendtgiørelſen

2.) Prædiken vorder anſeet, ſom den væſentlige Deel af Gudstieneſten, da den dog, endſkiønt høiſt vigtig, egentlig er kun Belærelſe og Opmuntring til Gudstieneſte.

Det er aldeles unægteligt, at vore Menigheder i Almindelighed anſee Prædikenen, om ikke vigtigere, end den er, ſaa dog for det, der i den offentlige Cultus fortiener den ſtørſte og næſten udelukkende Opmærkſomhed. Altfor mange Steder an-

see de Bønnerne, der holdes, Sangene, der synges, Stykkerne af Skriften, der oplæses, som Noget, dem lidet vedkommende. Det er, som om det blot var et Præludium, indtil Menigheden blev samlet. De Fleste see at komme, ret som Præsten gaaer paa Prædikestolen, og skynde sig bort, i det Øieblik, han forlader den, ret ligesom det ikke var værdt at være Vidne til den rørende Handling, Communionen, eller at tage Deel i de Sange, i den Velsignelse, i den Bøn, med hvilken Gudstienesten sluttes. Saadanne Uskikke kiendte Fædrene ikke, og sandelig de ere høist forargelige og skadelige. Det maatte synes, at man let kunde og burde indsee, at det ikke skikker sig, at komme til Kirken, som om man aldrig kunde komme der seent nok, og at ile derfra, som om det aldrig kunde skee for tidlig. Det burde dog holdes for sømmeligt, at være tilstede i Kirken til rette Tid, for at samle sine Tanker, og man burde vel indsee, at hvad der i Kirken bedes, synges og læses for Prædikenen, er saare vel skikket, og just beregnet paa at sætte Sindet i den Stemning, der udfordres til med Nytte at høre det offentlige Foredrag. Det maatte synes, at man burde indsee, at det sømmede sig heel vel, ikke for hastig at skynde sig fra det Sted, hvor de gode Tanker og Følelser vaktes, og at man der vel kunde finde saa meget, der kunde forstærke Indtrykket, at man ligesom nødig vilde rive sig løs fra den Helligdom.

Men — efter Alt, hvad der er foregaaet for at svække den religiøse Sands, kan man ikke undre

sig over, at det er, som det er. Den Alvorlighed, den Erbarhed, den Stadighed, den Lyst til Tugt og Orden, der udmærkede vore Fædre, den vi erindre at have seet endnu for en trende Decennier siden, er saare meget aftaget. Vi harme os med Foie over Tidsalderens Flygtighed og Frivolitet. Der ere saa Mange, der drive Alt en passant, hvad der ikke hører til Morskab, og komme aldrig i rette Tid, uden til Skuespillet og Lystpartiet. Dog er det Tegn til, at Agtelse for den offentlige Gudsdyrkelse ei er aldeles forsvunden, at man endnu, i det mindste nogle Steder, veed at sætte Priis paa en Deel af den, nemlig Prædikenen. I det Forfatteren af hiin Bekiendtgiørelse erklærer, man anseer Prædikenen for den væsentlige Deel af Gudstieneesten, i det han yttrer, at den, endskiønt høist vigtig, egentlig er kun Belærelse og Opmuntring til Gudstieneste, hæver han den saare høit, og vilde han ved Ordet „kun" nedsætte den, har han ved det efterfølgende givet den sin tilbørlige Rang og Hæder. Ikke bør man sige om Prædikenen, at den er kun Belærelse og Opmuntring til Gudstieneste. Er den dette, da er den noget Stort og Ypperligt, og fortiener almindeligen at agtes og haandhæves. Thi man kan vel spørge: have vi noget Middel til almindelig Belærelse, der kan virke, som dette? Hvor tales der saaledes til Folket med Frimodighed og uden Skrømt om de høieste Sandheder?

Skribenten tale som han vil, og jeg agter hans Kald overmaade høit, da jeg selv inderlig en-

sker at ansees det værdig; men den levende Røst er dog bedre, end det Ord paa Papiret. Vi læse Talen, eller lade den læse; men kunne vi træffe den Tone, med hvilken Forfatteren fremsagde den, kunne vi tænke os den Mine, med hvilken den blev ledsaget, den Ild i Øiet, og det Udtryk af Hiertets Stemme, der giver den Aand, Liv og Kraft? Det kan intet Bogstav, intet Tegn fyldestgiørende udtrykke, det maa sees, det maa høres, ei af Efterligneren, men af selve Talens Forfatter; thi han veed bedst, hvorledes hans Ord skulle fremsiges. Skribenten taler, men tør han stedse sige sin Mening uforfærdet? Maa han ikke idelig frygte for at overtræde Skrivefrihedens Grændse? Maa han ei vogte sig for ikke at blive mistydet, misforstaaet, og at maaskee det mest Grundede i hans Udsagn ikke agtes, formedelst Dristigheden i hans Udtryk; eller han taler, og de, som især burde lægge hans Tale paa Hiertet, tage ei hans Bog ihænde. Og er vel vort nuværende Bogsprog skikket til at virke paa den store Mængde? Den kiender ikke dets Terminologi, dets Allusioner, Ironie o. s. v. Hvor Faa vide at skrive i Folketonen? Den Simpelhed, den Energie, det Liv, den Tydelighed, det Billedsprog, der er i de gamle Sange, Sagaer. og selv i mange af de gamle Eventyrer, man stundom agter altfor ringe, have Fleerheden af vore Skribenter ikke vidst eller villet vide at ramme. Den Simpelhed kan let blive Plathed, den Energi krampagtig Spænding, den Tydelighed triviel, og det Billedsprog Hieroglyph; og den

Vaklen imellem Natur og Konst, imellem det Gamle og Ny, imellem det Svævende og Nedladende, giver som oftest stigt et Værk et saare broget Udseende, der afskrækker den Eenfoldige og den Oplyste ligemeget.

Sig om Prædiken, hvad du vil, sig, at Meget, hvad her er sagt om Bogsproget, passer sig paa den. Sig, at Almuen ei fatter det sammenhængende Foredrag, at den misforstaaer mangt et Ord, som hos Taleren synes at være heel tydeligt: saa veed du dog, at det der siges, maa og bør høres, og lad end Et og Andet gaae over Fatteevnen, uden for Ideekredsen, saa kommer dog saa mangt et Ord i rette Tid, saa mangt et Bibelsprog vel anvendt, saa mangen Bemærkning over Livet og Menneskene, saa mangen streng Bebreidelse, saa mangen kraftig Advarsel, saa mangen vennehuld Trøst, saa mangen herlig Opmuntring, at Totalindtrykket ikke kan forfeile sin Hensigt.

Hvor kan der, som i Kirken tales til Folket? Hvor kan, som der, den store og for Alle vigtige Sandhed forkyndes for Høie og Lave, Oplyste og Vankundige, saa, at den høres og mærkes? Hvor kan ægte Religionskundskab paa en fattelig og rørende Maade bedst udbredes? Bibelen bedst hævdes i sin Anseelse, Opmærksomheden hendrages paa dden uvurdeerlige og uudtømmelige Viisdoms Skat, den indeholder? Hvor kan Troen paa Gud og Christus saa næres og styrkes? Hvor kan Sindet saa stemmes til Følelse for det Allerhøieste? Hvor

kunne Fordomme og Vildfarelser saa alvorligen straffes? Hvor kan Menneskets Liv saaledes som i et Speil fremstilles, Dyden og Lasten skildres med de rette Farver? Hvor kan der saa kraftigen advares mod Fristelser og trøstes i Lidelser? Hvor kan saaledes Alt, hvad der har Magt over det menneskelige Hierte, sættes i Bevægelse, for at virke med forenet Kraft for Sandhedens og Dydens store Sag?

Er derfor Prædiken betroet til en Mand, der har Følelse for sit store Kald, og stræber stedse at vorde det mere værdig, granskер idelig over Religionens Sandheder, og over Maaden, paa hvilken de bedst skulle fremsættes, erhverver sig stedse mere Indsigt i Skriften, Kundskab om sig selv, Menneskene og sin Menigheds Tarv, samler sig et godt Forraad af det Ny og Gamle, at han kan fremføre gode Ting af sit gode Forraad; men glemmer aldrig, at det er Hiertet, der gior veltalende, glemmer aldrig, at om jeg kunde tale Menneskers og Engles Sprog, og ikke havde Kierlighed, da var jeg en lydende Malm, og en klingende Bielde, tænker ikke paa at glimre ved søgt Nyhed og tvungen Konst, men at tale som Guds Ord, at Gud maa æres i alle Ting: da vil den Prædiken vist stifte usigelig megen Nytte.

Ikke skal man nedsætte Prædikenens Vigtighed og Værd, fordi kun faare faa Prædikanter have egentlige Talegaver, og savne, baade hvad Natur og Konst herudi kan give. Vi agte Veltalenhed, som et stort og beundringsværdigt Fortrin, vi prise den Lykkelige, som besidder og veed at bruge det, vi forsvare ingen-

lunde dem, der vove sig til et Kald, til hvilket de mangle alle Anlæg, og som aldeles forsømme, ved omhyggelig Flid og Anstrengelse at bøde paa Manglerne; men vi vide, at mangen Mand, den forfinede Verden ikke vil bære med Talernavn, ved sin Gudsfrygt, Indsigt i Skriften, Erfaring, ved sit jævne, sunde, hiertelige bibelske Foredrag er sin Kreds saare nyttig, og gavner vel mere end den, der med megen Klogt søger at overbevise Forstanden, eller med de favreste Billeder at virke paa Indbildningskraften.

Vare der iblandt Prædikanterne flere gode Talere fordum, end nuomstunder? Var det Veltalenhed, der kaldte vore Fædre til Kirkerne, eller dennes Savn, der nu fierner vore Samtidige fra dem? Man siger: Fædrene havde ikke dannet sig saameget ved Læsning som vi, de giorde derfor ikke saa store Fordringer. Der er vel Noget i det Paaskud; dog er det ikke tilstrækkeligt til ganske at forklare Forskiellen imellem Fortidens og Nutidens Agt for Prædiken. Den største Deel af Almuen har ikke mere Smag og Læsning nu, end i gamle Dage. Den holder sig fra Kirken, fordi den retter sig efter de Fornemmere, der have angivet Tonen. Man hørte fordum Prædikanter, der langtfra ikke vare Talere, fordi man havde mere Religion i sit Indre, og kunde derfor stedse hente Noget til Opbyggelse af Prædikenen. Nu derimod er Tanken saa adspredt, Sindet saa indviklet i det Jordiske, Hiertet saa koldt for det Guddommelige, at der skal Konst og Nyhed for at vække de Slove, røre de Kolde. Med megen Ubil-

lighed giver man derfor Prædikanterne i Almindelighed Skyld for at Kirken ikke besøges, som om de ikke forstode at tale. Man burde dog vel og spørge: Ville vi høre, forstaae vi at høre? — Udmærker nu Een sig hist og her ved et smukt Sprog, eller ved at tale i en uvant Tone, om den end var skiældende, bigot, intolerant, mystisk og sværmende: da faaer han Tilløb, og nu mener man omsider at have fundet Næring for Aanden, og tilstrækkelig Undskyldning for sin hidtil forsømte Kirkegang, da man før ei fik Sligt at høre. Man lytter, studser, beundrer, og snart kied af Nyheden, falder man tilbage til den gamle Sløvhed, indtil en ny Konstner fremtræder.

Forestille vi os de menneskelige Syssler og Adspredelser i det daglige Liv, og noget af det Meget, som der fornærmer Øiet, skurrer i Øret, saarer Hiertet, forvirrer Begreberne, svækker Følelsen for det Gode og optænder de onde Lyster; tænke vi os den frække Tone, i hvilken der tales om Utugt og vild Udsvævelse, den Spot, med hvilken man overøser Redelighed, den Spidsfindighed, med hvilken Egennytte og Vellyst anprises, den skrækkelige Mistro, der yttres mod Dyden, den stolte Vantro, den kaade Haan, der ofte antaster det Helligste og Ærværdigste; tænke vi os de mange Fristelser og Forførelser, som her allevegne omringe Menneskene: da burde man skiønne paa, hvilken Velgierning det er for Samfundet, at der dog endnu er et Sted, hvor der

er Tilflugt for Syndens Forfølgelse, endnu er et Sted, hvor Sandhed og Dyd, hvor Tro paa Gud og Evighed, hvor Agt for Menneskets Værdighed og Bestemmelse, lydeligen, offentligen, med Fynd og Kraft og Varme kan hævdes og forsvares. Her lystes Øiet ved at skue Dyden fremstillet i sin Reenhed, Høihed, himmelske Ynde og i det mest fuldendte Exempel; her lyder Sandhedens Stemme, som Guds Ord, som en reen Harmoni fra en bedre Verden, i det opmærksomme Øre; her lettes, lindres, trøstes det bedrøvede Hierte; her hædres Blufærdighed som Dydens Skytsengel; her vises Forskiellen tydelig imellem Godt og Ondt; her beskæmmes alle Sophisteriets de blændende Konster, alle den falske Leveviisdoms skuffende Skingrunde; her maa det erkiendes, at imellem alle Livets Fristelser og Trængsler er dog stor Opmuntring, Tilskyndelse og Bistand til at være Pligten tro. Og forholder det sig saaledes, er det Prædiken fornemmelig, der kan udrette dette: da maa man vel med Føie anse den for en *væsentlig* Deel af Gudstieneften, eller vil man sige, at den *kun* er Belærelse og Opmuntring: da bidrage man kun Alt til at den stedse mere kan svare til denne Hensigt, og jeg er overbeviist om, at man herved vil udrette langt mere, end ved at omforme alt det Øvrige, i den Formening, at Noget af det kunde være en mere væsentlig og integrerende Deel af den Cultus, der er uforbigængelig fornøden til sand Opbyggelse.

Som Aarsag til, at Gudstienesten i de nyeste protestantiske Kirker ikke har det Opbyggelige, Høitidelige, angives end videre i Bekiendtgiørelsen:

3.) Liturgierne ere deels saa ufuldstændige, deels saa ulige og ufuldkomne, at Meget bliver overladt til enkelte Geistliges Vilkaarlighed, og at Eensformigheden i Kirkeskikkene, en af Hovedbetingelserne for deres Brugbarhed, næsten ganske gaaer forloren.

Af Mangel paa Kundskab om Liturgierne i de preussiske Stater, kan jeg ikke tilfulde bedømme denne Yttrings Rigtighed; kun saameget tør jeg sige: at der ikke kan være stort vundet ved, at man i denne Henseende Intet vil overlade til de enkelte Geistliges Vilkaarlighed, da man dog til den maa overlade det Allervigtigste. Man kan vel foreskrive Præsten en Formular, efter hvilken han skal forrette Daab, Brudevielse, administrere Nadverens Sacramente, man kan vel foreskrive ham visse Texter, over hvilke han skal prædike; men, hvorledes han skal tale til Brudeparret, til Confitenterne og til hele Menigheden, kan man ikke foreskrive ham; enten han vil tale med Kulde eller Varme, med Fynd eller kraftløst, bibelsk eller ubibelsk, jævnt eller syulstigt, naturligt eller affekteret; dette maa forsaavidt overlades til hans eget Tykke. At der er en vis Eensformighed i Kirkeskikkene allevegne, kan vel være ønskeligt, men om denne Eensformighed skulde udstrække sig videre, end til at hævde Sacramenternes

Eiendommelighed og Troesbekiendelsens særegne Characteer, indsees just ikke saa lettelig. Det lod sig vel tænke, at enkelte Menigheder efter deres Tarv og Beskaffenhed kunde, hvilket allerede er Tilfældet, i Et og Andet afvige fra denne Eensformighed. Men en saare vanskelig Sag vil det være, at giøre total Forandring i de engang indførte Liturgier. Almuen er vant til dem; Alt hvad dem angaaer, anseer den for uadskilleligt fra Religionen. Den har fra sin Barndom hørt disse Formularer, de have stemt den og Fædrene til Andagt. Tog man dem bort, da vilde det for Mange ikke være anderledes, end om man vilde indføre en ny Religion.

Vel veed jeg, at de strenge Reformatorer ikke bekymre sig stort om Almuens Mening og Ønsker, men ville: compelle intrare. Men jeg for min Deel kan ikke bifalde denne Iver. Man kan gierne virke til Gudstienestens større Opbyggelighed, uden ganske at omforme Liturgierne, og man turde vel paastaae, at det endnu ikke er Tid hertil. De Liturgier, vi have, bære Alderdommens ærværdige Præg, og ere, enkelte Udtryk fraregnede, i den gamle, jævne, gudfrygtige, bibelske Tone. Jeg tvivler paa, at det saa lettelig vil være muligt at finde Mænd, som kunde affatte en heel Liturgi i den Aand, at man kan sige, der er vundet ved Byttet. De Forsøg, man i vor Tid har giort herpaa i vort Fædreland, ere sikkerligen baade saare velmeente, og have vist ogsaa meget heldigt; men der er dog for me-

gen Konst og for lidet Natur, for megen Bogstav, og for lidet Aand, for meget Bogsprog og for lidet Bibel i dem; saa man ikke kan undre sig over, at næsten alle Stemmer lydeligen hævede sig imod dem; endskiønt dette vel kunde skeet hist og her med mere Sindighed og Godmodighed, og paa en Maade der gav tilkiende, at man ikke alene kunde see Manglerne, men og vidste, hvorledes det virkelig kunde gjøres bedre. Lad Bibelen igien vorde indsat i sine Rettigheder, lad den atter blive hver Mands Bog og Religionslærerens daglige Læsning, lad dens guddommelige Aand atter giennemtrænge Lærere og Tilhørere: da er Tiden kommen, at en ny Liturgi kan forfattes og med Held benyttes, og være ikke for Døgnet, men for Aarhundrede.

Bekiendtgiørelsen angav ommeldte Aarsager til at den offentlige Gudsdyrkelse har tabt sit Opbyggelige, Høitidelige, og vi have yttret vor Mening desangaaende; men det synes, at man lover sig formeget af en Forandring i Gudstieneſtens Form, ret ligesom denne alene kunde være tilstrækkelig til at vedblive at oplive og nære den religiøse Sands. Og det kan den sikkerlig ikke. Lad end den Forandring vorde iværksat paa bedste Maade, den vil dog ikke *alene* udrette saa store Ting; thi det er sienſynligt, at den religiøse Sands skal ikke næres i Kirken alene, men og udenfor den. Den allerypperste Liturgi vil vel i Begyndelsen drage den nysigne Mængde til Kirken, men dersom alt det øvrige

ellers bliver, som det er, vil man snart ansee det Nye med samme Ligegyldighed som det Gamle.

Der maa derfor allevegne være Noget, som minder om Religionen, som Menneskets vigtigste Anliggende; det maa kiendes ei alene ved Love, men ved Sæder, Skikke, Skrifter og Tale, at den er kiær og dyrebar, at den ikke maa antastes, ringeagtes, tilsidesættes, men skal haandhæves og forsvares. I Skolen maa da Religionen ei foredrages efter smaa, korte, dunkle, ufuldstændige Lærebøger; ei nogensteds behandles som Bisag, som ringeste Deel af Underviisningen. I Huset maa der tales, ikke alene om dette Livs Omhyggelighed, Rigdom og Vellyst; men og om Herrens Ord, og Huusfaderen atter, som i gamle Dage, samle Børn og Tyende omkring sig, for med dem at bede til Gud. I Skrifter maa Ingen driste sig til, endog paa fineste og fierneste Maade, at spotte med Noget, der angaaer Religionen — den maa være uantastet, ingen fræk Haand løfte sig mod dens Helligdom. Søndagen være igien i Hovedstaden, i Byerne og paa Landet, hvad den bør være, en stille Andagtsdag, helligholdt af den Fornemme, som af den Ringe, af den Rige, som af den Arme, af den Lærde, som af den Ulærde. Da sige Ingen: Jeg har paa den Dag Forretninger, hvilke jeg paa ingen anden Dag i Ugen kan foretage; da standse alle sædvanlige jordiske Sysler, uden de uopsætteligste; den Dag drives ei Handel og Kiøbmandskab; den misbruges ei til at udhvile sig efter Løverdagsaftenens Svir, ei til

at haste til bestemte Lystfarter, ei til at ile til Skuespil og Gjøglerier; men den vorde indviet Tanken om det Uendelige og Evige, den udbrede selv i den selskabelige Kreds en alvorligere, tækkeligere og sømmeligere Tone; paa den Dag tænke Enhver: Jeg maa holde mig nær til Gud, jeg maa holde et Regnskab med mig selv over de sex Dage, jeg maa med mine gaae hen til Herrens Huus, for der at opbygges, og siden tale med dem om det hørte. Agter man Sligt ringe, vorder dette ikke igien, som tilforn, almindelig Mening og Sædvane, da skal den ypperste Liturgi ikke alene være istand til at fremme religiøs Sands og Følelse.

Endnu Eet er tilbage, men som er usigelig vigtigt. Det er den offentlige Stemme, den herskende Tone om Ret og Pligt. Man skiælver ved Jesuitordenens Oprettelse, man ængster sig med skiellig Grund over, at den Orden igien efter alle de Klager, efter alle de Beskyldninger, der vare giorte imod den, høitideligen bliver fornyet; den Orden, om hvilken man har sagt, at den vilde dogmatisere Usædelighed, ved den snedigste, spidsfindigste Casuistik forvende Uret til Ret og Lys til Mørke, der har erklæret Kongemord for tilladeligt, og viist at den vilde give Hierarkiet den Vælde, det havde i Gregor den Syvendes Dage. Man gruer for en Orden, der offentlig har lært, at man maa bruge ethvert Middel for at opnaae en formeentlig god Hensigt, at man i Eden maa have sig Noget forbeholdent,

at Lidenskab og ond Vane formindsker Syndens Strafværdighed, at man i at bedømme Feil og Brøde kan trøste sig ved en vis Probabilitet, beraabe sig paa en Andens Udsagn o. s. v. Men dersom vi agte paa den Leveviisdom, som altfor hyppigen hyldes, høre vi den Tone, i hvilken der ofte tales om Dyd og Last, da maae vi erkiende, at der ere Jesuiter der, hvor Ordenen aldrig har været og aldrig vil komme; thi vor Tidsalders Egoisme-er vel nok saa slem, som Jesuitismen. Bruger den ikke og alle Midler til sit Øiemed? Er vel Eeden hellig for den? Agter den Pligt mod Konge og Fædreland? Frygter den for at forføre Uskyld, at forstyrre Familiers Ro og huuslige Lykke, at udsuge den Arme, at bringe den Trængende til Fortvivlelse? Tager den i Betænkning med grusom Kulde at giøre den almindelige Nød til Gienstand for vindesyge Handelsspekulationer? at opskrue Livets første Fornødenheder? at svække den offentlige Credit? at lade Tusinde svelte for sin Gierrighed og Yppighed, at sønderrive de stærkeste Baand imellem Mand og Hustru, imellem Forældre og Børn?

Kan da Religionen vorde agtet, kan offentlig Gudsdyrkelse udrette Noget, dersom den Sædelighed, der under vor Tidsalders Revolutioner og Krige saa dybt er sunken, ikke igien reiser sig, dersom den offentlige Stemme, den herskende Tone om Ret og Pligt, der i mange Maader er bleven fordærvet, ikke igien vorder luttret og renset? — Kun det moralske Væsen er skikket til sand, ægte Religiositet.

Kun den, som har redelig Attraa til at vorde oplyst, ædel og god, tager sin Tilflugt til Religionen, der skal vise, lette, jævne ham Veien til Maalet, der skal tolke ham Loven og give ham Kraft og Styrke til at holde den, der skal lære ham Selvagtelse og Ydmyghed, og for alle Ting den Kiærlighed, som er Fuldkommenhedens Baand. Vil Mennesket ikke være Pligten tro, da foragter han enten ganske Religionen, han vorder den Daare, der siger i sit Hierte: der er ingen Gud; eller han vil, at Religionen skal vise ham en Genvei til Maalet, være hans Smigrer, ikke hans Lærer og Raadgiver.

Gid at man da allevegne, hvor man efter den almindelige Ødelæggelse arbeider paa at opbygge det Omstyrtede, at reise det Faldne, og at oprette det Tabte, maatte erkiende at Religionen og Sædeligheden ere uadskillelige, at de begge meget, saare meget, kunne fremmes ved en høitidelig opbyggelig Gudsdyrkelse i Kirken; men at for dem endnu maa gjøres meget mere, at alle Love, alle Indretninger, alle Foranstaltninger, alt Offentligt og Privat maa ordnes, ledes, styres og haandhæves til dette store Øiemed, uden hvilket al Sikkerhed og Held i Samfundet er aldeles umulig at opnaae!

Ogsaa Du, elskede Fædreneland! er prøvet saare i de Dage, da Nød og Trængsel gik over hele Jorden. Dine Farer, Sorger og Lidelser have været mange. Men ogsaa Du har havt Prøver paa en høiere Varetægt, ogsaa Din Fremtids Skiebne styres

af et kierligt Forsyn. Gid man maatte give Dig det Vidnesbyrd, at den religiøse Sands ved de store Verdensbegivenheder og ved Dine egne Trængsler var oplivet, og gid man maatte gribe den gunstige Tidspunkt til at medvirke, at den udtaler og udtrykker sig paa en værdigere Maade! Gid at Dine Børn, dem Naturen gav Sands for alt Godt, Folket, der aldrig har savnet Mod, Troskab, Retsind, Taal og Kierlighed, maa ledes til sand Gudsfrygt og til en Tro, der er uden Skrømt! Da skulle de Trængslens Dage ei være forgieves, Dit Navn skal vederfares Ret, Sandhed, Fred og Retviished boe inden Dine Grændser!

Om de gamle Skandinavers Vaaningshuse

af

Cornelius Steenbloch,

Overlærer ved den lærde Skole i Frederiksborg, Medlem af det Norske Videnskabers-Selskab og det Skandinaviske Litteratur-Selskab.

Jeg havde havt i Sinde, at skrive om de gamle Skandinavers Bygningskonst i Almindelighed; men da den Tid, jeg havde til at udarbeide denne Afhandling, var saare knap, maatte jeg indskrænke

mig til at handle om deres Vaaningshuse allene, som de vare indtil Slutningen af det 11te Aarhundrede, da Munkene og det nøiere Bekiendtskab med sydligere Nationer, som Christendommen gav Anledning til, allerede bevirkede en mærkelig Forandring i Nordboernes Sæder og Levemaade.

I. Nordboernes Boliger i de allerældste Tider. Jordhuler. Bierghaller.

Hvad Tacitus siger om Finnerne a), at Jorden er deres Leie og sammenflettede Grene deres Tilflugt mod Uveir og vilde Dyr, kan vel ogsaa med Føie anvendes paa vore Forfædre i de ældste Tider, ligesom paa de fleste raae Folkeslag, der føre en omflakkende Levemaade. Saxo nævner i Hadings Historie en saadan Hytte, som han kalder tectum ramalibus compactum b), hvis Bygningsmaade man maaskee kan slutte sig til fra de saakaldte Gammer eller Koier, som de paa Skandinaviens Fieldrygge omvankende Finlapper endnu i vore Dage bruge c). Eller har det maaskee blot været et Tag af sammenflettede Grene, hvilende paa nogle Stolper? Under

a) De mor. Germ. cap. 46. Cubile humus - - - nec aliud infantibus ferarum imbriumque suffugium, qvam ut in aliqvo ramorum nexu contegantur.

b) Hist. Dan. lib. I. p. 11.

c) See Prof. Leems Beskrivelse over Finmarkens Lapper. Cap. 5.

saadanne Skum henfatte man rigtig nok Gudernes Billeder eller Symboler i de ældste Tider, førend man forstod at bygge Templer — hvoraf Ordet Skuur, Gud, der saa ofte forekommer i vore Sagaer, udentvivl har sin Oprindelse, omendskiøndt Andre mene, at det skulde betyde udskaarne Guder; — men at enten Germanerne, som Cluver vil d), eller vore nordiske Forfædre nogensinde skulle have været saa aldeles vilde, at de ei engang forstode, at giøre Vægge i deres Hytter, paa samme Maade, som de havde forfærdiget Taget, til Ly mod Storm og Kulde; eller saa haardføre, at de ei savnede den Bequemmelighed, en saadan Væg kunde forskaffe dem, forekommer mig ei sandsynligt. Heller ikke troer jeg med Schøning og Andre, at Endelsen Løv eller Lev, der saa ofte forekommer i de nordiske Stedsnavne, f. Ex. Herløv, Gunnersløv, Hadersleb, Isleb, skulde have sin Oprindelse fra hiin Old, da vore Forfædre boede i Løvhytter e). De flyttede alt for ofte Bopæl, til at Stedet, hvor deres Hytter for en stakket Tid havde staaet, deraf skulde benævnes, især da Jagten, deres fornemste Næringsvei, vel ikke tillod mange Familier at boe samlede paa eet Sted. Desuden var det vel ogsaa kun om Sommeren, man boede i Løvsale: Nordens barske Klimat maatte tvinge Indbyggerne til at søge lunere Opholdssteder i Bierghaller og Huler under Jorden, saasnart en stadigere

d) Germania, lib. I. cap. 13.

e) Schønings Norges Hist. 1 D. p. 26. i Not k.

Levemaade og roligere Næringsvei tillode dem det. At Finlapperne endnu i vore Dage vedblive at trodse Kulden i Hytter af sammenflettede Grene, er blot en Følge af deres Maade at ernære sig paa, der ikke tillader dem at opholde sig længer end nogle Uger paa det samme Sted, uden at deres talrige Hiorde af Reensdyr skulde mangle tilstrækkelig Føde f). Efter hvad Tacitus beretter, boede Germanerne endnu i hans Tid tildeels i underjordiske Huler g), og i meget sildigere Tider, endog i det 8de og 9de Aarhundrede h) finde vi Jetterne, den sidste Spire af Joternes, vort Nordens Autochtoners ældgamle Stamme i) at have havt Tilhold i Norges Klippe-

f) Leem om Finmarkens Lapper. Cap. 11.

g) Tacit. de mor. Germ. c 16. Solent et subterraneos specus aperire, eosqve multo insuper fimo onerant, suffugium hiemi & receptaculum frugibus. conf. Cluveri Germ. l. I. cap. 13. — Geschichte Schwedens von Rühs. 1. B. §. 17.

h) Schønings Norges Hist. 2 D. p. 11. — I Kialnesinga-Saga i Biorn Marcussons Octavsamling Cap. 13 og 14 finder man en omstændelig, men ikke alt for troværdig, Beskrivelse af den Bierghal, hvori Jetten Dovre boede i Kong Harald Haarfagers Tid.

i) Lagerbring og andre, især svenske, Historieskrivere have anseet Joterne og Finnerne for at have været eet Folkeslag, men, som mig synes, kun med feie Grund. Efter Alt, hvad vore Sagger berette om dem, have de været meget for-

hvælvinger, hvoraf mange endnu i vore Dage bære Spor af fordums Beboelse k).

Men have vore Forfædre i saa sildige Tider boet i Jordhuler, saa maa det forekomme os un-

skiellige baade i Levemaade, Sprog og Legemsbeskaffenhed. Vi finde aldrig, at Finnerne have været Troglodyter, derimod er der ingen Tvivl om, at Joterne jo have boet i Huler. Jøternes Sprog synes ikke at have været meget forskielligt fra Nordens sildigere Indbyggeres eller Gothernes; men Finnernes er saa afvigende baade i Henseende til Tingenes Benævnelser og den grammatikalske Form, at man for at udfinde Slægtskabet vel maatte stige op til Babels Taarn. Med det Samojediske derimod, med det Lettiske og Ungerske synes det Finske i det mindste at være besvogret. Endelig beskrives Jetterne altid som gigantiske, store og stærke Folk; men Finnerne ere saa smaa ogspædlemmede, at jeg snarere skulde troe, at de i vore Sagaer saa ofte omtalte Dværge have været Finner, hvilken Mening, om jeg erindrer ret, ogsaa Suhm paa et Sted yttrer. conf. Prof. B. Thorlacii Anm. til Floamanna Saga i Skandin. Lit. Selskabs Skrifter for 1808. 1ste Qvart. p. 288.

k) Not. Stephanii in Saxon. p. 134 — Ol. Worm. Mon. Dan. l. I. cap. 3. — See videre herom Prof. Vedel Simonsens lærde Afhandling om vort Nordens første Beboelse i hans Udsigt over Nationalhistoriens ældste Perioder 1 D, 2 Hefte p. 78-82.

derligt, hvad Massilienseren Pytheas, hos Strabo, fortæller, at Nordboerne allerede i hans Tid, omtrent 400 Aar før Christi Fødsel, have havt Lader, hvorpaa de aftærskede deres Korn, hvoraf man med Lagerbring 1) maa slutte, at de allerede den Tid have boet i Huse og ikke i Telte eller Bierghaller — hvis man ellers tør fæste Lid til Pytheas's Beretning, og anseе hans Thule for at have været vor nordiske Halvø, som vi kalde Skandinavien, hvilket dog Schøning, Lagerbring, Suhm og andre lærde Mænd have, efter mine Tanker, med gode Grunde beviist. Men hvor mange Omvæltninger kan vort Norden ikke have undergaaet i de 4 til 5 hundrede Aar, der henrandt fra den Tid Pytheas besøgte Thule, indtil Tacitus skrev om Germanerne, hvoraf Historien vel intet kiendeligt Spor har efterladt os, men som dog kunne have været mægtige nok til at knække den frembrydende Spire af Cultur, og styrte Nordboerne tilbage i det Barbarie, hvori vi i sildigere Tider finde, at de have levet? Jeg vil blot nævne den Vandflod, som man — mere af physiske end historiske Grunde — kan bevise at have ødelagt den nordvestlige Deel af Europa, og som sandsynligviis er indtruffen i det omtalte Tidsrum, og har da vel været den samme, som den der nødte Cimbrerne til at forlade deres Fædreland. Men endog uden at tage Hensyn til deslige Naturbegiven-

1) Swearikes Historia 1 D. Cap. 1. i den 3die §., om jeg erindrer ret, thi jeg haver ikke Bogen ved Haanden.

heder kunne vi, blot af den Omstændighed, at Phoenicerne og Carthaginenserne ophørte med at beseile vore Farvande — de første efter Tyrus's Erobring af Alexander, de sidste efter Carthagos Ødelæggelse af Romerne — let forklare os Aarsagen til Culturens Tilbagegang, da Skandinaverne og maaskee det nordlige Germaniens Beboere, uden tvivl allene skylde Omgangen med disse oplyste Nationer de Fremskridt, de have giort; ligesom de siden, fra det 9de Aarhundrede af, selv have paa deres idelige Søtog hentet Cultur fra fremmede Lande. „Det er ufeilbart" siger Lagerbring m), „at vore gamle Forfædres Levemaade var langt forskiellig fra andre (nordlige) Nationers. Deres idelige Omflakning paa Søen, som endog fysselsatte Kongerne selv, gav dem Anledning til at udvide deres Kundskaber og lære af Fremmede." Men, at vi igien skal komme tilbage til Joterne, saa maa fornemmelig den gothiske (odinske) Colonies Nedsættelse i Norden ved Christi Tider, ved at undertvinge og fortrænge disse vore Autochthoner til de vildeste Biergegne, som vi finde, at de i sildigere Tider beboede, have bragt dem til den raae, næsten dyriske Levemaade, som vore gamle Skribenter tillægge dem. — Dog, vi ville forlade disse mørke Aarhundreder, igiennem hvis Mulm vi ved Hielp af Kritikens Fakkel kun skimte enkelte Skyggebilleder, hvis usikkre Omrids tabe sig i den dunkle

m) Svea-Rikes Historia 1 D. Cap. 1. p. 21. conf. Vedel Simonsens Udsigt over Nationalhist. ældste Periodee 2 D. 2 H. p. 231 ꝛc.

Baggrund, og som forsvinde i det Øieblik, vi troe at gribe dem.

II. Skandinavernes Boliger i ældigere Tider. Jordhytter. Træhuse.

Nordens ældigere Indbyggere, Gotherne, og de af Joterne, der havde været heldige nok til at forsvare deres gamle Bopæle, finde vi, saa høit op i Tiden, som vore historiske Efterretninger naae, at have boet deels i ordentlig byggede Træhuse, deels i et Slags Hytter sammenflikkede af Træ, Stene og Grønsvær, hvilke Arngrimus Jonæ n) saaledes har beskrevet os: „De byggede sig Huse af Træ og Grønsvær, der hverken saae ilde ud, eller manglede Varighed. Væggene opførte man deels blot af Grønsvær, deels af utilhugne Kampestene, imellem hvilke man, istedet for Kalk, lagde Græstørv. Indvendig beklædede man saavel Væggene som Sparreværket med Paneel, fornemmelig i Bygninger af nogen Betydenhed, og udvendig med Grønsvær, saa at baade Tag og Vægge om Sommeren vare grønne og bevoxede med Græs." Denne Bygningsmaade har vel fornemmelig været brugt i Island, hvor man manglede bequemme Træmaterialier; thi omendskiøndt Øen ved Normændenes Ankomst overalt var bevoxet med Skov o), bestod denne dog blot

n) Crymog. lib. I. cap. 6. p. 50.

o) Landnama P. I. cap. 1. p. 7. Var þa skogr-midlom fealls oc feöre. — Prof. B. Thorlacii

af Birk og andre Løvtræer, der vare mindre skikkede til Bygningstømmer p), end Gran og Fyr, som man derfor med megen Bekostning hentede fra Norge q), eller med Møie opsamlede blandt det paa Strandbredden af Bølgerne opkastede Drivtømmer r). Ogsaa i Danmark har man uden Tvivl i ældre Tider havt saadanne Hytter, ligesom Bønderne endnu lade sig nøie med Huse, sammenklinede af Leer; thi vel havde man der Skov nok, men den haarde, knudrede Eeg og den grenefulde Bøg var langtfra ikke saa bequem til Bygningstømmer, eller saa let behandlelig for den uvante, med slet Værktøi forsynede Bygmester, som den ranke, let kløvelige Gran og Fyr, der neppe nogentid har havt hiemme paa Danmarks Sletter; thi de enkelte Fyrrestammer, man stundom opgraver af Moserne, synes ikke at være opvoxede paa de Steder, hvor de findes, da man ellers ogsaa maatte finde Rødderne, der endnu langt bedre modstaae Forraadnelse; men

Overs. af Floamanna S. i Skand. Litterat. Selsk. Skr. for 1808 1ste Qvartal Cap. 7. p. 240. cf. Prof. Verlauffs Anm. till S. af Finboga hinum Rama p. 364.

p) Arngr. Jonæ Crymog. l. I. cap. 6. p. 50. Silvæ domesticæ betulæ tantum, ut existimo, feraces, vastis ædificiis non sufficerent.

q) Vatnsdæla S. cap. 16. p. 66. — Landnama P. I. cap. 12. p. 23. P. III. cap. 3. p. 190. in Mantissa p. 383.

r) Arngrimus loco citato.

at være ved en Oversvømmelse bidbragte fra andre Egne, hvorfor man ogsaa undertiden finder dem bevoxede med Muslinger og andre Skaldyr, hvilket nokſom beviſer, at de engang have været omtumlede af Bølgerne.

Diſſe Hytter, hvor usle de end forekomme os, have dog mange Fortrin for de fugtige, usunde og ubeqvemme Jordhuler og Bierghaller, vore Forfædre før pleiede at beboe, og vare et ikke ringe Beviis paa deres Fremskriden i Cultur. Imidlertid byggede man — maaskee med mindre Konſt og Besværlighed — i Egne, hvor Skovene frembøde beqvemmere Materialier, langt mageligere og sundere Huse af Træ allene. Steenbygninger nævnes derimod kun sielden i vore Sagaer og først i sildigere Tider. Vor lærde Vedel Simonsen s) troer endog, at Nordboerne først paa Korstogene have lært at bygge Huse af Steen, og at i det mindste Harald Haarderaade har været den første, der lod opføre en med Kalk opmuret Steenbygning i Norden; men det Sted han anfører af Snorro t), synes ikke at kunne beviſe denne Paastand, og desuden tales der allerede i den troværdige Nials-Saga u) om et Steenhuus i Kongehelle, hvori Gunhild Kongemoder beværtede sin Yndling Islænderen Rut. Det var indvendig behængt med de herligſte Tapeter, og

s) Historisk Udsigt over nordiske Valfarter og Korstog. p. 239.

t) Tom. 3. p. 98.

u) Cap. 3.

hun havde der sin Terne; det var altsaa sikkert ikke en saadan af Stene og Grønsvær sammenflikket Hytte, som vi for omtalte. Macpherson v) troer, at Normændene have bygget de første Steenhuse i Skotland; men hvis saa er, maa det have været i meget gamle Tider, da de, ifølge den Formodning, jeg ovenfor har yttret, maaskee da havde mere Cultur, end i de sildigere Aarhundreder, hvor vore historiske Efterretninger egentligen begynde x). Man finder, at de fornemste Mænds, ja selve Kongernes Paladser vare af Træ, og det saa svage, at man i Nødstilfælde kunde indenfra giennembryde Væggene, hvorpaa de gamle Sagaer give os mangfoldige Exempler y). Ja mangen Gang maatte man endog befæste dem med Reb, for at de ikke skulde kastes om af Stormen z).

v) On the Caledonians p. 320. &c. cf. Suhms Crit. Hist. af Dann. 2 D. p. 618.

x) Der fortælles om den svenske Kong Svegder, at han paa sin Reise til Godheim eller Gothernes Land, fandt Stene saa store som Huse, hvori Dværge boede. Hvis dette er en poetisk Beskrivelse paa Steenhuse, kunde man deraf slutte, at murede Bygninger paa den Tid maae have været ganske ubekiendte i Norden. See Suhms Hist. af Dann. T. 1. p. 61.

y) Sógu Thattur af Alfe Konge hos Biorner. c. 12. p. 24. Rolf Krakis Hist. ibid. cap. 43. p. 103. Egils S. cap. 22. p. 91. S. af Gisle Surssyne cap. 3. p. 130.

z) Nials S. cap. 78.

Disse Træhuse vare byggede af horizontalt paa hinanden liggende Bielker, hvis Mellemrum vare udfyldte med Mos, eller, naar det skulde være meget prægtigt, med Klæde af forskiellige Farver, saaledes som det endnu er brugeligt hos de norske og svenske Bønder æ), der i saa mange Hensender have beholdt Forfædrenes Sæder og Skikke giennem Aarhundreder, og derfor ofte vil blive omtalte i denne Afhandling. — For at sikre Træet saa meget som muligt for Luftens Indvirkning og den deraf følgende Forraadnelse, bleve Væggene udvendig overstrøgne med Tiære, eller, som man kalder det, tiærebræede ö); og paa denne Maade kunde de vedligeholdes i flere Aarhundreder. Jeg erindrer fra min Ungdom et Træhuus i Egnen af Trondhiem, hvilket en latinsk Indskrift med Munkebogstaver, anbragt over Døren, viste at være bygget mod Slutningen af det 15de Aarhundrede. Men Grantømmeret hvoraf det var opført, holdt ogsaa henved 2 Alen i Giennemsnit. „Paa Qvolle i Stedje Præstegield i Sogn" — skriver Schøning i sin Norges Historie a) — „stod, for 150 Aar omtrent, en Stue tilhørende Norges da værende Hofmester Niels Henrichsen, i hvilken Tømmeret var saa stort, at en Mand siddende til Hest kunde ride ind ad Døren, skiøndt ei mere end $2\frac{1}{2}$ Stok udgiorde den hele Høide, som M. Absalon Beyer bevidner i hans

æ) Willes Sillejords Beskrivelse p. 228.

ö) Egils S. cap. 22.

a) 1 D. p. 27. Not. m.

endnu haandskrevne Skrift om Norge." I Wilses Spydebergs Beskrivelse p. 343 omtales ogsaa en saadan gammel Bygning, „saa gammel," siger Forfatteren, „at man regner den fra Kæmpernes (Jutulernes) Tid," hvilket vel er noget overdrevet; men imidlertid skal den dog være saa massiv, at den gierne kunde trodse Forgængelighedens Love i nogle hundrede Aar. Saaledes skal ogsaa, efter Indtrøndernes Beretning, den Bygning hvori den hellige Kong Olufs Liig blev indlagt efter Slaget ved Stikleſtad, endnu have ſtaaet i vore Dage b), og jeg tvivler ikke om, at der jo endnu i mangen norſk eller ſvenſk Fieldegn findes Bygninger fra Oldtiden, hvis Afbildning eller Beskrivelse vilde give os et langt tydeligere Begreb om Forfædrenes Bygningsmaade, end det vi kunne hente fra de islandſke Sagaer.

Tagene vare af Sparreværk bedækkede med tynde Bretter c), og derovenpaa ſom oftest med Næver eller den yderſte tynde Bark, af Birketræet d), og endelig med Grønſvær, ligeſom endnu hos Bønderne i Norge og Sverrige. I Danmark har man maaſkee fordum, ligeſom endnu, brugt Tage af Rør,

b) Dog mælder Hagerup i Oluf den Helliges Levnet intet om dette Sagn, endſkiondt han boede ſelv ſaa nær Stikleſtad, at han neppe kunde være uvidende derom.

c) Nials S. cap. 78.

d) Egils S. loco cit. Schønings Norges Hiſtorie, 2 D. p. 146.

da Plinius siger, at de nordiske Folk tækkede deres Huse dermed e); men jeg erindrer ikke at have fundet Bekræftelse derpaa hos vore egne Forfattere.

Paa Vaaningshusene anbragte man paa det øverste af Taget en Aabning, hvorigiennem Lyset faldt ned i det Indre af Bygningen, der som oftest kun udgiorde et eneste Værelse f). Den kaldtes Lióri g) og kunde efter Behag lukkes eller aabnes ved Hielp af en Ramme, Skiágrind, der var overtrukken med Fiskетarme, eller med den giennemsigtige Hud, der bedækker den indre Side af Ribbenene hos Hornqvæget. Saadan Indretning finder man endnu hist og her paa gamle Bygninger i de norske og svenske Fielddale h). Ja, jeg har endog i Sverrige seet Glasvinduer anbragte i Taget paa samme Maade, som ellers den her omtalte Skiá eller Skiágrind i).

e) Hist. Nat. XVI. cap. 64.

f) Arngrimi Jonæ Crymog. cap. 6. p. 50. Loccenii Antiq. Sveo-Goth. lib. I. cap. 2. p. 10.

g) S. af Friþiofe Frækna i Biørners Nordiske Kämpa Dater cap. 7. p. 22.

h) Pontopp. Gloss. Norv. p. 68. Acta Nidrosiana P. 2. p. 126. Willes Sillejords Beskriv. p. 227.

i) Loccenius in Antiq. Sveo. Goth. Lib. I. c. 2. p. 10 mener, at man anbragte Vinduerne paa Taget, for at de mindre skulde være udsatte for Vindens og Veirligets Indvirkning, hvilket ikke synes rimeligt.

Lysaabning paa Væggen, der kaldtes gluggi eller vindauga, hvoraf vort Vindue, brugtes kun sielden og først i sildigere Tider k). Den var saaledes indrettet, at den efter Behag kunde aabnes eller lukkes med en Ventil eller et bevægeligt Bræt l). Glasvinduer, Gergluggar, vare endnu mod Slutningen af det 12te Aarhundrede en overordentlig Sieldenhed, i det mindste paa Island, hvilket man kan see af Páls Biscups Saga m), hvor der berettes, at Biskoppen bragte udenlands fra 2 Glasvinduer, som han forærede til den nybygte Kirke i Skalholt. Kleffel n) paastaaer vel, at Germanerne tidlig have forstaaet at giøre Glas, hvilket han vil bevise deraf, at man i en Høi har opgravet et Glaskar. Paa samme Maade kunde man da ogsaa bevise, at vore norske og danske Oldfædre have fabriceret Glas, da man i Norge har fundet en Glas-Urne, der opbevaredes i Arveprinds Frederiks Cabinet; og i Antiqvitets-Cabinettet paa Universitets-Bibliotheket i Kiøbenhavn har man et Glaskar, der er fundet i en hedensk Gravhøi i Danmark o). Men

k) Angr. Jonæ loco supra cit. S. af Bárde Dumbssyne i Biørn Marcussons Qvart-Samling cap. 10. p. 170.

l) Hist. Nialis cap. 78 p. 239.

m) Cap. 5. p. 164.

n) Antiq. Germ. cap. 4. §. 12.

o) Glasmassen i dette Kar er grønagtig og ikke synderlig fiin, men det er meget godt pustet. Af nogle Zirater derpaa seer man, at vore Forfædre,

det forekommer mig, at være et saare svagt Beviis, da deslige Glaskar gierne fra fremmede Lande kunne være bragte til vort Norden. Dog, dersom man antager, at Phoenicerne have besøgt vore nordiske Lande, vil man ikke finde det urimeligt, at Normændene og de Danske saavel som Nordtydskerne, af dem kunde have lært at forfærdige Glas. Imidlertid tilstaaer Kleffel dog, at man ei i gamle Dage har hos os forstaaet at giøre Vindues glas.

Lige under den før omtalte Aabning paa Taget, sædvanligen i Midten af Huset, var Arnestedet p), hvor Ilden enten brændte paa det blotte Jordgulv, indcirklet af store Stene, saaledes som endnu i vore Dage i Finlappernes Gammer, eller og paa en Forhøining opført af Kampestene, saaledes som vi finde det i de fleste norske og svenske Sæterhytter, hvilket i den egentligste Forstand var det man kaldte Arne, Ar, arin, hvis første Betydning er et Altar q). Her underholdtes Ilden ved hele Træbulle og store Grene baade Nat og Dag hele Aaret igiennem, saavel for Varme og Lysnings Skyld, som af et Slags Overtro. Røgen havde ingen anden Udgang end giennem Liøren, hvorfor ogsaa Johannes Finnæus i den til Landnama føiede Ord-

om det ellers er et Product af dem, have forstaaet at slibe og polere Glas.

p) Snorro T. 3. in Not. Thorlacii p. 180.

q) Finni Johannæi Hist. Eccles. Isl. I. p. 15.

bog, p. 494, udleder Order Lióri af det celtiske Ord Lofer, Englændernes Loover, fumarium.

I disse Boliger var der intet andet Gulv, end den blotte Jord, som man ved høitidelige Leiligheder bestrøede med Halm r), en Skik som vedvarede længe efter at Munkene i de fleste Ting havde indført fremmede Sæder i Norden, og hvoraf man endnu finder Spor hos de norske og svenske Fieldbønder, som i det mindste om Julen, pleie at bedække Gulvet med Halm s), hvor strengelig det end af Øvrigheden forbydes, som farligt for Ildsvaade.

Saa lidet som man kiendte til Gulv, lige saa lidet havde man Loft i sine Stuer, uden sommetider et Halvloft, der kun naaede til henimod Lioren, hvilket tiente deels til Fadebuur og Klædekammer, deels til Sovekammer for den ringere Deel af Familien; de Fornemmere sov i lukkede Senge, lokreckiur, der ligesom Skabe vare anbragte ved Sidevæggene af Stuen. I det mindste finder man i de Egne af Norden, hvis Indbyggere bedst have bevaret Forfædrenes Skikke ligesom deres Aand og Kraft, denne Indretning i ældgamle Bygninger, der vedligeholdes mere af Agtelse for Alderdommen, end for Nyttens Skyld t).

r) Thorlacii Not. in Snorron. loco nuper cit.

s) Westerdahls Beskrivning om Svenska Allmogens Seder. cap. 2. p. 5.

t) Worm. Mon. Dan. l. 6. p. 457. "In Norvegia copiosam et uberem esse segetem monumentorum literatura nostra prisca exornatorum,

Saaledes vare disse vore Forfædres Huse indrettede til den simpelste Nødtørftighed; men dog, i Sammenligning med hine Jordhytter, at ansee som prægtige Paladser: man havde allerede giort et stort Skridt fremad, da man lærte at bygge saadanne Træhuse. Siden giorde man efterhaanden mange Forandringer og Forbedringer saavel til Bequemmelighed som Pragt; men i Hovedsagen blev dog altid Bygningsmaaden den samme giennem den hele Periode, hvortil jeg her indskrænker mig.

III. Forskiellige Slags Vaaningshuse. Spisesal. (Höll.)

At Nordboerne fordum, ligesom de gamle Germaner u), have boet under eet Tag med deres Qvæg, derom er vel ingen Tvivl, da man endnu i vore Tider finder Exempel derpaa hist og her hos den ringere Almue; men at velhavende Folk, endog meget tidlig, have havt særskilte Stalde for deres Qvæg, Lader v) for Jordens Afgrøde og Forraadskamre

minus ambiguo: tum qvod in magno pretio semper ibidem extiterint Runæ, tum qvod scrupulosiores in iis abolendis fuisse videantur aliis.

u) Tacitus de mor. germ. cap. 20. Inter eadem pecora, in eodem humo degunt.

v) Porolfr, Harald Haarfagers Leensmand, der boede paa Torget paa Halogaland, havde en

for Levnetsmidler, Handelsvare o. a. m. x), og desuden mangehaande Bygninger til Beboelse, derom vidne vore gamle Sagaer y). At opholde mig med Beskrivelsen af det første Slags Bygninger, eller de saakaldte Udhuse, hører ikke med til min Plan; jeg vil blot opregne og beskrive de forskiellige Slags Vaaningshuse, blandt hvilke det fornemste var:

Høllin, Spisesalen, eller det Huus, hvori Spisesalen var anbragt, hvilket kommer ud paa eet, da hele Bygningen som oftest kun udgiorde et eneste Værelse, især i de ældste Tider z) Høll oversættes derfor ogsaa undertiden meget rigtig med palatium æ). Da Giæstfrihed var et Hovedtræk i vore Forfædres Characteer, og Giæstebude udgiorde en væsentlig Deel af deres Forlystelser — ja af deres Lykkelighed paa denne og hiin Side af Graven, kan man let forestille sig, at Konger og Høvdinge have anvendt Alt, hvad de Tiders Konst og Rigdom for-

Kornlade saa stor, at deri kunde anrettes Giæstebud for 800 Personer. See Egils S. cap. 11. p. 43.

x) Disse Bygninger kaldtes i Særdeleshed Búr eller Utebúr; og deri forvarede man ogsaa sine Kleinodier. Egils S. cap. 79. p. 593. Enn brutu upp búr hans, ok baru út *gripe* ok vauru. Viga-Glums S. hos Biørn Marcussøn cap. 1, p. 181.

y) Arngrimi Jonæ Crymog. cap. 6, p. 50 & 51.

z) Droplaugar-sona S. cap. 11. "Pá var allt eitt skáli sá, er menn sato i at mat ok svofo i."

æ) Verelii Not. in Hist. Gothrici & Rolfii p. 91.

maaede, for at gjøre Spiisesalene saa bequemme og prægtige som muligt. Imidlertid synes dog Størrelsen fornemmelig at have været det, hvorved disse Bygninger udmærkede sig; thi de Gamle elskede talrige Giæstebude, og man finder Exempler paa Høitideligheder, hvor flere hundrede ere blevne beværtede. Da Biskop Klæng indviede den første Kirke i Skalholt paa Island, indbød han til Middagsmaaltid den hele Forsamling, der havde bivaanet Gudstienesten, ikke færre end 700 Personer ö), og Normanden Thorolfr paa Gaarden Torget paa Halogaland, Kong Harald Haarfagers Leensmand, beværtede engang Kongen i et Selskab af 800 Personer; men rigtig nok havde han heller ingen Spiisesal, der kunde rumme saa mange Mennesker, og maatte derfor indrette en Kornlade dertil, ved at behænge Væggene med Tapeter a). Størrelsen var da, som man seer, noget af det vigtigste ved fornemme Folks Spiisesale, og Udtrykket mikil Höll, mikill Veizlo skali forekommer idelig i vore Sagaer b). Den paalidelige islandske Forfatter, Arngrimus Jonæ c), omtaler Bygninger af 120, 126 ja 135 Fods Længde og 60 Fods Brede, og det paa Island,

ö) Hungurvaka cap. 18. p. 125.

a) Egils Saga cap. II. p. 43.

b) Þorvalds Vidförla S. cap. 4. p. 292. "Þar var mikill skáli, sem þá var sidr til." conf. Thorlacii Not. a. in Snorr. T. 3. 180.

c) Crymog. p. 52.

hvor intet Tømmer bequemt til saa store Bygninger fandtes, men maatte med megen Bekostning hentes fra Norge; hvoraf man kan slutte sig til Spisesalenes Størrelse i andre Nordens Lande, hvor der var mere Velstand, og Overflødighed af Bygnings-Materialier. Dog er det vel muligt, at disse lange Bygninger ikke altid have udgiort blot et eneste Værelse, omendskiøndt det som oftest var Tilfældet i de ældste Tider d). Mod Slutningen af den Periode, hvorom vi her handle, begyndte man efterhaanden, som Bygningskonsten gik fremad, at forene flere Værelser under eet Tag. Udenfor var et Skuur, Skot, hvorfra man traadte ind i de andre Værelser, at setum innanverdum e), ad tvende Hoveddøre, hvoraf den ene, der var bestemt for Huusmoderen, hendes Døttre og andre fribaarne Qvinder, kaldtes *Kvendyr*, den anden, hvoraf Mændene og Tieneſtefolkene betiente sig, *Karldyr*. Af Bagdøre var der flere f).

Undertiden har man vel ogsaa havt Bygninger af to Etager, hvilket man maa slutte af Snorres Ord i Harald Haarderaades Saga cap. 70 i

d) Hvis man kan sætte Lid til Saxo's Beretning (lib. I. p. 82-83) saa var der i den norske Kong Gøthers Slot (Höll) tvende Spisesale ved Siden af hinanden, kun adskilte ved et Paneelværk.

e) Egils S. cap. 61. p. 397.

f) Thorlacius de matrimoniis veterum Borealium p. 155.

3die Tome p. 132. „Pat var eitt sinn at menn, nockorir sáto i *undirskemmo* nockorri oc drucko, d: Det skete engang, at nogle Mænd sadde og drukke i en Undersal;" ligeledes af et andet Sted, hvor han fortæller den svenske Kong Fiolners Død, der druknede i et Ølkar hos Leirekongen Frode g). Men jeg maa tilstaae, at jeg ikke ret vel begriber, hvorledes man kunde have Bygninger af to Stokværk med saadan Indretning af Ildstedet, som man den Tid brugte, da Røgen giennem begge Etager maatte have fri Udgang af Lioren paa Taget. De for omtalte Glugger paa Væggene kunde vel forskaffe tilstrækkelig Lysning, men neppe den nødvendige Træk for Røgen; og Ovne eller Skorstene havde man, i det mindste i Norge, ikke før Oluf Kyrres Tid.

Spisesalenes indvendige Indretning er i flere Henseender mærkelig, og fortiener derfor udførligen at omtales. Conferentsraad Erichsen har i sine lærde Anmærkninger til Sagaen om Gunlaug Ormstunge givet os en ypperlig Beskrivelse derover, tilligemed tvende Kobbere, der forestille det Indvendige af en nordisk Spisesal, som den var mod Slutningen af det tiende Aarhundrede, af hvilke Kobbere Bonstetten har ladet det ene efterstikke og tilføie sin tydske Oversættelse af Regnar Lodbroks Saga h). Li-

g) Snorro T. 1. Ynglinga S. cap. 14.. p. 17.

h) Neue Schriften von Karl Viktor von Bonstetten 2ter Theil.

geledes finder man adskilligt om Spisesalens Indretning i Verelius's Noter til Gothriks og Rolfs Saga, og disse Forfattere ere derfor her mine fornemste Veiledere.

For ret at kunne orientere sig i disse Sale, maa man lægge Mærke til, at de tvende længste Sider altid vendte ud mod Syd og Nord. Sædvanlig var der, som for er mældt, to Hovedindgange, en paa den østlige og en paa den vestlige Tværgavl i). Naar man traadte ind af den østlige Dør, saae man paa begge Sider en Rad af Bænke efter Salens hele Længde, hvoraf den paa venstre Haand var den fornemste (hinn ædra beckr), hvor Kongen eller Husbonden havde sit Sæde saaledes, at han vendte Ansigtet mod Norden k), hvilken Himmelegn for Skandinaverne var hvad Østen er for Jøderne, og Egnen om Mecha for Muhamedanerne, hvorom jeg maaskee en anden Gang skal fremlægge mine Tan-

i) Snorro T. 2. Ol. Helg. S. cap. 104. p. 151. S. af Gunnlaugi Ormst. cap. II. in Not. 93.

k) Snorro T. 3. Ol. Kyrres S. cap. 2. p. 180. Gunnlaugs S. loco cit. "Kongs hásæti var a midiom lángbeck, þeim er vissi móti sólo." At det tvetydige Udtryk: "*þeim er vissi móti sólo*" skal betyde den sydlige Bænk, hvorfra man vendte Ansigtet mod Norden, indsees tydelig af det følgende: Hinn gofgazti madr--sat á hinn nordra pall gagnvart Konge o: Den fornemste Mand sad paa den nordre Bænk ligeover for Kongen.

ker l). Dette Høisæde (háseti eda Öndvegi á hinn ædra beck) var anbragt i Midten noget høiere, end de øvrige Bænke, og adskilt fra dem ved Sidestykker, omtrent som paa vore Sophaer, hvorpaa undertiden Husbondens eller andre Mænds Bedrifter vare konstigen udskaarne m). Men fornemmelig var Høisædet udmærket ved tvende Piller, Öndvegis sulur eller Setstokkar kaldede, der øventil vare prydede med Thors eller en anden Guds Billede, som Husfaderen havde valgt sig til Skytsgud, eller til hvem han havde fortrinlig Tillid n). Disse ansaaes for særdeles hellige og som Husets Vaertegn (Palladium), hvorfor ogsaa de Normænd, der flygtede over til Island for der at nyde den Frihed, som Harald Haarfagers Tyrannie havde berøvet dem i Norge, pleiede at kaste disse Stolper i Havet, naar de nærmede sig Landet, og opsøge de-

l) Mærkværdigt er det, at man endogsaa i de saakaldte Jettestuer eller hedenske Begravelses-Capeller finder den samme Regel i Henseende til Himmelegnene iagttaget, som ved Spisesalene, at nemlig de to længste Sider vende ud mod Norden og Sønden. Om jeg mindes ret, beretter Procopius om Gotherne, at de begrove deres Døde saaledes, at Ansigtet vendte mod Norden.

m) Gunnlaugs S. loco cit. Nials S. vers. lat. cap. 120. p. 406.

n) See Thorlacii Indledning til hans Oversættelse af Floamanna S. i Skand. Litt. Selskabs Skrifter 1808 1ste Qvart. p. 209.

res Bopæle der, hvor Bølgerne havde kaſtet dem paa Strandbredden o).

Ligeover for Kongens eller Husbondens Sæde var paa den nordre eller ringere Bænk (à hinn nordra pall eda oædra beck) et andet udmærket, dog noget lavere og mindre prydet Sæde, kaldet it nordra Öndvegi eller Öndvegi á hinn oædra beck, der anſaaes ſom det fornemſte Sæde næſt Kongens eller Husbondens eget, og pleiede at anviſes hans giæveſte og kiæreſte Mand eller en fornem Giæſt, ſom man fortrinlig vilde hædre p).

Hos Folk af ringere Stand var Høiſædet ikke i Midten, men ved den ene Ende af Bordet og kaldtes Drottseti eller Droste, hvor Huusfaderen og Huusmoderen ſad q). Ligeover for dem, ved den anden Ende af Bordet, var Sædet for den fornemſte Giæſt, eller det andet Høiſæde, hvilket Verelius kalder Galbenken eller rettere Gafelbenken r).

o) Thorlacius loco cit. item in Not. p. 232. Gunnlaugs S. p. 141. Landnama compluribus locis.

p) Göthrici & Rolfi Hist. ed. Verel. cap. 7. p. 33. cap. 19. p. 104.

q) Verelii Not. in Hist. Gothrici & Rolfi p. 90. Hist. Sveogothica lib. I. cap. 2. p. 4.

r) Om Etymologien af Ordene Öndvegi, ædra og oædra beckr eller pallr, ſee Verelii Not. loc. cit. Gunnlaugs S. Not. 93. Nials S. in Glossario. Omendſkiøndt jeg ingenſteds finder mig ganſke tilfredsſtillet i Henſeende til Ordet

Kong Oluf Kyrre indførte siden denne Skik ved Hofset og tog sit Sæde ved den øverste Ende af Bordet (á Þverpalli) s), en Skik, der endnu iagttages af Huusfædrene blandt de Norske og, saa vidt jeg veed, ogsaa blandt de svenske og danske Bønder.

Undertiden finder man, at der i een og samme Sal har været anbragt flere end to Høisæder, f. Ex. da Kong Ingiald Illraade i Sverrig skulde giøre Gravøl efter sin Fader Ønund, lod han bygge en ny Sal, hvori vare 7 Høisæder for hans 7 Underkonger t).

I den vestlige Ende af Salen var ofte, istedet for en Dør, en Forhøining, Þverpallr kaldet, adskilt fra det Øvrige af Salen ved et lavt Gitterværk, hvori Qvinderne ved adskillige Leiligheder pleiede at spise u), f. Ex. naar Giæstebudet var anrettet for Vikinger. Ogsaa paa denne Bænk var det fornemste Sæde i Midten.

Foran de lange Bænke paa høire og venstre Side af Salen stode smalle Borde, der vare saaledes indrettede, at de kunde tages bort, naar Maaltidet var forbi v). Den forreste Side af Bordene stod aaben for Opvarterne, der frembare Maden og

Öndvegi, kan jeg dog ikke her indlade mig i nærmere Undersøgelse deraf.

s) Snorro T. 3. Ol. Kyrres S. cap. 2. p. 180.

t) Snorro T. 1. Yngl. S. cap. 40 p. 48.

u) Egils S. cap. 74 p. 549. Husfreya sat á þverpalli ok konur hiá henni.

v) Nials S. vers. lat. cap. 137 p. 483.

tilovers, men som man i vore oeconomiske Dage har nedbrudt, for af de store hugne Kampestene at lægge Grundvolde til Kostalde ꝛc. Denne Dør var af Egetræ, bedækket med Løvværk og Zirater af det Slags, som man kalder Arabesker, meget fiint udarbeidet, og, saavidt jeg af Erindringen kan dømme, ikke aldeles uden Smag. Jeg kan meget levende forestillede mig de tvende venlige Englehoveder, der prydede de øverste Hiørner af Døren ö). — Ellers ved jeg ikke, at man i vore Sagaer finder noget Exempel paa, at Dørene have været prydede med Billedhuggerarbeide.

En af de ældste og simpelste Prydelser i Spisesalene var den, at behænge Væggene med malede og forgyldte Skiolde, Hielme og Brynier a), en saare passende Decoration hos et krigersk Folk; den vedligeholdt sig derfor ogsaa meget længe, endog hos vore sydligere Slægtninge, Germaner og Franker. — Almindeligere var imidlertid dog den Skik, at be-

ö) Denne Dør var at see i en Bondestue paa Gaarden Eidsmoen i Børseskognen ved Trondhiem, ikke langt fra Huusby, hvor Einar fordum boede.

a) Gothrici & Rolfii Hist. cap. 9. p. 47. "Öllhall Jarls var huin med Skiolldum so hvar tok annan, þar sem þeir voru voru uppfester." — Snorro T. 2. Ol. Helg. S. cap. 92. p. 127. — Stephanii Not. in Sax. p. 174. — Edda pros. Myth. 50. — Hvor almindelige forgyldte Skiolde have været, see Schønings N. Hist. 2 D. p. 399.

hænge Spiisesalene og andre Stadsværelser med Tapeter b) af forskiellige Farver, hvori som oftest mærkværdige Historier vare indvirkede deels ved Væverkonen, deels ved Maalen c). I Worms Mon. Dan. l. 6. p. 474 finder man et gammelt Teppe afbildet, der havde været brugt som Alterklæde i en Kirke paa Landet i Bergens Stift, af hvilket, om det end er fra en sildigere Tid, end den, vi i nærværende Afhandling have for Øine, man dog maaskee kunde slutte sig til den Smag og Maneer, hvori de ældre have været forfærdigede. Det er med forskiellige Farver broderet paa rødagtigt Klæde. Ideen synes at være allegorisk, men er aldeles uforstaaelig og i det Hele knn maadelig udført, saavidt man af Kobberet hos Worm kan dømme. Da det ikke synes at indeholde nogen christelig Mythe, er det vel at formode, at dets første Bestemmelse ikke har været at pryde et Alter, og det kunde da maaskee være fra de hedenske Tider.

De Tapeter, hvormed man prydede Spiisesalene, vare saaledes indrettede, at de kunde ophæn-

b) Kialnesinga S. i Biørn Marcussons Octav-Samling. cap. 2. p. 3. — Saxo l. 5. p. 82-83. Snorro T. 1. Harald Haarf. S. cap. 15. p. 90. — Nials Saga vers. lat. cap. 3. p. 10. — cf. Cleffelii Antiqv. cap. 4. §. 9. — Stephanii Not. in Saxonem p. 99.

c) Barthol. Antiqv. l. 1. cap. 9. p. 150. "Aulæis quoque intextæ erant breviores historiolæ."

ges og nedtages efter Behag, og brugtes kun ved høitidelige Leiligheder d). De vare løst hængende og undertiden blev der saa meget Rum mellem Tapetet og Væggen, at bevæbnede Mænd der kunde skiule sig, f. Ex. i den Svenske Kong Adils's Sal, hvor han modtog sin Stifsøn og Svoger Rolf Krake e). Man finder undertiden ogsaa Gulvet belagt med Tepper, men dette har vist været yderst sieldent, og maaskee blot i Fruerstuerne. Jeg erindrer ikke mere end et eneste Exempel derpaa, nemlig i Volsunga Saga f), hvor der siges, at Brynhilds Herberge var tialldad med hinom bestu og dyrstu tialdum og Þackt allt *Golfid* g). Desto almindeligere var det, at bestrøe Gulvet med Halm, endog i Kongernes Sale h), og det baade Vinter og Sommer; hvilket sidste blev ansect som en Over-

d) Nials S. vers. lat. cap. 137. pag. 483. — Snorro T. 2. Ol. Helg. S. cap. 30. p. 30. — Saxo l. 3. p. 53. — cf. Cleffelii Antiq. cap. 4. §. 9.

e) Rolfi Krakii Hist. apud Biörnerum cap. 40. p. 96.

f) Apud Blörnerum cap. 32. p. 59.

g) Saavel Væg-Tapeterne som Bænke-Tepperne og Hynderne kaldtes med eet Ord: Skála-Bunad. See S. af Viga-Glum i Biørn Marcussons Samling cap. 1. p. 181.

h) Sögu Thattur af Alfe Konge, apud Biörnerum cap. 18. p. 41. — Snorro T. 2. Ol. Helg. S. cap. 30. p. 30. — Saxo l. 3. p. 51.

daadighed, der først i Kong Oluf Kyrres Tid kom almindelig i Brug i Norge i). Vor lærde Thorlacius den ældre mener k), at der kun lagdes Halm ved Døren, for at Gulvet ei skulde besudles af de Indtrædendes Fødder, hvilket dog vel først kan gielde om Oluf Kyrres Tid, thi før havde man vel ikke engang ordentlige Gulve i Husene. Imidlertid kan dog Halmen ikke have været udbredt over hele Gulvet, da Arnestedet optog Midten efter Salens hele Længde l). — Dette Slags Ildsted, som kaldtes Long-elldur m), og var hos vore hedenske Forfædre ganske uundværligt ved et Drikkelag, da Bægrene helligedes ved at rækkes over Ilden, vedblev endog længe efter Christendommens Indførelse at være i Brug, da man finder, at der endnu i Kong Sigurd Jorsalafars Tid brændte Ild paa Gulvet i Kongens Sal n).

Da Ildstedet var af en saa betydelig Længde, skulde jeg næsten troe, at der har været mere end en Lisre paa Taget for at give Røgen Udgang, hvilket

i) Snorro T. 3. Ol. Helg. S. cap. 2. p. 180.

k) Not. (c) in Snorr. loco supra cit.

l) I Kong Volsungs Sal, hvor hans Datter Signis Bryllup stod, var giort en Ild fra den ene Ende af Salen til den anden. Volsunga S. hos Biørner cap. 6. p. 6. Thorvalds Vidförla S. cap. 94.

m) Not. Stephanii in Saxonem p. 116.

n) Snorro T. 3. p. 274.

vel ogsaa var nødvendigt for at skaffe tilstrækkelig Lysning om Dagen, især i de ældre Tider, førend man begyndte at bruge de saa kaldte Vindøier eller Aabninger paa Væggene, hvorom før er talt. Dog maa jeg tilstaae, at jeg intet desangaaende har fundet i vore Sagaer.

Dette maa være nok sagt om de Gamles Spisesale. I Beskrivelsen af de øvrige Vaaningshuse skal jeg være kortere, deels fordi hverken Tiden eller Rummet tillader mig nogen Udførlighed, og deels fordi den vilde blive endnu mindre interessant.

IV. Ildhuus eller Stegers. (Elldhus, Elldaskáli.)

Næst Hallen eller den egentlige Spisesal var det saa kaldte Elldhus eller Elldaskáli vel det mærkeligste. Hos fornemme Folk var dette en særskilt Bygning, der tiente til Stegers eller Kiøkken, hvilket man tydelig kan see af det nedenunder anførte Sted af Eigla o); men da det hos Folk af ringere Stand og Formue som oftest ogsaa brugtes til Dagligstue, Spisesal o. s. v., saa forvexles Ordene Höll, Elldhus, Elldaskáli, Veizloskáli, Veizlostofa, eller blot Skáli og Stofa, saa ofte med hinanden,

o) Egils S. cap. 46. p. 237-238. "En er han kom til Bæiarins, þá sá han, at þiónostusveinar gengu frá *elldaskála* med skutildiska, ok báru inn *stofuna;* Egill sá, at i *elldhusinn* var elldr mikill og katlar ifir."

at det er vanskeligt, at bestemme deres særskilte og egentlige Bemærkelse. Dog synes Höll fornemmelig at bruges om Spisesale af overordentlig Størrelse og Pragt, saasom Guders, Kongers, Jarles og andre Høvdingers; Veizloskáli og Veizlostofa mest om private Mænds tarvelige Spisestuer; Elldhus og Elldaskáli derimod om Bygninger, der brugtes baade til Kiøkken og Spisestue, hvorfor Verelius p) ogsaa rigtig oversætter Elldaskáli ved domus variis familiæ ministeriis destinata. Endelig synes Stofa og Skáli at have været fælles Benævnelser baade for Spisesale og andre Værelser, omtrent saaledes, som vi endnu bruge Ordet Stue.

Forresten finder man, at Ildhusets Indretning omtrent har været den samme, som Hallens. Paa Taget var en Lisre til Lysning og Røgfang, og midt paa Gulvet Ildsted. Paa begge Sider stode Bænke og Spiseborde, og midt paa Langbænkene vare Høisæder for Værten og hans fornemste Giæst. Bag Bænkene vare Senge anbragte, ligesom ogsaa i den inderste Ende af Bygningen, hvor der tillige fandtes en Forhøining til Sæde for Qvinderne. Ved høitidelige Leiligheder behængtes Væggene med Tapeter, endog hos Folk af ringe Stand og Formue, en Skik, der endnu indtil vore Tider har vedligeholdt sig hos Bønderne i nogle Egne af Sverrige, der i det mindste om Juleu pryde deres Stuer med Ta-

p) Gothrici & Rolfi Hist. cap. 7. p. 33.

peter q). Kortsagt: Ildhuset var neppe forskielligt fra Hallen i andet, end i Størrelse og Pragt; dog finder man ogsaa Ildhuse, hvis Indretning kunde sættes ved Siden af den i mangen Kongehal. En vis Oluf lod paa Gaarden Hiardarholt paa Island „bygge et Ildhuus, større og bedre, end man før havde seet. Mærkværdige Historier vare udskaarne paa Paneelværket, Biælkerne og Sparrerne; og Alt var saa vel udført, at det syntes prægtigere uden Tapeter, end naar det var behængt dermed" r). Men et saadant Stegers kunde vel heller kaldes en Spisesal, og Bartholin oversætter det ogsaa med cœnaculum s). En anden meget oplysende Be-

q) Westerdahls Beskr. om Svenska Allmogens Seder cap. 2. p. 5. "I Mörkningen eller litet förr (om Jule-Aften) kläder Gumman med sin Doter eller piga stugan i främsta gafwel-wäggen fram för bordet, samt lång wäggen med målade wäfstycken (bonader) innehållandes Frälsarens Födelse, de tre wise Män, bröllöppet i Cana eller något dylikt, hwilke förfärdigas af kringresande qvinfolk från andra orter."

r) Laxdæla S. Msc. cap. 29. "þat sumar lét Olafr géra elldhus i Hiardarhollti meira ok betra enn menn hafi sét; voru þar markadar á agiætar sögur á þil-vidinum ok svá á ræfvinu; var þat svá vel smidat, at þá þótti miklu skrautligra er ei voru tiölldin uppi."

s) Antiqv. Dan. p. 150. Her anføres det 30te Cap. af Laxdæla; men i det Manuskript, jeg har ved Haanden, findes Stedet i 29de Cap.

skrivelse af et Ildhuus finde vi i Eyrbyggia Saga t): „Paa Gaarden Frodaa i Island var et stort Ildhuus med lukkede Senge i det Inderste af Bygningen, efter den Tids Sædvane. Paa begge Sider var der Aflukker (klofar), hvori man forvarede tør Fisk (Skreid) i det ene og Meel i det andet." — Deslige Forraadskamre finder jeg ikke at have været anbragte ved nogen Hal. — At der ogsaa til andet Brug pleiede at være smaa Sideværelser, kan man see af Vatnsdæla Saga u): "Der var et Skuur (Skol) ved Huset og en Alkove (lokhvila) foran, fra hvilken man kunde komme ind i Skuret. — I Alkoven sad nogle Fruentimre, som vare ifærd med at tage deres Hovedtøi paa." v) — I Thorvald Vidførles Saga fortælles der om en stor Stue, hvorigiennem paa tværs en liden Bæk var ledet x); og i en anden Saga — Volsunga, om jeg erindrer ret — mældes om et Æbletræ, der var plantet i Midten af en Stue, og udbredte sine Grene over Taget. Men deslige Capricer af en og anden Bygmester kan man ikke henregne til Tidsalderens herskende Smag i Bygningskonsten, omendskiondt man vel ikke kan negte, at vore Forfædre, især i ældi-

t) Cap. 52. p. 268.

u) Cap. 44. p. 186.

v) Lokhvila og Lokreckia synes undertiden at bruges som Synonymer; men af dette Sted kan man slutte, at det første egentlig bemærker et lidet Kammer, det sidste derimod blot en Seng.

x) Cap. 4. p. 292.

gere Tider, da de begyndte at have Samfærsel med Maurerne i Spanien, vare Elskere af det Vidunderlige.

Jeg har før anmærket, at vore Forfædre i de ældste Tider have opholdt sig, spiist og sovet i det samme Værelse, hvilket ogsaa Droplaugar-Sona saga y) med udtrykkelige Ord bevidner: „Þá var allt eitt skali sá, er menn sàto i at mat, ok svafo i, ok stigo menn undir Bord hvar or sinu rumi, enn innar af Skalanum voro lokhvilor, ok lágo þar i villdarmenn." ɔ: "Da udgiorde hele Bygningen kun eet Værelse, hvori man spiste og sov; fra sin Seng gik hver til sin Plads ved Bordet; men i det Inderste af Stuen vare lukkede Senge (eller Alkover), hvor de Fornemme laae." Hos Folk af ringere Stand, omendskiøndt velhavende, var Indretningen ikke engang saa bequem, og fremmede Giæster maatte undertiden finde sig i at sove i den Halm, hvormed Gulvet pleiede at være bestroet, som man kan see af Eigla p. 205. "Halm skort þar eigi inni, bad han þá þar niderleggiaz til svefns." ɔ: Halm var der nok af derinde; og bad han dem at lægge sig der til Hvile. Værten var en vis Bárd, et Slags Opsynsmand paa en af Erik Blodøxes Gaarde; blandt Giæsterne var den bekiendte Islænder Eigil Skallagrimsøn. Men i ældigere Tider havde for-

y) Cap. 2., anført i Noten 104 til Gunnlaugi Ormstunges Saga.

nemme Folk særskilte Bygninger indrettede til Sovekamre for Fremmede, som kaldtes Gestaskáli eller Herbergi z), omtrent som de norske Bønders nu brugelige Sengestuer, der kun staae Fremmede til Tieneste; og disse have hos Konger og fornemme Folk været temmelig prægtige efter hine Tiders Maade. Saaledes var i det Kammer, som blev den norske Underkonge, Harald Grenske, anviist, da han besøgte den svenske Dronning Sigrid Storraade, Sengen omhængt med Silkegardiner, og opredt med de dyrebareste Klæder æ). Snorre lægger til, at der i dette Herberge kun vare faa Mennesker; thi sædvanligviis var der flere Senge i et Værelse, hvortilligemed den fremmede Giæst, ogsaa hele hans

z) Arngr. Jonæ Crymog. p. 51. "Præter hypocaustum autem domus et alias, aliis usibus deputatas habebant: ut *cubile*, cœnaculum & alias complures." cf. Nials S. vers. lat. cap. 110. p. 374 og flere Steder. I Gestaskáli beværtedes ogsaa den ringere Classe af Kongernes Hofsinder, der kaldtes Gester, og den svarede i den Henseende til de i sildigere Tider hos fornemme Folk brugelige Borgestuer, Her beværtedes ogsaa Fremmede, der vare af for ringe Stand til at faae Sæde ved Kongetaflet. See S. af Friþiofe Frækna hos Biorner cap. 11. p. 35. Ordet Herbergi udledes i Index til Viga-Glums S. p. 203 af Her, populus, og at byrgia, tegere.

æ) Snorro T. 1. Ol. Tryggv. S. cap. 48. p. 242.

Følge pleide at sove. Saaledes blev Rolf Krake og hans Kæmper alle indlogerede i een Stue, da han var tilgiæst hos den svenske Kong Adils ö); og den norske Kong Hring med sin — af Frithiofs Kiærlighedshandel bekiendte Dronning Ingeborg havde Sovekammer tilfælles med mange af sine Hirdmænd a). Ja endnu i meget sildigere Tider finde vi, at Hoffolkene pleiede at sove i samme Værelse, som Kongen b).

Af Snorres Beretning om den svenske Kong Fiolners Død i et Giæstebud hos Dannerkongen Frode c), seer man, at der i Leire Slot har været Giæstekamre indrettede i andet Stokværk, lige over Spisesalen, med Døre ud til et Gallerie eller en saa kaldet Svale, saaledes som endnu de fleste gamle Træhuse paa Landet i Norge ere byggede. Men jeg har før yttret min Tvivl om, at man i saa ældgamle Tider forstod at bygge Huse af to Etager, omendskiøndt Leire Kongeborg vel i sin Tid synes at have været den prægtigste Bygning i Norden, naar man maaskee undtager Upsals Tempel.

ö) Hist. Rolfi Krakii apud Biörnerum cap. 43. p. 103.

a) S. af Friþiofs Frække apud Biörnerum cap. 14. p. 39.

b) Sögubattur af Norna Gesti, hos Biorner cap. 1. p. 2.

c) Heimskringla T. I, Yngl. S. cap. 14. p. 17.

V. Madbuur, Stokkebuur.

Næst de her omtalte Vaaningshuse var uden-tvivl en af de uundværligste Bygninger hos de Gamle det saa kaldte *Bur*, *Stokkebur* eller *Utebur*, hvori man ikke allene giemte allehaande Madvare og andre til Huusholdningen nødvendige Ting, der umulig kunde rummes i de før omtalte smaa Aflukker ved Siden af Ildhuset eller Stegerset; men ogsaa havde indrettet Sengekamre og andre smaa Værelser til Brug om Sommeren — thi man finder aldrig talt om Ildsted i Buret. „Stokkabur," siger Udgiveren af Viga-Glums Saga d), „var et For-„raadskammer, hvis Vægge vare opførte af hele „Stokke. Búr bruges i Almindelighed om enhver „Bygning, hvori Ting, der henhøre til Huusholdningen opbevares; — dog ogsaa om Sovekammeret finder man brugt Ordet Svefnbur. Nuomstunder kaldes det i Norge Stabur, og er en Bygning af Bielker, der hviler paa Stolper. Ordet „kommer uden Tvivl af *Stafr* Stolpe, columna, „og Búr, og kaldes derfor rigtigere Stafbur." I nogle Egne af Norge kaldes det Stolpebod, og i Sillejord i Thelemarken Loft. Ville e) har følgende Beskrivelse derover: „Loftet bestaaer af „to Etager, hvoraf den underste tiener til Stabur, „at bevare alle Madsager i, men det øverste til an-„det Brug. Denne Bygning opføres med al mu-

d) In Indice p. 225. sub voce Stokkabur.
e) Sillejords Beskrivelse p. 227—228.

„lig Flid, og grundfæstes paa 4 Stolper. Rundt „om den øverste Etage er Gange, hvortil gaaer en „Trappe. Inden i ere Væggene betrukne med Klæ„devare, og rundt om dem staae Kister, hvori be„vares deres Gangklæder og andet. Dette Væ„relse er det fornemste paa Gaarden, hvor Brud „og Brudgom skal sove, hvor Fremmede skal be„værtes og herbergeres f), og hvor deres fornemste „Sager haves. — Paa et Loft paa Gaarden Aas„heim, opført for lang Tid siden, finder man Klæde „istedet for Mos mellem hver Stok." Mon man ikke her skulde gienkiende det i vore Kæmpeviser saa tidt nævnte Høiloft? Man finder i det mindste her den bekiendte Høieloftstrappe, der er uundgaaelig ved disse paa høie Stolper hvilende Bygninger, om de endogsaa kun bestode af et Stokværk, men kunde ikke vel finde Sted ved andre Huse efter de Gamles Bygningsmaade. Villes Beskrivelse passer ogsaa i det Øvrige ret godt paa Høienloft, ligesom den paa den anden Side fuldkommen stemmer overeens med hvad vore Sagaer berette om Bur, der altsaa vel bliver det samme, som Kæmpevisernes Høienloft. Jeg vil blot anføre et Exempel af Havards Saga g):

f) Dog skeer dette formodentlig blot om Sommeren, da jeg ligesaa lidet erindrer at have hørt om Ildsted i saadant et Loft, som i de Gamles Stokkabur.

g) S. af Hávardi Isfyrdingi i Biørn Marcussons Qvart-Samling p. 53 og 55. cf. S. af Grettir

„Atle (en velhavende Mand paa Island) havde et stort Ute-bur, hvori var alleslags Gods: der vare store Kister og allehaande slagtet Qvæg, tør Fisk og Oste, og Alt, hvad man behøvede. Atle havde der giort sin Seng; og der laae de (han og hans Kone) hver Nat. Atle redede Buret og giorde der Senge for dem (sine Giæster) og ophængte der deres Vaaben; og var der tillavet paa det bedste."

I vore Sagaer kaldes dette Slags Bygninger som oftest Ute-bur, fordi det stod adskilt fra de øvrige Huse, deels for Ildsvaades Skyld, da man der forvarede hvad kostbart man eiede h), deels for at Vinden kunde have desto bedre Træk og giennemtørre Fisk, Kiød og andet deslige, hvorfor det fordum, ligesom endnu i Norge, stod paa Stolper i).

VI. Fruerstue. Jomfrubuur. Talestue. (Málstofa.) Badstue.

Alle de Huse, jeg hidindtil har opregnet, fandtes — Hallen undtagen — paa enhver velhavende Mands Gaard; men de mere formuende og fornemmere havde endnu andre Bygninger til Pragt og Bequemmelighed, saasom *Dyngia, Skemma, Málstofa.*

Asmunds syni sterka i samme Samling p. 28 og 28. Viga-Glums S. p. 6.

h) Saga af Hávardi Isfyrdingi p. 49. Egils S. cap. 79 p. 593.

i) Arngr. Jonæ Crymog. cap. 6. p. 50.

Om Dyngia, Fruestue, der just ikke meget ofte forekommer i vore Sagaer, har den latinske Oversætter af Rials Saga følgende k): Nordboerne havde Fruestuer (gynæcea) adskilte fra de øvrige Vaaningshuse, hvor Qvinderne pleiede at opholde sig, saavel for at nyde, som for at undgaae Solens Varme; thi af Gisla Saga see vi, at der paa Gaarden Sæbol var to saadanne Fruestuer, den ene paa den sydlige Side af Vaaningshusene, den anden paa den nordlige, for at man efter Bequemmelighed kunde opholde sig deri. Om Etymologien af Ordet Dyngia er Forfatteren uenig med sig selv. Olaffen i sit ypperlige Priisskrift om Nordens gamle Digtekonst l), oversætter det med Loibænk. Udgiveren af Landnama m) oversætter Dyngia (aliás Dyna, siger han) med culcitra, og anforer det samme Vers, som findes hos Olaffen, nemlig:

Ungum leiddiz elldvelli oc innisitia
Varma *dyngio* oc vòttu duns fulla.

Man seer let, at det her lige saa godt kunde oversættes med Fruerstue, som med Loibænk eller Dyne; men det sidste antager han for Ordets oprindelige Betydning, hvilken synes saa meget rimeligere, da disse Værelser egentlig vare indrettede blot til Bequemmelighed og Magelighed for Fruentimmerne, som der sysselsatte sig med Syening og andre qvindelige

k) In Glossario p. 660 sub voce *dyngia*.
l) p. 130.
m) In Indice p. 482 sub voce *dyngia*.

Haandarbeider n), hvorpaa man fordum satte saa megen Priis, og ansaae Færdighed deri for en væsentlig Deel af en god Opdragelse o). Disse Fruestuer kalds derfor ogsaa undertiden saum-stofa, Syestue. Imidlertid have dog Mandfolk ikke været ganske udelukkede derfra, som man kan see af Nials Saga p. 126. Forresten maa jeg tilstaae, at jeg slet intet veed at sige om disse Værelsers særegne Indretning. I Gisla Sursons Saga maatte der vel findes et eller andet derom, men den har jeg endnu ikke ved Haanden.

Oftere end Dyngia omtales i vore historiske Mindesmærker *Skemmur*, Jomfrubure, hvor ugifte Fruentimre af fornem Stand, især Prindsesser, pleiede med deres Terner (Skemmu-Meyar) at unddrage sig Publicums Øine p), enten af Knibskhed, der fordum ansaaes som en af Kiønnets herligste Prydelser, eller af Klogskab, for at deres Skiønhed ikke, ved at vække uforskammede Beileres Opmærksomhed, skulde vorde deres Fædre eller Brødre og — hvis det var Kongedøttre — Fædrelandet til Ulykke; da man i hine Tider ansaae det som den første Regel in arte amandi, med Sværdet i Haanden at bane sig Veien til sin Elskedes Hierte, og tænde Brudefaklen ved Svigerfaderens Begravelses-

n) S. af Porgrimi Pruda i Biørn Marcussons Qvart-Samling cap. 7. p. 20.

o) loco supra cit. cap. 2. p. 15. cap. 6. p. 19.

p) Sax. Gram. l. 5. p. 68. cf. Stephanii Not. in Sax. p. 109.

Baal, hvorpaa vore Sagaer give næsten utallige Exempler.

Disse Jomfrubure stode sædvanligen nær ved Vaaningshuset, dog adskilte derfra, og vare omgivne med høie Plankeværker, Mure eller Volde q), hvilke i vort gamle poetiske Sprog kaldtes Orme eller Slanger. Ja undertiden indsluttedes de endog, si credere fas est, med en siedse vedligeholdt Ild, hvorpaa man finder Exempel i Volsunga Saga; og Indgangen bevogtedes af bidske Hunde, Biørne eller et og andet Uhyre r).

At Jomfruburene vare byggede med al mulig Konst og Pragt, kan man let formode af den Anseelse, hvori Fruentimmeret stod hos vore Forfædre. I Thorgrim den Prudes Saga s) fortælles, at Thorer, en norsk Jarl under Harald Haarfager, byggede sin deilige Datter Olaf en Skemma, som indvendig var prydet med Billedhuggerarbeide og udvendig ikke mindre smykket. Væggene behængte man i Jomfruburene, ligesom i Spisesalene, med

q) S. af Sturlauge hinum Starfsame cap. 22. p. 59. Skammt frá höllene var Skemma, og Skidgardut umm sva hær, ad eige komst yfer nema fugl flugande. — Ibid. cap. 24. p. 66. — cf. Schøning om vore nordiske Forfædres Giftermaale p. 8.

r) Lathgerta lod sin Dør bevogte af en Hund og en Biørn. Sax. Gram. Hist. Dan. l. 9. p. 169.

s) I Biørn Marrussons Qvartsamling p. 15.

Tapeter, og undertiden var endog Gulvet belagt dermed t).

Foruden deres Selskabsdamer og Opvarterſker (Skemmu-Meyar og Þiónastu-Meyar) pleiede Prindſeſſerne ogſaa at have en Hovmeſterinde, der ſkulde lære dem alleſlags qvindelige Haandarbeider u), (handyrdir, og kvennelegar lister), og endelig en Livvagt af de troeſte Svende v); og det er udentvivl diſſe Bevogtere, der menes med de omtalte Biørne og Uhyrer, ved hvilke Benævnelſer Digterne ville betegne deres Mod og Glubſkhed. Men hvor megen Umage man end giorde ſig, ved Volde og Mure, Livvagt og grumme Dyr at holde næſeviſe Friere borte, ſaa var dog ofte al Møie ſpildt, og Elſkeren naaede, om ei ved Magt, ſaa dog ved Liſt, ſit Maal. Blandt tuſinde Exempler vil jeg kun nævne Signes og Hagbarths, ſom enhver kiender x).

Málstofa, Taleſtue, Audientsgemak, nævnes paa mangfoldige Steder i vore Sager, og dog har jeg ingenſteds fundet noget Fyldeſtgiørende angaaende dens Indretning. Den ſynes at have været en ſærſkilt Bygning, eller maaſkee blot et ſærſkilt

t) S af Sturlaugе Starfsamæ cap. 22. p. 60. — Volſunga Saga hos Biørner cap. 32. p. 59.

u) S. af Þorgrimi Pruda i Biørn Marcuſſons Kvartſamling p. 15 og 19.

v) Sorla-Sterka S. cap. 2. — Saxo l. 5. pag. 68.

x) Saxo l. 7. p. 129 &c.

Værelse i Hovedbygningen, hvor Konger og Høvdinge kunde give Audients (málstefna) uden at vorde belurede af nogen Uvedkommende, hvilket let kunde være Tilfældet i Hallen eller andre Værelser, der stode i Forbindelse med Alkover og allehaande Smaa-Aflukker, og vare prydede med løsthængende Tapeter, bag hvilke endog bevæbnede Mænd have kunnet skiule sig y). Naar noget af Vigtighed skulde aftales, gik man derfor altid til Samtalestuen z).

Endnu kunde man maaskee til de øvrige Husbygninger regne Badstuen (Badstofa), om ellers vore Forfædre i den Tidsalder, hvorom vi her handle, have havt særskilte Bygninger indrettede til Badning, saaledes som i sildigere Tider, især i Norge, hvor man havde Badstuer næsten paa enhver nogenledes velbygget Gaard, og hvoraf endnu Bøndernes Kiølner, Kioner eller Badstuer, hvor de tørre Malt eller andre Kornvare, ere Levninger. — At de Gamle yndede og idelig brugte Bade, ikke alene som Forlystelse, men ogsaa som et uundværligt Middel til Sundhedens Vedligeholdelse, er nokfom bekiendt. I Terpagers Ripæ Cimbricæ æ) findes

y) S. of Sturlauge hinum Starfsama cap. 22. p. 61.

z) Snorro T. 1. Ol. Helg. S. cap. 79. p. 101. — T. 3. Harald Haarder. S. cap. 79. p. 126. — Egils S. cap. 22. p. 95. — Króka Refs S. i Biørn Marcussons Octav-Samling cap. 10. p. 54.

æ) p. 281-282.

et Gavebrev fra Begyndelsen af det 14de Aarhundrede, hvori Testator, en Borger i Nibe, skienker en Badestue (Stupa) til de Fattige, for at de der kunde bade sig otte Gange om Aaret. Ogsaa i mange andre Testamenter og Gavebreve fra vor Middelalder nævnes Badstuer. I ældre Tider har man maaskee ladet sig nøie med Bad under aaben Himmel, endog om Vinteren; i det mindste har man Exempel derpaa i Island ö). Men Islænderne nøde ogsaa den Fordeel, at have naturlige varme Bade, hvilke man savnede paa andre Steder i vort Norden. Imidlertid er der vel ingen Tvivl om, at man jo meget tidlig begyndte at forskaffe sig denne Bequemmelighed hiemme ved Hielp af Konsten. Den berømte Snorre Sturlesons Bad, der nu i 600 Aar har vedligeholdt sig, viser at man i hans Tid forstod at opføre Badehuse, der, om ei i smagfuld Pragt, saa dog i Bequemmelighed og Varighed, kunde sættes i Ligning med Romernes a).— Ved Badene pleiede man ikke allene at anstille Le-

ö) S. af Grettir Asmunds-syni Sterka i Biørn Marcussons Octav-Samling cap. 52 p. 126. "þed var Tinndag, ad Grettir fór i laug nockru fyri Jól einnsamann." Af det Følgende kan man see, at dette Bad var ved et Bierg under aaben Himmel: men om det var koldt eller varmt Bad, kan man ei vide.

a) See Schønings Fortale til 1ste Tome af Heimskringla p. IV.

gemssvelser b), men man morede sig med Fortællinger, Viser, vittige Sammenligninger mellem berømte Mænd, som vore Forfædre saa meget yndede, og andre aandelige Forlystelser c), hvorom jeg ved en anden Leilighed har foresat mig at handle vidtløftigere.

VII. Jordhuus.

Nu troer jeg at have omtalt de vigtigste af de Bygninger, vore Forfædre brugte enten til Beboelse eller til anden Bequemmelighed, naar jeg undtager det saa kaldte Jordhuus, der med al sin Ringhed dog maa ansees som en af de allervigtigste og unndværligste for en rig eller fornem Mand.

Dette Jordhuus, Járd-Hus, Járd-Skémma, der saa hyppig nævnes i vore Sagaer, var en underjordisk Bygning, noget afsides fra Baaningshusene, med hvilke det formedelst en Løngang stod i Forbindelse, ligesom en anden hemmelig Gang igien forbandt det med en nærliggende Skov, Aa, eller et og andet skiult Sted d). Der skiulte man sine Klenodier og i Nødsfald sig selv og sine Venner for Fiendens Overfald e), omtrent som Tacitus beretter om de gamle Germaner f): "solent et

b) S. af Þórdi Hredu i Biorn Marcussons Qvart-Samling cap. 5. p. 63.

c) Viga-Glums S. cap 4. p. 142.

d) S. af Gisla Surssyne i Biorn Marcussons Qvart-Samling cap. 23. p. 159

e) Schønings Norg. Hist. 2 D. p. 488 i Noten.

f) de morib. Germ. cap. 16.

subterraneos specus aperire, eosque multo insuper fimo onerant, suffugium hiemi & receptaculum frugibus -- et si qvando hostis advenit, aperta populatur: abdita autem & defossa, aut ignorantur, aut eo ipso fallunt, qvod qværenda sunt." I Rolfs Krages og Adils Saga g), nævnes et saadant Jordhuus, hvor den danske Kong Frode vilde flye hen, da hans Brødersønner vare ifærd med at indebrænde ham og hans Mænd. Indgangen dertil var nær ved den indre Dør af Spisesalen. Om et lignende paa Island, hvor en vis Thorgerdur skiulte Gisle Surssøn for hans Fiender, forekommer i denne Gisles Saga h). Da Astrid, Oluf Tryggesons Moder, paa sin Flugt for Dronning Gunhild, kom om Aftenen hemmelig til sin Fader, Erik paa Ofrustad, førte han hende ind i et Jordhuus, som her kaldes Jårdskemma i). I Landnama k) tales ogsaa om saadant et Jordhuus i Norge. I det 16de Capitel af Floamanna eller Thorgils Orrabeins-Stiffsons Saga l) omtales et Jordhuus, som Islænderen Thorgils ved sin første Landing paa Irlands Kyster (i Begyndelsen af det 11te Aarhundrede) fandt ved at oprykke et Træ

g) I Biorners nordiska Kämpa-Dater. p. 15.
h) loco supra cit.
i) Saga Olafs Tryggvasonar ed. Skalhollt. P. 1. cap. 46. p. 40.
k) P. 3. cap. 15. p. 242.
l) I det Skandinaviske Litteratur-Selskabs Skrifter for Aaret 1808, S. 262.

i en Skov. Deri vare nogle bevæbnede Mænd og et Par Qvinder skiulte. I Anledning af dette Sted i Floamanna har Oversætteren, vor lærde Thorlacius, tilføiet i Noten en Beskrivelse af en underjordisk Bygning, som i Aaret 1788 blev funden omtrent midt i et saa kaldet Bierg ved Varde Aa i Jylland, hvoraf man kan giøre sig et Begreb om disse Bygningers Indretning. Beskrivelsen er følgende: „8 til 9 Alen under Biergets Overflade fandtes „en Bygning af Egetræ, omtrent 12 Alen i Quadrat. „Hovedstolperne vare 8 i Tallet; imellem hver var „Stribaandene i stor Mængde fra den øverste til „den nederste Ende. Hver Hovedstolpe var om„trent $\frac{1}{2}$ Alen i Kant og $4\frac{1}{2}$ Alen lang. Stri„baandene $1\frac{1}{2}$ Qvarteer i Kant. Hver Hovedstolpe „stod med den nederste Ende med en Tap i Ege„Lender, der og vare $\frac{1}{2}$ Alen i Kant; under disse „fandtes store Bøgeblokke. Alt Egetømmer var friskt, „Bøgetræet derimod forraadnet." Denne underjordiske Bygning kan gierne have vedligeholdt sig fra ældgamle Tider, da Træværket kun lidet havde været udsat for Luftens Indvirkning, der er den fornemste Aarsag til Forraadnelse.

Dette maa være nok sagt om de gamle Skandinavers Vaaningshuse. Vel havde jeg endnu endeel at sige om Vaaningernes Omgivelser af Haver, Legepladse o. s. v.; men deels tillader Tiden mig det ikke, deels frygter jeg for, allerede for længe at have trættet Læseren med denne Undersøgelse.

Paa vor Dronnings Fødselsdag
den 28de October 1814.

Naar Høsten ydet har sin Frugt,
Og fyldt de lune Lader;
Naar Byen samler os saa smukt
I sine tætte Gader;
Naar atter frydes Giæst med Giæst
I gamle Vennesæde,
Da aabner en livsalig Fest
Den danske Vinterglæde.

Pomona var en hellig Diis
I Romerfolkets Have;
Og høit de jubled hendes Priis
For purpurgyldne Gave;
Vi selv en slig Gudinde har,
Som ikke vi fortie;
Hun er de Danske dyrebar
Og kalder sig Marie!

Med Godhed og Livsalighed
Huldt smiler vor Gudinde,
Og lokker Sol fra Himlen ned,
Og fierner Havets Vinde.

Og derfor nu af Høstens Green
En gylden Krands vi flette;
Og høit paa hendes Billedsteen
Om Tindingen den sætte.

Vor ædle Fredrik fryd Dig kun
Blandt Dine Kongebrødre!
Her hersker i Din Herthalund
Den yndigste blandt Mødre.
Vi elske Dig for vist og sandt
Vor Fader og vor Konning;
Men — det er sødt, engang iblandt,
At styres af en Dronning!

Thi drikke vi vor Dronnings Held,
Mens glade vi udbryde:
Dit Liv som Roskilds Kildevæld
Af Skiebnens Urne flyde;
Saa rigt, saa styrkende, saa klart,
Befrugtende med Voven;
Da speiler sig i Kilden snart
Lykfalig Dannerkoven! —

Oehlenschläger.

Epilog

i Anledning af Hendes Majestæt Dronningens og Hendes Kongelige Høihed Kronprindsessens Fødselsfest den 28de October 1814.

Efter Forestillingen paa Hoftheatret af Hans Rostgaard og hans Hustru.

Ja, skiønt er Danmarks Datters Navn at bære,
Ved Siden af de kiække Danmarks Mænd
Fra fierneste Old forkynder Krøniken
De ædle Dannequinders Værd og Ære.
Dog, hvorfor Sagas gamle Bog randsage
Om det, der i hvert Hierte skrevet staaer,
Om det, som denne Dag os Aar for Aar
Saa høit forkynder fremfor alle Dage?

Med Stolthed, Danmarks Døttre! seer til hende,
Fra aarle Aar der Skioldungættens Ziir,
Med kiærlig Tillid Danmarks Kongespiir
Af Siette Fredrik givet blev ihænde.
Seer Femte Fredriks og Lovises Dyder!
Om Kongesædet Haand i Haand de staae,
Som throned Nordens Titus end derpaa,
Saa skiønt hans Datterdatter Thronen pryder.

Og, Caroline! Fredriks Løn og Lykke!
Hvad slig en Datter slig en Fader er,

Den, der har Følelse for begges Værd,
Kan ene skiønne, o! men ei udtrykke;
Naar omt hun føler hver hans Vandrings Møie,
Naar stolt hun frydes ved hver ædel Færd!
Naar faderglad han læser Dannerværd,
Sin Aand, sit Hierte i sin Datters Øie!

Naar snart og fro vi Fredrik see tilbage,
Saa blidt og kiært ham vorde Scepteret,
Naar hans Maria ham antvorder det,
Som Alt, hvad han modtog fra hulde Mage!
Hver svunden mørk og møisom Stund oprette
En Rad af lykkelige Fremtids-Aar,
Og med hans uforglemmelige Vaar
Vor Fredriks Høst i Dannerlykke trætte!

Hvis Dage blev da salige som Dine,
Maria, der har Dan og ham saa kiær?
Da blev Du lykkelig som Du er værd,
Hans Aands og Hiertes Billed, Caroline!
For Eder intet Ønske kan opstige,
Som ei indvies hans og Danmarks Vel!
O længe, længe gjøre begges Held
Maria, Caroline lykkelige!

K. L. Rahbek.

Il bambino di Ara Celi.

(Jesusbarnet i Kirken Ara Celi.)

Af Fru Frederikke Brun.

Oversat af J. L. Heiberg.

Capitoliniske Gud, o Jupiter, tordnende Hersker!
Hvo fra Tarpeias Field har dig for stedse forviist?
Seer dette smilende Barn! Omgivet af himmelske Straaler,
Slumrer det roligt paa Straa under en Stierne saa klar.
End mere sød end Stiernen, omstraaler det Moderens Die,
(Smerten, som nylig forsvandt, badede Diet i Dug).
Søde Jomfru og Moder, du qvindelig Ydmygheds Dronning!
Af dit hellige Skiød spired den smilende Blomst,
Som har betvunget allene de syv, de evige Høie,
Og den olympiske Gud selv, som beskiermede dem.
Hvor han tordnende bød, og Verden bævende adlød,
Toner en hellig Sang, prisende Moder og Barn.
Hvor Forbryderen ned fra Dødningeklippen blev styrtet,
Læger dit Aasyn alt Syge, og frelser fra Død.

Her, hvor Triumftogs Glands, af bævende Slaver forhøiet,
Vaaben og Skatte af Guld ned for hans Fødder har lagt,
Toner en Lovsang nu fra dem, som skienkedes Livet,
Og Heldbringeren selv er kun et slumrende Barn.

Anmærkning. I Rom, paa samme Plet, hvor forhen Jupiter Capitolinus havde sit Tempel, staaer nu den ældgamle Kirke Ara Celi, i hvilken der bevares et mirakelgiørende Jesusbillede, som paa visse Dage føres i Processíon omkring i Staden.

Den fremmede Fugl.

(Efter Schreiber.)

„Giennem Luften jeg mon drage
Vidt hen over Land og Hav;
Hiemmet blev saa langt tilbage,
Som mig Blomsterleiet gav."

„Ak! jeg fandt kun Høstens Alder,
Unge Vaar forlod jeg der,
Løvet grønnes, Løvet falder,
Koldt og eensomt er det her."

„Dog paa høien Himmelbue
Gyldne Stierne glimrer klar.
Du, hvis Glands jeg end kan skue,
Du min Ungdoms Stierne var."

„Kunde jeg dog raſk mig hæve
Did, hvor Haabets Fakkel ſtaaer,
O hvor glad jeg ſkulde ſvæve
I en evig Roſenvaar!“

Modigt lille Fugl ſig ſvinger
Op mod Stiernen i det Blaae;
Haabet ſtyrker vel dens Vinger —
Kan dog fierne Glands ei naae.

Og den ſynker, mat af Kummer,
Kold, til Ro i Jordens Støv;
Og den Trættes dybe Slummer
Luner Egens gule Løv.

Litteratur.

11.) De i Danmark ådagalagde Bemödanden och vidtagne Författningar till Antiquiteters Upptäckande, Vård och Bibehållande, jemförde med Svenſkars Åtgärd vid denna Del af Nordens Hiſtoria. Berättelſe, aflemned på Hs. Exc. Statsminiſterens och Akademi-Kanslerens m. m. Herr Grefve L. v. Engeſtröms befallning af N. H. Sjöborg. Lund 1813. 8. 1 Ark.

Da endeel af de Urigtigheder, Haſtværksfeil og ſkiæve Domme, ſom forekomme i dette Skrift ere

bemærkede af Recensenten i Swensk Litteratur-Tidning 1814, No. 39, kan følgende Udtog af denne Recension, forsaavidt den berører den danske Litteratur, her passende finde Sted:

„Da Hensigten af denne Beretning var at op„vække Iver for vore Oldsagers Fredning og Under„søgelse, kan den forsaavidt ei noksom roses. Men „hvad man maa beklage, er at den er fuld af saa „mange aabenbare Urigtigheder. Naar Forf. paa„staaer, at de Svenske før de Danske tænkte paa at „bevare fædrelandske Mindesmærker og fremstille „Nordboernes Bedrifter, anfører han som Bevis, „at Olaus Magnus alt A. 1555 i Rom ud„gav sin Historia de gentibus septen„trionalibus (hvi nævnes ei hans Broder Jo„hannes Magnus?) men har derved forglemt „den danske Saxo, som allerede i 12te Aarh. „reiste et saa herligt historisk Minde for sit Folks „Bedrifter (trykt først 1514 og alt 1575 oversat „af A. S. Wedel, den samme som 1591 samlede „og udgav 100 gamle Nationalsange, et Foreta„gende siden to Gange fornyet i Danmark *), men „i Sverrige først nyligen begyndt at efterfølges.) „Ligesaa urigtigen paastaaer Hr. Sjøborg, at de „Svenske og navnligen Verelius har begyndt „med islandske Oldskrifters Oversættelse og Udgivel-

*) Herved menes formodentlig P. Syvs og den seneste nylig fuldendte Udgave af Kæmpeviserne. Men ogsaa Vedels Tragica, Sandvigs og Nyerups Udgaver af Digte fra Middelalderen burde ihukommes.

„se; thi alt 1633 udkom i Kiøbenhavn Snorre „Sturlesens norske Konges Chronica, „udsat paa Danske af P. Clausen *), „hvorimod Verelius først 1664 udgav Götreks „og Rolfs Saga. Sammesteds anmærkes, at de „Svenske ligeledes begyndte at forklare Runeindskrif„ter før de Danske, i det J. Buræus 1630 be„gyndte at aftegne og siden stikke i Kobber nogle „hundrede Runestene, af hvilke endeel bleve udgivne „af Curio 1664. Havde Buræus ei før A. 1630 „begyndt sine runologiske Arbeider, vare vore Lands„mænd igien skilte ved den Ære heri at have været „de første, thi 1625 udgav Worm første Gang „sine Fasti Danici. Men Buræus udgav „alt A. 1599 sin Runokåntslones Låro„spon. Urigtigt angiver Forf., at Wormii „litteratura runica og Runelexicon ud„kom 1651. Hvad det første Værk angaaer, hvis „rette Titel er Danica litteratura antiquissima, „saa er det den anden Udgave, som udkom 1651 i Kiøbenhavn. Første Udgave har intet Trykkeaar **). „Worms Specimen lexici runici er trykt „1640. — Til Slutning maa det anmærkes som „besynderligt, at i en Opsats, sigtende til at frem„stille Oldgrandskningens Skiebne i Sverrige, ikke „omtales Antiquitets-Collegii Ophævelse Aar 1778. „Til saadanne Foretagender havde Hr.

*) Udtogsvis er Snorres Værk alt 1594 udgivet i Kiøbenhavn. 8. af Jens Mortensen.

**) Den har Aaret 1636.

„Prof. Sjøborg ikke kunnet træffe no„get Mønster i Danmark."

Saavidt den svenske Recensent. Endnu kunde en heel Deel berigtiges, og langt mere tilføies, om denne Piece, hvis pralende Tone mindst klæder en Historiker, fortiente det. Vi overlade gierne Forfatteren den Indbildning, „at Sverrige altid i Skandinavien har havt et vist Fortrin, og udgiort ligesom Middelpunktet for den ældste kiendte nordiske Litteratur," naar han opgiver os, ingen svensk Saxo eller Snorre, men blot en eneste Saga, et eneste Skialdekvad, som beviisligen stammer fra Sverrige.

Endnu kan anmærkes, at den ved Grev Danneskiold Samsøes Opfordring foranledigede historisk-antiquariske Beskrivelse over Samsøe, som nævnes S. 13, blev forfattet ikke af Professor Werlauff alene, men af Prof. Nyerup og Werlauff i Forening. Naar Forfatteren iøvrigt fortæller, at Antiquitets-Museumets første Locale var Nicolaikirke, men at det, da denne „ved det engelske Bombardement afbrændte," fik Plads paa Universitetsbiblioteket: da skulde man ikke have ventet en saadan Feil hos een, der har været saa ofte i Kio-

Mindeskrift
over
Peter Frederik Suhm.

Oplæst i en Vennekreds den 18de October 1814, og i det Skandinaviske Litteraturselskab.

Forerindring.

Til at skrive disse Blade har ikke blot en udvortes Anledning, som det er ufornødent her at berøre, tilskyndet mig; men langt mere en Attraa, jeg længe har følt til at yde vor uforglemmelige Suhms Minde ogsaa min ringe Skiærv. Jeg fragaaer heller ikke, hvad Skriftet selv vil kundgiøre enhver Læser, at Tidens Vilkaar have bidraget til at fremkalde det, og at det synes mig i Særdeleshed nu magtpaaliggende at fornye Erindringen om en Mand, der har givet Verden og sine Medborgere et saa lysende Exempel, og ved sine udødelige Fortieneſter af Fædrelandet har bidraget saameget til dets Hæder — og det en saadan Hæder, som ikke kiøbes ved Vold eller Blod, men som Humanitetens Genius tegner, ligesaa reen, som uforgængelig, i Menneskehedens Aarbøger.

Athene. December 1814. Kf

Alt for vel veed jeg, at Suhm, den udødelige, ikke trænger til min Pen, for at faae sit Mindes evig-grønne Hæderskrands opfrisket. Men hos mig selv var Trangen til engang at bringe hans Fortieneſter, hvilke jeg fra tidlige Aar taknemmelig har beundret, min Hylding. Dette er nu skeet — men hvorlidt jeg derved har fyldestgiort mig selv, derom vidne mine Ord i Mindeskriftet, og derom bør jeg ogsaa forud forsikkre enhver Læser, hvem Suhms Minde er lige-saa helligt, som det er mig. At bidrage, hvad mine Evner i dette Øieblik formaaede, til at fremkalde og oplive den Udødeliges Erindring iblandt mine Med-borgere, og derved maaskee give Anledning til, at en Anden, med heldigere Gaver, end jeg besidder, offrede disse til Suhms Hæder — dette var mit Ønske, dette mit eneste Maal. Om disse Blade tør bære den Ti-tel, jeg har givet dem, om de tør gielde for et Skrift, helliget Suhms Minde, og om de ere værdige til saaledes at fremtræde — derom domme den uindtagne Almeenheds Stemme; og denne, om den var til min Fordeel, vil enkelte Fienders og Avindsmænds Røst ei kunne overdøve.

I øvrigt beder jeg enhver Læser, som mener det vel med Sagen og med Forfatteren, ei at glemme Skriftets Bestemmelse, efter hvilken det hverken skulde eller kunde indeholde Alt, hvad om Suhm, om hans Lev-net, Arbeider, og Fortieneſter deels allerede er sagt, deels af mig kunde siges; men kun enkelte Træk, der fornyede Erindringen om det største og vigtigste. Li-geledes beder jeg, at man ei vil overſee den Anmærk-ning, hvori jeg har anført, hvad der tilforn over Suhm og til hans Minde er skrevet.

Den 26de Nov. 1814.

C. M.

Naar et Uveir har raset med Storm og Torden, naar de sorte Skyer endnu hænge truende over Biergene, og, jagede af Vinden, samle sig i tykke, mørke Klynger, imedens Solen, ligesom endnu kæmpende imod Mørkets fiendtlige Magt, stundom prøver paa at bryde frem og at forjage Mulmet, der ruger over Dalene: da forlystes Vandringsmanden, der igien vover sig frem af det Ly, han maatte søge mod den skyllende Regnstrøm og de knittrende Lynstraaler, ved at vende sit Øie mod den Egn, som atter er givet Lyset tilbage, den Egn, som nylig overskygget og formørket, nu atter omstraalet af den frembrydende Sol, synes dobbelt livelig, dobbelt yndig og qvægende for Øiet, ved Modsætningen af den endnu skymørke, regnslørede Horizont.

Er det denne Egn, hvor han har sit Hiem, og hvorhen hans Vandring fører ham, da glæder han sig inderligere ved at see den i Sikkerhed for det Uveir, som er draget forbi, ved at see den stille, fredelige Dal i mild Belysning at smile ham roligt og venligt imøde. Han tænker nu ikke mere paa Stormen, der paa tordensvangre Vinger jog Uveiret foran sig: han hører ikke mere de rædsomme Brag, der nys forfærdede hans Øre: hans Øie blendes ikke længere af Lynildens flammende Pile: han vender det bort fra den Verdensled, som Skymulmet endnu formørker, og ved at see sin kiære Hiemegn ligge blid og klar i Sollyset, vaagner atter Haab og Lyst i hans Hierte, og Mod og Tillid hæve atter hans Barm. Gierne

dvæler da hans Blik paa enhver hellig og elsket Gienstand, som Mørket nylig strøbte at unddrage hans Syn. Han seer dem, og hilser dem henrykt med fornyet Glæde og Stolthed; thi det er for ham, som vare de ham nylig berøvede, og nu skienkede ham paa ny.

Nylig drog Krigens Uveir, der saa længe rasede over den forstyrrede Jord, hen over vort Fædreland, der næsten et Aarhundrede syntes kaaret, fremfor alle Europas Lande, til Fredens lykkelige Hiem. Længe omspændt af Fiender, som ved et pludseligt Slag lammede dets høire Arm, hentæredes en stor Deel af dets indvortes Kraft i det langvarige Forsvar; og bedre havde det vel været, om det seent paafulgte Udbrud havde rammet Staten, medens dens Kræfter vare mindre udtomte. Men saaledes var ikke Danmarks Skiebne. Længe undgik det, at rækkes af Forstyrrelsens rivende Strøm; længe tøvede Uveiret, inden det naaede vore altfor fredvante Grændser; men desto voldsommere var ogsaa dets Udbrud, der syntes at true med ikke meget mindre end Undergang.

Dog frelstes Statsskibet, allerede nær det knusende Skiær, fra at vorde et Bytte for Stormen og de rovgridske Bølger. Men hvilket Hierte bløder ikke ved Tanken paa det Middel, som maatte redde det? Hvilket Øie mørknes ikke ved at vende sig mod Norden, og see det Baand sønderrevet, der i halvfierde hundrede Aar, under saamange Storme, med sielden Fasthed sammenslyngede de to af Skandinaviens Folkefærd, som ved Naturen syntes adskilte, men som

Aandens Frændskab saa inderligt, saa broderligt forenede? Hvo iblandt Danmarks Sønner føler ikke denne Sønderrivelse i sit eget Væsen, som var dets Halvdeel borte, som var den høit elskede Broder, den kiæreste Frænde, til hvis Liv Naturen havde bundet hans eget, ved et pludseligt Slag af Skiebnen revet bort fra hans Side?

Dog er det ikke ved dette Nationalsorgens mørke Billede vi her ville dvæle, længere end den uimodstaaelige Følelse byder os det. Dybt, uudsletteligt har det præget sig i vort Sind. Tider kunne omskiftes, Riger synke og hæve sig; Mulm og Mørke kan fordunkle vor politiske Synskreds, og Solen kan atter i fornyet Morgenglands straale frem paa vor Himmel — aldrig glemmer dog Dana den Skiebne, der rev Tvillingbroderen fra hendes Bryst; aldrig heles Saaret, som dette Tab slog i hendes Hierte. Men det sømmer sig for Mænd og Borgere, over Sorgen ei at glemme Livet; thi hiin Følelse, om den fæster Rod i Siælen, fortærer den Kraft, som Ulykker vel kunne svække og døve, men som de ei bør dræbe eller forstyrre. Det sømmer sig for os, at mindes: at vi vel have lidt et stort, et saare føleligt, et uerstatteligt Tab; men at selv dette bør spore os til at styrke og oplive de Kræfter, vi have tilbage; at vi endnu, som før, have et Fædreland, som kræver vort Mod, vore Evner og vor Virksomhed; at Danmark endnu kan kalde sine frie Sønner til at slokkes eendrægtigen om det gamle Banner; og at vi endnu ere det Folk, hvis Navn lyder giennem Historien

mere end et Aartusinde inden den Forening knyttedes, som nu er sønderrevet. Det sømmer sig for den tænkende Borger og for Videnskabsmanden, at bryde s, men ei at bøies; ikke feig og modløs at synke under Tidens Byrde, men at modsætte den de Kræfter, hvorved vi vel ei kunne standse Skiebnens Hiul, naar det med forfærdelig Vælde ruller hen igiennem Verden; men hvorved vi, under alle Omskiftninger, under Tabet af udvortes, forgængelig Velstand og jordisk Lykke, kunne redde os selv og vor rette Velfærd: det, som i os er evigt og uforgængeligt.

Hævede over det nærværende Øieblik, hvori vi jo dog ikke allene skulle leve, bør vi sammenholde vor Skiebne med Andres, de Tider, som kun leve i Historien, med den Tidsalder, hvori vort Liv falder ind. Da vil meget i denne blive os forstaaeligere, meget i hiin mindre at beklage; da ville vi blive vaer: at Tiderne vel synes os som Bølger paa det stormende Hav, hvoraf een maa synke i Afgrundens Dyb, for at den næste kan hæve sig mod Skyen; men at det store Skib, der fører Menneskeslægten giennem Tidens Ocean mod Evighedens fierne, blaanende Kyster, hverken i Storm eller Havblik har været sig selv overladt, da vi klarligen i dets Fart finde Spor af den usynlige Styrers Almagtshaand.

Naar vi saaledes med det Syn, Historien giver os, beskue den selv, og i Fortids Speil betragte de Optrin, der have bevæget og forfærdet, eller nedslaaet og bedrøvet os: da ville vi overtydes om, at det er

Menneſket givet at ſtræbe, at handle og virke, med Frihed og Bevidſthed — og at ingen Daad er forgieves, ingen Kraftyttring unyttig, ingen Handling uden Følger, ingen Sæd, der lagdes i god Jord, uden Grode; men ogſaa, at det ikke er Menneſket, ſom raader for Verdensſkiebnens Gang, og at Individernes Frihed neppe bliver ſynlig i de ſtore Begivenheder, fordi diſſe ſynes ligeſom Handlinger af en heel Slægt, underkaſtede den Nødvendighed, hvis Lov, ufattelig for Dødeliges Fornuft, hviler i den Eviges Viisdom og Villie; og hvis Redſkaber, paa deres høieſte Spidſe af Magt, dog maa lære og erkiende: at ogſaa over dem byder en Skiebne. Uden denne Overbeviisning: at en Nødvendighed, ophøiet over al menneſkelig Kraft, herſker i Tidernes Gang og Hiſtoriens Udvikling, bliver den ſidſte, hvilken alle Tidsalderes Ypperſte have betragtet ſom Livets Skole, kun et tomt Spil for Tilfælde og Vilkaarlighed, uværdigt den Fornuftiges Opmærkſomhed eller Grandſkning.

Men ſelv i det vi erkiende denne Nødvendighed, og troe den grundet i en uendelig Viisdoms evige Tilſkikkelſe, ſee vi dog ligeſaa klart, at den menneſkelige Frihed virker overalt i ſtore og ſmaa Begivenheder, og kan opdages i enhver enkelt af diſſe, ſom vi ville hæve frem af Hiſtoriens Maſſe. Dette, at vi føle Friheden i vort Indre, om vi end ſee Nødvendigheden over os, maa ſtyrke vort Mod og vække til Kraft og Daad; og Erfaring kan ſige os, at ſelv de, der vare ſtærkeſt overbeviſte om hiin Skiebnens

ubøielige Nødvendighed, drevne af Frihedens Vælde, have kæmpet imod den med deres hele Kraft. Ja, det er ved denne Kamp, at Menneskets ædelste og ypperste Kræfter udvikle sig, at den herligste Daad fremstaaer, og Bedrifter, ikke for det nærværende, flygtige Øieblik, men for Evigheden, fremkaldes. Det Store og Evige fødes ikke ved modløs Sløvhed eller uvirksom Eftergivenhed. Kraften spændes og styrkes ved Modstand; og segner den i uliig Kamp — den fortvivler dog aldrig; thi det ligger i dens Art, at virke saalænge den formaaer det, og derefter med Resignation overgive sig til Skiebnen. Den føler sig derved ophøiet over Ulykken, er fri endog i Lænker, og kan vel brydes, men bøier sig kun for den høiere Magt, i hvilken den erkiender al Verdens Styrer og Herre.

Denne Resignation er os givet, som den ene, Manden værdige Følelse i Uheld og Modgang; den lærer os Fornuften, den byder os Religionen. Ædelt og priiseligt er det, at handle og virke, saalænge vi eie Kraft dertil; men ogsaa Ulykken har sine Helte. Gaaer Udfaldet os imod, da skulle vi derfor ei mistvivle eller forsage, og i uvirksom Modløshed selv forstyrre de Kræfter, hvorved vi endnu ere i Stand til at virke; men i det vi uden Mismod og afmægtig Knurren bære den Skiebne, der beskikkes os, skulle vi, med Tro og Tillid til en høiere Verdensstyrelse, af al Magt stræbe at bevare den indvortes Aandsfrihed, som hverken Skiebnen eller Mennesker kunne lægge i Lænker, det Mod, som Over-

beviisning om en god og retfærdig Sag kan give os, den Daadskraft, hvorved vi allene paa en værdig Maade kunne udfylde vor Plads i Livet, og det Haab om bedre Dage, hvorved vi roligen gaae Fremtiden i Møde.

Dobbelt maa dette være os Pligt, naar vi have indviet vort Liv til Videnskab eller Konst; thi disse, Sandheds og Skionheds Tienere, have, ligesom Dyd, Sandhed og Skionhed, deres Maal og deres Løn i sig selv, og ere ophøiede over Tidens og Skiebnens Omskiftelser. Over disse ville vi ogsaa være ophøiede, naar hine have styrket og forædlet vor Villie og vore Grundsætninger; naar de have lært os, hvor Livets rette Maal og Værd er at søge, om i det Jordiske og Forgængelige, eller i det Evige og Bestandige, om i det Sandseliges snart forsvindende Skygger, eller i den høiere Verden, Sandhedens og Dydens og Skionhedens evige Verden, hvis Borgere vi ogsaa paa denne Klode skulle stræbe at vorde.

Derfor, saalænge vi ikke have tabt dette hellige Maal af Sigte, saalænge Fædreland og Videnskab og Konst kalde os omkring deres Altere, saalænge vi føle og erkiende, at vort Liv, der tilhører ei blot os selv, men ogsaa disse, ved dem kan gives et Værd og en Betydning, som ingen Vold, intet Skiebnens Stød kan berøve det — saalænge ville vi ogsaa med freidigt Mod, og enhver efter sin Kraft, stræbe at virke til det Gode, uden at nedslaaes ved Tanken paa de Uheld, der have rammet os, eller paa dem, der endnu kunde forestaae. Fra de forløbne Tider, fra

vore hedengangne Fædre er mangen evig Hæder overgivet os, for atter, reen og uforvanſket, af os at overantvordes Efterkommerne. Een er, mere end nogen anden, uafhængig af udvortes Skiebner, af Nationalheld og politiſke Omvæltninger: den Hæder, ſom Konſter og Videnſkaber meddele det Land og Folk, hos hvem de have blomſtret og baaret modne Frugter, i hvis Skiød de endnu pleies og elſkes, hvor de have fundet et eget Hiem, ſom ved Regenternes Beſkyttelſe, ved de Mægtiges Agtelſe, ved de Riges Gavmildhed, men fremfor Alt ved Nationens Yndeſt og Kiærlighed, ved almeen Intereſſe for Nationallitteratur og fædrelandſk Videnſkabelighed, er blevet fredet, betrygget, forſkiønnet. — Der boe og bygge de gierne, de venlige, himmelſke Muſer, ſom ikke blot give Livet en høiere Glands og ſmykke det med ſkiønne og evige Blomſter; men uden hvilke ingen ægte Cultur, ingen reen og ædel Menneſkelighed kan beſtaae.

De have ogſaa hos os fundet dette Hiem; paa vore ſmilende Sletter, i de yndige Bøgelunde, ved de herlige, rige, ſkovkrandſede Strande, ſom Øſterhavets Bøver ombælte, har Sangen tonet, og Danmarks Harpe har gienlydt vidt over Havet i det fierneſte Norden, mod Sønden og Veſten til vore Fræn-der i Germanien og Albion. Er vort Fædreland lidet i Størrelſe, ringere i Statskraft end ſaa mange andre Lande i den europæiſke Verden: det tør dog i Aandsudvikling og Videnſkabelighed maale ſig, ikke blot med dets Jævninge i udvortes Magt og Stør-

relse, men selv med flere Lande, som heri ere det langt overlegne. Det lille Danmark, hvis Beliggenhed har giort det ligesom til Nordens Middelpunkt, har ikke blot kunnet optage i sit Sprog, i sin aandelige Cultur, i sin Nationallitteratur det, som er eiendommeligt for Skandinaviens ublandede Folkestammer; men har ogsaa kunnet berige og forskionne det, ved at tilegne sig mangen ypperlig Blomst af de sydligere Nationers tidligere og yppigere Cultur.

Maaskee ere vi heri, som Nogle mene, gaaede for vidt, og have ikke altid, ved at optage det Fremmede, med tilbørlig Agtelse for os selv, bevaret det, som i Aand og udvortes Yttring er os eiendommeligt. Men hvo vil dog negte, at vi ikke have bortgivet Noget, uden at erhverve langt mere? Hvo vil negte, at vi have vundet meget for os selv, at vi have dannet os en Litteratur, der selv af enhver Fremmed, som kiender den, betragtes med Forundring og Agtelse? — Skulde vi da ikke selv agte den, som et kosteligt Klenodie, hvilket ingen fremmed Overvold kan berøve os, som en Nationalhelligdom, over hvis Ære det tilkommer Musernes Dyrkere at vaage, med samme Iver og Nidkiærhed, som enhver Fædrelandets Søn bør føle og i Gierning vise, naar det gielder Statens og Folkets Hæder og Velfærd? — Skulde vi ikke, saavidt vi formaae det, og nu, efter det sørgelige Tab vi have lidt, mere end nogensinde, stræbe at vedligeholde hiin Litteratur i et sundt og kraftigt Liv, og sørge for, at den ikke, hverken ved

at savne Dyrkere, som besiæles af fædrelandsk Aand, eller ved at nedsættes og forringes i Folkets Øine, omsider vorder en død og ufrugtbar Skat? — Skulde vi ikke gierne og ofte med Taknemmelighed dvæle ved de Udødeliges Minde, som vi skylde, at Konster og Videnskaber blomstre i vort Land, som have indviet sieldne og store Siælskræfter til at virke for deres Tarv, som have beskyttet og fremmet dem, og ved ædel Omsorg fremhiulpet deres Dyrkere, som have givet os og Verden hine Aandsværker, der aldrig forgaae, saalænge dansk Tale lyder, saalænge Skrift og Videnskab og Konst ikke forsvinde af Jorden?

Jeg kalder Eder da til at betænke den Dag, paa hvilken vi her ere samlede, og Hensigten, som har samlet os. Det var idag, den attende October, for sex og firesindstyve Aar siden, at han fødtes, hvis Minde vi have helliget denne Time, Danmarks Stolthed og evige Prydelse, Peter Frederik Suhm. — Der gives ingen iblandt os, som dette Navn ikke begeistrer til høiere Følelser, Ingen hos hvem det ikke vækker en hellig Erindring, Ingen, som ikke seer dette Navn funkle med evig Glands i den Stiernekrone, hvorfra Danmarks Hæder vil straale giennem Tiden til de fierneste Slægter. Der gives Ingen i vor Kreds, for hvem denne Hæder er en tom Tanke; Ingen, som ei føler sin Siæl opløftet, sin Barm udvidet ved ethvert Minde, der i Historiens Tempel er reist til Fædrelandets Ære; Ingen, som ikke med reen Lyst vil dvæle ved

disse Minder, fordi deres Tale er Fædrelandets kraftige Stemme, der kalder dets værdige Sønner til at stræbe med Daad og Id fremad paa den høie Hædersbane, som hine Udødelige have vandret. Derfor veed jeg, at mine Følelser ei ville være eder fremmede; derfor, at I ei ville mistyde mine Ord, og at min Tale, skiøndt saa langt fra at naae dens Gienstand, ei blot af Eder vil forstaaes, men høres med den Overbærelse, man skienker Villien, der ved Reenhed og Iver stræber at bøde paa den manglende Kraft.

Det synes mig fortrinligen skiønt, har en af de Gamle sagt, at virke til, at det ei skal hendøe, som har Krav paa Evighed. Sand og ædel er denne Tanke. Mangen har den vist begeistret til at indvie sit Liv og sin Kraft til Sagas herlige Kald; og selv h a n, som man har givet Navn af Historiens Fader, begynder sit udødelige Værk med de Ord: at han har skrevet det, for at Mindet om mærkværdige Begivenheder ei skal uddøe hos Menneskene, og for at Grækernes og de Fremmedes store og beundringsværdige Bedrifter skulle finde deres tilbørlige Priis.

Men om vi ogsaa vide, at den Daad, de Bedrifter, vi ville fortælle, ere uforglemmelige, den Mand, hvis Erindring vi ville bevare eller oplive, allerede har Udødelighed i Historien: saa tør dog Beundring og Ærefrygt vel nærme sig hans Minde, og Taknemmelighed tør vel bringe det sin ydmyge Offerkrands, om denne end ei er evig, som Navnet,

hvorom den slynger sig. De tør det saameget mere, fordi enhver Hylding, vi bringe et udødeligt Navn, er et Offer paa den ædle Menneskeheds hellige Alter; og fordi vi, i at nærme os den Storhed, der har efterladt Historien sit herlige, evige Præg i Gierninger, hvis Følger skulle spores giennem Aarhundreder, i Værker, som ei ere underlagte Tid og Forgængelighed, opflammes og styrkes til selv at give vort Liv og dets Stræben en ædlere, værdigere Retning. Store Mænd leve ei blot i eller for deres Tid, virke ei blot paa de Medlevende, som daglig have dem for Øie, ofte uden tilbørlig at paaskionne Værdien af den Forsynets Gave, som er falden i deres Lod. Men dette er hine Udødeliges herligste Belønning, at de sattes i Verden til et evigt Mønster for den hele Række af Slægter og Aarhundreder, som følge efter dem; at det Store, de have udrettet, det Ædle, de have virket, ikke allene ledsager dem selv paa hiin Side af Gravens mørke Grændse; men overlever dem ogsaa her i Verden, og virker mægtigen giennem alle Tider, længe og vidt omkring i dets Følger, evigt, saavidt dette kan siges om menneskelige Ting, ved Exemplets Kraft, levende i Historien, ved Aandsværker, uforgængelige, som Aanden, der frembragte dem.

Sandelig, det var en stor Mand, hvis Erindring vi her bringe et taknemmeligt Offer — men ogsaa han var det ikke blot; thi Danmarks sildigste Slægter, der læse hans Værker og i Historien beskue hans Daad skulle sige: han er det! De

skulle sige det, fordi hans Aand vil leve paa Jorden, saalænge hans Fædreland har Sprog og Videnskaber og Historie; fordi hans Daad aldrig kan ophøre at virke, hans Arbeider aldrig forældes, hans Hæder aldrig forringes. Ja, de skulle maaskee sige det, med større Begeistring, med inderligere Følelse af hans Storhed, end vi, der endnu staae ham saa nær, og — o at jeg kunde fortie det! — dog alt synes koldere ved hans Erindring, end Suhm har fortient det af Danmark. Sexten Aar ere henrundne, siden den Ædle forlod os — og ingen Dansk har endnu saaledes hædret Suhms Minde, at han vandt Deel i dettes Udødelighed [1]); ingen Skiald har dette Minde begeistret til et Qvad, evigt som Suhms Navn; Ingen har endnu fyldestgiort det Kald, vort første Videnskabssamfund har givet, til at fremstille Manden i hans Levnet og i hans udødelige Fortieneſter af Fædrelandet, med Sandheds kraftige Veltalenhed [2]).

Er det, fordi vore Skribenter have følt, at Ingen kan reise Suhm et Minde, saa herligt og evigt, som det, han selv i sin Daad og i sine Værker har reist sig? Er det, fordi vi savne dem, som eie Kraft og Evne til at omfatte og behandle saa stor og ædel en Gienstand? Eller er det, fordi vi ere blevne mere ligegyldige imod vor egen Nationalhæder, mere tilbøielige til at glemme hvad Stort og Ypperligt, vort Fædreland har frembragt; fordi udvortes Omvæltninger og Tidens kæmpestore Begivenheder have opslugt næsten vor hele Opmærksom-

hed, og fordi den værdige Skik, at oplive berømmelige og fortiente Afdødes Minde, ved Fremstilling af deres Levnet, ved Fortælling om deres Daad og Bedrift, er iblandt os bleven heel sielden? — Jeg tør ikke afgiøre det; men jeg behøver fremfor Alt at henvende mig til Eder, mine Tilhørere, med den Bøn, at I ei ville tiltroe mig saa daarlig en Tanke, som den: at jeg var kaldet til at udfylde hiint Savn, eller saa forfængelig en Selvtillid: at jeg troede mig i Stand til at sætte Danmarks store Suhm et Minde, ham, den Udødelige, og Fædrelandet værdigt.

Langt fra saa forvovne Tanker, langt fra et saa overmodigt Forsæt, er jeg i Dag fremtraadt i denne Kreds af Venner og Videnskabsdyrkere, som en Dag, hellig og udmærket i Danmarks Aarbøger, Suhms Fødselsdag, har forsamlet. Hvorledes, har jeg tænkt, kunde denne Dag bedre indvies, end ved at hellige Suhms Minde nogle Øieblik, og saaledes bringe Fædrelandets Genius et Offer, som i det mindste ved den rene Villie kunde vorde velbehageligt? — Men at udføre dette saaledes, at jeg paa en Gienstanden værdig Maade udtømte Alt hvad om Suhm og om hans Hæder var at sige, overgik mine Evner, og fordrede et heelt Værk, mere end nogle Dages Arbeide, mere, end jeg i denne Time kunde meddele. Heller ikke kunde det være min Hensigt, at ville hædre den Udødeliges Minde ved det, man pleier at kalde en Lovtale; thi hvad er mangen Gang denne andet, end et konstigt og prægtigt Dække, som hylles over Sandheden, saaledes at vel

enkelte af dens Omtræk, en Deel af dens Skikkelse bliver synlig, men det Hele forsvinder bag Talerens Konst, ligesom var denne Hovedsagen, og Manden, der skulde hædres, kun et dødt og tilfældigt Middel for hiin Konst til at yttre dens Virkninger? Gives der nogen bedre og skiønnere Maade, eller rettere, gives der nogen anden, til værdigen at berømme en stor og fortient Mand, end at fremstille ham selv, at bringe hans Daad for Alles Øine, ved at fortælle hans Levnet og opregne hans Gierninger med Historiens Sandhed og Simpelhed? — Efterdi dertil ei er givet os Tid, om Evnen ogsaa fandtes, vil jeg, ved at tale om Suhm, kun vække Tanken hos Andre om at hædre den Udødelige med en værdig Mindekrands, da jeg selv ei kan flette den: vil jeg kun i faa Træk søge at betegne, hvilke Gienstande den først og især havde at dvæle ved, der vilde skildre Suhms Fortieneste af Fædrelandet og Videnskaberne, fremstille ham selv som Lærd og Forfatter, og i Besynderlighed som Danmarks Historieskriver.

Naar vi med et hurtigt Blik overskue Suhms Levnet [3]), da finde vi det, skiønt uden usædvanlige, stærkt paafaldende Begivenheder, dog mærkværdigt ved flere Træk og Hændelser, der maatte føie sig saa, og ikke anderledes, for at Suhm kunde blive den han var, og Skridt for Skridt naae det høie Trin i Danmarks Hæderstempel. Adelig af Herkomst, ved hans Faders høie Stand bestemt til at

betræde en Bane i Staten, der kunde føre til Æresposter og Hofgunst, seer man ham dog meget tidlig udseet til at vandre en ganske anden Vei, tidlig selv anende, at det var Veien til Udødelighed, der var ham bestemt. Allerede hos Barnet yttrede sig den stærke Drift til at søge Kundskab, som blev Spiren til Suhms uhyre Læsning og vidt udstrakte Lærdom; og denne Drift fandt ikke blot tidlig en rig og sund Næring [4]), men fandt den under en saa[illegible]a Veiledning, at Drengens og Ynglingens Fremskridt paa Lærdomsbanen bleve ligesaa sikkre og stadige, som raske og ilende.

Hist, hvor den gamle Borg ligger skiult og eensom i mørke, alvorlige Skove [5]), nær ved den minderige Suusaa, nær ved hiin store Sø, der modtager den i sit Skiød, hvor Siællands herlige Natur aabenbarer sin rigeste Skiønhedsfylde: der levede Suhm nogle af sine vigtigste Ynglingsaar; der lagdes Grunden til hans Lærdom, og der tog hans Aand den Retning, som den siden paa Videnskabernes Bane fulgte; der udtømte han alt i sit Livs Morgen de Kundskabskilder, som en betydelig Bogsamling aabnede ham, og der giorde han sine første Ungdomsforsøg, som Forfatter; der, i landlig Rolighed, oplodes hans Blik for Naturens Skiønhed, som trindt omkring tilsmilede ham; der, under en værdig Lærers kloge og omhyggelige Veiledning, naaede hans Siæl en tidlig Modenhed og Grundighed, blev fortrolig med den classiske Oldtids evige Mesterværker, og dannedes til at fatte det Skiønne med samme Lyst, som det

Sande og Grundige[6]). I Suhms Levnet vil Graaes Navn altid vorde ihukommet med fortient Agtelse. Hvad han skyldte denne sin elskede Lærer, har han selv, endnu efter at syvgetyve Aar vare henrundne, erkiendt[7]); og vi bør erindre, at det var ham, der dannede Suhm til Videnskabsmand, ham, der ved sin ypperlige Læremaade vedligeholdt sin Lærlings brændende Lyst til Kundskab, ham, der opflammede hans Kiærlighed til de Gamle, som aldrig ældes, ham, der, efter Suhms Ord, "udrettede, at han ansaae Læsning og Studering for en Vellyst."

Meget ung blev Suhm Forfatter; og skiøndt det vel ei var hans første Ungdomsforsøg, hvormed han offentlig fremtraadte[8]), bære dog endeel af hans tidligste trykte Arbeider Umodenheds Præg. Vi maae imidlertid, i at bedømme disse Arbeider, ikke glemme Tiden, da de blevne skrevne; heller ikke er det dem, der have grundfæstet Suhms Hæder, dem, der have givet hans Navn Evighed. Mere end hine Ungdomsarbeider, af hvilke endeel vist ikke burde have fundet Plads blandt Samlingen af saameget Grundigt og Ypperligt, vidner om det, Suhm tidligen lovede og ærligen holdt, de faa Ord af Gram, som veiede mere end en heel Lovtale. Thi da man engang i hans Nærværelse spurgte: hvo der i sin Tid, naar han var borte, skulde optage hans Plads? pegede Gram paa den nitten Aars Yngling, sigende: der staaer han! — En Sammenligning er overflødig. Enhver af disse store Mænd gik sin egen Vei til Uds-

delighed; men at Suhm har virket ulige mere, end Gram, vilde denne, om han vendte tilbage til Livet, ikke negte om sin yndede Lærling.

Vi kunne med Rette tillægge Suhm dette Navn; thi det var ved idelig Omgang med denne sieldne Lærde, og med hans berømmelige Samtidige, en Ancherſen, Luxdorph, Kofod Ancher, Langebek og flere, at Suhm først blev ledet paa den kritiske Historieskrivers Bane; ligesom det var Holbergs udødelige Navn og Skrifter, der først vakte Driften hos ham til at blive Forfatter [9]). Vi see i Suhms tidligste Arbeider, saavel hans vedvarende Kiærlighed til de gamle Classikere, og hvad disse have virket paa hans Aand, som en kiendelig Stræben efter at træde i Holbergs Fodspor og skrive i hans Smag, mere for Folket og for Verden, end for nogle faa Lærde. Herved dannede sig den dobbelte Side i hans Forfatter-Charakteer. Blev end kritisk Grandskning i Nordens Historie det store Maal, hvortil hans Livs Virksomhed vendte sig: saa aflod han dog ikke, at søge sin Hvile og Aandsvederqvægelse i Arbeider, der paa en let Maade sysselsatte hans Aand i Behandlingen af moralske og politiske Gienstande, eller saadanne, der høre til den saakaldte populaire Philosophie. Heri naaede han dog aldrig Holberg. Disse Aander vare dertil hinanden alt for ulige; og Suhm, der i sund Sands ikke stod tilbage for Holberg, og i Lærdom uden Tvivl overgik ham, kunde dog ikke maale sig med ham i den giennemtrængende Skarpsindighed og genialske Vittighed, hvorved Holberg,

forstod at giøre sig til Herre over ethvert Stof, han behandlede, og i det mindste ved Formen, han gav det, ganske at indtage sin Læser.

Suhm, skiøndt vi see ham tidlig ophøiet over sin Tids og sin Stands Fordomme, var heller aldrig saa langt forud for hans Samtidige, som Holberg var det for sin Tid, og hans populaire Skrifter (hvortil vi ei ville henregne de nordiske Fortællinger) have aldrig giort den Lykke, som Holbergs. Ikke desmindre indeholde de, skiøndt tildeels under en mindre tiltrækkende Form, mangen ypperlig Lære, mangen gavnlig Sandhed og mangen saare træffende og charakteristisk Bemærkning, der vidner om en opvakt, selvtænkende Aand. Vi have Grund til at underskrive den Mands Ord, der har givet os en i flere Henseender mærkelig Udsigt over Suhms Levnet og Skrifter, naar han om dennes moralske og politiske Smaaskrifter siger: "Philalethus [10]) er god populair Philosoph, klog Menneskekiender, ikke for streng eller med overspændte Fordringer fremtrædende Sædelærer, ikke uheldig Satyriker over Menneskers Feil og Daarligheder; en oplyst og nidkiær Patriot, der lempede det meste af hvad han skrev efter Norges Tarv. — En heel Deel af det, han skrev, var især beregnet efter Trondhiems Horizont; Meget er der ogsaa iblandt, som har blivende Interesse. Saalænge der er Normænd til, vil det blive paaskiønnet, at Ingen før Philalethus skrev saa lærerigt om Norges oeconomiske Tarv og om de Norskes Fortieneste af Videnskaberne."

Vi kunne ogsaa i Suhms politiske Grundsætninger, i hans meget tidlig yttrede Mening om Adelstanden, i hans kraftige Anbefaling af Skrivefriheden, og i mangfoldige andre af hans offentlige Ytringer finde den frihedelskende, patriotiske, ved et grundigt Studium af de Gamle dannede Tænker. Jævnhed og sund Sands er det udmærkende Præg ved alle hans Skrifter; hans Tankegang og Foredrag har ofte noget eiendommeligt, der viser os Manden som han var, dansk i Aand og Sind, med en saare elskværdig Naturlighed, Beskedenhed og Velvillie; hans Stiil indtager os ikke sielden ved ædel Simplicitet, ved en naiv og hiertelig Veltalenhed. Meget af hvad han har skrevet vil derfor ikke let forældes, enddog det ikke er efter vore Dages Smag. — Hvo kiender ikke, for at vi dog skulle anføre eet Exempel, hine Regieringsforskrifter, som han har lagt sin vise Euphron i Munden? Saa simple de synes os, saa ukonstlede de ere fremsatte, saa indeholde de dog Kiærnen af al Statskonst, der vil gaae ud paa at giøre et Folk lykkeligt, og skaffe Fyrsten den Hæder, som den heldigste Erobrer aldrig naaer. De sige os mere, disse faa Sider, end mangen stor Bog i Politiken, og de aabne os et dybt Blik ind i den Mands Siæl, der tænkte saa viist og ædelt over sit Fædrelands og alle Staters høieste og vigtigste Anliggender, og udtrykte disse sine Tanker saa frimodigt, saa diærvt og syndigt. Havde han dog ogsaa, da han skrev dem, ikke taget i Betænkning at sige dem offentligt!

En mere glimrende Lykke, end noget af Suhms øvrige mindre Arbeider, giorde og fortiente hans nordiske Fortællinger. Her brød han sig en ny Bane; og da Værket lykkedes Forfatteren af Sigrid, da hans Arbeider af denne Art ere heel originale, ville disse skionne Digtninger aldrig tabe deres Værd, om endog senere Digtere frembragte lignende, med en mere fuldendt Form eller en høiere poetisk Interesse. Vi kunde her ikke ganske forbigaae disse vor udødelige Suhms mesterlige Arbeider, skiøndt det er udenfor vor Hensigt at udvikle deres Fortienester fra Indholdets eller fra Formens Side. Men vi maatte i det mindste nævne dem, som noget af det Ypperste, Suhm har skrevet, og hvorved han allene var bleven udødelig, saalænge det danske Tungemaal varer; vi maatte i det mindste udmærke dem, som de i Sprog og Stiil fortrinligste ikke blot iblandt Suhms digteriske Arbeider; men maaskee iblandt Alt hvad han har frembragt, som giør Fordring paa en ædel og skiøn Indklædning. Det er lettere at finde noget at dadle ved Opfindelsen og Sammensætningen i hine Suhmske Fortællinger, end at efterligne den Simpelhed, Reenhed og kydske Ynde, hvorved de endnu indtage danske Læsere, som for fyrgetyve Aar siden. De vare en fager Foraarsblomst, udsprungen ved Foden af Nordens stolte Eeg, der voxede frem, plantet af Suhm, omhyggelig opelsket af ham, indtil den bredte sin mægtige skyggende Krone ud over hele Fædrelandet, og vi saae Danskes Daad og vældige Bedrifter i de gamle Tider grønnes paa

ny i dens talløse Grene og Blade, et Minde om Fortids Kraft og Storhed hos vore Fædre. Mangen blandt Danmarks Sønner og Døttre, der læste om Sigrid og Alfsol, om Signes og Habors over Døden seirende Elskov, har hiin Blomst frydet med sin simple Ynde og Skionhed. Endnu staaer den lige frisk ved Suhms Grav, og fletter sig selv i hans evige Hæderskrands.

Ja, mangen Blomst, mangen altid grønnende Løvgreen fletter sig i denne Krands; men vi kunne ei i denne Time beskue dem alle. Vor Hensigt er ikke at charakterisere Suhm som Forfatter, eller at opregne alle hans forskiellige Skrifter og bestemme deres Værd. Hvad han som Lærd i Almindelighed var, kan udfordre en egen Undersøgelse og Udvikling, hvortil her ikke er Sted, og som vi overlade den, der engang med Fuldstændighed skal beskrive hans Levnet. Vi betragte blot hans Lærdoms ypperste Fortieneste: hvad han ved den udrettede, hvorledes han anvendte den til Gavn for Videnskaberne i Fædrelandet, til dets Litteraturs Berigelse, og fremfor Alt til Nationalhistoriens Tarv. — Vi have en Samling af Suhms mindre Skrifter, der indeholder det meste af hvad han har ladet komme for Lyset, med Undtagelse af hans store historiske Værker. Behøve vi vel mere, end at overskue Indholdet af denne Samling, for at see, hvor udbredt hans Lærdom var, hvor langt hans Aand fra al Eensidighed, hvormange og forskiellige Kundskabs- og Videnskabsgrene den omfattede?

Alt i disse femten Bind, der udgiøre Suhms Arbeider, er vel ikke, som jeg tilforn har anmærket, af lige Værd; men næsten Alt er skikket til Læsning for enhver nogenlunde dannet Mand; meget er fortræffeligt i Behandling og Udførelse, og noget kan (som hine Fortællinger, som endeel af de historiske Charakteerskildringer) regnes til den danske Litteraturs classiske Værker. Dertil kommer og, som en ikke ringe Fortieneste ved Suhms Skrifter, at hans Sprog er altid reent, og ofte kraftigt og kiærnefuldt, hans Stiil utvungen, jævn, naturlig, og dog ikke uden eiendommelig Charakteer. Jeg har nylig omtalt de nordiske Fortællinger, der vare iblandt dem af hans Skrifter, som baade inden- og udenlands læstes mest, og skaffede ham den største Navnkundighed som Forfatter. De høre unegtelig til hans skiønneste og heldigste Arbeider; men hvormeget skrev han dog foruden disse, som blev læst med almindeligt Bifald, som fortiente det, som vi endnu læse, og som altid vil blive læst med Fornøielse og Interesse? — Jeg vil ingen enkelte Stykker udmærke; men kun erindre: at der ogsaa i hiin Samling af Suhms Smaaskrifter findes mange fortræffelige historiske Arbeider og kritiske Undersøgelser, og at blandt disse ingen mere end Anmærkningerne til den almindelige Verdenshistorie [11]) vidne om hans dybe Lærdom og ualmindelig udbredte Læsning i Historiens Kilder; ligesom Afhandlingen om Vanskelighederne ved at skrive den danske Historie [12]) vidner om, hvor vel han kiendte Historieskriverens Pligter, og med hvilken grundig Indsigt og omfattende Kundskab han gik til sit store Værk.

Naar vi nu derhos mindes, at Alt hvad hiin betydelige Samling indeholder, alle disse Skrifter, hvorved han virkede saa meget paa Aandsdannelse, Smag og Litteratur i Fædrelandet, imedens han tillige uafladelig arbeidede for den lærde Grandsker, er saa at sige kun hans Fritimers Værk, kun lette Sysler, hvorved han udhvilede sig under det store Arbeide, som Danmarks Historie i et halvt Aarhundrede gav ham — naar vi betænke, at af de hundrede tusinde Bøger, som han eiede, var maaskee ikke en Tiendedeel, han ei havde enten giennemlæst, eller dog giennembladet og benyttet — naar vi derhos vide, at Suhm meget elskede det selskabelige Livs Glæder, og levede hverken allene for sig selv eller for Videnskaberne, men ogsaa for en talrig Kreds af Venner, for saamange, der søgte enten hans Omgang og lærerige Underholdning, eller hans Veiledning og Hielp: hvor høit stiger da ikke vor Beundring for denne Mands grændseløse Flid og Arbeidsomhed! Hvor forbauses vi ikke ved at see, hvad denne Ene har kunnet virke; ved at betænke, hvad Menneskет, ved Anvendelsen af alle dets Kræfter, ved en klog Brug af Tiden, hvilken de fleste finde for kort, fordi de ei som Suhm forstaae at benytte den, er i Stand til at udrette. — Vi komme i det følgende til at tale om ham, som Danmarks Historieskriver, og vende imidlertid tilbage til Betragtningen af nogle Hovedtræk i Suhms Skiebne, der udmærkede sig ved deres afgiørende Indflydelse paa hans hele Liv, paa hans videnskabelige Sysler og store Foretagender. Dertil regne vi: hans første Giftermaal, hans Ophold

i Trondhiem, hans Samliv med Schønning, og senere i Tiden, hans Søns Død.

Vi kunne, og vist ikke uden Grund, antage, at den Idee, at indvie sit hele Liv til Videnskabernes Dyrkelse, meget tidlig er bleven vakt hos Suhm. For den tilsidesatte han enhver Stræben efter Embeder, Titler, Rang, og hvad der i det borgerlige Liv giver Ære, Anseelse og Velstand; og forlod som Yngling den hertil ledende Bane, efter neppe at have betraadt den. Men uden den fuldkomne Uafhængighed, hvori hans heldige Giftermaal satte ham, vilde han dog aldrig have været i Stand til, hverken selv at udrette saa store Ting, eller at virke saameget for og ved Andre. Uden Karen Angels Midler havde Danmark aldrig seet den stolte Bogskat, som bar Suhms Navn, maaskee heller aldrig de store Værker, som bringe det til Efterverdenen. Suhm aflod aldrig at erkiende dette, og hvor hans Levnet vedrøres, kan det ikke forbigaaes med Taushed.

"Alt hvad Suhm og nogen Dødelig kunde ønske sig — melder hans Biograph — fandt han i Trondhiem. Her fik han en fortræffelig Kone, anseelige Midler, behagelig Omgang, et sundt Clima, Rolighed til at studere, og — en Ven." Denne Ven var Gerhard Schønning, og uden ham, uden det stille Ophold i Trondhiem, var Suhm, der i sit fire og tyvende Aar drog til Norge, uagtet alle øvrige heldige Betingelser, dog maaskee ikke bleven den store Plan for en Fædrelandshistorie saa tro, som han fra hiin Tid til sine sidste Dage blev det. I Schønning fandt

han ikke blot en fortrolig Ven, men ogsaa en lærd og kyndig, af lige Iver og Varme for det fælles Yndlingsfag besiælet Veileder. Hvor skiønt, at see disse to Venner, sig selv nok, fiernede fra Samqvem med den øvrige Verden, at tænde Videnskabernes Lys høit oppe i det yderste Norden, der reise Saga et værdigt Tempel, at udvide og befæste det under fiorten Aars trofaste og stadige Samvandring; og endelig begge paa een Tid at forlade dette deres rolige Fristed, for at arbeide og virke i Forening her i Danmark, som tilforn i Norge. Saaledes var det i Trondhiem, at den rette Grundvold blev lagt til Suhms store historiske Bygning; og Manden, som daglig opfordrede og opmuntrede ham til dette Værk, som ogsaa hialp ham at lægge de første Grundstene, var han, der selv havde sat sig et lignende Maal, og ved hvis Minde vi stedse maae beklage, at han ikke levede længe nok for at fuldføre, hvad han saa værdig havde begyndt.

Endnu i een Henseende havde Suhms Ophold i Trondhiem vigtige Følger for hans hele øvrige Liv. Det var fornemmelig der, han lagde Grunden til en Bogsamling, der blev en af de største, kostbareste og mest udvalgte, som nogen enkelt Mand i Europa har bragt til Veie — ja har maaskee endog blandt saadanne været uden Lige[13]). Var Suhm ikke kommen til Trondhiem, havde han ikke levet saamange af sit Livs vigtigste Aar paa et Sted, hvor han ikke kunde faae andre Bøger til Brug (og hvor utallige brugte og læste han ikke) end dem, han selv eiede: da var han

maaskee aldrig kommen paa de Tanker, at anlægge sit Bibliothek efter en saa stor og vidt omfattende Plan. Nu var det ikke blot, hvad der udfordredes til hans historiske Studium, men alt det bedste i alle Videnskabsfag, som han i Trondhiem Aar for Aar anskaffede sig; og da først en saadan Grundvold for en Bogsamling var lagt, er det ikke at undres over, at han, med sin aldrig stillede Higen efter Kundskab, ogsaa i Kiøbenhavn forøgede den i et stedse voxende Forhold.

Dette var ham ogsaa for fyrgetyve eller halvtredsindstyve Aar siden endnu langt nødvendigere, om han vilde have uhindret Adgang til al Lærdoms Hovedkilder, til de vigtigste Skatte i alle Litteraturens Grene, til et fuldstændigt historisk Bibliothek, end det i vore Dage vilde have været. Dengang fandtes end ikke i Kiøbenhavn nogen Bogsamling, der enten var rig eller tilgængelig nok, for at tilfredsstille Suhm i hans dybe, Alt omfattende Grandskninger; og den største og vigtigste, det store Kongelige Bibliothek, var den Tid ei allene ikke offentligt, men endog ved Opsynsmandens snevre, uliberale Aand, ved hans Uvillighed og Utienstagtighed, en fuldkommen død Skat, der ei engang for en Mand, som Suhm, stod aaben. Derfor, da et stort og rigt Forraad af Bøger var ham det aandelige Livs første Nødvendighed (Faa have brugt deres Bibliotheker, som han), vedblev han at udvide den kostelige Samling, han i Trondhiem havde anlagt; og saae derved endnu mere paa Bøgers Værd og Brugbarhed, end paa deres Mængde.

Da spurgte Suhm heller aldrig, hvormange Penge der medgik, naar Talen var om tre Ting: at lindre Medmenneskers Trang og Nød; at fremhielpe Videnskaberne, understøtte deres Dyrkere, og bringe Lærdomsskatte for Lyset; at forøge sin Bogsamling med fortrinlige, udsøgte og ualmindelige Værker. Forsynet havde begavet ham med timeligt Gods; men han var ogsaa, uden dog at eie Millioner, en af de faa Udvalgte, som det havde udseet til at anvende det, vi pleie at kalde Lykkens Gaver, paa den værdigste Maade, og saaledes at forædle den jordiske, forgængelige Rigdom, der ikke har noget Værd i sig selv, til en sand og væsentlig Lykke. For Suhm var Guldet aldrig mere end et Middel til at fremme det Gode i Verden, til at ophielpe Lærdom og Videnskaber, til at forsøde Medborgeres ublide Kaar. Saaledes betragtede han den Overflod, en heldig Skiebne havde tildeelt ham, den Værdige, ikke som en unyttig Skat, kun bestemt til at voxe og stedse forøges ved en Omsorg, henvendt ene til det Jordiske; ikke som Noget, der ved sig selv kunde give Menneskет høiere Værd, eller større Krav paa Agtelse og Anseelse (en almindelig Indbildning hos dem, der enten aldrig have kiendt noget høiere, end det sandselige Liv, eller hvis Aand er bleven en Træl af Begierlighed og Guldtørst); men allene som en Forsynets Gave, hvis Værdi bestaaer i dens Anvendelse, som et betroet Gods, der var givet ham ihænde, for at giøre det frugtbringende. Hvor ædel og høimodig en Brug han gjorde af denne Gave, hvor vær-

digt han anvendte de Midler, som han, efter hans egne Ord, kun havde Gud og sin Kone at takke for — dette behøver ingen Fortælling. Thi end er dog Erindringen om Suhms velgiørende Liv ikke uddød i Danmark; og har han end selv allerede for længe siden forladt os, saa forlades vi dog aldrig af hine stolte Mindesmærker paa Suhms næsten mageløse Opoffringer for Fædrelandet, for Videnskaberne, for Menneskeheden.

Jeg har nævnet den Bogsamling, der fra en ringe Begyndelse tiltog Aar for Aar i Omfang og Kostbarhed, og voxede til en Størrelse, der satte den i første Rang blandt Europas private Bibliotheker. Men dette var endnu ikke den største Fortieneste, Suhm havde af de fast utrolige Pengesummer, han anvendte paa sit Bibliothek [14]), af den ædle Lidenskab, hvormed han sørgede for at giøre det, ikke blot saa rigt og fuldstændigt, men saa udvalgt og brugbart, som muligt. Han samlede ikke disse hundrede tusinde Bind, hverken til egen Brug allene, eller for at prale med et aandeligt Liggendefæ. Det var for Fædrelandet, han opdyngede de store Lærdomsskatte; det var hans Medborgere, som de gavnede, oplyste og fornøiede i hans Levetid, og til hvis Bedste efter sin Død han indviede dem.

Det var Suhm, der gav Fædrelandet et offentligt Nationalbibliothek i Ordets fulde Mening, inden Regieringen giorde det; og Historien skal ihukomme denne hans Velgierning imod Danmark, og taknemmelig berette den for Efterverdenen

ved Siden af hiin Syvende Christians Kongedaad, hvorved Han deelte den kongelige Bogskat, der nu er et af den danske Krones ypperste Klenodier, med sit Folk. Ja, naar Fremtiden engang, retfærdig og taknemmelig, skal veie enhver af Suhms de store Fortieneſter af Fædreland og Videnskab: da vil den maaskee nævne denne som den største: at han af egne Midler samlede et Bibliothek, der kunde maale sig med Kongers og Fyrsters Bogsamlinger, og at han, med en Liberalitet, hvortil Historien neppe kan opvise Magen, overgav denne sin kostelige Eiendom til offentlig Brug, ja man maatte næsten sige til uindskrænket Raadighed, for sine Medborgere. Thi hvad er Lærdom hos den Enkelte, hvad ere Værker, der skrives af Lærde for deres Jævninge, hvad er Hielp og Understøttelse, som rækkes disse — i hvor stort og skiønt og hæderligt end alt dette er — imod et heelt Folks Oplysning, imod Culturens og Humanitetens Indpodning og Opelskning hos en heel Nation? — Og til dette høie og ædle Maal har ingen Enkelt hos den danske Nation virket saa meget, saa kraftigt, saa dybt indgribende, som Holberg ved sine Skrifter, og Suhm ved at aabne Videnskabs og Kundskabs Helligdom for hele Almeenheden, ved at give enhver af sine Medborgere lige fri, lige bequem Adgang til en Bogsamling, der indeholdt det bedste, det kostbareste, det mest udvalgte af vor egen og af Fremmedes Litteratur.

Hvor meget denne Suhms uskatteerlige Fortieneste forøgedes ved den Maade, hvorpaa han saa

kort før sin Død, indsatte Fædrelandet til Arving af hiin herlige Nationalskat, som paa engang, ved en Forøgelse af mere end halvtredsindstyve tusinde Bind, ophøiede det kongelige Bibliothek til et af Europas største — dette er os Alle bekiendt. Saa er det ogsaa bekiendt nok, hvor rig og fortræffelig udvalgt den Suhmske Bogsamling var i alle Videnskabsfag, endog saadanne, der vare mest fremmede for Eierens Studier, saasom Lægevidenskab, Chemie, Mathematik — og Bøgerne, som bære hans udødelige Navn, skulle i Tusindetal vidne derom, saalænge den Gud, der to Gange i de mest truende Farer holdt sin Almagts Haand over Danmarks Nationalbibliothek, fremdeles bevarer det fra Undergang.

Men en eneste af det Suhmske Bibliotheks Rigdomme kan jeg dog ikke undlade at udmærke: den Samling af over halvtredie tusinde Haandskrifter, næsten alle hørende til Fædrelandets og Nordens Historie, der var saa rig og saa fuldstændig, som den maatte være for Suhm — for den Mand, der vilde udtømme og udtømte enhver Kilde, den mindste med den største, hvoraf Kundskab om vore Forfædres Levnet, Vilkaar, Skiebne og Bedrifter kunde øses. Derfor maatte han eie Alt, hvad han ikke i Originalen kunde erholde, i troe Afskrifter; derfor gav han i en lang Række Aar flere Islændere og Danske Underholdning, allene ved Afskrivning af alle de vigtige historiske Monumenter i Arne Magnussens, Rostgaards, Bartholins og Andres Samlin-

ger, der findes paa Universitetets og paa det kongelige Bibliothek. Derved opstod denne ypperlige og fuldstændige Samling af Haandskrifter til den nordiske Historie, der saaledes ved Suhms Omsorg ligesom fordoblet, bevaret og giort mere tilgængelig, nu indlemmet i den store kongelige Manuskriptsamling, indbyder Nationalhistoriens Dyrkere til Grandskning og Benyttelse [15]).

Efterat have betragtet disse vor store Suhms evige Fortieneſter af Videnskaber og videnskabelig Cultur i Danmark; efterat have seet, hvorledes han, i Forhold til sin Evne, anvendte mere, end nogen Monark i Europa, paa at berige sit Fædreland med Litteraturens ypperste Skatte, dem han paa den ædelste Maade deelte med sine Medborgere; efterat have erindret os, hvormeget han ogsaa ved egne Arbeider virkede til almeen Oplysning, uden nogensinde at slippe sit Livs det store Maal: Fortællingen af Forfædrenes Bedrifter, af Syne — maae vi vel allerede erkiende, at denne Mand, der saaledes fra sin tidlige Ungdom levede enhver Dag af sit Liv for Udødeligheden, var eneſte i Norden. Men det er langt fra, at vi, ved at tale om hans Skrifter, om hans Bogsamling, om de Værker, der skylde hans Genie og hans Flid, eller dem, der skylde hans høimodige Opoffringer deres Tilværelse, have udtømt, hvad der var at sige om Suhm, Videnſkabernes første Ven i Norden. Thi dette skiønne Hædersnavn, som han fik og fortiente, erhvervede han sig ikke blot ved hine udødelige Gier-

ninger, men ogsaa ved den velgiørende Indflydelse, som han i et stort Tidsrum af sit Levnet havde paa Videnskabernes og hele Litteraturens Blomstring i Danmark.

Denne Indflydelse, stor og kraftig og vidt udbredt, fordi Suhms ypperlige Aand ikke nøiedes med at glimre, men vilde lyse og opvarme — denne Indflydelse havde han, ved den vennehulde Ydest, han skienkede enhver Videnskabsdyrker, ved den Opmuntring til litterarisk Virksomhed, som hans Exempel frembragte, ved det Liv, den Lyst, han udbredte vidt omkring sig i den videnskabelige Verden, der i ham eiede ikke allene en Beskytter, men en Fader. Han var ligesom et Foreningspunkt for al Lærdom og Videnskab og Vittighed, der fostredes i Danmarks Hovedstad og udgik fra den. Ham var enhver Musernes Søn velkommen; til ham kunde de tye om Hielp, om Raad, om Veiledning; hans Huus stod dem aabent, ligesom hans Bogsamling; og hans blide Omgang, hans venlige Opmuntring var for Mange endnu langt mere, end de rundelige Gaver, han uddeelte, uden at adspørge andet, end sit Hierte.

Thi da han mistede sin eneste, sin høit elskede Søn, en Søn, hvis Ungdomsvaar lovede i ham en Mand, hans store Fader værdig — da kaarede Suhm de danske Muser til sine Pleiedøttre, og enhver Fædrelandets Søn, der tiente med reen Iver i deres Helligdom, kunde i Suhm finde en kiærlig, en vel-

gisrende Fader. Derfor saae man ham ei allene æret og agtet i den Kreds af ældre, prøvede Venner, til hvilke han, ædel og trofast i Venskab, som i al sin Daad og Færd, sluttede sig med sit Hiertes hele Inderlighed, vandrede jævnsides dem i uforsyret Enighed paa den daadfulde Bane, og blev dem tro indtil Graven — denne Kreds, hvori Navnene Schøning, Lyxdorph, Langebek, Hielmstierne glimrede. Men man saae ham ogsaa hædret og dyrket og elsket af enhver blandt de yngre Lærde, Digtere og Videnskabsmænd, der fremstode i hans Tid, og alle klyngede sig om den vise, vennesalige Olding, som elskende Lærlinge om en æret og ærværdig Mester. Derfor saae man ham ikke blot nyde en glimrende og kold Navnkundighed, eller, mættet allene af Æren, at undvære Kiærligheds Velsignelser. Hans Liv randt venligt og smilende hen, som en sølvklar Bæk giennem yndige Blomsterenge; han var elsket i alle Stænder fra Thronen til Hytten, og Fiender eller Avindsmænd har han aldrig engang kiendt af Navn. Om ham kunne de store og herlige Ord siges, som ere Fyrsters bedste Løn og skionneste Hæder: at han eiede sin Nations Kiærlighed, og tog den med sig i Graven. Thi vi have seet Danmark fælde Taarer ved Suhms Grav, og omkring den stode alle danske Videnskabsmænd med Sorg i Hierte og Aasyn, som en Sønneflok omkring den elskede Faders Lig.

Saaledes levede Suhm for Fædrelandet, for Videnskaberne, for Nationalhistorien sit lange, daad-

fulde, berømmelige Liv; saaledes var han i hine Dage, da Litteratur og Videnskabelighed i Danmark blomstrede vel saa frodigt, som i vore, en af deres mest velgiørende Beskyttere; saaledes reiste han sig, i den Bogsamling, der i mere end tyve Aar stod aaben for Almeenheden [16]), og i de talrige Skrifter, hvorved han i et halvt Aarhundrede virkede paa Litteraturen, det uforgængelige Minde, ved hvilket vi nogle Øieblik have dvælet. Men vi have endnu kun beskuet de to Sider af et Monument, varigere end noget, som ved Hænders Gierning kan opreises. Vi have endnu hverken omtalt de store Værker, hvori Danmarks Historieskriver selv har foreviget sig, eller dem, som uden hans fyrstelige Gavmildhed ikke havde seet Lyset. Det var ham ikke nok, at Trykningen af hans egne vidtløftige Arbeider kostede ham store Summer; han vilde ogsaa bidrage til, at de historiske Kilder selv skulde vorde tilgængelige for enhver, som efter ham vilde benytte dem til Grandskning i Fædrelandets Historie.

Det ypperlige Værk, som (efter hans Biographs Ord) bærer Danskes Navn og Hæderlighed saavidt det latinske Sprog rækker, og vil vare ved saalænge der er et dansk Folk og latinsk Tungemaal paa Kloden, ogsaa dette skylder for en stor Deel Suhms patriotiske Iver sin Tilværelse. Den herlige Samling af Kilder og Brudstykker til den danske Historie ved Middelalderens Krønikeskrivere, som vi besidde under Navn af Scriptores rerum danicarum, tilbød Suhm med magelos Ædel-

modighed at ville allene bekoste, saaledes at al Udgift skulde være hans, al Fordeel tilhøre Udgiveren, hans Ven Langebek. Uagtet dennes heldigere Kaar siden gjorde dette ædle Tilbud overflødigt, bliver Æren dog Suhms; og efter Langebeks Død har han, med betydelig Opoffring af Tid og Møie, fortsat det, udgivet det paa kongelig Bekostning fra det fierde til det ottende, siden hans Død ufuldendte Bind, og udstyret det med et rigt Forraad af Oplysninger og Anmærkninger. Ved Meddelinger af hans store Forraad af Haandskrifter, ere sex Bind danske Samlinger til vort Fædrelands Historie komne for Lyset [17]). Otte islandske Sagaer, i ligesaa mange Qvartbind, bekostede han udgivne og trykte [18]). Hans Iver for at udbrede Lys over Historien indskrænkede sig hverken til Norden, eller Europa; men udstrakte sig endog til det fierne Østerland. Abulfedas arabiske Aarbøger i fem Qvartbind, ypperlig og prægtigen udgivne efter Reiske ved Adler, er et Værk, som vilde giort enhver af Europas første Monarker Ære, om nogen iblandt dem havde bekostet det — men dette Værk udkom i det lille Danmark, og Suhm havde Villie og Evne til at gjøre, hvad ingen Monark, hvad ingen af Fyrsterne i Reiskes Fædreland, hvad hele Tydskland ikke vilde paatage sig. Og hvorledes var den Skat, hvoraf hiint stolte Værk fremgik, kommen i Suhms Værge? — Derom skulle Samtidens og Fremtids Lærde vidne, naar de tye til v o r t Nationalbibliothek, for at drage Reiskes efterladte Lærdomsforraad frem for Lyset.

Han døde, denne Tydsklands classiske Lærde, som han havde levet, uden Midler. Den eneste Arv han efterlod sin uforsørgede Enke, var en uskatteerlig Samling af Haandskrifter, af Oversættelser, Oplysninger og Anmærkninger til arabiske, græske og romerske Skribenter. Hun bød Reiskes Fædreland disse Frugter af hans dybe Lærdom, af hans hele Livs Grandskninger — Tydskland, der skyldte denne udødelige Lærde saa uendelig meget, havde intet tilovers for hans Efterladte. Da vendte hun sig til Danmarks Suhm; til ham, der forenede det reneste, det høieste Borgersind med en ædel Varme for den hele Menneskehed; til ham, der var Fædrelandets ægte Søn, og tillige Borger i Videnskabernes hele store Rige; og hun fandt hos ham, hvad hun forgieves søgte hos Konger og Fyrster: den rundelige Understøttelse, der sikkrede Reiskes Enke en kummerfri Alderdom [19]), og skienkede Suhms Fædreland den kostelige Eiendom, der, saaledes erhvervet, blev et ædlere, et værdigere litterariskt Bytte, end noget af dem, vi i vore Dage have seet at ranes ved Vaabenmagt og Krigslykke. — Jeg standser her ved denne prægtige Blomst i Suhms Mindekrands; thi jeg har alt længe følt min Evne for svag til at aftegne endog kun dens yderste Omrids; jeg har længe følt, at Æmnets Rigdom og Storhed overvælder min Stræben efter at optage det i en Skildring, i hvilken jeg blot har villet betegne nogle af de mest fremlysende Træk i den evige Mindeskrift, som Historiens Muse har sat over sin elskede Søn. Men kunde jeg nærme mig dette Minde, opreist af Nor-

dens Clio selv i hendes inderste Helligdom, og forlade det, uden at dvæle et Øieblik ved de Værker af Suhm, hvormed hun har prydet dets Fodstykke? Kunde jeg tale om Suhm, og forbigaae hvad der ligesom var Siælen i hans aandelige Liv, og ikke nævne hvad han har udrettet for vort Fædrelands Historie? — Kunde jeg dette, da jeg i saa mange Aar med Forundring og Ærefrygt og Kiærlighed og ydmyg Følelse af denne Mands Storhed har betragtet disse Arbeider, hvori han med en Fuldstændighed, der næsten ikke levner nogen Efterhøst, har nedlagt Frugten af de dybeste og videste Grandskninger i Nordens Historie, som nogen Mand endnu har foretaget sig?

Naar vi da ville betragte Suhm som Historieskriver, og i Særdeleshed hans Arbeider i den nordiske Historie, er det ligesaa billigt, som magtpaaliggende, at vi ikke bedømme ham ved Sammenligning med Andre, men efter det, han selv var, det, han selv har frembragt. Han var ingen Thucydides, ingen Macchiavelli, ingen Robertson, ingen Müller — han var Suhm, og han har sørget for, at dette Navn, ufordunklet af noget andet, vil nævnes til de sildigste Tider af Historiens Dyrkere med hellig Agtelse.

Det Maal, han havde sat sig, da han først fattede den Idee, at oplyse Fædrelandets og Nordens Historie, det blev han urokkeligen tro, og vandrede et halvt Aarhundrede paa den af ham valgte Bane. Vi kunne ikke med Billighed fordre, at denne

skulde have været anderledes affat; thi sikkerlig havde Suhm virket langt mindre, om han i sine historiske Arbeider havde taget en anden Vei, end den, hans Aand og dens tidlige Retning foreskrev ham. I ethvert stort og betydende Foretagende vil den altid udrette mere, der med Frihed følger sin egen Genius i Anvendelsen af sine Aandskræfter, end den, som tager sig Andre til Mønster, og vil tilegne sig en fremmed Aand. Dette i det mindste kan vel siges dem, som mene, at Suhm burde have skrevet Danmarks Historie paa en anden Maade, end han gjorde det; at han burde have offret mindre Tid og Arbeide til Historiens kritiske Undersøgelse, mere til at fortælle den i et sammenhængende konstmæssigt Foredrag. Lettere havde dette været ham, lettere at skrive den danske Historie efter Holbergs eller Mallets Maade, og Suhm var da, med mindre Arbeide og Selvfornegtelse, bleven ulige mere læst, end han nu er det; men vi havde da ikke eiet disse Værker, som der maatte en Suhm til at frembringe; Fædrelandet, Historien og dens rette Dyrkere havde vundet langt mindre. Hvad vi kunne ønske er, at Suhm ikke havde ladet sit kritiske Studium hartad fordunkle det ypperlige Talent til Historiens Fortælling, som vi, langt fra at negte ham, med lige stor Glæde og Agtelse erkiende.

Det er sagt mere end een Gang, og vel ikke uden Grund, at Danmark endnu savner en værdig Nationalhistorie; det er ogsaa sagt af en Dansk, som heller ikke har viist Suhms Minde den skyldige

Ærbødighed: „at til et saadant Værk var hans indvortes Øyne kun ringe [20]).“ At fælde slig en Dom efter vilkaarligt Tykke, er lettere, end at belægge den med Grunde og Beviser. Vi ere ingenlunde berettigede til den Paastand, at Suhm ikke kunde givet sin Historie en fuldkommere Form; thi Evnen hertil har han ofte nok lagt for Dagen — eller ville vi negte, at han i mange Stykker af sit store Værk (helst i dets første Dele), i sit korte Udtog af den danske Historie (som den udødelige Müller efter Fortieneste har berømt [21]), og som heller ikke endnu er overgaaet), i flere mindre Skrifter, hvori enkelte Dele af Fædrelandets Historie ere behandlede, har viist, at han ikke blot forstod at samle og drøfte, men ogsaa at fortælle med Liv og Aand og Sandhed?

Behøve vi fremmede Vidnesbyrd, for at gaae den Indvending i Møde, at vi ei med fuld Upartiskhed kunne bedømme en Forfatter, som Fædrelandet skylder saameget: da kunde vi fylde mange Sider med saadanne. Vi ville noies med at anføre til et Exempel, at det i et af Tydsklands bedste kritiske Blade er sagt om Suhms Historie: „at den ikke blot bærer umiskiendelige Præg af den største og omhyggeligste historiske Nøiagtighed; men ogsaa vidner om den modenste Dømmekraft og om en ægte historisk Smag, der veed strax at fremstille Begivenhederne fra den interessante Side og bringe Alt i en saadan Forbindelse, at selv dunkle Optrin sees i et tilstrækkeligt Lys.“ [22]) Dette gielder i Særdeleshed om den første Deel af Danmarks Historie, om

hvilken han selv med Sandhed kunde sige: at den indeholder en fuldstændig og tro Skildring af vore Forfædres Tænke- og Handlemaade, saa og en, om ikke i alle Begivenheder, saa dog i det Hele tilforladelig Fortælling af deres Bedrifter, i hvilken han „har villet skrive efter alle gamle Historieskriveres Viis; nemlig fortælle mere og dømme mindre, giøre et Heelt af det altsammen, indflette de faa Betragtninger i Historien selv, og lade dem saa at sige fødes af sig selv; korteligen, overlade meget til Læserens egen Tanke og Flid.“ [23])

Om vi derfor ikke i eet og Alt ere enige med ham, om vi troede, at Nordens ældste Historie maaskee tildeels kunde betragtes og fremstilles fra et andet Synspunkt, hvor dens mythisk-poetiske Deel nøiere skielnedes fra den factiske, eller egentlig historiske, og at Suhm maaskee har anvendt alt for stor Flid, alt for møiefuldt et Arbeide paa at bringe Vished der ind, hvor den aldrig nogensinde kan opnaaes: altid maae vi dog erkiende, at han ikke allene har lagt en Grundvold for den gamle nordiske Historie, saa dyb og fast, som Ingen før ham har kunnet lægge den; men at han og selv paa denne har opført en Bygning saa stor og skiøn, at der vil en saare klogtig og vel begavet Mester til at overgaae ham i dette Værk. Jeg vil ikke tale om den skiønne, kraftige Fremstilling, om det rene, simple og værdige Foredrag, hvormed Suhm fortæller de gamle Begivenheder. Men ogsaa herved har han viist, hvor dybt han var trængt ind i den Histories

Aand, han vilde skrive, og hvor vel han har forstaaet at opfylde, hvad han selv fordrede: „at Historien saaledes bør fortælles, at enhver Læser kan finde, om hvilken Tidsalder ham da fortælles, og ligesom tænke sig over i den.“ 24)

Ingenlunde er det vor Hensigt, i det vi lade Suhms Fortieneſter af Fædrelandets Hiſtorie vederfares deres fulde Ret, at ville tillægge ham andre, end dem, han virkelig beſidder, eller give ham anden Berømmelſe end den, vi kunne lade Sandheden ſelv udſige. Denne Udødelige, hvis Navn, da han levede, var paa Alles Tunger, og hvis Rygte havde naaet til Europas fierneſte Lande, vandrede ſelv paa den ſtille Beſkedenheds Vei, og var den, ſom vidſte mindſt af, hvormeget Krav han havde paa Samtids Taknemmelighed og Efterſlægtens Hæder. Saalidt han, hvis han endnu var iblandt os, vilde fundet Behag i, at Nogen tillagde ham andre Fortieneſter, end hans egne: ſaalidt kunde det ſomme ſig for os, at ville ſmykke ſaa ſtor en Mand med laante Fiedre. Suhm gik ſin egen Vei i at bringe den danſke Hiſtorie for Lyſet i en ny Skikkelſe. Med Anvendelſen af alle de Midler, ſom kunne tænkes at ſtaae en Hiſtorieſkriver til Tieneſte, med de møiſommeligſte Forberedelſer, ſom borttoge mere end tredive Aar af hans Livs kraftfuldeſte Alder, gik han til dette Arbeide, hvori han ikke vilde nøies med at udfylde, forbedre og fuldføre hvad Andre før ham havde frembragt; men ſom han vilde optage fra Grunden af, for at opføre, paa egne Grandſkninger, en heel

ny Bygning. Vi beundre den frugtbare, aldrig trættede Flid, hvormed han, imedens mangehaande Arbeider af anden Art vare hans Hvile, arbeidede sig igiennem en uhyre, chaotisk, paa tusinde Steder adspredt Masse af historiske Materialier; vi beundre den store Rigdom og Mangfoldighed af Kiendsgierninger, som han har bragt for Dagen af ubenyttede, for en stor Deel ukiendte Kilder; vi beundre det Liv og den Friskhed, han selv under de torreste, moisommeligste og mest trættende Undersøgelser kunde bevare i sin Aand og i sit skriftlige Foredrag — vare ikke hans Sigrid, og Bogerne om Odin og om de nordiske Folks Oprindelse omtrent samtidige? — Men vi dølge derfor ikke, at det maaskee havde været til ikke ringe Fordeel for Suhms Historie, om han tidligere havde begyndt at udarbeide den, og efterhaanden, imedens han samlede sit store historiske Forraad, ogsaa fremmet Værket selv.

Det er vigtigt for Historieskriveren, at ikke Stoffet, som han ved sin fortællende Konst vil fremstille i en værdig og harmonisk Form, overvælder ham, at ikke Mængden af mindre vigtige Materialier skal fortrænge eller skade Eenheden i hans Værk, og at ikke det moiefulde Arbeide, hvorved han af saamange, tildeels slette og urene Kilder maa samle og udlede sit Forraad, skal svække den dannende Kraft, ved hvilken han skal sammensmelte de enkelte, adsplittede, usammenhængende Kiendsgierninger i en ædel og reen Konstform. Suhm anvendte sine bedste Aar paa de torreste og vidtløftigste kritiske

Undersøgelser; flidig, i en Alder af over halvtredsindstyve Aar, da han alt havde udgivet ni Qvartbind af sine Forarbeider, begyndte han at udarbeide sin Danmarks Historie. Med en Flid og en samvittighedsfuld Omhyggelighed, næsten uden Lige, gjennemgik han Bøger i Tusindetal, og af Haandskrifter og Brevskaber Alt hvad der var ham muligt at opspore, for at bringe Kiendsgierninger og Begivenheder for Dagen, og giennem Fortidens vildsomme, svagt belyste Labyrinth, bane sig Vei til Sandhed og Vished i den nordiske Historie.

Men kiendeligt er det, at under dette næsten uendelige, yderst trættende Arbeide, som han uden Afbrydelse fortsatte i tredive Aar, havde hans Aand vel ikke tabt dens Styrke og Klarhed, hans Phantasie ikke Evnen til at modtage et levende og lignende Billede af Tider og Handlinger; dog var Kraften hos ham til at fremstille disse i en klar Orden og i pragmatisk Sammenhæng, ikke mere saa usvækket og virksom, som vi maatte ønsket den Mand, der med saa udmærkede Evner og saa anstrengende Arbeidsomhed havde offret sit hele Liv til det store, hæderfulde Foretagende. Kiendeligt er det, at han, ved den langvarige, uafbrudte Syslen med at bringe Materialier til Veie, og med denne Syssel bestandig for Øie, lod sig beherske for meget af Historiens Stof, eller anvendte ikke Virksomhed nok paa at bringe det i en eiendommelig, skion og anskuelig Form. Derfor see vi ogsaa, at han stundom vel meget forsømte Sprog og Stiil i sine store historiske

Værker, og det paa selvsamme Tid, som han skrev sine classiske Fortællinger i et reent og værdigt Sprog. Heller ikke kan det undgaae vor Opmærksomhed, at ligesom Suhm mere og mere fordybede sig i at samle det historiske Stof, der bliver rigere og vidtløftigere, jo længere man naaer frem i Tiden, saa tabte han ogsaa mere og mere den Kiæde af Syne, der skulde slynget sig igiennem Stoffets Brudstykker og forenet dem, i større og mindre Partier, til et harmonisk Heelt. Vi finde derfor især i de sidste Dele af Suhms Værk den Blanding af udarbeidet Fortælling og raae historiske Brudstykker, som betager det Formen af et fuldendt Arbeide.

Dette var en nødvendig Følge deraf: at han, om ei i sine Grandskninger, dog i deres Benyttelse under Historieskrivningen, udbredte sig alt for vidt, og saaledes drog ind i Danmarks Historie meget, der kunde siges, at være den ganske fremmed; at han gik alt for meget ind i de enkelte samlede Kiendsgierninger; at han ikke vilde lade nogen af dem forsvinde af sit Værk, og ansaae dem alle for værd at bevares; endelig at han, ved at holde sig med alt for stor Strenghed til Aarfølgen, berøvede sig selv Evnen til pragmatisk at forbinde Begivenhederne og fremstille dem i sammenhængende historisk Fortælling. Disse Mangler kunne vel ikke tillægges Suhms Fædrelandshistorie uden for saavidt, som man vil betragte den, ikke som en Krønike, der ingen Paastand gior paa konstrigtig Fremstilling, men som en Historie, eller et Værk af den fortællende Konst.

Men det er ogsaa kun, fordi vi hos Suhm finde saameget af det, vi fordre hos en Historieskriver, fordi han unegteligen besad, ikke ringe, men store Evner til at kunne have frembragt et langt fuldkommnere Værk, og fordi vi ei tilbørligen kunne hylde Suhm og hans store Fortieneſter, om vi ikke fremfor Alt hylde Sandheden, at vi her have berørt hine Mangler. Vi kalde dem Mangler, ikke Feil; thi de minde os mere om, at der i Suhms Værker fattes Noget, som vi ønskede at finde der, end at de have Ufuldkommenheder, som kunde forringe Værdien af det, han har givet.

Naar vi da med Upartiskhed have erkiendt, hvad Suhms store historiske Værker savne, for at være fuldendte Arbeider, bør det ei være os formeent, at fremsætte, hvad der kan siges til deres retfærdige Berømmelse. Betragte vi dem endog kun som en Samling af Forarbeider, som et Giemmested for Alt, hvad der fra den fierneste Oldtid til langt ned i Middelalderen kan udfindes til Oplysning for den danske Historie, til dens fuldstændige kritiske Fortælling — hvor maae vi da ei forbauses over den rige Skat, som ved en eneste Mands Flid og Møie er bragt for Lyset? I to og tyve Qvartbind [25]) har Suhm nedlagt dette store Forraad til Danmarks Historie — og hvo maatte ikke beundre Mandens overordentlige Arbeidsomhed (langt mere endnu ved at mindes, hvormeget andet han skrev, og hvor uendelig meget han læste), hvis hans Arbeide endog havde været indskrænket til at samle og ordne hint

Forraad, som et Aftryk af Historiens Kilder? — Men da kiende vi ikke Suhms Danmarks Historie og de kritiske Værker, der forudsendtes den, om vi giøre os et saadant Begreb om dens Indhold. Der er næsten ingen Side blandt de mange tusinde, hine Bøger indbefatte, som jo har kostet Suhm Grandskningens og Kritikens Møie. Ingen Kiendsgierning er fremsat, ingen Tildragelse fortalt, ingen Charakteer bedømt, uden at han har fremsøgt Alt, hvorved de kunde oplyses, sammenholdt de forskiellige Beretninger, kritisk undersøgt dem, og, hvor han ikke troede at finde afgiort Vished, meddeelt hvad flere have optegnet og dømt om een og samme Handel.

Vil Nogen sige, at dette ikke gielder overalt om Suhms Historie, og i Synderlighed fremvise dens sidste Dele som Beviis paa, at endeel i den kan modtage Rettelse og Forbedring, da spørge vi: hvor viser man os saa stort et Arbeide af den Natur, der kunde siges at være uforbederligt? Ja vi kunne spørge: hvor mange Historieskrivere kan man fremvise, der have bragt mere Sandhed for Lyset i et Stof af den Indskrænkning, som et saa lidet Lands Historie nødvendig maa have, end Suhm, hvis colossalske Værk i Omfang vel er et af de største egne Arbeider, som een Mand har frembragt i Historien, og hvor dog Kritik har fulgt Grandskeren paa hans hele, lange, møiefulde Vandring?

Derfor skal denne Roes evig følge Suhms, Historieskriverens, Navn, at han foretrak det Grun-

dige, det Simple, det Gavnende, for det Glimrende og Blendende, Grandskning og Sandhed for spillende Vid og forfængelig Klogt; at han foretrak det saare tunge og moisomme Arbeide, at udrede alt det Forvirrede i den danske Historie, at bringe det Skiulte for Dagen, at samle de adspredte og ubekiendte Materialier, for det langt lettere, i Verdens Øine mere lønnende, at benytte sine Forgængere og de nærmeste Kilder, til at give Mængden en let og behagelig Læsebog i Hænde; endskiøndt det sidste vilde erhvervet ham en langt større Kreds af Læsere, og i denne et langt mere udeelt Bifald, end han ved det første var i Stand til at erholde. Han vilde hellere arbeide for Historiens lærde og kyndige Grandskere, for dem, som kunde benytte hans Flid og Kritik — han vilde hellere frembringe et Værk, der er at betragte som en Grundvold og Hiørnesteen for den danske Historie, end skrive denne til Behag for et større Publicum, men uden at udtømme dens Kilder, og saaledes kun giøre en halv Gierning. Ere derfor end hans Arbeider ikke for Alle, og kunne de ei være Alle tilpas: saa bør dog enhver, som elsker Alvor og Sandhed i Historien, enhver, som med Flid vil studere Fædrelandets, enten for selv at vorde kyndig i Fortidens Tildragelser, eller for at træde i Suhms Fodspor, og fremsætte dem i sand og værdig Fortælling, taknemmeligen erkiende: at det er for d e m, han har arbeidet, for Videnskaben og Fædrelandet, han har opoffret sit Liv, og maaskee en mere glimrende Forfatter-Ravnkundighed; at det var h a m, der ved halvtredsindstyve Aars Arbeide har banet en Vei for

Danmarks kommende Historieskrivere, som de neppe ville finde saa ryddelig, eller saa bequem i nogen anden Historie, som nævnes kan. —

I faa Træk har jeg nu søgt at oplive Erindringen om, hvad Suhm var som Forfatter, hvad Fædrelandets Litteratur og Historie skylder ham, der offrede dem et langt, virksomt, daadfuldt Liv, et halvt Aarhundredes daglige Grandskning, og Anvendelsen af fyrstelige Midler. Dog, hvorlangt fra, at jeg har sagt Alt, om jeg ikke veed mere at sige om Suhm, end dette! — skiøndt det allerede er saa meget og saa stort, at min svage Evne kun med Undseelse har vovet sig til en saa ophøiet Gienstand. Har jeg talt om Suhm, den Gode, den Elskværdige, den Velgiørende? Har jeg med Fuldstændighed skildret den Mand, der i mere end en Menneskealder var Videnskabernes og deres Dyrkeres faderlige Beskytter og Velgiører i Danmark? Har jeg tegnet Eder hans Billede, som det endnu, helligt og uforgængeligt, lever i saa Manges Hierter, der saae ham fra Ansigt til Ansigt, hvis Beundring han fængslede, hvis Høiagtelse, hvis Kiærlighed, hvis Taknemmelighed han vandt for evig, ved hans Aands de store, herlige Gaver, ved hans lige sieldne Lærdom og Beskedenhed, ved hans Hiertes milde, elskværdige Dyder, som giennemlyste hans Aasyn, hans Tale, hans Adfærd og Handlinger, hans hele af Gud velsignede Liv? — Har jeg tegnet eder dette Billede, som jeg, der allene i hans Levnet og hans Gierninger har

kunnet elske og beundre ham, dog aldrig var i Stand til at fremstille saa lignende og træffende, som de, der levede med Suhm, og endnu leve med os? — Nei! hverken har jeg giort det, eller vil jeg vove mig til et Foretagende, ved hvilket jeg maatte frygte, ei blot eders Mishag over min Tillid til en Evne, jeg ikke besidder, men ogsaa min egen Fortrydelse over at have handlet imod den Ærefrygt for Suhms Minde, der aldrig dør i min Siæl.

Jeg vil ikke skildre denne Udødelige for Eder, da hverken jeg besidder den Dueligheed dertil, som I kunde fordre af mig, eller I mangle Evnen til at beskue Manden, som han var, i hans Levnet, i hans Gierninger, i de uforgængelige Minder, han har reist sig i Historien. Disse vil jeg bede Eder, at kalde levende frem i Eders Siæle; i dem vil jeg bede Eder læse de Træk af Suhms Charakteer og Personlighed, som der staae prægede for Evigheden, og klarere, lysere, mere læselige, end i den heldigste Overførelse. Jeg vil bede Eder giennemgaae hans hele Levnet — der skulle I finde den fromme, vise Ædling, den oplyste Videnskabsmand, den utrættelig virksomme Lærde. Der skulle I lære, at han var mere end Bogskriver, mere end Verdensmand, mere end Lærd og Lærdes fornemme Beskytter: at han var et sieldent, ædelt Menneske, en reen og kraftig Natur, der fri og selvstændig i Tænkning og Handling, uden at hylde nogen anden Myndighed, end Sandhedens, gik Livet igiennem med gudhengiven Fromhed og Tro, med sindig Munterhed og

lystig Alvorlighed, med en aldrig trættet, aldrig standsende, stedse til et stort og ædelt Maal henvendt Virksomhed, med et godmodigt, velgiørende, menneskekiærligt Sind, aabent for alle blide og ømme Følelser, aabent for Livets Glæder og Nydelser, men ogsaa for enhver den ædlere Menneskeligheds Fordring, for Medmenneskers Tarv og Trang, for alt det Gode og Gavnlige, der paakaldte hans Hielp og hans Evner for at vorde fremmet.

Naar I da have skuet denne fieldne, store Mand, som han var i Levnet og Daad, i Aand og Id, i Hiertelag og Handlinger — naar I have seet og beundret Alt hvad han var for sin Samtid, Alt hvad han for Fædrelandet giorde og virkede, der vil vare og bære Frugt til de seneste Slægter; og I da tillige see, hvor beskeden han var i al sin Storhed, hvor stille han vandrede paa Udødeligheds glimrende Bane, hvor langt han var fra al Stolthed af sine Fortienester, hvor langt fra at ville nedtrykke Andres, eller hæve sig paa Nogens Bekostning; ja hvor langt han var fra at ville fordunkle selv det ringeste Navn, saaledes, at han langt hellere havde sat sit eget i Skygge, om han havde kunnet dølge dets Glands: naar I have seet alt dette, da ville I mindes, at dette var Suhms Aand, og at denne Aand var dansk. Thi vel er det al ægte Siælsstorheds Væsen, at den seer paa det Virkelige, mere end paa Skinnet, at dens Stræben gaaer ud paa kraftig Handling, og ei paa at erhverve sig Handlingers Glands: men dog kunne vi vel berømme os af, at

det altid har været danske Mænds Tænkemaade at virke det Store, det Ædle, det Gavnrige i Stilhed, og, langt fra pralende Selvroes, at nøies med det Lov, som Selvbevidsthed meddeler, det Æreminde, som reises i Medborgeres erkiendtlige Hierter.

Saa tænkte Suhm, saa tænkte Mange af Danmarks udødelige Mænd før ham — og gid aldrig den Tid maa komme, at dette Træk skulde forsvinde af vor Nationalcharakteer; men gid det heller aldrig maatte kunne siges om os: at vi have glemt os selv og vor egen Hæder; at vi have glemt, hvad vi skylde vore udødelige Medborgeres Minde; og at vi, i saadan Forglemmelse af det Krav, de have paa vor evige Taknemmelighed, ogsaa slaae det af Minde, at disses Fortieneſter, disses Storhed og Hæder, er Fædrelandets uforgængelige Arv, som vi, om vi ville nyde godt af den, skulle holde i Hævd og beskytte og formere, og med hellig Ærbødighed overantvorde vore Efterkommere.

Vi have derfor vel Ret til at nævne med Glæde og Stolthed for al Verden, et Navn, der indbefatter saa stor en Deel af Danmarks Hæder, som Navnet Suhm. Men vi eie kun denne Ret for saavidt, som vi tillige lægge for Dagen, at vi fortiene saadan Hæder ved at paaskiønne dens Værd, at den er os en mægtig Drivefieder til Patriotisme, et kraftigt Middel til at vække, oplive og opholde den Nationalaand, uden hvilken det nytter lidet at bramme med fordums Ypperlighed og med store

Mænd, som vi hverken tilbørligen holde i Ære, eller i Aand og Daad stræbe at efterligne. Da slukkes Glandsen i de Stierner, der funkle paa Nationalærens Himmel, eller rettere, den fierner sig og skinner kun mat fra Historiens Baggrund ned i Livet, naar den ikke tænder et varigt Lys, Slægt efter Slægt, i Nationens Aand. Da vorder Mindet om udødelige Medborgere, om deres Fortieneſter af Fædrelandet, for Efterslægten enten en luſtig Skygge, eller et glimrende Drømmebillede, naar det ikke, bevaret i levende Erindring, altid vækker ny Lyst og Kraft hos Mange til at betræde den samme Vei, som hine vandrede. Historien giemmer ikke blot for Evigheden Erindringen om store Mænd og deres berømmelige Gierninger; den rækker ethvert Folk, enhver Tidsalder sine Mindetavler, og opfordrer enhver til at tilegne sig hvad Stort og Ypperligt den finder hos de foregaaende, ikke ved at rose sig deraf, men ved at frembringe og udføre det, som kan sættes i Ligning dermed.

Derfor har jeg fremkaldt Suhms Erindring paa denne Dag, som engang var festlig for hele Danmark og Norge, og som evig vil blive det i hver ægte Dannemands Hierte, for at vi skulle fryde os over, at en saadan Mand fødtes iblandt os, at vi kunne tilegne os ham, som vor egen, og nævne hans herlige Bedrifter, hans store Fortieneſter, naar vi nævne vort Fædrelands evige Hæder. Men jeg har ogsaa giort det, for at vi skulle erindres om, at saa stor en Mands Hædersminde bør være os, hvad

Grækeren Miltiadis Trophæer vare for den unge Themistokles; at det uafladelig maa fremstille sig for os og tilskynde os til en priisværdig Efterligning, til at leve, som Suhm levede, for Fædrelandet, for Nationalæren, for Videnskab og Konst, eller for hvilkensomhelst det ædlere Menneske værdig Idee, hellere end for timelig Fordeel, eller forgængelig Glimmer, eller Egennyttens lave og indskrænkede Tilværelse.

Da kunne vi nærme os den Udødeliges Minde med rene Følelser, og med den styrkende Bevidsthed, at om vi ei kunne ligne ham — hvilket kun blev faa Dødeliges Lod — saa kunne vi dog uden Undseelse nævne den sieldne Suhm som vor Landsmand, og tage Deel i den Ære, som ved ham skienkedes vort Fædreland. Da kunne vi, som dettes trofaste Sønner, med Fryd og Stolthed nævne den Dag, hvis festlige Minde vi have indviet disse Øieblik, som en af Danmarks Høitidsdage; og imedens Seiersraab og Glædesjubel lyder høit over Germanernes ganske Land, hvilke idag for et Aar siden knuste Frankernes haarde Aag og styrtede det Tyrannie, ved hvis Fald Europa drømmer om Frihed og Fred: kunne vi Danske med stille, fredelig Glæde sige os selv, ja det hele Europa — thi det har erkiendt hans Storhed — paa denne Dag fødtes Danmarks Suhm!

Og Du, o hellige Skygge, hvis Minde jeg har vovet at bringe et ydmygt Offer, Du modtage denne Hylding, der, om den ikke er Dig og Fædre-

landet værdig, dog rækkes Dig med et reent og redeligt Sind, som Du, levende iblandt os, modtog selv den ringeste Gave fra enhver Medborger, med huld, overbærende Venlighed! Du, som maaskee endnu fra en høiere Verden kan nedsvæve til det Fædreland, for hvilket Du engang lod alle dine Kræfter virke, Du, Suhms forklarede Aand! forlad aldrig det Folk, der elskede i Dig en af sine store Velgiørere, og i hvilket Du elskede alt det Blide, Godmodige, Retskafne, Elskværdige, hvis Billed Du selv var. Forlad os aldrig! men vedbliv at virke iblandt os til Borgerheld og Menneskeforædling ved Videnskab og høiere Dannelse, i det Du, som et herligt Mønster paa den gode, den oplyste Borger, lever i Alles Erindring, som elske Fædrelandet, og ønske at ligne Dig. Vær Du, stor ved Fredens høie Dyder, det fredelige Danmarks Stolthed — og saalænge Dit Minde, o Suhm! er os helligt, saalænge Din Aand hviler over Dit Fædrelands Sønner, saalænge skal dette ikke fattes Hæder og Agtelse. Thi Magt kan brydes, og Vælde forgaae, og for det uretfærdige Herredømme har Gud beskikket et Maal; men det Folk, der søger sin Ære i Fredens Konster, der kun fører Redelighed og Frihed og Ret i sit Skiold, skal bestaae for den strenge Domstol, for hvilken, fra de ældste Dage til vore, Vold og Svig og Tyrannie staae dækkede med evig Skændsel og Afsky.

Anmærkninger.

1.) Det er meget langt fra, at jeg ved disse Ord har villet nedsætte Værdien af det, som hidtil hos os er skrevet over Suhm, hans Levnet, Værker og Fortieneſter; hvilket vilde være en ligesaa utilgivelig Brøde imod den Mand, hvis Minde jeg ærer saa høit, som imod dem, der paa forskiellig Viis have villet bevare og hædre det. Men saa vist det er, at ethvert Bidrag hertil kan fortiene Agtelse: saa vist er det ogsaa, at de Fordringer, man har til et rhetorisk eller biographisk Værk over Suhm, der skulde opnaae hans Udødelighed, hidtil ei ere opfyldte. Dette allene er, hvad jeg ovenfor har villet sige; og det hindrer mig ikke fra at lade enhver, som har bidraget til at afbetale en Deel af Fædrelandets Gield til Suhm, vederfares fuld Ret.

Vi have, som bekiendt, en Udsigt over Peter Frederik Suhms Levnet og Skrifter, ved Professor Nyerup, indrykket i 15de Deel af Suhms samlede Skrifter. Kiøbenh. 1798. Skiøndt den mangler endeel, for at være en fuldendt Levnetsbeskrivelse, indeholder den, i sin simple, annalistiske Form, en Rigdom paa historiske Notiser, der gior den ligesaa interessant som umistelig, og den er skrevet med en Frimodighed og Sandhedskiærlighed, der gior den af Fædrelandet saare fortiente Forfatter Ære. — Kortere Efterretning om Suhms Levnet, med fuldstændig Opregning af hans Skrifter, har Nyerup meddeelt i 2den Deel af den alt for tidlig standsede Samling af fortiente danske Mænds Portraiter, med biographiske Efterretninger, hvilken han i Forening med Kobberstikker Lahde udgav. (Kbh

1799.) Heraf indtykkedes de, med Forøgelser og Tillæg, i Suhmiana, eller 16de Deel af Suhms Skrifter. Kbh. 1799. S. 373—430. — En skion Mindetale over Suhm er Jac. Badens Laudatio Petri Frid. Suhmii, i hans: Orationes, quas in Rectoratu acad. habuit. Hafn. 1799. Denne indholdsrige Tale, som maaskee er det bedste, der skreves over Suhm efter hans Død, er oversat paa Dansk, af Professor T. Baden. Kbh. 1799. 35 S. 8. Et Sidestykke til den er: P. F. Suhms Minde, en Tale, holden i det forenede Selskab, af K. L. Rahbek, trykt i Minerva for November 1798, og i Suhmiana S. 436—50. — Tvende andre Mindetaler over Suhm findes i Minerva; een af Pastor Junge (Mai 1799, S. 196—331), hvori mange enkelte Steder ere udførte med genialsk og kraftig Veltalenhed; den anden af Pastor Kampmann, bekiendt af hans Lovtale over Christian III, er udførligere end hiin, og charakteriserer med mere Huldstændighed Suhms store Fortienester i deres enkelte Grene. (Jun. 1799, S. 18—71.) — Saameget, og mere end dette, er alt skrevet over Suhm, og dog maae vi vel altid sige med Junge: „hvo skal værdigt tale om ham til den kommende Tid? Hvo? — uden han selv."

2.) Det kiøbenhavnske Videnskabers-Selskab „som ventelig vilde forsone den Brøde, at det efter Lyrdorphs Død ikke valgte ham til Præses," udsatte 1798 og atter 1799 en Præmie af 50 Ducater for den bedste Mindetale over Suhm (S. Suhmiana S. 422 og Fortalen S. XIV.); men den blev ikke vunden.

3.) Suhm fødtes i Kiøbenhavn den 18 October 1728 (Faderen, Admiral Ulrik Frederik Suhm, Moderen, Hilleborg Catharina Lerche); tilbragte Aarene 1743—1746 paa Næsbyholm; blev Student 1746; Hofjunker 1747, Assessor i Hofretten 1748 og samme Aar, hans Alders tyvende, Forfatter; drog med Schønning til Trondhiem 1751; gifte sig der 1752 med Karen Angel; reiste med Schønning tilbage til Danmark 1765; aabnede 1775 sit Bibliothek; udgav 1769 det første Bind af hans kritiske Værker til Danmarks Historie, og 1782 det første Bind af Historien selv; blev kongelig Historiograph 1787; mistede sin eneste Søn (født 1761 i Trondhiem) 1778, og ti Aar derefter sin Kone; giftede sig anden Gang den 18de Oct. 1788 med Christiane Becker; afstod sit Bibliothek til Kongen 1796; døde i Overød den 7de Sept. 1798.

4.) Suhm havde, da han var 17—18 Aar gammel, ikke allene læst alle latinske Skribenter af Guld- og Sølvalderen, men ogsaa det omtrent af 1500 Bøger bestaaende Plessiske Bibliothek paa Næsbyholm. (Suhms Levnet af Nyerup. S. 9.)

5.) Næsbyholm, ved Tiustrup Sø i Siælland, eiedes da af Kammerherre Chr. Siegfr. Pless. Paa denne Gaard opholdt Admiral Suhm sig med sin Familie i fire Aar, fra 1743, da han fik sin Afsked, til Enden af 1746. da han atter blev Chef for Holmen og Flaaden. (Hans Levnet i Suhms Skrifter X. Deel.)

6.) „Poeterne opflammede især min Indbildningskraft; Studeringer, landlige Fornøielser, Frihed bleve mine eneste Formaal, og virkede med en uimodstaaelig Kraft paa min hele følgende Tænke-

og Handlemaade. De Gamle tildroge sig al min Kiærlighed, og endnu, dersom Fædrelandets Historie ei havde giort Hindring, vilde de vist opfylde al min Tid." Suhm. 1786. (Saml. Skr. IV. S. 356.)

7.) Æreminde over Niels Christian Graae. Samlede Skrifter. IV. S. 345—360. Graae var Suhms Lærer fra 1739 til 1746.

8.) 1748 udgav Suhm sit første trykte Skrift (Samtale efter Luciani Maade imellem Lyciscum og Aristidem. 24 S. 8.) Men af hans egne Optegnelser om hans Studeringer og Arbeider i hans unge Aar (Saml. Skr. XVI. S. 223 o. f.) erfare vi, at han skrev Bøger (f. Ex. Danmarks Geographie, Udtog af den danske, norske, græske Historie, m. m.) alt i sit tolvte og trettende Aar.

9.) „Af vor store Baron Holbergs Skrifters Læsning er jeg først kommen paa de Tanker, ogsaa at skrive Bøger." Suhm. Saml. Skr. XVI. S. 226.

10.) Under dette Navn udgav Suhm sine Trondhiemske Samlinger i 5 Bind 1761—1765.

11.) De findes i 12te, 13de og 14de Bind af de samlede Skrifter.

12.) Den er skrevet 1765, indført i det kiøbenhavnske Videnskabers-Selskabs Skrifter 9de Deel, og deraf i de samlede Skrifter 9de Deel S. 3—112.

13.) Grev O. Thotts Bibliothek, der havde den sørgelige Skiebne, efter Samlerens Død at adsplittes ved offentlig Auction (skiøndt lykkeligviis den bedste Deel deraf gik over i det store kongelige Bibliothek), var større end Suhms, og rigere end

dette paa Palæotyper og udenlandske Haandskrifter. Men det var samlet uden Valg, fattigt i den nyere Litteratur, og for Eieren, saavel som for Fædrelandet, en død Skat; hvorimod Suhms Bogsamling, der i Størrelse ikke gav Thotts meget efter, havde den væsentlige Fortieneste, at indeholde det bedste og mest udvalgte af de nyere Skrifter i alle Sprog. Altid vil det blive mærkværdigt, at de to største Biblioteker, nogen privat Mand i Europa til den Tid havde samlet, med Slutningen af det 18de Aarhundrede fandtes i Danmark.

14.) Det var især efter hans Søns Død, at Suhms Bogindkiøb blev meer end kongeligt. Paa en Tid, da Kongen af Danmark anvendte 700 Rdlr. om Aaret til Nationalbibliothekets Formerelse, gik Suhms aarlige Udgifter for Bibliotheket til 4—5000 Rdlr. (Suhms Levnet af Nyerup. S. 96.) Kort tilforn beretter han, at de Penge, Suhm anvendte paa sit Bibliothek, beløb sig til henimod en Tønde Guld; og herved mener Nyerup dog kun hvad det kostede Suhm i nogle og tyve Aar, eller fra den Tid, da Bibliothekets Forøgelse gik i det Store.

15.) Der gives neppe en islandsk Saga, ja neppe et historisk Haandskrift af nogen Vigtighed paa Universitetsbibliotheket, uden det nu findes i Afskrift, ved Suhms Omsorg, paa det store kongelige Bibliothek. Ei at tale om Berigelsen, dette har faaet ved den Suhmske Manuskriptsamling (der indeholder meget af det bedste blandt Luxdorphs, Langebeks, Sevels og Fleres Samlinger), hvor stor er ikke Nytten og Bequemmeligheden for Historiens Dyrkere af at kunne læse de islandske,

ofte meget ulæselige Codices i gode og tydelige Afskrifter?

16.) Fra 1775, da det aabnedes til hver Mands Brug (S. kritisk Journal 1775. No. 31 og Suhms Levnet ved Nyerup S. 98) til 1796, to Aar før hans Død, da han afstod det til Kongen for en aarlig Livrente. (Jvf. Badens Univ. Journal 1796. 1 Hefte S. 47.)

17.) Udgivne af Sandvig og Nyerup. Kbh. 1779—1795. 4to.

18.) De opregnes, med flere af Suhm bekostede Skrifter, i hans Levnet af Nyerup, S. 123.

19.) Det var i Aaret 1779, at Suhm kiøbte Reiskes efterladte Manuskripter for en aarlig Pension af 200 Rdlr. til hans Enke, og den kostede ham saaledes henved 4000 Rdlr. En lige Sum medgik til Udgaven af Abulfeda. Fortegnelse over Reiskes Haandskrifter, der med Suhms Manuskriptsamling kom til det store kongelige Bibliothek, findes i Joh Jak. Reiskens von ihm selbst aufgesetzte Lebensbeschreibung (udgivet af hans Enke). Lpg. 1783. S. 152—177, og i Murr's Journal zur Kunstgeschichte u. Litteratur. 10r Bd. S. 279—90.

20.) Kort Begreb af Verdens Krønike ved N. F. S. Grundtvig. Kbh. 1812. S. 320.

21.) „Suhms Udtog af Danmarks Historie har jeg læst, skiøndt jeg ellers ingen Compendier læser; men jeg betragter dette, som Resultatet af denne store Lærdes Grandskninger, der ved Sproget for det meste ere mig utilgængelige. I Sandhed, ethvert Ord deri er vigtigt; og skiøndt jeg endnu ikke aflægger Tvivlen paa hans to første Odiner, finder jeg Fremstillingen i det Hele mesterlig, og overveiende sandsynlig." Et Brev af Joh. Müller 6 Nov. 1799. Sämmtl. Werke, 6r Th. S. 338.

22.) Allgemeine Litteratur Zeitung 1791. No. 131 i Recensionen over 3die og 4de Bind af Suhms

Historie. Jeg vil her endnu tilføie disse den ærlige Gräters Ord om Suhms Historie, i Fortalen til hans Oversættelse af dens 1ste Deel (P. F. Suhms Geschichte der Dänen, aus Liebe zu dem Studium derselben, und aus Ehrfurcht für ihren Verfasser übers. von F. D. Gräter. 1 Bd. Lpg. 1803); om end dette ikke skulde være Hr. W. C. Grimm i Cassel tilpas, der ikke kan finde sig i Gräters Høiagtelse for Suhm, som han selv behandler paa en temmelig let Maade: „Med dette Værk har Suhm unegtelig sat Kronen paa sine historiske Skrifter. Mig synes det skrevet med en Aand, der ikke udspringer af noget Slags Hensyn, men ene af Gienstanden selv, hæver sig og synker med denne, i en tør eller underholdende, opmuntrende eller advarende Skikkelse, eftersom den uforvanskelige Histories egen Skikkelse frembyder sig. Mig synes, der udfordres en saa fordringsfri, og tillige saa kundskabsrig, en i alle den gamle og nye Verdens Forhold saa dybt indtrængende Aand, for at see i enhver Begivenhed dens sande Billede, og om ei udtale, dog lade os føle dens rigtigste eller frugtbarste Anvendelse. Med et Slags historisk Simpelhed skeer dette ofte i Suhms Historie, og hvad der forhøier dens Værd, og synes at forudsætte en af de ærværdigste Hensigter, skiøndt den var intet mindre end Historieskriverens Hensigt: dette er de Betragtninger og Advarselsregler, der fremgaae af saa mange og mangfoldigen artede, i talløse Omstændigheder paa de forskielligste Maader indviklede Regenters Historie. Den er et Speculum regale, der, uden at frygte for at falde i Unaade, kan træde i Stedet for en tro Minister og frimodig Statsmand."

23.) Fortalen til 1ste Deel af Danmarks Historie.

24.) Sammesteds.

25.) De kritiske Værker: om de nordiske Folks Oprindelse og Vandringer, om Odin, og Danmarks kritiske Historie, i 9 Octavbind og et Foliobind. Af Historien er trykt 11 Bind (iberegnet det 9de, der endnu ikke er udkommet); i det 12te skal Suhms Værk sluttes med Christopher II. og Valdemar Atterdags Historier.

Indledning til Forelæsninger over den græske og romerske Oldtids Litteratur.

Ingen begynder en betydelig Reise, uden at erhverve sig Forkundskab om de Lande og Folk, hvorhen han agter at begive sig. Ogsaa om de Egne, igiennem hvilke han vandrer did, indsamler han Kundskab, for saaledes mindre at være udsat for unyttige Omveie og Vildfarelser. Dette er i vort daglige Liv saa almindeligen vedkiendt, at det neppe falder et fornuftigt Menneske ind, derom at yttre den ringeste Tvivl. Men skulde det mindre gielde om vort aandelige Liv, og vore videnskabelige Bestræbelser? Visseligt ikke! Ogsaa her er det indlysende, at det er af største Vigtighed forligen at stille sig et fast Maal for Øie, samt at erhverve sig en tydelig Oversigt over de Midler, vi maae anvende, og Veiene, vi maae betræde for at nærme os det foresatte Maal. Vi bør altsaa vide, hvad vi søge, og hvad vi overalt tør vente os.

At bidrage noget til denne Oversigt, at vække Lyst og Iver for Videnskabelighed, især for Grækernes og Romernes Oldtids Studium, som den sikkerste Grundvold for vor Dannelse, skal være Gienstanden for disse Betragtninger. Ingenlunde er det her min Hensigt at anstille nye Undersøgelser, eller meddele hidtil ubekiendte Opdagelser: en Indledning, som denne, har opfyldt sin Bestemmelse, naar den med selvstændig Indsigt stiller os Videnskaben

for Die i dens Liv og Virksomhed. Den skammer sig ikke ved at slutte sig til den Overbevisning, og de Meninger, som den efter prøvede Undersøgelser holder for rigtige, og vilde ligesaa vel forfeile sin Hensigt ved en kun altfor ofte utidig Nyhedssyge, som den vilde paadrage sig Skam, hvis den stod kun altfor dybt under den Høide, som Videnskaben paa den Tid lykkeligen maatte have opnaaet. Overhovedet viser sig den videnskabelige Aand vel deri, at den i alle sine Retninger og Former med Eiendommelighed tilegner sig det prøvede Resultat af de forbigangne Tiders og sin egen Tids Bestræbelser, medens den tillige søger at forbedre og udvide dem. Saaledes overleverer den dem til Fremtiden, og søger stedse at vække en lignende Virksomhed hos Andre.

Ikke for tidligt, kan Ynglingen lære at indsee og erkiende Livets Værd, og sine valgte Beskiæftigelsers dybe Alvor; hvilken fuldkommen vel lader sig forene med et aabent livfuldt Gemyt, og med ungdommelig Munterhed. Heri ligger ingen Modsigelse: en sund Natur, en fri og ædel Dannelse tilveiebringer denne Forening, som forskionner Livet, i det den tillige forædler det. — Imidlertid skeer det ikke sieldent, at ogsaa den, som offrer sin Ungdom til Videnskaberne, nærer den vildfarende Mening, at disse Beskiæftigelser i sig selv ere for vanskelige, til deri at opnaae en vis Fuldkommenhed, og at dette saa møisommelige Arbeide dog til Slutningen ingen væsentlig Nytte bringer. Mennesket bliver da her, som saa ofte i Livet, staaende dybt under den Udvik-

lingsgrad, hvortil Naturens Gaver og den medfødte Kraft berettigede ham at stige. Følte han Mod, Lyst og Begeistring til at overvinde sin Dorskhed, og igiennem de første Vanskeligheder at arbeide sig frem til en Høide, der dog sielden ligger saare fiernt, da vilde det Gode og Skionne i Livet ogsaa for ham aabenbare sig, og lede ham stedse videre fremad.

Hvad nu Vanskeligheden angaaer, er det vel ikke min Hensigt at benegte den; men derved skulde ingen lade sig afskrække. Thi ingenlunde er det muligt, at finde nogen vor ædlere Natur værdig Beskiæftigelse for Livet, hvor man paa en aldeles banet Vei, uden al Vanskelighed, kunde i Mag bevæge sig fremad til det forønskede Maal. Dette synes mig heller ikke engang ønskeligt, hvis det endog var muligt; thi i Kamp, i Øvelse og Anvendelse af sin Kraft uddanner Menneskет sig sikkerst. Han erhverver sig derved et indre og prøvet Værd, som han i ørkesløs Lediggang i det høieste kan ønske sig, aldrig fortiene, saa lidet som opnaae. Enhver, som vil overskue alle de Veie, der af Menneskene her i Livet i de forskielligste Retninger kunne betrædes, vil overalt finde denne Sandhed bekræftet. Kun den Ørkesløse, hvem det ingensinde er Alvor med noget, kan denne Tanke være forurolígende. Er Arbeidet undertiden tungt: belønnende er da tillige Følelsen af dets lykkelige Fremskridt — en Følelse, hvorom den dorske Lediggænger saa lidet har noget Begreb, som den Blindfødte om Lyset og Farverne. Vil man nyde den frie Udsigt fra Biergtoppen, maa man heller

ikke undslaae sig for at stige op ad den stundom noget møisomme Biergvei. — Dog vilde disse Betragtninger med Hensyn til vor nærværende Gienstand være hensigtsløse. Hvis jeg ei tillige kunde bevise, at hiin Møie indeholder sin rigelige Løn i sig selv. Et Arbeide, som vi paatage os uden Maal og Øiemed, er en imod vor Fornuft og vore Pligter stridende Vildfarelse. Det er ikke vor Hensigt blot at handle, og ligesom ved en Hændelse at bringe et eller andet tilfældigt Værk tilveie: vi ville vide, hvorledes vi handle, og hvad vi derved stræbe at opnaae.

Fra disse Grundsætninger gaae vi ud, og vende os til Oldtidens og dens videnskabelige Studiums nærmere Betragtning. Ved den klassiske Oldtid og dens Videnskab forstaae vi med Udelukkelse af den gamle Verdens øvrige Folkeslag, kun Grækere og Romere. Dette kunde synes paafaldende, da jo den ældgamle Historie pranger f. Ex. med Indianernes, Persernes og Ægypternes Navne; hvilke Folk, i Besiddelse af en mærkelig Cultur, ved første Øiekast maaskee synes værdige en lige Opmærksomhed. Vist nok fortiene de ogsaa stor Opmærksomhed, og meget er det at ønske formedelst de Resultater, som endnu stedse ere at vente af hine Studier, at dygtige Lærde, følgende en Michaelis, Zoegas, Tychsen's, Kleuker's o. s. Fodspor, vilde vælge sig dette Fag til deres Livs Beskiæftigelse. Alligevel kan det ikke negtes, at disse Nationers Liv til alle Tider var saa grundforskielligt fra vort, at der udfordres en ikke

ringe Grad af Dannelse og Phantasie, til at skabe sig et endog kun taaleligt, os mere eller mindre fremmet Begreb om deres Tænke- og Levemaade. Men — kan man indvende — skulde denne, og alle dermed forbundne Ulemper ikke ligesaa vel i dette som hiint Tilfælde kunne lade sig bortrydde ved Benyttelse af Videnskabens og Konstens levnede Mindesmærker? Det er uden Tvivl Videnskabens Formaal at bestræbe sig for dette Øiemeeds Udførelse; meget er allerede skeet; men dog troer jeg, at hiin Fordring kun i indskrænket Betydning kan tilfredsstilles. Saavel hvad Kundskabens Omfang og Fuldstændighed, som dens Virkning paa vor egen Dannelse angaaer, lader sig Kløften, som skiller os fra hine Folk, kun saare ufuldkomment udfylde. Jeg vil tale især om Ægypterne. Dette Folk opnaaede vel en i mange Henseender beundringsværdig Indsigt og Færdighed: dog synes det at være bleven staaende ved den praktisk-statsborgerlige Civilisation, og ikke at have hævet sig over politisk-hierarchiske Øiemed. Astronomie, Geometrie, Naturlære, tillige med alle øvrige Dannelsesgrene, ja Guderne selv med deres dunkle, men ahnelsesrige Symboler, var hos dem meer end hos noget andet Folk af klimatisk og physisk Oprindelse. I denne Betydning bleve de af Præsternes Kaste politisk-hierarchisk bestemte, og, saa at sige, chrystalliserede i uforanderlige Former. Osiris var Høstens, Arpokrates Vaarens, Arueris Sommerens Gud; flere Aarstider kiende Ægypterne ikke. Nilen, som man kunde kalde deres Livs og

Tilværelses Pulsaare, var ikke mindre Kundskabernes end Frugtbarhedens Kilde. Ægypterne selv kaldte den Aarets Maal, Aarstidernes Tolk, og foregave, at den indeholdt det betydningsfulde Tal 365. Klima og Natur ere endnu høist nødvendige Veiledere til Fortolkningen af Ægyptens vidunderlige Oldsager. En fri, af Gemyttets indre Drift udsprungen Dannelse kunde af mange Aarsager her ikke finde Sted. Poesien og den gratieuse Ynde, som kun hvor Digtekonsten blomstrer, ledsage og forskionne Livet, bleve dem stedse fremmede. Desuden blev den frie Udvikling dæmpet derved, at den hele Dannelse, saa meget den end virkede tilbage paa det borgerlige Liv, dog udelukkende var i Præstekastens Vold, som omhyggelig tilhyllede den med Hemmelighedens Slør. Derved er selv den historiske Kundskab derom tildeels umuliggiort; kun af gaadefulde Hieroglypher, og hine forunderlige Monumenter ahne vi, hvad Ægypten engang maa have været. — Men disse Mindesværker, saavelsom Indiernes i dybt Mørke indhyllede Sanskrit, og Perssernes Zendbøger yde os en altfor ufuldstændig Veiledning, til derved at bane Veien til en klar og tydelig Oversigt over disse Nationers Oldtid. Ufuldkommen er Kundskaben om deres Sprog, sparsomme, og for en stor Deel byggede paa Gisninger vore Forklaringer om deres Mindesværker: ufuldstændig altsaa og usammenhængende vor Indsigt, som heraf skulde udspringe, om deres Liv, Virksomhed og aandelige Dannelse. Men da en saadan

Indsigt er Hovedsiemedet for enhver Oldtidsgrandskning, hvad Under da, at denne Grandskning, for saavidt den angaaer nysnævnte Folkefærd, ingenlunde kan vorde almindelig? Den overlades til de Enkeltes Flid og Skarpsindighed, som dertil ved et eget Kald føle sig opfordrede: saa meget mere, da hine, i sig selv rigtige og lærerige Grandskninger dog kun staae i en fiernere Forbindelse med os, og med de Folk, hvis Aandsfostre vi for en stor Deel maae tilstaae at være.

Sprogene ere de paalideligste Veivisere, for med Indsigt at bedømme Nationernes Dannelse og høiere Udvikling. Dette gielder i Almindelighed; men endnu mere om de Folk, som efter at have tabt deres politiske Tilværelse ere sunkne tilbage i Barbarie. Konster og Videnskaber ophøre, selv de herligste Sprog udarte, og Folkene selv forsvinde, saa at sige, af Verdensbegivenhedernes Skueplads. Men om saadanne Folk ere da de Værker, som i deres Sprog forplantes til Fremtiden, tilligemed de dannende Konsters Monumenter, og alle selv de ubetydeligste Levninger fra deres Oldtid, vor Kundskabs eneste Kilde. Betingelsen for denne Kundskab er altsaa, at saadanne Monumenter, især de skriftlige, virkelig ere forhaanden. Den forudsætter en Litteratur; d. e. et eiendommeligt Forraad af Skrifter, som igiennem de forskiellige Perioder giver os et tilfredsstillende Overblik over det paagieldende Folks Udvikling, saavel i borgerlige Forhold, som i Konst og Videnskab. Jo mangesidigere denne Dan-

nelse var, jo friere og meer organisk Aanden udvikkede sig, desto meer fortiene disse Værker at være Gienstanden for vor Flid, og Skylden er uden Tvivl vor egen, hvis vi finde os skuffede i vore Forventninger.

Hos Grækerne og Romerne finde vi lykkeligviis en Litteratur i den nys anførte Mening. Dog finde vi den i høist forskiellig Grad; thi man kan om Romerne sige, hvad der tillige er almeengieldende: at en Litteratur, som tildeels er fremhiulpen ved konstige Midler, og fornemmeligen indskrænker sig til en enkelt Tidsalder, maa stedse være meer eller mindre ufuldstændig til Opfyldelsen af det angivne Diemed. Selv sin ældste politiske Historie vil et saadant Folk ikke kunne ordne uden store Vanskeligheder, og dog stedse uden Vished og Klarhed, da denne Litteraturens blomstrende Periode i slige Tilfælde indtræffer noget seent. Derfor beskiæftige vi os i denne Indledning især med Grækerne.

Det vækker billigt vor Beundring, hvor indlysende Oldtidens længstforsvundne Tider ved Litteraturens og Konstværkernes Hielp kunne udvikles og fremstilles i deres mangesidige Forhold og Virksomhed. Denne Beundring maa end meget forøges, naar vi betænke de umaadelige Skatte, som ved mangeslags Misheld ere gangne tilgrunde. Vi kunne giøre os et Begreb om den græske Litteraturs Rigdom, naar vi betænke, hvilket uhyre Tab vi have lidt ved de cykliske Digteres Undergang. De omfattede Alt, fra Universets første Begyndelse indtil

Odysseus' Drab ved Telegenos. Mest berømte vare: Stasinos fra Cypern, Forfatter af de cypriske Sange; Arktinos fra Milet, som digtede Ἰλίου πέρσις; Lesches fra Leskos, hvem man tilskrev Ἰλιὰς μικρά; desuden Augias fra Troezene, og Engamon. Hvilket ringe Fragment om Verdens og Gudernes Fødsel er Hesiod's, desuden meget interpolerede Theogonie! Ikke færre end halvfierdsindstyve Historieskrivere havde beskrevet den første Perserkrig. Fiirsindstyve Rhetorer og Declamatorer ere tabte; og foruden femhundrede med Bifald opførte, eiede Grækerne tohundrede for klassiske anseete Tragoedier. I Komoedien, saavelsom i de andre Litteraturfag, finder omtrent samme Forhold Sted. Dog beløber Antallet af græske og romerske Oldtidsskrifter, som deels hele, deels i større eller mindre Brudstykker ere bevarede, sig til sextenhundrede; i hvilken Beregning Kirkefædrene ere udelukkede, Brevene og andre Smaaskrifter betragtede som Samlinger. Disse Bemærkninger grunde sig paa F. A. Wolfs Angivelser i hans fortræffelige Afhandling om Oldtidsvidenskaben. (i Museum der Alterthums-Wissenschaft. 1 Bd.)

Naar vi sammenligne hiin Overflodighed med det, som vi endnu eie, tilføiende det uberegnelige Tab af Konstens plastiske Værker, synes det Levnede os maaskee snarere at være Mangel, end Rigdom. Let kunde det forekomme os umuligt, efter saa betydeligt Forliis, at forskaffe os sammenhængende og tilfredsstillende Kundskab om den klassiske Oldtid. Man falder saa let paa den Tanke, at netop de for-

trinligste Værker hændelsesviis kunde være tabte. Men denne Frygt, som tildeels tilintetgiøres ved den umiddelbare Betragtning af deres indre Værd, som vi besidde, formindskes desuden ved følgende Bemærkninger; hvorved jeg dog ingenlunde vil drage i Tvivl, at vi jo have miſiet uberegnelig mange, og uskatteerlige Monumenter fra den klassiske Oldtid.

Den Skat af Oldtidsskrifter, som er os levnet, udmærker sig vel, som alt, hvad der udspringer af god og sund Rod, ved en hos de bedste Forfattere kiendelig Individualitet: men giver os tillige saadanne Oplysninger om Menneske- og Tidsaldere, som vore Efterkommere tidt nok forgieves ville søge i det store Chaos af nyere Bogfabrikation. Ogsaa heraf fremlyser det, hvor let den indre Værd er istand til at opveie den store Masse.

Bogafskrivningens Besværlighed giorde Bøgerne sieldne, og vanskelige at bekomme. Enhver søgte derfor i det Fag af Litteraturen, som især interesserede ham, at komme i Besiddelse af det bedste; thi kun saare Faa kunde haabe at skaffe sig fuldstændige Samlinger. De fortrinligste Værker bevaredes altsaa letteſt, da af dem de fleste Exemplarer befandte sig i Omløb. Desuden er det bekiendt, at de navnkundige Grammatikere, Aristophanes fra Byzanz, og Aristarchos, besørgede et Udvalg af den græske Litteratur; hvilken Samling skal have udgiort tredsindstyve Forfattere, som i det de især agtedes, fornemmeligen søgtes, og forplantedes i Afskrifter. Heller ikke bør vi glemme, at de Gamle selv anſaae en stor

Deel af de Værker, vi endnu besidde, for deres Tids skionneste Frembringelser.

Men hvor alligevel den Sammenhæng, som vi søge, er ufuldstændig, hvor hine Hovedværker forlade os — og dette skeer fornemmelig i Ting, som ikke let kunde vorde Gienstand for Konstens og Videnskabens Værker, men dog ere nødvendige til at fuldstændiggiøre vor Indsigt — der maae vi søge Hielp hos de senere Skribenter, hos Grammatikere, Scholiaster og Lexikographer. For dem og deres Samtidige viste sig Fædrenes Old allerede, som en fremmed Tid, og ved Benyttelse af Hielpemidlerne, som de forefandt, stræbte de at tilbagekalde sig, hvad fordum levede og blomstrede. Derved erholde disse Forfattere en Vigtighed, som de i sig selv ingenlunde besidde. Hvo læste de i Almindelighed kiedsommelige Samlere og Compilatorer, hvis ikke selv det Ubetydeligste stundom udbredte et uventet Lys over hidtil ubekiendte og vigtige Gienstande? Heraf følger da, at intet Mindesmærke fra Oldtiden bør ubetinget ringeagtes; men stedse med virksom Flid undersøges og prøves, indtil det maaskee lykkes et skarpsindigt Blik at bringe selv det Ubetydeligste i Forbindelser, hvor det baner en Vei til ny Kundskab, eller bestyrker det hidtil Uvisse. Desuden forøges de senere Skribenters Værd ved de Ældres Indflydelse paa dem; thi endskiøndt vi ikke bør glemme, at disses Værker ere de skiønneste Blomster af de fortrinligste Menneskers indre Kraft og Dygtighed; og altsaa i Almindelighed vistnok staae ikke faa Trin over

Folkets reale Liv og Tilværelse; saa var deres Indflydelse dog saa stor paa Forfatterne, endog i den senere Tid, da Folkets Blomst henvisnede, at disse, ved de store Mønstere, som de, tidt meer lærde, end talentfulde, havde for Øie, erholde et Værd og en Vigtighed, som ikke letsindigt bør overseés.

Jeg bemærkede allerede ovenfor, at jeg i denne Indledning taler især om Grækerne, det maa altsaa vises, hvorfor de ere dette Fortrin værdige. — De vare langt meer end Romerne i Besiddelse af en Litteratur i den ovenfor angivne Betydning; og i de dannende Konster herskede et lignende Forhold. Aandens Dannelse udviklede sig hos Grækerne frit organisk af Gemyttets indre Drift, som understøttedes af de herligste Naturanlæg. Hos Romerne, i Grækernes og Etruskernes Aandsfostre, var den indtil en vis Grad en fremmed Plante, som vel trivedes i Hesperiens frugtbare Jordbund, men dog aldrig opnaaede den hellenske Modervæxts Skiønhed. — Ogsaa Grækerne havde modtaget Spiren til deres Civilisation af Fremmede, hos hvilke mange Grene af Cultur og Statsforvaltning tidligere fandtes. Dette er bekiendt nok, og man behøver blot at nævne Kadmos, Cekrops, Danaos o. s. v. Men deres lykkeligt organiserede Natur, og Landets misundelsesværdige Beliggenhed imellem de altfor nordlige og altfor sydlige Lande, har allerede tidligen saa ganske udslettet hiin Meddelelses Spor, at Grækerne allerede der, hvor de først vise sig, træde frem med fuldkommen Originalitet. Guderne havde skienket dem den skiønne

Geniets Gave, uden Tabet af deres aandelige Selvstændighed, at tilegne sig Alt, hvad der berørte dem, og at stemple det med deres Eiendommeligheds Præg. Allerede Plato i sit herlige Værk over Lovene (i Epinomis), og den store Tænker Aristoteles (Polit. VII. 7) satte Priis paa Grækerlandets lykkelige Beliggenhed, og indsaae dens velgiørende Indflydelse paa Folkets Frihedsaand, høiere Siæleevner og Statsforvaltning.

Hos Romerne derimod er hiin Meddelelses Spor langt vissere og bestemtere i Konsterne, saavelsom i de Videnskaber, hvilke ikke staae i umiddelbar Forbindelse med det praktiske Liv. De store Vanskeligheder, som ogsaa her lægge sig i Veien for vore Undersøgelser, ere vel mere Følger af Mangel paa Konstværker og skrifilige Efterretninger, end af en omskabende Konstgenialitet, som jeg nys beskrev den hos Grækerne. Savnede vi end ganske Efterretning om Culturens Opkomst hos Romerne, vilde dog selve Levningerne af deres Oldtid, saavel i de dannede Konster, som i Litteraturen, snart henlede vor Opmærksomhed paa dens Kilder. Ogsaa i den borgerlige Cultur og den religiøse Forfatning, som dermed nøie var forbunden, modtoge Romerne ikke lidet, baade af de græske Colonier i Nedre-Italien og af Etruskerne, hvis Indflydelse vel ikke nøie kan bestemmes, men dog har været uendelig stor. Alligevel viste sig Romernes Originalitet bestemt nok i Udviklingen af deres Statsforvaltning, og fornemmelig i deres Lovgivning, hvis Indflydelse paa Europa og

paa dets senere Forfatning fortiener vor særdeles Opmærksomhed. Men saa vist dette end er, tør vi dog paastaae, at det ikke var i de høiere Videnskaber og frie Konster, hvor Romerne tilvandt sig deres største Roes. Vel fortiene de selv i Litteraturen ikke sielden vor Beundring; men ikke desto mindre ere de et fra Grunden af praktisk og krigerisk Folk. Vaaben og Heltedaad ledsage dem fra deres første Oprindelse. De hørte ikke Musernes Sange, som saa herligt omtonede Hellenerfolkets Vugge; og savnede desaarsag et Nationalminde om Folkets Barndom, som for dem kunde have været, hvad de homeriske Sange vare for Grækerne. I de ældre Tider vare de strenge, noisomme, tappre; i Freden saae man Feltherren bag Ploven; og Romeraand var saa høit agtet, at de største Helte til alle Tider ansaae den for et Hædersnavn. De vare for det praktiske, hvad Grækerne for det aandelige Liv.

Saaledes maa i Litteratur og Konst Fortrinet vel tilkiendes Hellenerne, men heri ligger efter min Overbeviisning ingen Eensidighed. At indrømme ethvert Folk, som hvert Menneske, hvad dem med Rette tilkommer, er den Indsigtsfuldes Pligt i Livet og alle dets Yttringer, altsaa ogsaa i Konst og Videnskab. Kun hvo, som intet eier, hvad han tør kalde sit eget, behøver, liig den bekiendte Fugl i Fabelen, at smykke sig med tilranende Fortienester, for ikke at lægge sin Nøgenhed for Dagen.

Diemedet for vor samtlige Oldtids-Grandskning og Videnskab er en omfattende Kundskab om den

gamle Verdens Tilstand i alle dens Retninger og Dannelsesgrene. Denne Videnskab opfylder vel sikkerst sin Bestemmelse, naar den paa den historiske Vei skrider frem med sin Gienstands naturlige Udvikling igiennem de forskiellige Perioder. Den kan saaledes behandle saavel det Hele, som de enkelte Hoveddele, og opnaaer paa denne Maade letteſt Bestemthed, Fuldstændighed og Klarhed. En nærmere Udvikling af disse Hovedafdelinger, og deres Forhold til hinanden indbyrdes og den samlede Videnskab kan her ikke finde Sted.

Man har stridt meget for og imod denne Videnskabs Nytte. De modsatte Meningers Beviisgrunde kunne her ikke nøiere drøftes; men dette er deels af indsigtsfulde Mænd paa mange Maader skeet, deels udgiør det Gienstanden for en særegen Undersøgelse. Dog haaber jeg at være paa Sandhedens Side, naar jeg mener, at det vel aldrig lykkedes Modstanderne at forebringe noget af nogenlunde Vigtighed imod et Studium, som ene kan lede os til en sammenhængende Oversigt over den menneskelige Dannelses Gang; ja endog er nødvendigt til Indsigt i vor nærværende Dannelses Tilstand, som ikke kan bedømmes uden Kundskab om de Kilder, hvoraf den for en stor Deel er udsprungen. Vel har den nyere Dannelse paa en beundringsværdig Maade viist sin skabende selvstændige Kraft saavel i Afbenyttelsen af det Forefundne, som i de Konstens og Videnskabens Grene, hvilke enten ganske eller tildeels vare Oldtiden ubekiendte, f. Ex. i den gothiske

Bygningskonst, den romantiske Ridderpoesie og Naturvidenskaberne. Men den ene Tid gior aldrig den anden overflødig; enhver har sine Fortrin, som sine Feil; og for tilfulde at sætte Priis paa den moderne Tids aandelige Virksomhed, maae vi kiende Tidernes Væsen, deres indbyrdes Forhold og Sammenhæng. Jo vanskeligere det nu i mange Tilfælde er at afgiøre, hvor megen Indflydelse vi maae tilskrive den Dannelse, som fra ældre Tider var forhaanden, desto vigtigere at erhverve sig den Indsigt, uden hvilken hiin Kundskab stedse bliver umulig. Hvo der har Leilighed til at undersøge, hvor mægtigt Gienfødelsen af det klassiske Oldtids-Studium fra det femtende Aarhundrede har virket paa Europa, vil ikke let kunne tvivle om Sandheden af disse Bemærkninger.

Den tidlige Underviisning i det græske og latinske Sprog baner os ikke blot Veien til at forstaae og nyde disse Sprogs ypperlige Værker, men øver og danner alle vore Sieleevner, i det den tillige formerer vor Indsigt. Paa ingen anden Vei vilde man saa sikkert kunne bringe Meddelelsen af Stoffet i Forbindelse med den formelle Dannelse, ved hvilken den klassiske Oldtids Studium forholder sig til de øvrige Videnskaber, som den rene til den anvendte Mathematik. — Dertil kommer de gamle Sprogs egne Fortræffelighed; men ogsaa heri bevarer det græske sin Forrang. Dets indre Fylde, Velklang og fleersidige Udvikling beundres med Rette som et uopnaaet Mønster. Desuden have de døde Sprog

med Hensyn til den videnskabelige Undervisning det Fortrin, at de ligge som færdige og afsluttede for os; da tvertimod ethvert levende Sprog jævnligen er Tilfældets Forandringer og Indvirkning, de Lærdes forskiellige Synsmaader og Sprogbrugens Luner underkastede.

Alle cultiverede Nationer have meer eller mindre i deres Sæder, Tænke- og Levemaade noget Eiendommeligt, hvorved de paa en særegen Maade afvige den ene fra den anden. Dette falder os sædvanligt desto meer i Øinene, jo fiernere i Tiden et saadant Folk staaer adskilt fra os. Men denne Eiendommelighed udtaler sig tillige i Sproget, da Folket uden videre at reflectere derover, uvilkaarligen søger at skabe Udtryk for sin Tænke- og Handlemaade, samt for sin Tids og sit Steds Omgivelser. Derved kan det skee, at det ene Sprog kan besidde Udtryk for Gienstande, hvor det andet maaskee forstummer; det kan i andre Tilfælde have et bestemt Fortrin, eller afvige paa en særegen Maade, og fremstille Gienstanden fra forskiellige Sider og i forskielligt Lys. Men i det vi nu studere de gamle Sprog, som i denne Henseende særdeles udmærke sig, og uafbrudt sammenligne dem med vort eget og andre os bekiendte Tungemaal, udvide vi ikke blot vor Sprogkundskab, men ved den idelige Øvelse at sætte os ind i fremmede Tankeformer, tilegne vi os Tankernes og Forestillingernes Fylde, hvis Udtryk disse ere. Vi forøge vor Ideerigdom, udvide vor aandelige Synskreds; og uformærkt bidrager dette

Studium til at udvikle og forædle vort Modersmaal. Den Mening, at det er temmelig ligegyldigt, hvorledes og i hvilken Form man udtaler sine Tanker, grændser nærmere, end man ved et flygtigt Øiekast troer, til den meningsløse Sætning: at det overhovedet er ligegyldigt, hvorledes man tænker; og skulde som en barbarisk Grundsætning billigen overlades Barbarer.

Medens vor Aand saaledes vænner sig til en stedse inderligere Fortrolighed med hine Folk i længst henfarne Tider, træde disse Tider og Folk med stedse forøget Liv og Klarhed frem for vort Blik. Men jo fortroligere vi blive med dem, desto rigere Stof finder da vor fortsatte Bestræbelse; thi kun den Indskrænkede indbilder sig at have naaet en Høide, hvor fortsat Arbeide vilde være unyttigt og frugtesløst. Endeligen er vort Studium en rig Kilde til mangesidig Belæring, som, endskiøndt langt fiernet fra Stræben efter umiddelbar Vinding, dog yttrer sig med velgiørende Indflydelse paa Livet. Det skienker os Opmuntring i Lykke, Trøst i Modgang, og mange frie og ædle Mennesker fandt deri deres Livs skiønneste Beskiæftigelse.

F. C. Petersen,
Dr. Philos.

Ossians Svanesang

ved

Ingemann.

Henrul, o Elv, og bruus om Luthas Slette!
Ud over Bierget suus, du gamle Skov!
Paa Brinken vil din blinde Skiald sig sætte,
Hvor Ørnen hviler ud fra Kamp og Rov.

Paa Fieldet Tidslen taus og eensom stander,
I Vinden ryster den sit sølvgraa Skiæg;
Med Stormen dumpt sig Harpetonen blander,
Mens Blomsten blegner paa sin Klippevæg.

Sit tunge Hoved den mod Stenen dukker,
Med Himlens Draaber synker den i Støv:
„Hvi vækker du mig kolde Vind! — den sukker —
„Min Stund er nær, adspredes skal mit Løv.

„Maaskee imorgen Vandreren skal komme,
„Han komme, som mig i min Skionhed saae,
„Han skal mig søge paa de Klipper tomme,
„Ei finde Stedet, hvor jeg blomstred paa."

Saa skal de Conas Røst forgieves søge,
Naar den af Mark og Skov forsvunden er:
Ved Dagbrud Jægeren blandt sine Bøge
Skal standse — lytte — hører den ei meer.

Hvor er du? Fingals Søn! — saa vil han sige —
Hvor er din Stemme? gamle Oldtidsskiald!
Men Ingen svarer; — taus han vil bortvige,
Og Taaren paa hans Kind henveires skal.

Kom da, o kom! min Bautasteen at reise,
Malvina! kom da med din Sørgesang!
Paa Luthas Slette lad min Gravhøi kneise!
Hvor er du? — kom! — jeg hører ei din Gang.

Hvor er du med din Ømheds vaade Blikke?
Hvor er du, Toscars Datter! med din Trøst?
Malvina! — ak! hvi svarer du mig ikke?
Saa er og du forstummet, søde Røst!

O! favre Straale, saa er du alt dalet!
Saa har du i min Mørkhed mig forladt!
Saa har din Stierne Vestens Bølge malet,
Og Ossian ei saae det i sin Nat.

Ak! tidlig daled du paa vore Bierge!
Høit stiger atter du i Østen nu,
Blandt Skyens Kæmper, over Jordens Dværge,
I Tordnens Hal paa Storme svæver du.

I Fingals Skyborg staaer du ved hans Side,
Betragter Flammesværdet i hans Haand,
Seer Taagen over Helteskioldet glide,
Og studser ved den høie Kæmpeaand.

Trindt Kongen sidde Fædrene paa Taager,
Og høre Ullins Qvad om Fortids Daad;
Han Harpen slaaer, og Heltekredsen vaager
Ved Nattens Blus — Malvinas Kind er vaad.

„Hvi græder du? hvi kommer du saa sage?"
— Til Toscars Datter taler Kongen saa —
Jeg seer min Søn, ak! han er træt af Dage,
Hvi maatte du saa tidlig fra ham gaae?

See! hist paa Fieldet sidder han nu ene,
Han kalder paa dig, hører ei din Gang;
Hvo skal nu reise Heltens Bautastene?
Hvo skal indlulle ham med Harpeklang?

Hør Conas Luftning i hans Lokker suser!
— Den leged før med dine brune Haar —
Blandt dine Fædres Vaaben den nu bruser
I øden Borg, hvor Tungsind Harpen slaaer.

Far hen o! Vind, og suus paa dine Vinger,
Suk paa Malvinas Grav! og far forbi!
Dit Suk ei hendes Aand tilbagebringer,
Den svæver høit i Skyen, den er fri!"

— Lyksalig est du, Oscars tro Veninde!
Lyksalig est du i din lyse Sky!
Hvi bære I min Aand ei did, o Vinde!
Hvi maae de Elskede foroven flye?

See! Ossian staaer ene, sidst tilbage,
Nu rører Harpen han for sidste Gang:
Hans Siæl skal minde sig sin Velmagts Dage,
Og fare hen i Storm til Harpeklang.

Bortvift, o Vind! bortvift min sidste Stemme!
Bortvift min Sang til Fingals Taageborg!
Lad Sønnens Sørgetoner ham fornemme!
Lad ham besøge Sønnen i hans Sorg!

— See! Nordenvinden aabner dine Porte,
Jeg seer dig, store Konge! paa din Sky:
Du glimter mat i Rustningen den sorte,
Du, for hvis Blik jeg saae de Tappre flye.

Hvor er din Glands? hvor er din Styrke? Fader!
Dit Glavind er et taaget Nordlys nu;
Mon Kraften Helten i hans Død forlader?
I Livet var du selv de Stærkes Gru.

— Dog see! dit Fied paa Brknens Storme svæver,
Og Uveirsskyer sortne i din Haand,
See! Menneskenes svage Sønner bæver,
Og flygter endnu for din Vredes Aand.

Men naar du i din Blidhed huld fremskrider,
Og Morgenluftning boltres om din Gang,
Da smiler Solen, Bækken sagte glider,
Og ruller igennem Dalen hen i Sang.

Men hør hvad hvidsker? — Stormens Drøn bortviger,
Jeg drømmer ei — jeg hører Fingals Røst:
„Kom Ossian! kom, elskte Søn! — han siger —
Kom til din gamle Faders Kæmpebryst!

Sin Roes har Fingal vundet; vi henfore
Som Luer, der har straalet for en Tid,
Forsvinde maa det Herlige, det Store;
Men kronet har Navnkundighed vor Id.

Skiøndt vore Kampes Mark er mørk og stille,
Paa Heden staae de fire Stene graae,
I dem vort Rygte boer, mens Storme spille
Med Heltens Støv, hans Navn kan ei forgaae.

O! Ossian, din Stemme er fornummet,
Din store Harpe er i Selma rørt,
Kom, Ossian! din Roes er ei forstummet,
Kom, flyv med mig! — din Sang har Verden hørt."

— Ja komme vil jeg, Heltes Seiervinder!
Mit Liv udslukkes som et Stierneskud:
Fra Conas Sletter Ossian forsvinder,
Han har udkæmpet, han har sunget ud.

Ved Moras Steen jeg slumre skal og hvile,
Hvor Mosset groer paa Elvens krumme Vei,
Her Nattens Stierneblink i Bølgen smile,
Forstyr, o Elv! din Bardes Hvile ei!

Hans Nat er lang, hans Øine er saa tunge;
End suser Stormen i de hvide Haar —
Bortsuus, o Vind! lad Harpens Strænge kun runge!
Mens Ossian til sine Fædre gaaer.

Men, gamle Barde! hvi est du bedrøvet?
Hvi voxer Mørket hos dig, Fingals Søn!
Hvi lytter du til Stormens Leg med Løvet?
Hvi lytter du til Havets Bølgers Drøn?

Som Skovens Løv skal Slægterne forsvinde,
Og andre Blade grønnes, hvor de svandt,
Som Havets Bølger Tiderne skal rinde,
Og der er intet Spor, hvor Bølgen randt.

Hvor er din Skiønhed, Ryno! hvor din Styrke?
Min diærve Oscar! — Fingal selv forsvandt.
I eders Fædres Haller boer der Mørke,
Og Tidslen groer, hvor eders Blod henrandt.

Skal du da, gamle Skiald! tilbageblive?
Naar brat de Vældige er farne hen,
Skal ingen Storm din Harpe sønderrive?
Og smuldrer ei tilsidst din Bautasteen?

— Lad briste, smuldre! — Tonerne skal leve,
Naar Harpen er forstummet paa min Grav,
Og Ossian paa Tonerne skal svæve:
— Far hen, min Aand! flyv over Jord og Hav!

Nyekiøbings Slot.

En Aften, Stiernen spilled
Paa Isens blanke Bryst,
De muntre Drenge trilled
Sneekugler om med Lyst,
Sig Nattens Lampe hæved
Høit over hvide Jord:
Dens gule Skin omsvæved
En Kæmpe, bleg og stor.

Fra Kirketaarnet løde
De dumpe Klokkeslag,
I Nattens Arme døde
Den korte Vinterdag;
Men selsomt stod og kneiste
Mod Himlens dunkle Blaa
Den hvide Mand, de reiste
I Spog, med Hænder smaa.

Da vanked jeg saa ene,
Med Hiet sunket ned
Paa Gruus og brudte Stene
Af Fortids Herlighed;
Og som jeg sorgfuld skued
I Livets mørke Drøm,
Mit bange Hierte grued
For Tidens vilde Strøm.

Da hæver sig min Tanke
Fra sneebeklædte Sti,
Vidt monne den omvanke
I Sphærers Harmonie.
Et Slør fra Øiet svinder,
Fortiden smiler huld,
Paa himmelske Kiærminder
Omspredes Stierne-Guld.

Med Straalekrands omvunden
En Engel vinker mig;
Paa Skulderen er bunden
En Fugl saa underlig,
Dens Vinger ere Pile,
Vidt strække ud sig hver,
Den aldrig finder Hvile,
Men flagrer hist og her.

Tre Gange Synet svæver
Om Fortids Minde-Gruus
Og see! i Sky sig hæver
Et herligt Kongehuus.
De Taarne ere høie
Og speile sig i Sø,
Det tykkes for mit Øie,
Ret som en fager Mø.

I høie Marmor-Stuer
Jeg seer en Qvinde huld,

Imellem ædle Fruer
Hun væver røden Guld,
Og vene Møer slynge
I Liin med Silketraad,
Hvad Skialdene de synge
Om nordisk Heltedaad.

Sig Markens Urter slynge
Om Gulvets Marmor-Bryst;
En venlig Pigeklynge
Udpresser dem med Lyst;
Naar Hildurs Sønner tømmer
Det Horn med Blomstens Saft,
I Aaren Blodet strømmer
Med Fyrighed og Kraft.

Jeg seer i Templets Indre
Sophia dyrke Gud,
Og Stiernerne omkindre
Den fromme Himmelbrud;
Fra Jesu Martyrkrone
Udgaaer et Liliebaand,
Som med Jehovas Throne
Forbinder hendes Aand.

Høit hævede sin Tinde
Sophias stærke Borg,
Nu staaer der kun et Minde,
Som vækker Skialdens Sorg:

I Midnatstimen lyder
Nu Fangens Klagerøst,
Hvor høie Kongedyder
Udbredte Held og Lyst. *)

Som Stormen vildt adspreder
Sneedrottens hvide Skiold;
Saa knuses Tidens Glæder
Ved Tidens egen Vold;
Men lydt maa Sangen tone
Ved Minde-Stiernens Ild,
Naar fra sin høie Zone
Den til os blinker mild.

C. F. Güntelberg.

*) Paa Ruinerne er bygget et Fangehuus.

Litteratur.

12.) Sophokles's Philoktetes af det Græske oversat og udgivet som Indbydelsesskrift til den offentlige Examen i Roeskilde Kathedralskole i September 1814, af P. G. Fibiger, Adjunct. Khvn. Trykt hos Andr. Seidelin. 92 S. 8.

Vel er det ikke dette Tidsskrifts Plan at meddele udførlige Kritiker over vor Litteraturs samtlige Frem-

bringelser; men passende synes det, at gjøre opmærksom paa saadanne Skrifter, som enten i Konst eller Videnskab ere af nogen Vigtighed, i det de forsøge noget Nyt, eller udvide og forskionne det af andre begyndte Værk. Dog gjør Rummets Indskrænkning, ved et blandet og mangfoldigt Indhold, det nødvendigt, at her mere anmeldes og hentydes, end undersøges og bevises.

Fra denne Synspunkt maa disse Bemærkninger over Hr. Fibigers Oversættelse af Sophokles's Philoktet betragtes. Anm. hører hverken til de ubetingede Foragtere eller Beundrere af vor Nutid i det Hele, eller af Konsternes og Videnskabernes nærværende Tilstand. Intet er bequemmere i vore Domme, end at holde sig enten til den ene, eller til den anden Yderlighed af Roes og Dadel; men intet er tillige i de fleste Tilfælde mere fiernet fra Sandheden, som med større eller mindre Overvægt til en af Siderne gierne ligger noget nærmere Midten.

Anvende vi dette paa vor Litteratur, kunne vi, uden i mindste Maade at anprise det Middelmaadige, tilstaae, at den i de senere Trængselsdage i mere end een Henseende udviklede og forbedrede sig. Ogsaa Oversættelsen af den klassiske Oldtids Forfattere begyndte man at forsøge efter andre Regler, og med andre Diemed end de forhen gængse. Flere have desuden handlet om Oversættelseskonstens Theorie; men denne Gienstands Undersøgelse hører ikke til dette Sted; og kan saa meget lettere forbigaaes, da Anmeld. uden Tvivl deri stemmer overeens med Alle, at

Oversættelsen bør være baade tro og skion, og at det er netop ved at bevare den rigtige Linie imellem for megen Tvang og for megen Frihed, at Oversætteren lægger sin Duelighed for Dagen. Vel kunne de Forsøg, som hidindtil ere giorte, ingenlunde kaldes fuldkomne; men de vise dog en Interesse, som understøttet af vort Sprogs gode Natur, mere og mere vil lede os til et lykkeligt Udfald.

Voss aabnede Oversættelseskonsten en ny Bane ved sin Oversættelse af de homeriske Sange. Først senere begyndte man i Tydskland at anvende de samme Grundsætninger ogsaa paa Oversættelser af de dramatiske Forfattere. Den samme Orden fandt ogsaa Sted hos os, og var uden Tvivl en Følge deels af den større Vanskelighed, som foranlediges ved de dramatiske Versearters Mangfoldighed, deels af det Mørke, som endnu til denne Dag hviler over en stor Deel af det græske Drama's Metrik. Det maa rimeligviis heraf forklares, at de Faa, som i vor Litteratur have meddeelt Forsøg af græske Tragikere, enten ganske have tilsidesat den metriske Form, eller dog, saavidt mig er bekiendt, have benyttet sig af den moderne femfodede Jambe. — Hr. Fibiger er altsaa hos os den første Overs., som i denne Green af den klassiske Litteratur ikke blot i vilkaarlig Form meddeler Indholdet, men tillige har forsøgt at bevare Formens Eiendommelighed. I det mindste er han den første, som, med dette Maal for Øie, meddeler Oversættelse af et heelt græsk Drama.

Især fra denne Synspunkt ønske vi at henvende Opmærksomheden paa dette hæderlige Leilighedsskrift; i det vi tillige ønske, at det maa ansees som en Opfordring til Andre at følge Forfatterens Exempel, og ved lignende Forsøg at fortsætte det begyndte Værk. Thi i et Arbeide af denne Art vil ingen Enkelt, selv ikke den Talentfuldeste, saa aldeles kunne udtømme Alt, at der intet skulde blive tilovers for Andre. Hverken Konsttalentet, eller den videnskabelige Aand, ere her hver for sig tilstrækkelige; begge maae forene sig, for at tilveiebringe Arbeidets lykkelige Udfald. Men da nu mangfoldige Grader og Afvexlinger kunne finde Sted baade i denne Forening og i Hiemedets meer eller mindre heldige Opnaaelse, indsees det let, at fleres Forsøg saare vel kunne bestaae ved Siden af hinanden. De bedre af disse (og kun om dem tales) ville hver især i en eller anden Henseende udmærke sig for de andre, og saaledes alle stræbe det samme Maal imøde, medens de tillige derved lette de Efterfølgendes Arbeide.

Anmelderen nævnede nys denne Oversættelse som et hæderligt Forsøg, og neppe troer han, at nogen kyndig Læser vil misbillige denne Dom. Det maa glæde enhver, baade Lærd og Ulærd, at see et af den græske Tragoedies Mesterværker med saa megen Sandhed og Aand fremstillet i vort Modersmaal; og Oversætteren synes i det Hele lykkeligen at have bevaret den ovenfor omtalte Skiønhedslinie imellem det for Frie og for Tvungne.

Imidlertid vilde det være høist besynderligt, om der i et Arbeide af denne Natur intet skulde findes, hvorom Forfatterens Theorie, for saavidt den fremlyser af hans Værk, kunde komme i Strid med Andres Meninger, især i en saa vanskelig og ingenlunde oplyst Sag. Det være derfor Anmelderen tilladt at tilføie nogle Bemærkninger, hvorved han dog aldeles ikke agter at afhandle denne Gienstand i sin Omfang, eller at skrive en egentlig Kritik over nærværende Skrift. Han meddeler kun nogle af de Hovedbemærkninger, som ved en hastig Giennemlæsning randt ham i Tanker.

Trimetret er den græske Dialogs almindeligste Verseart; det er altsaa vigtigt, derom at danne sig en Theorie, der saavidt muligt kan sikkre for Vildfarelse eller usiadig Vaklen i Udøvelsen. Det billige Hensyn paa vort Modersmaal fordrer vistnok i mange Tilfælde snart Indskrænkning, snart Udvidelse af de paa det græske Sprog byggede Regler; dog bør vi stræbe i vor Efterligning at bevare, hvad der i hine er Almindeligt og Charakteristisk. Kun om Hovedsagen, om det Almindelige, taler jeg altsaa her; de sieldnere Tilfælde forbigaaes. Trimetret bestaaer af sex enkelte Jamber; men selve Navnet hentyder paa, — hvad den nøiere Kundskab lærer — at disse sex Jamber snarere maa betragtes som trende Metra eller Dijamber. Altsaa bestaaer det jambiske Trimeter af tre Led, hvilke, hvert indeholdende tvende enkelte Jamber, udgiøre sex saakaldte jambiske Fødder. Af disse kunne de, som begynde enhver Dijambe, altsaa

første, tredie og femte Fod efter Digterens Godtbefindende og Tarv være enten Jamber (⏑ —) eller Spondæer (— —). Dets Schema er:

⏑ — ⏑ — | ⏑ — ⏑ — | ⏑ — ⏑ —

Vel kunne vi i vort Sprog ingenlunde overalt iagttage denne Nøiagtighed; men vist er det, at vi i de ulige Fødder langt snarere, end i de lige, bør tillade os Ombytning af lange og korte Stavelser. — Heraf følger, at Trimetret har tvende Hovedafdelinger imellem Dijamberne, d. e. efter anden og fierde jambiske Fod. Men da disse Afsnit, hvis de vare de eneste, vilde medføre Eensformighed, modtager det tragiske Trimeter foruden andre Afvexlinger en egentlig Hovedcæsur i Midten af tredie Fod,

⏑ — ⏑ — ⏑ | — ⏑ — ⏑ — ⏑ —

som da gierne ledsages af Bicæsurer i Midten af femte eller efter fierde Jambe. Ved mangfoldig Afvexling i Brugen af de forskiellige Cæsurer vedligeholdes Trimetrets høie Værdighed, Skiønhed og bevægelige Fylde. Men da jeg her taler med nærmest Hensyn til foreliggende Oversættelse, uden at ville fordybe mig i metriske Betragtninger, vil jeg kun tilføie, at vi især i vort paa Quantitet fattige Sprog bør vogte os for, at der ikke ved Ordenes særegne Forhold og Stilling til hinanden, ved Mangel paa passende Bicæsurer, og endelig ved Interpunktionen, og det deraf ledede Foredrag indtræder en saa betydelig Pause i Versets Midte imellem tredie og fierde Fod, at Verset uden harmonisk Sammenhold og Ligevægt falder fra hinanden i tvende lige Dele; hvor-

ved det, naar saadant hyppigen forekommer, kun altfor meget nærmer sig til Alexandrinens eensformige Gang. Dette skulde Anm. ikke have anmærket, hvis det ikke ved hyppig Gientagelse forekom ham, at være den Klippe, paa hvilken Oversætteren syntes ham kun alt for ofte at være strandet. Beviissteder vil enhver finde ved Læsningen, her anføres kun følgende:

V. 19: „Ad giennemborte Væg ham sender huide Søvn."
— 31: „Nu Hulen tom jeg seer, af Mennesker forladt."
— 388—91: „Hans hele Hæren er; hvo nedrig Daad begaaer,
Ved Læremesters Ord nok han til Nidding blev,
Nu har jeg sagt dig Alt. Men hvo Atriderne
Afskyer, han bliver mig og Guder lige kiær."
— 484: „Hvor mindst jeg Skibets Folk til Plage vorde kan."
— 556: „Mit Hierte ei er slet, jeg stedse mindes skal."
— 1322—23: „At dette maatte skee, og Skiebnen bød endog,
At Trojas store Stad i denne Sommer alt."
— 1337—38: O Du mit Øies Kreds, som skued al min Nød,
Hvorledes kunde Du udholde mig at see."
v. f. St.

Som Prøve paa Oversættelsen i Almindelighed ville vi, dog uden nøie anstillet Valg, anføre V. 989—1016.

Philoktetes.

O Hænder! Eligt I taale maa, da kiære Streng
I savne, skændigt bundne fast af denne Mand!
O Du, hvis Siæl har aldrig sundt og ædelt tænkt,
Paa hvilken Snigvei har Du trædsk nu fanget mig!
Til Skalkeskiul en Yngling, som mig fremmed var,
Og Dig uværdig, mig kun værdig, brugte Du!
Uvidende, han Din Befaling blot adlød.
Og klarlig bærer nu hans Aasyn Sorgens Præg
Fordi han feiled og fordi jeg lide maa!
Men stedse speider lumsk fra skiulte Krog Din Siæl;
Den Uerfarne har Du, skiønt han vægred sig,
Ret godt dog lært, at være snild i Niddingsværk.
Og nu — Elendige! Du slæber mig i Baand
Fra Kysten, hvor Du selv mig ligge lod forladt,
Landflygtig, vennelos, blandt Levende et Lig! —
Ha! — —
Tungt ramme Hevnen Dig! Derom jeg ofte bad;
Men Himlen aldrig mig forunder noget sødt;
Du smager Livets Glæde; jeg den bittre Kval,
At selv i denne Nød, som trindt mig Arme her
Omgiver, jeg af Dig, og hint Hærførerpar
Atriderne, hvis Redskab nu Du er, udlees;
Med List Du fanget blev, og drog i Svangens Aag
Paa Havet ud med dem. Mig Jammerfulde, mig
Som uden Tvang af Havn syv Skibe førte ud,
Mig skændigen henkasted De, og Du med Dem!
Og nu, hvi slæbe I, hvi slæbe I mig bort?
Et Intet er jeg jo; forlænge siden død. —

Vi anmærke blot, at Overs. V. 996 har taget sig en Frihed, hvortil Originalen ingen Anledning gav, og som strider imod Konsthistoriens Efterretninger. Dette Vers lyder:

„Og klarlig bærer nu hans Aasyn Sorgens Præg."

Man studser ved Læsningen af dette Vers, da det jo er bekiendt, at de græske Skuespillere fra Æschylos's Tid spillede med Masker, og altsaa ikke ved Minespillet kunde udtrykke de vieblikkelige Følelser, hvilket endog formedelst en Mængde af Tilskuernes store Afstand vilde have været overflødigt. Originalen afviger desuden fra denne Oversættelsesmaade:

δῆλος δὲ καὶ νῦν ἐστιν ἀλγεινῶς φέρων,

hvor Digteren ingenlunde taler om Neoptolemos's Aasyn, men om den Fortrydelse og Medlidenhed, som han i det Foregaaende ved Ord havde lagt for Dagen. Man oversætter altsaa rigtigere:

„Og klart han nu det yttrer at han sørger dybt."

Denne Bemærkning staae her i de fleres Sted, som Tid og Rum forbyde Anm. at meddele.

Chorsangene ere unegteligen baade for Fortolkeren og Oversætteren den vanskeligste Deel af det græske Drama. De store Vanskeligheder, som her endnu staae tilbage at rydde af Veien, fordre i mere end een Henseende baade Varlighed og Overbærelse. Vistnok er det et fortienstligt Foretagende, naar en talentfuld Oversætter med et strengere Formaal for Øie søger i sit Sprog nøiagtigen at giengive Originalens Former efter den Text, som er lagt til Grund, eller af Oversætteren selv efter afvigende Grundsætninger er modificeret. Denne vanskelige Opgave, som vi ogsaa hos os ønske prøvet, har den tydske Oversætter Solger søgt at løse med beundringsværdig Troskab, dog unegteligen med nogen Haardhed,

som neppe vil kunne undgaaes ved de første Forsøg af denne Art. Vi ville derfor ikke strengt gaae i Rette med vor Oversætter, som uden Hensyn til den konstige Strophebygning, rimeligviis ved at afkaste denne Tvang har villet bevare en naturlig Skionhed, hvilken han i modsat Tilfælde følte sig nødsaget til meer eller mindre at opgive.

Til Prøve af Chorsangene hidsættes V. 1067—87.

Philoktetes.

O du hvælvede Klippebo,
Varme, kiølige Bo! Aldrig nu,
Aldrig nu forlade Dig skal
Ak jeg Arme! Men selv mit Lig
Bærne Du vil engang. O vee!
O vee, o vee!
Hule! Du af den arme Mands
Kval opfyldte! Hvorledes, ak!
Skulle de kommende Dage vorde?
Hvad, hvad skal den Elendige Haab
Skienke og Næring, og Liv?
Gid mod Himmelen op
Giennem den hvinende Luft mig Plotaderne brat
Bortreve! thi svunden er nu min Kraft!

Chor.

Du selv, Du selv jo vilde det saa!
Kvalnedknugede Mand!
Ikke for stærkere Haand
Siunket i denne Jammer Du er;
Viselig vælge Du kunde;
Og til Din onde Aand
Fra den gode Du vendte Dig dog!

Oversætteren har tilsiet nogle Anmærkninger med passende Hensyn til ulærde Læsere. Til V. 547 burde det nok have været bemærket, at Peparethos var en af Øerne i det ægæiske Hav; saa meget mere, da den er af de mindre bekiendte. Til V. 1444 læses følgende Anmærkning: „Hermæiske Bierg. Alle Bierge vare Hermes (Merkur) helligede," o. s. v. Oversætteren har uden Tvivl ladet sig forlede af Scholiasten til denne Paastand. Men Scholiasten siger kun: alle Bierge kunne kaldes hermæiske, fordi Hermes er en Θέος νόμιος og ὄρειος. Her siges altsaa ikke, at alle Bierge ere Hermes helligede, eller at de saaledes kaldes, men blot at de kunne kaldes saa; en Mening, som Scholiasten synes at grunde allene paa Tilnavnet νόμιος. Jeg troer desuden neppe, at man andensteds finder paalidelig Hiemmel for den Mening, at alle Bierge vare denne Gud helligede.

Særdeles kiært vil det være Anmelderen, om han ved disse korte Bemærkninger kan bidrage noget til at giøre den her omtalte Oversættelse mere bekiendt i vor Læseverden.